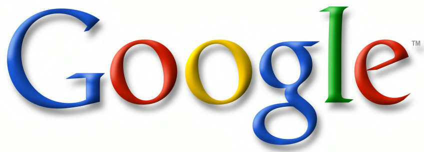
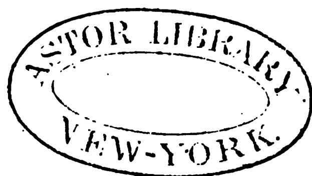

Iduna.

Nionde Häftet.

STOCKHOLM, 1822.
Tryckt hos Fr. B. Nestius.
Regeringsgatan och Trumpetare-Backen, Quart.
Stormhatten, N:o 2.

Kung Rings Död*).

Gullmanig fåle
Skinfaxe drager
wårsol ur wågen mer herrlig än förr.
Morgonens stråle
dubbelt så fager
leker i Kungssal: det klappar på dörr.

Sorgsen i hågen
Frithiof inträder:
blek sitter Kungen; skön Ingeborgs bröst
häfwes som wågen.
Främlingen qwäder
afskedets qwäde med darrande röst.

„Böljorna båda
wingade hästen,
sjöhästen längtar från stranden igen.
Ut will han wada,
bort måste gästen,
bort från sitt land och sin älskade wän.

---

*) Ur Frithiofs Saga. Fortsättning från Iduns 8:de Häfte.

Dig ger jag ringen,
Ingeborg, åter;
heliga minnen bo troget i den.
Gif den åt ingen:
Frithiof förlåter;
mig ser du aldrig på jorden igen.

Ej skall jag skåda
stigande röken
mer ifrån Nordlanden. Menskan är slaf;
Nornorna råda.
Böljornas öken
der är mitt fädernesland och min graf.

Gå ej till stranden,
Ring, med din maka,
helst sedan stjernorne sprida sitt sken.
Kanske i sanden
wräkas tillbaka
Frithiofs, den biltoge Wikingens, ben."

Då qwäder Kungen:
„Tungt är att höra
mannen som klagar likt qwidande mö.
Dödssång är sjungen
ren i mitt öra.
Hwad är det mer? Den som föds han skall

Nornornas lottning,
huru wi fike,
trotsa wi, klaga wi ej oß ifrån.

Dig ger jag Drottning,
dig ger jag rike,
skydda det du åt min wårande son.

Wäl har jag sutit
wänsäll i salen,
Wäl har jag älskat den gyllene frid,
Dock har jag brutit
sköldar i salen,
sköldar på sjön och ej bleknat derwid.

Nu will jag rista
Geirsodd och döda,
stråddöd ej höfwes för Nordmannakung.
Ringa är sista
idrottens möda,
mera än lifwet är döden ej tung."

Då skar han ärligt
runor åt Oden,
dödsrunor djupa på bröst och på arm.
Lyste så härligt
droppande bloden
fram mellan silfret på hårwuxen barm.

"Bringen mig hornet!
Skål för ditt minne,
skål för din ära, du herrliga Nord!
Mognande kornet,
tänkande sinne,
fredelig bragd har jag älskat på jord.

Fåfängt bland wilda
blodiga Drotter
sökte jag Friden, hon flyktade hån.
Nu står den milda
ätthögens dotter
wäntande på mig wid Gudarnas knån.

Hell Er, I Gudar,
Walhallasöner!
Jorden förswinner. Till Asarnes fest
Giallarhorn budar.
Salighet kröner
skönt, som en gullhjelm, den kommande gäst."

Sade, och tryckte
Ingeborg handen,
handen på son och på gråtande wän.
Ögat han lyckte.
Kungliga Anden
flög med en suck till Allfader igen.

Rings Drapa.

Sitter i högen
högättad höfding,
slagswärd wid sidan,
skölden på arm.
Gångaren gode
gnäggar derinne,
skrapar med gullhof
grundmurad graf.

Nu rider rike
Ring öfwer Bifrost,
swigtar för bördan
bågiga bron.
Upp springa Walhalls
hwalfdörrar wida.
Asarnas händer
hänga i hans.

Thor är ej hemma,
härjar i härnad.
Walfader winkar
winbågarn fram.
Ax flätar Frey kring
Konungens krona,
Frigg binder blåa
blommor deri.

Brage hin gamle
griper i gullsträng,

skillare susar
sången än förr.
Lyssnande hwilar
Wanadis hwita
barmen mot bordet,
brinner och hör.

„Högt sjunga swärden
ständigt i hjelmar;
brusande böljor
blodas alltjemnt.
Kraften, de gode
Gudarnas gåfwa,
bister som Berserk
biter i sköld.

Derför war dyre
Drotten oss kär, som
stod med sin sköld för
fredliga fält.
Samlade styrkans
skönaste afbild;
steg som en offer-
ånga åt skyn.

Ord wäljer wittra
Walfader, då han
sitter hos Saga,
Söqwabäcks mö.
Så klungo Rungsord
klara som Mimers

böljor och derhos
djupa som de.

Fridsam förlikar
Forsete twisten,
Domarn wid Urdas
wällande wåg.
Så satt å domsten
dyrkade Drotten:
blidkade händer
blodhämden böd.

Karg war ej Kungen;
kring sig han strödde
dwergarnas dagglans,*)
drakarnas bädd. *)
Såfwan gick glad från
gifmilda handen,
lätt från hans läppar
lidandets tröst.

Wälkommen, wise
Walhalla-arfwing!
Länge lär Norden
lofwa ditt namn.
Brage dig helsar
höfwiskt med horndryck,
Nornornas fridsbud
nerifrån Nord!"

*) Skaldenamn på guldet.

Kungawalet.

Till Tings! Till Tings! Budkaflen går
kring berg och dal.
Kung Ring är död: nu förestår
ett Kungawal.

Då tager Bonden swärd från wägg,
det stål är blått.
Med fingret pröfwar han dess egg,
den biter godt.

De piltar se med glädje på
det stålblå sken.
De lyfta swärdet, twå och twå,
för tungt för en.

Men dottren skurar hjelmen ren,
blank skall han bli —
och rodnar, när hon skådar sen
sin bild deri.

Sist tar han sköldens runda wärn,
en sol i blod!
Hell dig, du frie man af jern,
du Bonde god!

All landets ära wäxer ur
ditt fria bröst.
I striden är du landets mur,
i frid dess röst.

Så samlas de med sköldegny
och wapenbrak
på öppet Ting, ty himlens sky
år deras tak.

Men Frithiof står på Tingets sten,
hos honom står
den Kungason, en liten en
med gullgult hår.

Då går ett sorl kring bondelag:
„För liten år
den Kungeson, kan ej skipa lag,
ej leda hår.“

Men Frithiof lyfte pilten ung
på skölden opp.
„I Nordmån, hår år Eder Kung
och landets hopp.

Seen hår den gamle Odins ått
i bild så skön.
På sköld han kånner sig så lått
som fisk i sjön.

Jag swår att skydda rike hans
med swård och stång,
och såtta fadrens gyllne krans
på son en gång.

Forsete, Baldurs höge son,
har hört min ed;

och om jag wiker derifrån,
slå han mig ned!"

Men pilten satt på skölden lyft,
lik Kung å stol,
lik unga örnen, som från klyft
ser opp mot sol.

Den wäntan blef det unga blod
till slut för lång,
och med ett hopp i mark han stod,
ett Kungligt språng!

Då ropte Böndren högt på Ting:
Wi Nordens män
wi kore dig, blif lik Kung Ring,
sköldburne swen!

Och Frithiof före dina bud
tills du blir stor.
Jarl Frithiof, dig ge wi till brud
hans sköna mor.

Då blickar Frithiof mörk: „J dag
är Kungawal,
men bröllopp ej: min brud tar jag
af eget wal.

Till Baldurs hage will jag gå,
har möte stämt
med mina Nornor der; de stå
och wänta jemnt.

Ett ord jag måste tala med
de sköldemör.
De bygga under Tidens tråd,
och ofwanför.

Ljuslockig Baldur wredgas än,
den bleke Gud.
Han tog, blott han kan ge igen
mitt hjertas brud." —

Då helsade han nywald Kung,
på pannan kyßt,
och långsamt öfwer hedens ljung
förswann han tyst.

Frithiof på sin Faders hög.

Hur skönt ler solen, huru wänligt hoppar
deß milda stråle ifrån gren till gren!
Allfaders blick, i aftondaggens droppar,
som i hans werldshaf lika klar och ren!
Hur röda färgar hon ej bergens toppar!
O, det är blod på Baldurs offersten!
I natt är snart det hela land begrafwet,
snart sjunker hon, en gyllne sköld, i hafwet.

Först låt mig dock bese de kära ställen,
min barndoms wänner, dem jag älskat så.
Ack! samma blommor dofta än i qwällen
och samma foglar än i skogen slå;
och wågen tumlar sig som förr mot hällen,
o den som aldrig gungat deruppå!
Om namn och bragder jemnt den falska talar,
men fjerran för hon dig från hemmets dalar.

Jag känner dig, du flod, som ofta burit
den djerfwe simmarn på din bölja klar.
Jag känner dig, du dal, der wi beswurit
en ewig tro, som icke jorden har.
Och björkar I, uti hwars bark jag skurit
de runor många, I stån ännu qwar,
med stammar hwita och med kronor runda.
Allt är som förr, blott jag är annorlunda.

Är allt som förr? Hwar äro Framnäs salar
och Baldurs tempel på den wigda strand?

Ack! det war skönt uti min barndoms dalar,
men derutöfwer har gått swärd och brand,
och menskors hämd och Gudars wrede talar
till wandrarn nu från swarta swedjoland.
Du fromme wandrare, ej hit du drage,
ty skogens willdjur bo i Baldurs hage.

Det går en frestare igenom lifwet,
den grymme Nidhögg ifrån mörkrets werld.
Han hatar Asaljuset, som står skrifwet
på hjeltens panna, på hans blanka swärd.
Hwart nidingsdåd i wredens stund bedrifwet,
det är hans werk, är mörka Makters gärd;
och när det lyckas, när han templet tänder,
då klappar han uti kolswarta händer.

Finns ej försoning, strålande Walhalla?
Bleköfde Baldur, tar du ingen bot?
Bot tager mannen, när hans fränder falla,
de höga Gudar sonar man med blot.
Det sägs, du är den mildaste af alla,
bjud, och hwart offer ger jag utan knot.
Ditt tempels brand war icke Frithiofs tanka,
tag fläcken bort ifrån hans sköld, den blanka.

Tag bort din börda, jag kan den ej bära;
qwäf i min själ de mörka skuggors spel.
Försmå ej ångren, låt en lefnads åra
försona dig för ögonblickets fel.
Jag bleknar ej, fast Ljungarn sjelf står nära,
i ögat kan jag se den blekblå Hel.

Du fromme Gud med dina månskensblickar,
dig ensam råds jag och den hämd du skickar.

Här är min faders grafhög. Sofwer hjelten!
Ack! han red hän, dit ingen kommer från.
Nu dwäljs han, sägs det, uti stjernetälten,
och dricker miöd och glåds åt sköldars dån.
Du Asagäst, se ner från himlafälten,
din son dig kallar, Torsten Wikingson!
Jag kommer ej med runor eller galder,
men lär mig blott, hur blidkas Asa-Balder?

Har grafwen ingen tunga? För en klinga
den starke Angantyr ur högen qwad.
Det swärd war godt, men Tirfings pris är ringa
mot hwad jag ber: om swärd jag aldrig bad;
swärd tar jag wäl i holmgång sjelf, men bringa
du mig försoning ifrån Asars stad.
Min skumma blick, min gißning blott du lede,
ett ädelt sinne tål ej Baldurs wrede.

Du tiger, fader! Hör du wågen klingar,
ljuft är deß sorl, lägg ner ditt ord deri.
Och stormen susar, häng dig wid hans wingar,
och hwiska till mig, som han far förbi.
Och western hänger full af gyllne ringar,
låt en af dem din tankes härold bli. —
Ej swar, ej tecken för din son i nöden
du äger, fader! O hur arm är döden!" —

Och solen släcks, och aftonwinden lullar
för jordens barn sin waggsång utur skyn,
och Aftonrodnan för'er opp och rullar
med rosenröda hjul kring himlens bryn.
I blåa dalar, öfwer blåa kullar
hon flyger fram, en skön Walhallasyn.
Då kommer plötsligt öfwer westerwågor
en bild framsusande i gull och lågor.

En hägring kalla wi det himlens under
(i Walhall klingar hennes namn mer skönt.)
Hon swäfwar sakta öfwer Baldurs lunder,
en gyllne krona på en grund af grönt.
Det skimrar öfwer och det skimrar under,
med sällsam glans ej förr af menskor rönt.
Till slut hon stadnar, sjunkande till jorden,
der templet stått, nu sjelf ett tempel worden.

En bild af Breidablick, den höga muren
stod silfwerblank på klippans brant och sken.
Af djupblått stål hwar pelare war skuren,
och altaret utaf en ädelsten;
och Dömen hängde som af Andar buren,
en winterhimmel stjerneklar och ren,
och högt deri, med himmelsblåa skrudar,
med gyllne kronor suto Walhalls Gudar.

Och se, på runbeskrifna sköldar stödda
de höga Nornor uti dörren stå;
tre rosenknoppar i en urna födda,

allwarliga, men tjusande ändå.
Och Urda pekar tyst på det förödda,
det nya templet pekar Skulda på.
Och bäst som Frithiof nu sig sansa hunnit
och gläds och undrar, så är allt förswunnit.

„O! jag förstår Er, Mör från tidens källa,
det war ditt tecken, hjeltefader god!
Det brända templet skall jag återställa,
skönt skall det stå på klippan, der det stod.
O! det är herrligt att få wedergälla
med fredlig bragd sin ungdoms öfwermod!
Den djupt förkastade kan hoppas åter,
den hwite Guden blidkas och förlåter.

Wälkomna stjernor, som deruppe tågen!
Nu ser jag åter glad Er stilla gång.
Wälkomna Norrsken, som deruppe lågen!
I woren tempelbrand för mig en gång.
Uppgrönska, ättehög, och stig ur wågen
så skön, som förr, du underbara sång!
Här will jag slumra på min sköld och drömma
hur menskor sonas och hur Gudar glömma.

Försoningen.

Fulländadt nu war Baldurs tempel. Deromkring
od ej som förr en skidgård, men af hamradt jern
ied gyllne knappar på hwar stång, ett wärn war rest
ing Baldurs häge: som en stålklädd kämpehär
ied hillebårder och med gyllne hjelmar, stod
t nu på wakt kring Gudens nya helgedom.
f idel jättestenar war deß rundel byggd,
ied dristig konst hopfogade, ett jättewerk
ir ewigheten, templet i Upsala likt,
er Norden såg sitt Walhall i en jordisk bild.
Stolt stod det der på fjellets brant och speglade
n höga panna uti hafwets blanka wåg.
Ken rundtomkring, en präktig blomstergördel lik,
ick Baldurs dal, med alla sina lunders sus,
ied alla sina foglars sång, ett fridens hem.
ög war den kopparslöpta port och innanför
wå pelarrader uppå starka skulderblad
pburo hwalfwets rundel, och han hang så skön
öfwer templet, som en kupig sköld af guld.
ingst fram stod Gudens altar. Det war hugget af
enda nordisk marmorklyft, och deromkring
mslingan slog sin ringel full med runeskrift,
uptänkta ord ur Wala och ur Hawamal.

Men uti muren ofwanföre war ett rum
med gyllne stjernor uppå mörkblå grund, och der
satt Fromhetsgudens silfwerbild, så blid, så mild,
som silfwermånen sitter uppå himlens blå. —
Så templet syntes. Parwis trädde nu derin
tolf tempeljungfrur, klädda uti silfwerskir,
med rosor uppå kinderna och rosor i
det oskuldsfulla hjertat. Framför Gudens bild
kring nyinwigda altaret de dansade,
som wårens windar brusa öfwer källans wåg,
som skogens Elfwor dansa i det höga gräs,
när morgondaggen ligger skimrande derpå.
Och under dansen sjöngo de en helig sång
om Baldur, om den fromme, hur han älskad war
utaf hwart wäsen, hur han föll för Hödurs pil,
och jord och haf och himmel greto. Sången war
som om den icke komme från ett menskligt bröst,
men som en ton från Breidablick, från Gudens sal,
som tanken på sin älskling hos en enslig mö,
när wakteln slår de djupa slag i nattens frid,
och månen skiner öfwer ekarna i Nord. —
Förtjust stod Frithiof, lutad wid sitt swärd, och såg
på dansen, och hans barndomsminnen trängde sig
förbi hans syn, ett lustigt folk, ett oskuldsfullt,
Med himmelsblåa ögon och med hufwuden
omflutna utaf lockigt guld, de winkade

n wänlig helsning till sin fordna ungdoms-
wän.
Och som en blodig skugga sjönk hans wikings-
lif
ned alla sina strider, sina äfwentyr,
natten neder, och han tyckte sjelf sig stå,
:n blomsterkransad Bautasten, på deras graf.
Och allt som sången wäxte, höjde sig hans
själ
:ån jordens låga dalar opp mot Walaskjalf,
h menslig hämd och menskligt hat smalt
sakta hän,
'm isens pansar smälter ifrån fjellets bröst,
är wårsol skiner, och ett haf af stilla frid,
f tyst hänryckning göt sig i hans hjeltebarm.
›et war, som kände han Naturens hjerta slå
mot sitt hjerta, som han wille trycka rörd
'eimskringla i sin brodersfamn, och stifta frid
ned hwarje skapadt wäsen inför Gudens syn.
›å trädde in i templet Baldurs Öfwerprest,
ung och skön, som Guden, men en hög ge-
stalt,
ned himmelsk mildhet i de ädla anletsdrag
h ner till bältestaden flöt hans silfwerskägg.
:n owan wördnad intog Frithiofs stolta själ,
h örnewingarna på hjelmen sänktes djupt
ıför den gamle; och han talte fridens ord:

„Wälkommen hit, son Frithiof! Jag har wän-
tat dig.
:y kraften swärmar gerna widt kring jord och
haf,

en Berserk lik, som biter bleck i sköldens rand,
men trött och sansad wänder hon dock hem till
slut.
Den starke Thor drog mången gång till Jotun-
heim,
men trots hans gudabälte, trots stålhandskarne,
UtgårdaLoke sitter på sin thron ännu:
det Onda wiker icke, sjelf en kraft, för kraft.
En barnlek blott är Fromhet ej förent med
Kraft;
hon är som solens strålar uppå Ægirs barm;
en löslig bild med wågen stigen eller sänkt,
förutan tro och hållning, ty han har ej grund.
Men Kraft förutan Fromhet tär ock bort sig
sjelf,
som swärdet tärs i högen: hon är lifwets rus,
men glömskans häger *) swäfwar öfwer hen-
nets brädd,
och när den druckne waknar blygs han för sin
dåd.
All styrka är från jorden, ifrån Ymers kropp;
De wilda wattnen äro ådrorne deri,
och hennes senor äro smidde utaf malm.
Dock blir hon tom och öde, blir hon ofruktbar,
tills solen, himlens Fromhet, skiner deruppå.
Då grönska gräs, då stickas blomstrens purpur-
duk,
och trädet lyfter kronan, knyter fruktens guld,

*) Se Hawamal, Stroph. 14.

och djur och menskor näras wid sin moders
barm.
Så är det ock med Askurs barn. Twå wigter
har
Allfader lagt i wågskåln för allt menskligt lif;
motwågande hwarandra när den wåg står rätt,
och jordisk Kraft och himmelsk Fromhet heta de.
Stark är wäl Thor, o yngling, när han spän-
ner hårdt
sitt Megingiard utöfwer bergfast höft och slår.
Wis är wäl Oden när i Urdas silfwerwåg
han blickar ner, och fogeln kommer flygande
till Asars far med tidningar från werldens
rund.
Dock bleknade de begge, deras kronors glans
halfslocknade när Baldur, när den fromme,
föll,
ty han war bandet uti Walhalls gudakrans.
Då gulnade på tidens träd dess kronas prakt
och Nidhögg bet uppå dess rot, då lossades
den gamla Nattens krafter, Midgardsormen
slog
mot skyn sin etterswällda stjert, och Fenris röt
och Surtur ljungade med swärdet ifrån Muspel-
heim.
Hwart helst sen dess ditt öga blickar, striden
går
med härsköld genom skapelsen: i Walhall gal
gullkammig hane, blodröd hane gal till strid,
på jorden och inunder jord. Förut war frid
ej blott i Gudars salar, men på jorden ock,
frid war i menskors, som i höge Gudars barm.

Ty hwad som sker här nere, det har redan skett
i större mått deruppe. Menskligheten är
en ringa bild af Walhall, det är himlens ljus,
som spegla sig i Sagas runbeskrifna sköld.
Hwart hjerta har sin Baldur. Mins du än den tid,
då friden bodde i ditt bröst och lifwet war
så gladt, så himmelskt stilla, som sångfoglens dröm,
när sommarnattens windar wagga hit och dit
hwar sömnig blommas hufwud och hans gröna sång?
Då lefde Baldur ännu i din rena själ,
du Asason, du wandrande Walhallabild!
För barnet är ej Guden död och Hela ger
igen sitt rof så ofta som en menska föds.
Men jemte Baldur wäxer i hwar mensklig själ
hans blinda broder, nattens Hödur; ty allt Ondt
föds blindt, som björnens yngel föds, och Natten är
deß mantel, men det Goda kläder sig i ljus.
Beställsam träder Loke, frestarn, fram alltjemnt
och styr den blindes mördarhand, och spjutet far
i Walhalls kärlek, i den unge Baldurs bröst.
Då waknar hatet, wåldet springer opp till rof,
och hungrig kryper swärdets ulf kring berg och dal,
och drakar simma wilda öfwer blodig wåg.
Ty som en kraftlös skugga sitter Fromheten.

n död ibland de döda, hos den bleka Hel
och i sin aska ligger Baldurs gudahus. —
Så är de höge Asars lif en förebild
till menskligheten lägre: begge äro blott
Allfaders stilla tankar, de förändras ej.
Hwad skett, hwad ske skall, det wet Walas djupa sång.
Den sång är tidens waggsång, är deß Drapa ock,
Heimkringlas häfder gå på samma ton som den
och mannen hör sin egen saga deruti.
Förstår du ännu eller icke? spörjer Wala dig —

Du will försonas. Wet du hwad Försoning är?
Se mig i ögat, yngling, och blif icke blek.
På jorden går försonarn kring och heter Död.
All tid är från sin början grumlad ewighet,
allt jordiskt lif är affall från Allfaders thron.
Försonas är att wända renad dit igen.
De höge Asar fölls sielfwe. Ragnarok
är Asarnas försoningsdag, en blodig dag
på Wigrids hundramila slätt: der falla de,
ohämnade dock icke, ty det Onda dör
för ewigt, men det fallna Goda reser sig
ur werldsbålslågan, luttradt till ett högre lif.
Wäl faller stjernekransen blek och wißnad ner
från himlens tinning, wäl försiunker jord i sjön.
Men skönare hon återföds och lyfter glad
sitt blomsterkrönta hufwud utur wågorna;
och unga stjernor wandra med gudomlig glans
sin stilla gång utöfwer den nyskapade.
Men på de gröna kullar styrer Baldur då

nyfödda Asar och en renad menskoätt.
Och runetaflorna af gull, som tappats bort
i tidens morgon, hittas uti gräset då
på Idawallen af försonta Walhallsbarn.
Så är det fallna Godas död deß eldprof blott,
är deß försoning, födslen till det bättre lif,
som återflyger skäradt dit det kom ifrån
och leker skuldlöst, som ett barn på fadrens knä.
Ack! allt det bästa ligger på hinsidan om
grafhögen, Gimles gröna port, och lågt är allt,
besmittadt allt, som dwäljes under stjernorna. —
Dock — äfwen lifwet äger sin försoning ren,
en ringare, den högres stilla förespel.
Hon är som skaldens löpning på sin harpa, när
med konsterfarna fingrar han slår sången an
och stämmer tonen, sakta pröfwande, till deß
att handen griper wäldigt i de strängars gull,
och forntids stora minnen lockas ur sin graf,
och Walhalls glans omstrålar de förtjustas syn.
Ty jorden är dock himlens skugga, lifwet är
förgården dock till Baldurstemplet ofwan skyn.
Till Asar blotar hopen, leder gångarn fram
gullsadlad, purpurbetslad, för att offras dem.
Det är ett tecken och deß mening djup, ty blod
är morgonrodnan till en hwar försoningsdag.
Men tecknet är ej saken, det försonar ej;
hwad sjelf du brutit, gäldar ingen ann för dig.
De döda sonas wid Allfaders gudabarm,
den lefwandes försoning är i eget bröst.
Ett offer wet jag, som är Gudarna mer kärt

ån rök af offerbollar, det är offret af
ditt eget hjertas wilda hat, din egen hämd.
kan du ej döfwa deras klingor, kan du ej
förlåta, yngling, hwad will du i Baldurs hus?
Hwad mente du med templet, som du reste
här?
Med sten försonas Baldur ej; försoning bor
här nere, som der uppe, blott der friden bor.
Försonas med din fiende och med dig sjelf,
då är du ock försonad med ljuslockig Gud. —
I Södern talas om en Baldur, Jungfruns son,
sänd af Allfader att förklara runorna
på Nornors swarta sköldrand, outtydda än.
Frid war hans härskri, kärlek war hans blanka
swärd
och oskuld satt som dufwa på hans silfwer-
hjelm.
From lefde han och lärde, dog han och förlåt
och under fjerran palmer står hans graf i ljus.
Hans lära, sägs det, wandrar ifrån dal till
dal,
försmälter härda hjertan, lägger hand i hand,
och bygger fridens rike på försonad jord.
Jag känner ej den läran rätt, men dunkelt
dock
i mina bättre stunder har jag anat den,
hwart menskligt hjerta anar den ibland, som
mitt.
En gång, det wet jag, kommer hon och hwif-
tar lätt
de hwita dufwowingar öfwer Nordens berg.
Men ingen Nord är längre till för oß den dag,

och eken susar öfwer de förgätnas hög.
I lyckligare slägten, I som dricken då
strålbägarn af det nya ljus, jag helsar Er!
Wäl Eder om det jagar bort hwar sky som hängt
sitt wåta täcke hittills öfwer lifwets sol.
Förakten likwäl icke oß, som redligt sökt
med oafwända ögon hennes gudaglans.
En är Allfader, fastän fler hans sändebud. — —

Du hatar Halfdan, Frithiof! Hwarför hatar du?
Att sonen af en odalbonde wille han
ej ge sin syster, ty hon är af Semings blod,
den store Odinsonens, deras ättartal
når opp till Walhalls throner, han är stolt deraf.
Hans börd är icke hans förtjenst, inwänder du.
Af sin förtjenst, o yngling, blir ej menskan stolt,
men endast af sin lycka, ty det bästa är
dock gode Gudars gåfwa. Är du sjelf ej stolt
af dina hjeltebragder, af din högre kraft?
Gaf du dig sjelf den kraften? Knöt ej AsaThor
diz armens senor fasta såsom ekens gren?
Är det ej Gudens högre mod som klappar gladt
i sköldeborgen af ditt hwälfda bröst? Är ej
det Gudens blixt, som ljungar i ditt ögas brand?
De höga Nornor sjöngo wid din wagga re'n
Drottqwädet af din lefnad: din förtjenst deraf
är större ej än Halfdans af sin Kungabörd.
Förlåt hans stolthet, om han skall förlåta din.

J wärten fordom begge såsom ekar twå
Å samma kulle; mellan Eder lyfte sig
n wänlig lilja, fridens hwita sinnebild.
Nu är den liljan borta, hatets orm har lagt
itt kalla bröst emellan stammarna, och tungt
an trycker begge, swällande som Jormungand;
lå honom, Frithiof, ty du är den starkare.
Ett offer fordrar Baldur, fordrar jag, hans
prest,
tt tecken att du icke gäckar fridsäll Gud.
Förwägrar du det, då är templet såfängt
bygdt,
ch såfängt har jag talat." —

Nu steg Halfdan in
töfwer koppartröskeln, och med mulen blick
an stod på afstånd från sin barndomswän,
och teg.
Då knäppte Frithiof brynjohataren från länd,
mot altaret han stödde sköldens gyllne rund,
ch trädde obewäpnad till sin owän fram.
J denna strid, så talte han med wänlig röst,
ir ädlast den som bjuder först sin hand till frid.
Då rodnade Kung Halfdan, drog stålhandsken
af,
ch länge skilda händer slogo nu ihop,
tt kraftigt handslag, trofast såsom fjellens grund.
Förbannelsen upplöste Gubben då, som låg
itöfwer Warg i Weum, öfwer biltog man.
Och som den löstes, insteg plötsligt Ingeborg
rudsmyckad, hermlinsmantlad, utaf tärnor
följd,

som månen följs af stjernorna på himlens hwalf.
Med tårar i de sköna ögonen hon föll
intill sin broders hjerta, men han lade rörd
den kära systern intill Frithiofs trogna bröst.
Och öfwer Gudens altar räckte hon sin hand
åt barndomswännen, åt sitt hjertas älskade. — —

Här slutas Sagan öfwer Frithiofs äfwentyr.

T—n.

Sång

för Jemtlands Fältjägare. *)

(med Musik-Bilaga.)

Det rör sig, det hwimlar wid skogens bryn,
gewären blixtra mot dagen,
och hurraropet flyger mot skyn:
då gläder sig döden med bister syn,
ty hans förpostkedja är dragen.
Och framåt hon ilar från trakt till trakt:
det är Swenske män, det är Jemtlands Jagt.

Wi jaga som björnen han jagar i Nord,
som lejonet jagar i Söder.
Dock — deras jagt är för glömskan gjord:
wårt willebråd är det skönsta på jord,
en Swerges owän som blöder.
För Swerges ära, för Swerges makt
öfwer berg, öfwer dal skallar Jemtlands Jagt.

Bespara dig flykten och fall med mod,
du owän från östan, från sunnan!
Bakefter dig ilar skidlöparen god,
och aldrig irrar hans wingade lod;
med lifwet du kommer ej unnan!
På den har döden sin hand re'n lagt,
Som råkar i skotthåll för Jemtlands Jagt.

---

*) Af Jemtlands Kongl. Fält-Jägare Regementes Officers-Corps benäget meddelad.

Stån trygga, I hyddor i dalarnas natt!
Stån trygga, I snöfjellar höga,
Der stjernehwalfwet sin krona satt!
Och, Storsjö, blicka mot himlen gladt,
du fjellens mörkblåa öga!
Kring Er och kring fädernas grafwar på wakt
stå Swenske männer, står Jemtlands Jagt.

Du fosterländska, du fria Jagt,
som jagar för Landet och Kungen!
På faran gifwer ej Jägaren akt,
han leker med henne så oförsagdt,
och dör han, så dör han besjungen.
Och tusende Eko i fädernetrakt
upprepa sången om Jemtlands Jagt.—

T—k.

På morgonen af Oscars-dagen 1821 *).

(Med Musik-Bilaga.)

De skuggorna fly, och morgonen bräcker!
)ch tusendes hjertan dagen wäcker
ill wälsignande glädjeljud.
tt folk Dig wälsignar, det namn Du bär,
)en thron Du stöder, det hopp Du är;
ör Dig, o Oscar! det tackar Gud.

)ör ock wår röst! — Ifrån wapenbröder
För Dig flyger bönen, som hjertat föder,
Varm till den Högsta, Heliga Makt.
) Hjelteättling! — Wi följa Dig åt —
Framåt! — på den branta fäderneståt,
Not den ewiga Ärans ljusa prakt! —

Ej dunkla äro Konungars öden.
I glans de stå. I lifwet, i döden
Pröfwas det rätta Kungliga mod.
En werld Dig wäntar, Dig himlen ser
Med älskande blick, Dig Swea ber, —
Beswär Dig, o Oscar — blif stor, blif god!

---

*) Ämnadt att sjungas af Officerare.

Stark för Din rätt med Din Faders wilja,
Tapper, om wapnen Dig skulle skilja
Från lugnet: — I freden ljuf och mild: —
Brottslingens skräck, den olyckliges tröst,
Och hälsad af kommande slägters röst,
De förstliga dygders tjusande bild.

Se werlden sjelfwer! De mäktige trycka
I stoftet ned den swagares lycka,
Trampa deß rätt med heligt hån.
Wi äro ej stora — men fri är wår jord,
Oblodad wår frihet, okuswad wår Nord;
Och Du skall den wärna, Konungason!

G—r.

Skadis Klagan.

nanz, tillegnad Herr J. G. Sandberg *).

(Med Musik-Bilaga.)

Satt i sin sal Niords bedröfwade maka,
orolig strand, och hörde wågen gny;
tten så lång, klagande swanorne waka,
isar skria, Sömnens hulda Elfwor fly.
re mulen ses å de tunga skyar stå,
ia gråa, dimmiga tält kring stranden slå. —
r hur Skadi klagar:
ldjens sommardagar
n i sin faders hem will se tillbaka.

ing tycktes mig dagen på ödsliga stranden,
astån borg jag äger, der kring gyllne thron
ans hwita Mör leka med gullkorn i sanden,
ch din makt jag förer, Odins wise son **)!
er mångfärgad öfwer wår brudsäng Bifrost.
log,
Morgonrodna'n kring oß sin purpurslöja drog,
ingt, långt bort till fjellen
ulda barndomstjellen
raga mig hän upp till de höga landen.

---

*) Med afseende på hans målning af denna Nordiska Gudomlighet. — Melodien är en gammal Swensk Folk-Dans.

**) Skaldisk benämning på Konung.

„Niord, Niord, kom! Följ mig till Trymhei-
murs hällar,
„Trymhems höga hällar; der skall lugn jag ha.
„Skön war din borg, men i de stormiga qwäl-
lar
„Måsen, som från hafwet kom, gaf ingen ro:
„Ägirs döttrars olåt, när Bore jagar dem,
„Morgonhwilan störde i Niords brusande hem.—
„Ljuft i forsens alar,
„Kring min faders salar,
„Bortsjunga natten Nordens näktergalar.

„Stundar den dag drifworne snöhwita falla
„Öfwer berg och dal, jag då på skidor fort,
„Likt swalans flygt, far, eller går jag att kalla
„Wänlig rehn och ilar i min akja bort.
„Hårda bågen spänner så wål min hwita hand,
„Mången wildrehn faller, den höga elg ibland;
„Och hörs brasan spraka,
„Kommer jag tillbaka
„Då uti salen gyllne mjödhorn swalla.

„Glöd *) är så skön; kommer förtrolig om
qwällen,
„Samlar kring sig alla i min faders hus:
„Loge, deß bror, flammar kring henne å häl-
len;
„Ynglingen blott trifwes i det ren'sta ljus.

---

*) Glöd och Loge woro Hlärs barn.

"Saga åfwen älskar den wåne Loges bloß;
"Med de syskon hulda hon ofta gläder oß.
"Loge, Glöd och Saga
"Mången sorg förjaga;
"Ofta ock Brage gästar der i fjellen. .

"Niord, Niord, kom! låt från din hafssal oß ila,
"Höge Drott, som för de blida windar rår!
"I lugnadt sund gyllene skåfwen de hwila;
"Ingen Wikings bön ditt öra mera når.
"Me'n jag fjellens granar förtroligt winka ser,
"Och min faders öga *) så wänligt blicka ner
"Öfwer Trymhems dalar,
"Sina fordna salar.
"Niord! dithån, dithån fort låt oß ila!"

Skadi ej mer hörs å de snötäckta fjellar
Lätta hinden jaga, följa wild-rehns stig;
Men i den stund, när kring de sprakande hällar
Loge, Glöd och Saga troligt lägrat sig,
Jagtens hwita Mö de än minnas mången gång,
Än på fjellen jägaren minnes Skadis sång,
När från Gimle höga
Hennes faders öga
Ler uti Nordens stilla winterqwällar.

K—z—

---

*) Jätten Thiaße war Skadis fader, och i Nordiska Mythderne bära twenne stjernor på Nordhemisferen namn af Thiaßes ögon.

beundrad, har icke undgått att beskyllas osanning eller öfwerdrift i sina uppgifter, i senare Resande och Lärde hafwa rättfärdi den gamle Mästaren. Samma upprättelse en framtid utan twifwel lemna Nordens ål urkunder, ty om den yngre Isländska Rom litteraturen är icke fråga; och det är för i sådant hänseende upplysa ett märkwärdig riginal-arbete, hwars wärde för Nordens f kännedom hittills icke blifwit fullkomligen kändt, som närwarande undersökning ö Herwara Sagan till Iduna öfwerlem

Island tillhörer den äran att, då de ga hjeltarne der sökte en fristad, hafwa i sitt upptagit Sånggudinnorna, och till en egen teratur utbildat Nordens skaldekonst; men är en alldeles felaktig mening, att alle kallade Isländska Sagor äro af Isländskt sprung; då det lätt kan bewisas, att äf bland de öfriga Nordiska folken en skaldek warit ärad, och af inhemske mästare öfn efter hwilken intill wåra tider, ibland Sv ska folkets traditioner, märkwärdiga min och fragmenter bibehållit sig, som i ämne någon gång i föredrag sluta sig intill de ska mythologiska och historiska urkunder, en gång, med urskilning samlade, utan twi skola öfwer de senare lemna wigtiga upplys gar *). — De historiska Sångerne i Eddan

*) De så kallade Kämpawisor, som ännu någon

Wolsungar och Giukungar, hwilkas skådeplats är utom Norden, tillhöra sannolikt ursprungligen Saxare och Franker, om hwilka senare ocksa Eginhard, Carl den Stores Canzler, berättar, att de sjöngo urgamla folksånger (barbara & antiquissima carmina) om sina framfarna Konungars bedrifter *). Det är derföre sällan möjligt att bestämma de Nordiska Sångernas upphof, som synes förlora sig i den tid, då skaldekonsten war talets ostiljaktiga följeslagare **) och hwarje wälbildad menniskas lott; då sinnet så högt älskade harmoniskt ordning i sina föreställningar och uttryck, att allt, hwad som fanns wärdigt uppmärksamhet, berättades i bunden, eller med andra ord: ädel stil. De minnen och all den wisdom, som öfwerlemnades från slägte till slägte, fortgingo i poëtisk form, som under tidernas lopp,

---

i landets skogs- och bergsbygder sjungas, och för ett århundrade åfwen bibehöllo sig i de högre ståndens aktning och minne, äro till en del urgamla, i den Romantiska poësiens versarter och språk öfwerflyttade, Fornsånger. I följden af denna Afhandling skall ett, till ämnet hörande, prof anföras.

*) *Vita Caroli Magni.* Jfr. *Hickesii* Grammatica Franco-Theotisca, pag. 1.

**) Qwäda: sjunga (canere) har i äldre språken betydelsen tala, Isl. kveda; MoesoGoth. quithan, hwarmed Lat. inquit har gemenskap.

med språket, förändrades, utan att innehå
wexlade. Först i en senare tid, när skrift
sten war allmännare känd i Norden, och bek
skapen med den Classiska Litteraturen rigt
den lärda uppmärksamheten äfwen på de inh
ska traditionerne, blef frågan om deras u
tecknande, tidigare på det öfriga fasta lan
än i Skandinavien och på öarne. I de äl
Sagorna är det obundna föredraget endast
tillägg, der någon lucka warit i det bun
Epos, ett i prosa affattadt sammandrag
halfglömda Sånger, af samma art, som
saiska inledningar och epiloger wid gamla f
wisor; hwarföre ocksä i Sagorna inwäfda S
ger, med få undantag, äro bewis på en
ålder.

Herwara Sagan är en af de histori
urkunder, som äga en obestridlig härkomst fr
Östersjö-länderna, utan att det torde kun
afgöras, om deß uppkomst eller samling till
rer Swerige, Danmark eller södra kustlän
na. Språket afwiker från den classiska
ländskan, sådan den finnes i Niáls Saga
fl. och närmar sig mer, än någon annan
kund, Runstenarnas och Swenska dialektern
gamla mundarter. Händelsernas skådeplc
är i Swerige och Östersjöns öfriga kustlän
samt på Danska öarna; hwaremot Norri
med hwilket de Isländska Sagorna merend
förbinda sina minnen, endast i förbigående nä

es*). Sångerna äro bibehållna i det äldsta [...]ngspråket eller Fornyrdarlag**), och [h]afwa alla inre tecken af en hög ålder; med [w]ißhet kan denna ålder antagas att uppgå till

*) Man har af Herwors yttrande, då hon emottog Tirfing, Angantyrs swärd:
Gladare, Budlung! Ägde jag hela
Wore jag aldrig, Norriges rike;
hämtat bewis för Angantyrs förmenta härkomst från Helgeland, då likwäl det senare Riket ännu icke war med Norrige förenadt; och Herwor, som uppfostrades i Wagrien hos en Hollsteinsk Jarl, wäl kunde, utan en sådan orsak, jemföra sin rikedom med Norrige, hwars kuster förmodligen ofta härjades af lycksökande Wikingar, och således kunde anses såsom ett mål för den unga sköldmöns begärelse, som nu begynte sina äfwentyr.

**) Fornyrdarlag är, som man wet, det äldsta Nordiska sångspråket, hwaremot de öfriga Isländska versarter hafwa en senare uppkomst och egentligen äro att betrakta såsom en, de Isländska Skalderna egen Litteratur, som äfwen af samtiden icke, utan föregående underwisning, kunde rätt förstås, hwarföre den isynnerhet wid hofwen och bland den högre Thignarklaßen odlades. — I förstnämde versart äro sannolikt en del af Skandinaviens folksånger ursprungligen diktade, och ännu kan man i åtskilliga mindre qwäden, ordspråk o. s. w., oaktadt formens wexlingar, häraf upptäcka omiskännliga spår; t. ex. i en wallsång, som begynner:
Till i Tofwen
Tolf man i skogen, m. m.

åttonde seklet, då Ridgötha wäldet i Meklenburg och Pommern upphörde och deßa länder underlades Slaverna, men troligen äro de ändå äldre, och kanske samtida med händelserna. Sjelfwa det ursprungliga prosaiska utförandet synes icke wara mycket yngre *), helst berättelsen, som har den största åskådlighet och geografiska noggrannhet, wid Östersjöns södra kust endast känner Göthiska folk. Sista Capitlet, som utgör ett slags ättelängd öfwer Swenska Konungarne, förekommer i de pålitligaste handskrifter alldeles icke, och är uppenbart tillfogadt af en senare afskrifware, som

eller en jul-lek:
Tri trå
Trenne.
Budi budi
bänne o. s. w.

*) Några i en del manuscripter förekommande uttryck, till ex. om „fordna böcker" (1 cap.) m. m. hafwa föranledt förmodan om Sagans senare uppteckande, men bewisa endast afskrifternas ålder. Huru skiljaktige deße fins emellan äro, synes af Danska upplagan, som betydligt afwiker ifrån de öfriga, och, ehuru den widlyftigaste, är både yngst och minst pålitlig. — Prof. Müllers omdöme öfwer Herwara i Sagabibliotheket, II. D. sid. 563. och f. öfwerensstämmer icke med Författarens, men denne lärde, och för öfrigt omdömige, forskare synes i allmänhet åt nyßnämda Saga egnat en flygtigare uppmärksamhet.

amnolikt lefwat i 12:te seklet, under Kung Inge den andras tid, då ättledningen upphörer med Philip, som dog 1118.

Utom den ästhetiska skönhet och lefwande teckning af tidehwarfwens art och folkens seder, som utmärka denna Saga, finner man der uppgifter af högsta wigt rörande Nordens historia, hwilka, ehurú deras trowärdighet af ortnamn och minnesmärken, jemförda med utländska Författares aflägsnare underrättelser, lätt kan bewisas, af Nordens öfrige historieskrifware med tystnad förbigås. Så äro t. ex. Grund, hufwudstaden i Glåsiswall, det under Ridgöthaland lydande häradet Arhem, och den derstädes belägna staden Dampstad, uti ingen annan urkund nämda, och Hunernes grannskap med Ridgötherne, det stora slaget på Dunheden, Ridgötherneş strider med Danskarna, och hela Heidrekska Konungaätten, m. fl. i Sagan widlyftigt utförda omständigheter, lika främmande för wåra häfder, som de händelser, Etats-Rådet Thorkelins anglo-saxiska qwäde omtalar *). Likwäl bära alla desßa berättelser inre bewis af sin trowärdighet, och inträffa ganska wäl med de allmänna underrättelser man äger om ofwannämda länder och tider **). Deremot söker man förgäf-

*) Iduna, H. 7. sd. 133.

**) Berättelsen om Aurwar Odds Ålfes-skjorta, som

wek i Herwara Sagan de historiska och geografiska motsägelser, som i senare Isländska Sagor äro så wanlige, så snart de handla om främmande länder.

Berättelsen begynner med ett mythologiskt utkast om Resar och Männer, och om Nordländernas bebyggande, som tilläfwentyrs är ett uråldrigt fragment af den Högasiatiska Cosmogoni, af hwilken lemningar återfinnas i Indiska, Grekiska, Romerska och Nordiska mythologierna. „Norden bebloddes först af Resar *);

---

han bekommit på Irland, samt om Konung Heidreks trälar, hwilka woro såsom krigsfångar tagne i Skottland, öfwerensstämmer med Skandinavers och Nord-Germaners härjningar på Britanniska öarna i 5:te och nästföljande Sekler, ö Konung Heidreks ålder, efter den mest grundade chronologi, infaller i slutet af 5:te och Aurwa Odds i början af samma århundrade.

*) Heter i originalet Risar, som påminna om Indiska mythologiens Rishis, urwerldens stamherrar, naturens herrskare; åfwensom Jotnernes namn lämpeligast härledes från Indiska ordet Jotna: kraft, makt, och hun (chun) man. — Resar och jättar, som åtminstone i senare föreställningar förenades, bebodde jordens gränsor wid werldshafwets strand. Om dem yttrar sig Edda i Gylfaginning, sid. 9. „oc m theirri Siavarstraundu gafu their (Börs söner) land til bygdar Jötna ættum.“

och halfresar. Arngrimr hette en Man, som war Rese och Bergbo (Risi oc borgbui). Han fick ur Mannahem Amu Ymers *)

---

*) I Verelii Edition c. 1. heter det Ama Jmunsdotter; men i bättre handskrifter Ama eller Amu Ymersdotter. Ymer, som äfwen skrifwes Imer (Jfr. Sämundar Edda Ed. Arna-Magn. pag. 336.) och i Eddan kallas frostkall Jätte, hwilket äfwen namnet innebär, af Indiska stamordet Ym, im, him: winter, köld, snö, föreställer jordens fasta hällebergsgrund, den snöbetäckta fjellen. Derföre betydde fordom i Norrska Nordmäns språk: „öster om Uma" detsamma, som öster om gränsfjellen (kölen), om fjellryggen (Törners Diss. de urbe Uma, pag. 19. Peter Claus, Norriges Beskr. sid. 138.) Det är bekant, att i gamla språk och forntidens symbolik Jätte och fjell eller berg anses såsom motswarande idéer, med gemensamma benämningar, hwarföre ocksä gränsfjellarne mot Norden kallades Riphæer, af ett Semitiskt ord Rep: berg, och jättarne hos Ebreerne Rephaim. Ordet, i sin förstberörde bemärkelse, igenkännes i den bekanta Östersjö-sagan om skeppet Refa-nut (Refa-naut, jättegods, jätteskepp). Ymer jotun, af hwars ben (enligt Wafthrudnismal och Gylfaginning) bergen på jorden äro bildade, föreställer derföre, i inskränktare betydelse, Ymausfjellen, Asiens högsta fjellrygg, wid hwilken, såsom jag i en annan afhandling sökt wisa, menniskornes stamland, Eddornas fordna Asgard, äfwensom Hinduernas och ursprungligen hela westerns Olympiska fabelland, war beläget.

„dotter. Deras son war Hergrimr, hwil
„ken war stark, som en Jotun och skiftewi
„wistades ibland månner och bergresar. Der
„ne tog ur Jotunheim Ogn Alfaspreing
„(fjellens telning). De ågde en son, wi
„namn Grimr, som wid tolf års ålder reda
„for i härnad och blef en stor härförare. Ha
„satte sig ned på ön Bolmur (Holmur) o
„kallades Bolmsö-Grimr." — Då dett
fragment år ofullständigt och mörkt, samt a
sagoskrifwaren, som gifwit det en historisk ti
lämpning, utan twifwel stympadt, och då d
ännu år för tidigt att på de underrättelser, n
åga om Indiens mythologi, bygga såkra syst
mer, torde följande jemförelse kunna ans
såsom en förslagsmening, utan anspråk på fu
gilltighet.

Skanda, Indiens Herkules, Styrkan
Gud, prisad för hjeltemod och lyckliga härfä
der, war son af Schiva*) och Ama, som
åfwen

Redan Plinius wiste, att benämningen på in
födingarnas språk utmärkte ett snöhöljdt berg (I
maus incolarum lingva nivosum significans.)

*) Schiva (under namn af Seeaf) synes icke all
les obekant för Anglo-Saxernas mythiska Gene
logier. — Skanda kallas ock Kartikyo, hwil
med Isländska orden karta, hwas, egg, ta
spets, knopp, kartinn: hwas, halsstarrig n
m. och Swenska dialekt-ordet kartig: styfsin
oförskräckt, o. s. w. utan twifwel hafwa gemensk

åfwen kallas Uma eller Yma. Han intog Swerga eller det höga, hwitglänsande, heliga, på fjellen belägna Nordlandet omkring Imaus (Ymaus), och ägtade Swåha, offrens Gudinna, som har sin thron på fjellens topp och med ett annat namn kallas: Agnay, eller, efter Schlegels regel för uttalet, Ognay. — Skanda motswarar Herkules, och Lejonet, Nordens Symbol i den gamla Indiska Mythologien, är en, båda åtföljande, sinnebild *). Skanda, hwars namn, jemte flera andra ideer af högher, hjeltemod, sträfwande framåt, åt höjden, m. m. **) åfwen betyder anförare, förestår i egenskap af krigsgud, planeten Mars och heter då Mangala ***), hwilket ord, åfwensom Herkules †), betyder Härhöfding, Kri-

*) Jfr Prof. F. W. Ekenstams förträffliga anteckningar i Iduna, Häft. 6, sid. 20 o. f.

**) Iduna l. c. Samma begrepp uttrycker Latinska ordet: Scandere, och flera andra ord, i de från Indiskan härledda språkstammar.

***) Mangala (man-kulle, folkhöfding) föreställes ridande på en gumse. Gala betyder, liksom kulle, åfwen anförare.

†) Herkules uttydes utan twifwel rigtigt af Rudbeck från den Göthiska (Hyperboreiska) språkstammen. Etymologien bifalles af den berömde språkkännaren Wachter (Glossar.) I allmänhet äro

garförste. Men Hergrimr har alldeles sa ma bemärkelse, af her (här, exércitus) grimr, som både betecknar bock och äfv anförare *), förmodligen emedan bocke för sin egenskap att dristigt bestiga höj (scandere), ansågs som en sinnebild af anfö rens oförskräckta mod. Skanda, Herkules Hergrimr öfwerensstämma således i etym gisk hänsigt fullkomligt, och de twänne förn mythologisk. Ognay, hwars sinnebild u uppstigande offer-röken är, och Ogn, fjelle telning, äro äfwenledes samma mythiska p sonlighet, och bådas benämning härledes fr det gemensamma Indiska stamordet Og (igni-s) eld, hwaraf wårt språk äger u eldstad, som i flera Swenska Dialekter utta Ogn. Det torde äfwen förtjena anmärkas, eld i Polskan heter ogien, i Ryskan og och ogni. — Ama, Skandas och Amu, H grims moder, öfwerensstämma fullkomli Männerne (i motsats mot Gudarne) bodt

Rudbecks härledningar lyckligare än de slutsat han derifrån drager. — Kulle synes äfwen den dubbla betydelsen af anförare och bo hwarföre en get i gamla språket heter kol-mu kolla.

*) Oden kallas derföre i Edda: Grimr eller förare.

[..]igt Gylfaginning i Edda *), nedanföre [A]sgard (Gudarnas borg, Olympen), hwilket, [..]er sin geografiska tillämpning, är höjdlan[d]et wid Imaus-fjellen, norr om Kaschmir och Kabul. Mannahem kan derföre beteckna de [ne]danföre berörde högland belägna Baktri[an]as och Sogdianas sköna slättländer, ge[nom] hwilka Amu-floden (Oxus, Gihon) ifrån Imaus-fjellen (Ama Ymers dotter) nedstörtan[de] framströmmar. Schimas och Arngrims **) [gi]ftermål med Ama skulle således kunna anses [so]m en mythologisk bild af den Hyperborei[sk]a folkstammens första utwandring från det [h]öga ursprungslandet till Amu-flodens, från [A]siens barndom, berömda länder, hwilken [...]oni i Gylfaginning genom en dylik allegori[...]s uttryckt. — Swerga betyder det hwita, [...]liga Nordens rike, och öfwerensstämmer i [...]st essende med Meru, som ursprungligen [...]r det först öfwer wattnet höjda landet (Mid[g]ard, jorden), men äfwen betecknar nordpolen, [o]ch Indiens nordland eller det redan nämda

*) 9. "Thar nest gerdhu their ser borg i midhium heimi, er kallat er Asgardhr. Thar bygdu Gudin oc ættir theirra." — "Af Ask oc Embla oloz mannkindin, theim er bygdin war gefin undir Midgardhi."

**) Arngrimr betyder: Örnförare, hwilket påminner om Jupiters otiljaktiga sinnebild örnen.

högland *), och då Nordens fjellar isyn
ansågos för jättarnes hemwist, så öfw
stämma Skandas och Hergrims liknande
delser åfwen deri, att den förre säges i
Swerga eller Nordens rike, och der n
Ognap, och den senare ur Jotunheim
Ogn, fjellens telning. Deßa twånne
hjeltar kunna sålunda betraktas såsom sy

†) I gamla mythologier föreställes jorden (M
Midheim) åt alla sidor begränsad af höga
på hwilka himlahwalfwet hwilade. Trad
synes fortgången från jordens äldsta tider,
dast detta af fjellberg, såsom en borg, o
högland, Asiens och hela gamla werldens
höjde sig öfwer wattnen. Här war Olympe
gard, Grekernas Parrhasia, Indierna
raAka, eller Gudaborg), der Gudarne
Resarne, i werldens första tid deß enda bel
(Gylfaginning. 9.), troddes bo, under det
nare, den hårda, motsträfwiga naturens al
hade sina hemwist i de höga fjellarna w
wets strand. Swerga, som ifrån början
gränsadt af fjellbygden (Jotunheim), samm
sàledes senare i wißt afseende, geografiskt
tadt, med Jotunheim, ifrån hwilke
idéen är skildt. Huru Jättarnas land, sed
den utwidgat sitt område, och de gamla
folken isynnerhet nedsatt sig wid gamla w
sydliga kuster, förlades allt närmare norde
Jotunheim omsider, i inskränkt mening, l
benämning för det ännu hemlighetsfulla
Scythien, Germanien och Skandinavien, l
icke utwecklas.

r i forntidens symbol-språk, tillhörande
äme nu wida skilda, men fordom förenade
nar af samma stam. Föregående korta jem-
else gifwer nytt stöd åt Herr Ekenstams
rika försök att ur Indiska mythologien för-
na Skandinaviens benämningar *), hwilket
alla hänseenden är lyckligare träffadt, än
dre härledningar.

Herwara Sagans ätt-ledning synes således
ra i början mythologisk **), och då det är bekant,
de gamla nordiska hjeltarne, öfwertygade om
höga härkomst, gerna ledde sin slägt ifrån Gu-
rne, så är det lätt begripligt, hwarföre berättel-
om Andgrims söner begynner med Krigsgu-
ns ätt. Grimr är Hergrims (Skandas) son, i
ama mening, som Sige, Wolsungarnes stam-
er, och andra gamla Nordiska Konungar, näm-
Odins söner. — Grimrs son war Andgri-

---

*) Iduna l. c.

**) Man kan deraf döma om pålitligheten af de chronologiska försök, som äro grundade på mythologiska Synchronismer i Herwara Sagan, Sturlesons Konunga-Sagor o. s. w. — I allmänhet lemna de nordiska Genealogierne, endast då man ifrån ättleder, hwilkas ålder är bekant, i uppstigande linia räknar, någon chronologisk upplysning, då deras äldsta leder, såsom Odin, Fornjother, Gud den gamle, Haloge, Starkotter Storwerks-son, m. fl. såsom grundwalar för Tideräkningen ansedda, äro utan all historisk betydelse.

mur *), hwilken efter Saxos berättelse (L. V) blef gift med Danska Konungen Frode den 3:djes dotter Osura, men efter Herwara Sagan (Verelii Uppl. sid. 46) med Eywora **), dotter af Konung Swafurlami i Gardarike och med henne ägde tolf söner: Angantyr, Herwardr, Hiorwardr, Semingr, Hrani, Brani, Barri, Reitner, Tiundur, Bui och twänne Haddingar ***), som foro wida omkring och blefwo rygtbara Wikingar. Sedan Hiorwardr en julafton, då kämparne, efter gammal sed, wid Bragebägaren gjorde löften, utfäst sig att äga Ingeborg, konung Yngwes (Ingialds) sköna dotter i Upsala (sid. 50), och Hjalmar den hugfulle, en af konungens kämpar, blifwit honom föredragen, utmante Hiorwardr sin medtäflare till

---

*) Saxo, Eddan och Flateyiar-boken kalla honom Arngrim.

**) Sid. 46. Härmed öfwerensstämma, i affeende på namnet, Hyndluliod, en Eddisk säng, samt båda varianterne af Flateyiarboken, hwarom widare nedanföre.

***) Namnen förklaras lätt af nordiska fornspråket, och äro till större delen Wikinga-benämningar. Saxo uppräknar dem, med någon förändring: Brander, Biarbi, Brodder, Hiarandi, Tander, Tirfingar, twå Haddingar, Hiortwar, Hiartwar, Rani, Angantyr.

…ewig eller holmgång på ön Samsö (Sams-ey, sid. 52). När den utsatta tiden instunda-de, seglade Andgrims söner från Bolmur. Biartmar, en ansedd och mäktig Jarl, råd-de då öfwer Aldeioborg. "Der hade käm-parne sin wåg förbi och böjde sin kosa dit upp." När Jarlen sporde deras färd, gjorde han gästabud emot dem. Under det de dröjde …er, fästade Angantyr Swafa, Jarlens dotter, och höll med henne bröllopp, hwarefter brö-derne fortsatte resan till Samsö, der de gingo i land (sid. 67). Hialmar och Oddur den widfarne, som war honom följaktig, hade redan anländt och lågo med sina fartyg på ett annat ställe wid ön, i en wik, som kallades Runarwåg *).

*) Verelii tryckta exemplar har Unnarwåg; men då de flesta manuscripter, såsom det Stock-holmska (Heidreks Thattur), hwars varianter Pe-ringschöld och Finnsen (hos Suhm i Crit. Hist. 6. sid. 422.) anteckmat, samt ett Adjunkten My-rich tillhörigt och af Rudbeck begagnadt (Atlant. III. sid. 401.), åfwensom Köpenhamns upplagan, m. fl. skrifwa Munarwåg, kan denna läsart anses såsom den pålitligaste. Munarwåg på Samsö nämnes åfwen i den gamla och märkwär-diga Ragnar Lodbroks Saga (Biörners Kämpadater.) cap. 24. samt i Aurwar-Oddurs Saga. — Af Hialmars segling (från Upsala, genom Öresund, norr om Seland), är det klart, att Munarwågs wik wid Samsö leg..t mot Se-

uppkomne, blefwo de warse de Swenska kämparnes skepp, hwilka de anföllo, och nedergjorde besättningen. Hjalmar och Oddur woro då uppe i land, och när de sågo Wikingarne komma från skeppen, mötte dem, då en häftig kamp begyntes, som slutades så, att Hjalmar och alla Andgrims söner stupade. De senare blefwo, med sina wapen, på stället högade, men Hjalmars lik fördes af wapenbrodern till Sigtuna (sid. 72). Swafa födde sedan en dotter, som kallades Herwor och blef uppfostrad i Aldeioborg. När mön, som hade större lust för wapenöfningar, än finare yrken, hörde, att hennes fader war fallen och högad på Samsö, anlade hon mansdrägt, och begaf sig hemligen bort att söka sina döda fränder. Sedan hon träffat Wikingar och blifwit deras anförare (sid. 88), seglade hon med dem till Samsö, och kastade ankar utanför

---

ländska sidan. När man derjemte öfwerwägar Jarlen Biartmars sång (sid. 86), der Angantyr, som högades på sjelfwa walplatsen, säges ligga begrafwen på södra sidan af Samsö, och det af berättelsen är tydligt, att kämparne träffades icke långt från Munarwåg, hwarföre ocksä Herwor, då hon sökte sin faders grafhög, i samma wik landade, så synes det, att Munarwåg warit belägen på syd-östra sidan af Samsö, förmodligen i trakten af Thrandbierg. Andgrims söner hade äfwen, såsom berättelsen wisar, landa helt nära, utan all twifwel wid södra udden.

tranden, att ligga der öfwer natten, emedan keppsfolket icke wille lägga intill den för spökeri och genagångare berygtade ön. Men Herwor tog en båt, seglade fram och landade i Munarwåg. På ön såg hon endast en herde, om wallade sin hjord. Herwor skyndade till högarna och, sedan hon der fått sin faders wärd Tirfing, återwände hon till ankarplatsen, fann Wikingarna redan bortseglade och nästle dröja på ön till deß lägenhet yppades*). Efter många öden kom hon hem till Aldeiosorg, och blef efter någon tid gift med Haudr, son af Konung Gudmund, som regerade öfwer Glåsiswall, ett Härad i Jounheim (sid. 103). Deras son Heidrek, för ett mord biltog ur sin faders rike, kom till Ridgöthaland, hwars konung Harald han befriade ifrån skattskyldighet under twänne Jarlar, och erhöll till belöning derföre Prinsessan Helga; efterträdde konungen i regeringen och blef stamfader för en ny konunga-ätt. — Sjuttonde Capitlet, som förtäljer en arfstwist emellan konung Heidreks söner Hlaudur och Angantyr, af hwilka den förre war ko-

*) Cap. VII. "Dualdist hun nu i Samsey til theß, er hun fieck sier far i burt." Detta, jemte Wikingarnas farhåga för ön, som i gamla Sagor omtalas såsom skegrik, syns bewisa, att hon warit obebodd, och endast ett tillhåll för wallherdar.

Kung öfwer Hunerne och den senare sin faders efterträdare, samt ett slag emellan Huner och Ridgöther, utgör, jemte konung Heidreks egna händelser, en serskild afdelning a Sagan, som här måste förbigås.

Aurwar-Odds Saga, en af de yngre och mindre trowärdiga, omtalar, med några förändringar, Striden på Samsö, men anförer, ofta ordgrannt, en del af Herwara Sagans sånger. — Saxo-Grammaticus (L. V), hwars berättelse närmare öfwerensstämmer med Aurwar-Odds Saga, nämner Sampsö såsom enwigsplatsen, men låter kämparna oförtänkt träffas, samt hänförer, efter sin sed, händelsen till Danmarks historia. — Samma författare berättar om en senare strid, som Starkather under Danska Konungen Ingells tid haft med en onämd Förstes (ducis cujusdam) nio söner, af hwilka Angater war den förnämste. En Norrman Helge älskade Helga, Kung Ingells syster, hwars tillbedjare Angater utmanade sin medtäflare till enwig. Starkather, som då wistades wid Swenska Konungens Hof, antog i Helges ställe utmaningen, och nederlade i en enda strid alla kämparne *). — Suhms förmodan, att Starkather (Stark-Odder), som berättas länge uppehållit sig wid Danska Konungarne Frode d. 4:s och hans

*) Lib. V. pag. 110. Ed. Stephan.

m Ingells Hof, och en [illegible]d wistades i Upsala
s Swenska Konungen, ingen annan år, ån
agornes Aurwär-Oddur *), och fullkomligt
ld från den äldre (mythologiske) Stark-Od-
ur, har mycken sannolikhet, och då denne
tarkather, efter den mest antagliga tideräk-
ing, år samtidig med Andgrim och hans sö-
er, så synes det ganska troligt, att Saxos
rskilda berättelser angå en gemensam hån-
else. — Hyndluliod **), en af Eddiska

*) Crit. Hist. 6. sid. 417. Första stafwelsen i Stark-Oddurs namn år, såsom redan Johannes Magnus (L. V. Cap. 6) anmärkt, ett appellatiw, och swarar ungefårligen emot förra hälften i Aurwar-Oddurs namn. Den twetydiga bemärkelsen af ordet Brawallur, som betyder en walplats i allmänhet, har sannolikt föranledt en redan i älderdomen gångse mening, att Stark-Oddur bewistat slaget på Bråwalla slätter i Östergöthland, emellan Harald Hildetand och Sigurd Ring.

**) Hyndluliod i Sämundar Edda, strof. 21. 22. — Hyndla, som efter sina egna ord, "tåljer fordna åtter och de waldaste mån under Midgård", uppräknar i 21 strofen, i följd med flera andra obekanta namn, 8 af Andgrims söner, utan att yttra sig öfwer Arngrims härkomst. Dennes alldeles falska åttledning ifrån Halfdan, i Flateyiarboken, saknar således stöd af alla trowärdiga urkunder. Stället i Hyndluliod lyder sålunda:

Sångerna, nämner Arngrim och Eyr
samt deras söner, men utan att widare
slägtens härkomst och öden. — Den så ka
Danska Flateyiarboken, hwaraf
Räsk i Edda infört ett utdrag (sid. 157
som enligt Utgifwarens witsord är från
af 14:de århundradet, härleder Arngrimr
wensom alla berömda ätter i Norden, s
Dauglingar, Hildingar, Budlun
Skilfingar eller Sköldungar, Nif
gar, Giukungar, Wolsungar, Aud
gar, Bragningar, Lofdungar och
wa Ynglingarne, ifrån Halfdan den
le, en Norsk Konung i Hringarike, som
stammade ifrån den fabelaktiga Fornio
och hans ättling Norr. Denne Halfdan,
hwilken i berörde Genealogiska samling n

---

21. . . . .
Bui och Brami,
Barri och Reifner,
Tindr och Tirfing,
Twänne Haddingar.

22. Till bekymmer och möda
Borne woro
Arngrims söner
Och Eyworas.

De Berserkars gny,
Till menniskors men,
Öfwer haf och land,
Som lågan märde fara.

illa i Nordens häfder lysande och berömda namn bringas i förbindelse, är antingen en mythologisk person, ungefär sådan, som hela folkstammens gemensamme ättfader Oden, eller ocksä med en sådan förwexlad; i alla hänseenden utan historisk trowärdighet. — De af Björner Fundinn Noregur bifogade ättartal *) äro föga afwikande från den nyßnämda Flateyiarboken och öfwerensstämma med denna, rörande Arngrimr och hans ätt, fullkomligt. Båda deßa slägtböcker äro att betrakta såsom en samling af Genealogier, utan urskillning af äldre handlingar utdragna, och sakna på denna grund all trowärdighet. Man öfwertygar sig derom wid första ögonkast; så mycket mer bör det förundra, att nyare författare sökt på så wacklande grund bygga chronologiska systemer.

Ibland Peder Syvs Danska Kämpawisor från forntiden **) finner man twänne, som med händelserna på Samsö hafwa en aflägsen likhet, men tillräcklig för att öfwertyga att samma tradition äfwen för dem ligger till grund. En af deßa berättar om Wikingen Grimmers strid med Kamper på Birtingsland om Jungfru Ingeborg. Bir-

*) Björners Kämpadater, Fundinn Noregur sid. 10.

**) Kiöbenhavn, 1695. sid. 125.

tings-land är ett af Nordiska Romantikens f
bel-land, der Birtingsborg eller Bra
tingsborg war beläget, och som med störs
rimlighet hänföres till Samsö, hwarest änn
ett ställe bär namn af Ny-Brattingsborg, o
efter en äldre, allmänt wedertagen mening, e
slott af detta namn fordom funnits, som en
ligt Hwitfeld *) af Marsk Stig, år 1288 för
stördes. I öfwerensstämmelse dermed kalla
i Ragnar Lodbroks Saga (Cap. 24) närmast
farwattnet till Samsö: Birtinga Slod, elle
Birtingarnes wåg **). — En annan käm
pewisa i nyßnämde samling (N:o XXIII sid. 125
har ännu närmare gemenskap med Herwara
Sagan, hwilket af följande utdrag tillräcklig
uppwyses:

---

*) Danska Chrönikan, T. 1. sid. 299. "A
1288 lod Marsk Stig plyndre Samsö og bryd
Brattingsborg dersammesteds." — Ruinerne a
detta slott, hwilket efter Wisan borde ligga wi
någon segelled, äro belägna på en höjd inne p
ön, men traktens läge och ett i grännskapet st
en torfmåse funnet skepps-ankare wisa, att de
fordom genom en segelled warit med hafwet för
enadt. Jfr Prof. Werlaufs Afhandlin
om Samsö i Danska Antiqvar. Annaler n
1. sid. 64.

**) Birting betyder åfwen fisk, men Birtinga sle
synes här, med anledning af den gamla såge
om Brattingsborg på Samsö, och Birtingarne
land, kunna öfwersättas: Birtingarne
wåg.

1. Ulf han boer i Oddeskier,
er rig og bold med alle:
saa raske da hafver hand Sönner to,
de lade sig Kiämper kalde.
Og nu drifver Ulfven paa hviden Sand
for Norden.

2. Alf hand boer i Odderskier,
Hand hafver de Sönner saa snilde;
De ville till Kongens Daatter bede,
Alt udaf Opsals Selde.
Og nu drifver Ulfven paa hviden Sand
for Norden.

3. Det var ungen Helmer (Hialmar) Kamp,
Hand beder sadle sin Hest,
Vi ville ride oß op paa Land,
Og Kongens Daatter at feste.
Og nu drifver Ulfven paa hviden Sand
for Norden.

4. Det var ungen Angelfyr (Angantyr),
Hand beder opsadle sin Hest.
Og vi ville ride til Opsal,
Skulde Jorden end under oß bryste.
Og nu drifver Ulfven paa hviden Sand
for Norden.

När Kämparne, som båda täflade om samma mö, kommo till Upsala och begärde Prinsen, sjunger Konungen:

Icke gifver jeg min Daatter Mand,
Uden den hun hafve vil.

Då Prinsessan swarar:

Hafver tack kieriste Fader min,
At I satte Kaaret hos mig,
Jeg lofver mig ungen Helmer Kamp *)
Hand bliver vel Mand for sig.
Og nu drifver Ulfven paa hviden sand
for Norden.

Man finner lätt, att Helmer Kamp är densamme, som Hjalmar den hugfulle, Konung Yngwes kappi eller kämpe (Herwara Sagan sid. 51), och att Angelfyr är ingen annan än Angantyr, hwilken ocksa, enligt Herwara Sagan, på Samsö stridde ensam mot Hjalmar, under det hans elfwa bröder kämpade emot Aurwar-Oddur. Att Helmer och Angantyr i början af Wisan nämnas så som bröder, är man twifwel ett mißtag, hwilket Prinsessans yttrande bewisar, i 10 strofen.

Icke

*) Konung Yngwe öfwerlemnade på samma sätt, när Andgrims söner och Hjalmar framträdde för honom, walet åt sin dotter, som då yttrade "sig helst wilja äga den (Hjalmar), som hon kände mycket godt om." Herwara Sagan, Cap. 4. sid. 52.

Icke vil jeg hafve Angelfyr,
Hand er sa led en Trold.
Saa er Fader og saa er Moder,
Og saa er Slegt med alle.
Og nu drifver Ulfven paa hviden Sand
for Norden.

…ensom Alfs förhållande, när han anlände
walplatsen och fann båda kämparne sårade:

Det var Alf af Oddeskier,
Hand vrider op Egen med Roed,
Hand slog til ungen Helmer Kamp,
Det hand faldt död til jord.

' Alf, som i omqwädet kallas Ulf, är And…
…im Berserk på Bolmr. — Skier är på
Bornholm en wanlig ändelse på ortnamn,
…ken ibland de på ön befintliga 20 kyrkors
…mn förekommer i 12. Olsskier och Aaskier
…wa båda någon likhet med Oddeskier,
…rnholm är, efter hwad nedanföre skall
…visas, ön Bolmr, och Hammershus,
förmodligen urgammalt slott, efter hwars
…nare prakt ännu betydliga ruiner synas, lig…
… på öns norra och smala udde, som tilläf…
…ntyrs fordom blifwit kallad Oddeskier (Udde…
…r.

Utom de redan anförda, nämner ingen af
…tidens handlingar Andgrimr, hans söner,

eller striden på Samsö; och då hwarken Aurwar-Odds saga eller de omnämnda Lang-fedga-tal någon pålitlig upplysning kan hämtas om tiden för dessa händelser, måste den af Herwara Sagans egna ättlängder och Saxo Grammaticus bestämmas. Men som Nordens historia först i nionde seklet äger någon chronologi, och de gamla ättlängderna, äfwen när grunden för öfrigt är trowärdig, sällan äro tillförlitliga, så kan ett sådant försök så mycket mindre göra anspråk på ofelbar wißhet, som meningarne bland Nordens historieskrifware sällan äro mera delade, än angående tideräkningen.

Berättelsen kallar Upsala-Konungen Yngwe, men som i Ynglinga-talen trenne Konungar förekomma af detta namn, och det dessutom af Sturleson och Eddan är bekant, att Yngwe war ett gemensamt namn för hwar och en af Yngve Freys ättlingar, så tjenar denna omständighet ringa till chronologiens upplysande. Räknar man deremot ifrån Ingiald Illråde samtidig med Halfdan Snälle, Iwar Widfadmes fader, till hwilken Herwara Sagans egna Langfedga-tal fortsätter Andgrims ättlinia, i uppstigande led, och, efter den säkraste chronologiska method, antager fem qwinnliga led emot tre manliga, så inträffar Andgrimr på samma tid med Swenska Konungen Eigill Tunnadolgi. Konung Helge Halfdansson i Leidre (på Seland) war, enligt Ynglinga Sa-

gen (cap. 33), samtidig med Swenska Konun-
gen Adil, soneson af Eigill, således denne sed-
nare samtidig med Halfdans fader Frode hin
fräkne (den 4:de), hwilket bestyrkes af Yng-
linga-Sagan, som berättar (cap. 30), att Ko-
nung Eigill bekom hjelpsändning ifrån samma
Konung Frode. Starkather, som wi ofwan-
före med Suhm antagit för Aurwar-Oddur,
före, enligt Saxo och Landnama-Sagan *),
wid nyßnämde Konung Frodes och hans sons
Ingels hof. Den sednare kallades åfwen Star-
kaders-fostre eller Starkaders fosterson. Stark-
Oddur, Danska Konungen Ingel, och Arn-
grims söner äro således, efter denna, på de
kraste ättlängder grundade, chronologi, sam-
tida med Konung Eigill och hans barn, samt
Saxos och Herwara Sagans berättelser i detta
afseende öfwerensstämmande, åfwensom me-
ningen om Starkather och Aurwar Oddur häraf
vinner nytt stöd, då den förre, enligt Saxo,
uppehöll sig wid den med Kung Ingel samtidi-
ga Upsala-Konungens hof, och Aurwar Oddur
wid samma tid, efter Herwara Sagan, der
wistades. Swenska Konungen, som i Verelii
Edition heter Yngve, kallas i Heidreks That-

*) Landnama-Sagan, Part. 3. Cap. XII.
"Rolf war Ingialds Sun, Froda Sunar,
Kongs. Starkadr hinn gamle war skald beggea
theirra."

tur Ingiald. Skillnaden emellan den sed
låsarten och Konung Eigills namn är icke
re, än emellan serskilda dialekters uttal, i
af ordet: ingen (nemo), i gamla språket: i
gin o. s. w., och då dertill kommer åttarta
ðswerensstämmelse, torde Herwara Sa
Yngve knappt med mera rått hänföras
någon annan Swensk Konung, än Eig
Aunes Son. Likheten emellan Swenska
nungen Ingialds eller Eigills och den med
nom samtida Danska Ingells namn har i
twifwel gifwit den Danska Skribenten a
ning att förblanda dessa personer.

Ofwanstående Synchronismer bestyrkas
terligare af Waldars åttelängd, hwilk
Heidreks Thattur *) (Cod. Stockholm.) n
nes såsom Konung öfwer Danskarne (förm
gen i Jutland), under Ridgöthernes strid
Hunerne, och i tredje led nedstammade i
Fiode Fråkne **). Angantyr, som då r

---

*) Heidreks Thattur 17 Cap.

Er kvadu Humla
Firer her (Hunum) rada,
Gizur Gautum,
Gotum Angantyr,
Walldr Dönum,
Enn Völum Kiarr.

**) Flateyarboken i Eddan sid. 366.

(Tillhör Idunas 9:de Häfte, sid–

Chronologisk

(Ynglinga-Taflan.)

Födelse-år.		Födelse-å
350.	Jorund.	
384.	Aune.	
		390.
417.	Eigill.	

ðfwes Ridgöthaland, härstammar åfwen- i tredje led från Herworas fader, som samtida med Frode.

Om ifrån Harald Hårfager, hwars tår, enligt de pålitligaste uppgifter, in- r omkring år 850, räknas i uppstigande och efter den ofwanbeskrifne method, på e århundrade antagas trenne manliga el- :m *) qwinnliga slägtleder, så infaller ims tid omkring år 400 (såsom den bifo- Chronologiska och Synchronistiska Tabel- visar), Huners och Ridgöthers strid wid med- 6:te och Ridgöthawäldets fall med Ragnar ks son Hwitserk omkring slutet af åt- århundradet, hwilken Chronologi bättre hittills uppgifna, låter förena sig med :rnas eröfringar wid Östersjöns södra

———

)e gamla urkundernes Geografi har en dig betydelse, och är antingen historisk nythisk; den sednare är likwål wida skild)en diktade landbeskrifning, som i senare dska Sagor förekommer; ty mythologien ;fwen så wål som historien, sträng san-

———

r det bekanta och af Chronologer gillade skälet, t det finare könet merendels tidigare ingår äg- iskap, än männerne, hwarföre Swärfader och åg någon gång äro i det närmaste jemnåldrige

ning, när den är uppfattad i enlighet med st
cosmogoniska förebild och en allmän folkstr
Så är förhållandet med Herwara Sagans fa
belland, Jotunheim och Glåsiswallur, hwilka
idé är fullkomligt sannt uttryckt, om Läsare
wäljer för sin tanke en ståndpunkt, närmar
den Hyperboreiska folkstammens och mythol
giens stamland. — Gandwik är ursprungli
gen benämningen för den stora wik af werld
hafwet, som begränsade Europas norra kust
mythernes hemlighetsfulla land. Den ansåg
efter de äldsta underrättelser, antingen omede
bart, eller genom en smal inwik i förbindel
med Mæotis och swarta hafwet *). Benäm
ningen, sannolikt af Gian **), ett i Indisk
bibehållet stamord, wålnad, dæmon (genius
och ungefär likbetydande med ett, i Isländsk

*) Plin. L. II. c. 67. "Paludem Mæoticam
ptentrionalis Oceani sinum esse crediderunt, s
angusto discreti situ restagnationem."

**) Deraf sannolikt Gan i Isländskan: troll
Gian, Gan betyder äfwen swalg, dyypet g
— En annan härledning af Gandvik erbjuder
det Gandr: orm, hwilken äfwen i Björn H
dorsons Lexicon blifwit antagen. — I Norr
heter ännu en stor fjärd eller hafswik Gian
wig. Peder Claussen Norriges Beskrivel
Kiöbenhavn 1727, in 8:o, sid. 101. — Likale
förekomma wid Gothland twänne wikar med nam
Ganwiksj och Ganswik. Tunelds Geogr
6:te Uppl. sid. 193.

Sagorna förekommande, namn för Ishafwet: Trollbotten, är hämtad från det urgamla begreppet om Norden, såsom själarnes hemwist. I denna stora wik af Oceanen woro flera bar, ibland hwilka Skandinawien och Balthia (Samland) woro de betydligaste och mest berömda. Den trånga inwiken, som, efter denna föreställning, genomskar det mellanliggande landet, är Nordiska Mythologiens Elivaga, eller Solens wik, samt Grekernes första Eridanus eller Padus *). Hwar och en finner, att ett sådant Landkort nu mera icke öfwerensstämmer med ländernas utseende, men deßa förenade uppgifter af de äldsta och trowärdigaste traditioner, som swårligen härled-

*) Herodotus L. III. Cap. 115. "Οὔτε γὰρ ἔγωγε ἐνδέκομαι Ἠριδανὸν τινα καλέεσθαι, πρὸς βαρβάρων ποταμὸν, ἐκδιδόντα ἐς θαλασσαν τὴν πρὸς βορεην ἀνεμον, ἀπὸ του το ἤλεκτρον φοιτᾶν λογοσ ἐςι." — Apollonius Rhodius (Argonautica L. IV. v. 628) berättar åfwen, att Argonauterna framträngt till floden Eridan, "ἵνα τ' εισὶ πύλαι και ἐδέθλια νυκτός." — Namnet Padus (vadum) igenkännes i den åt Östersjön gifna benämningen Botten, m. fl. Boda, vade, vada betyda i Slavonskan åfwensom det sistnämde i Arabiskan, watten' flod m. m.

de sig från okunnighet om werkliga förhålla-
det, och mellanliggande trakters flacka och lå
ländta belägenhet, samt geognostiska beskaffe
het, upphöja till sannolikhet den förmodan, a
Östra Europas fordna utseende, under werld
hafwets högre stånd, fullkomligt swarat em
mythologiernas urgamla idé. — Jotunhei
är i Herwara Sagan, likssom i Eddan, det wid
sträckta, till större delen obebodda, i werlden
norra del belägna fabellandet, hwars gräns
med folken flyttades och förändrades; men s
nes af Sagoskrifwaren erhållit en bestämd hi
storisk tillämpning till norra delen af Sar
matien samt Skandinavien. Det ligge
i Norden omkring den nyß beskrifna wik af O
ceanen, således innefattande, utom Skandina
vien, Östersjöns östra kustländer ifrån Weixeln*)
Glåsiswallur, ett Härad (Rike) i Jotun
heim, är otwifwelaktigt ursprungligen ett min
ne af forntidens Elysium **), hwilket, å

---

*) Jag är icke okunnig om, huru litet denna menin
kan förenas med den af Nordiska Historieskrifwa
antagna, af Suhm, Schöning och Baye
m. fl. utförda Geografi, men har trott urkun
dernas egna witsord säkrare i detta ämne, so
jag för öfrigt förbehåller mig att på annat ställ
utweckla och med fullständiga bewis styrka.

**) Efter Grekernes bekantskap med western genom
Phoeniciernes sjöfart, och Scythiska Nomadfolk
infall i länderne ofwanföre swarta hafwet, slyt

n Inferorum sedes, i den äldsta Grekiska
logien tänktes i norra delen af werlden,
usets och Mörkrets wid serskilda årstider
qnde öfwermakt erböd åt en flygtig upp
umhet sinnebilder för båda. Sagoskrifwa
r, som det tyckes, förenat ideerna om
eskämda fabel-landet, och ett werkligt hi
wälde i den bekanta bernstens-trakten *)
ssen. Detta historiska Gläsiswall har u
wifwel warit beläget omkring floderne
en och Weixel, wid hwilken senare
lfwen har anledning att söka Taciti E
i grannskapet af Graudenz, som till
tyrs är den i Herwara Sagan nämda
dstaden Grund **). Jotunheim och Glä

des deras fabel-land till Atlantiska Oceanens
lter bortom Gades. — Med idéen om Elysium
verensstämmer Herwara Sagans beskrifning öf-
r Gläsiswall, Cap. 1. "Konung Gudmunder
j alla hans män lefde i många mansåldrar.
erföre trodde man, att Odains eller odödlig-
tens land der låg, det är en sådan ort, som
hwar och en, som dit kommer, borttager sjuk-
m och ålder, så att ingen der dör."

Bernsten, hwars benämningar till större delen
o lånade från solens eller ljusets och eldens,
ter i gamla Hyperboreiska Språket Glys,
l e s.

Herwara Sagan Kb. 1. — Namnens likhet kun-
åfwen gifwa anledning att förmoda samma
t, om den annars äger historisk betydelse, i

skewallur, åfwensom Konung Godmund, som komma ofta i de senare Isländska Sagor *) alltid utan den ringaste historiska betydelse. Jotunheim, efter desa Sagor, hwilka, såsom frukter af en willkorlig diktning, ligga utom Mythologiens område, förlägges alltid på andra sidan Biarmaland, ytterska gränsen för de nordiska Wikingarnas wäg i öster, wid Hwita Hafwet, som senare uteslutande benämdes Gandwik. Men det kan lätt bewisas, att bortom Biarmaland, en Finsk Stat (wid Dwina flodens utlopp), hwars werklighet en Swensk författare **) utredt, wid Ishafwets kuster, så långt historien känner, intet statsmäßigt bildadt folk funnits. Herr Baillys hypothes om det gamla Atlantis i grannskapet af Ishafwet är en af de granna drömmar, som fantasien under sina lekar bildar och en granskande öfwerläggning bortbläser.

grannskapet af staden Grodno, wid Niemens floden, som synes wara Ptolomæi Chronus, och, för att dömma af denne författare, fordom haft ett eget, från Ruße-floden (Rhubon Ptolom.) skildt, utlopp närmare Weixeln, hwarefter tillåfwentyrs Pregel är lemningen.

*) Deremot omtalar Sturleson, som i det närmaste är med desa samtidig, och wäl känner Biarmaland, icke med ett enda ord de nämda länder.

** I afhandlingen om Biarmaland, (Iduna H. 4; sid. 78 och ff.

De öfriga i Herwara Sagan förekommande orters belägenhet, ehuru med noggrannhet bestämd, har hittills till större delen antingen warit omtwistad eller origtigt förklarad. En del af dessa, såsom Ridgöthaland och Hunaland, fordrar en egen undersökning af större widlyftighet än förewarande afhandling medgifwer, hwarföre den inskränker sig till de, i anledning af striden emellan Hjalmar och Arnar Oddur samt Andgrims söner, nämda öarne Bolm och Samsö samt staden Aldeiosborg.

Äldre Fornforskare antogo enhälligt den emellan Seland och Jutland belägna Danska ön Samsö, för Herwaras, hwilket så mycket mindre syntes twifwel underkastadt, som, ibland flera nämde ös forntidsminnen, intill senare tider *) en sägen bibehållit sig om Angantyr och hans bröder m. m. Men en swårighet återstod, som knappt kunde förklaras, nämligen Sagans uppgift, att Andgrims söner under sin resa från Bolm till Samsö hade wägen förbi Aldeioborg **), hwarunder man hittills ute-

---

*) Antiqvariske Annaler, Kiöbenhavn, I. Bd. 34—36. — *Torfæi* Ser. Regum Daniæ, pag. 50.

**) Herwara Sagan sd. 66. "Thar attu Andgryms synner for um. Nu snua their brædur thangat."

slutande förstått Gardarikes gamla hamn i detta namn, hwars belägenhet wid sjön Ladoga på intet sätt kan förenas med berättelsen. Denna motsägelse föranlåt först Verelius att betwifla *) den hittills uppgifna belägenheten af Samsö, som efter hans förmodan snarare borde sökas inne i Östersjön emellan Ryßland och Swerige. Professor Bilmark i Åbo uppgaf en annan mening **) och sökte bewisa, att Samsö wore någon af Saimens öar i Finland. Men hans förmodan wederlägges redan af Hjalmars wäg till Samsö, ifrån Upsala åt Agnes-näs (Stockholm) och Sotaskär ***) i trakten af Landsort, som bewisar, att seglingen ställdes söderut, hwaremot, så framt Samsö wore en Finsk ö, resan otwifwelaktigt ifrån Upsala skett till lands åt Norrtelje, eller sjöledes genom Danmarks, Lagga, Närtuna och Garns socknar ut i Östersjön, om hwilken segelfart, för twänne århundraden sedan, traditioner h[illegible]

*) l. c. pag. 75.

**) *Bilmark* Diss. de Monomachia in Samsö.

***) Herwara S. kb. 71. — Sotaskär, så kallabt i Sotholms Slott, hwaraf Sotholms län eller härad, som innefattar Östra och Westra Haninge, Ösmo och Sorunda Socknar, åfwen [illegible] namn, omtalas i Olof Haraldssons Saga, Cap. 21. — Jfr *Verelii* Notas ad l. 2, pag. 79.

ehållit sig bland gammalt folk *), — eller ocksä ifrån Agnesnäs förbi Waxholm och norr om Wermdö skärgård. Utomdeß nämner Hialmars egen sång på Samsö Sotaskär öster om denna ö, åfwensom Bolm i Aurwar Odds Saga förlägges i samma rigtning från Samsö. Då sistnämde ort således war belägen i westerled ifrån Bolm och Sota, kan, oaktadt namnens likhet, Herwara Sagans Aldeisborg icke wara Aldeigiuborg wid Ladoga. Deremot förekommer den gamla staden Oldenburg i Hollstein redan hos författare från XI:te århundradet under namn af Aldenburg **), och anföres såsom Wagriens hufwudstad. Slaverne benämna den Stargard, hwilket namn, åfwensom Aldenburg, betyder: en gammal stad och bewisar ställets ålder. Då ön Bolmr, såsom Läsaren snart skall inse, ingen annan är, än den namnkunniga ön Bornholm i Östersjön, så finner man wid första ögonkast på chartan, att wägen för Andr-

*) Rudbecks Atlantica I. Sid. 175.

**) Adam från Bremen, Hist. Eccl. Cap. 64. "Populi Slavorum sunt multi, quorum primi ab occidente confines Transalbianis sunt *Waigri*, eorum civitas *Aldenburg* maritima. Jemf. Cap. 61 m. fl. — Crantzius (Vandalia, B. 2, Cap. 22) berättar, att staden af Saxarne kallades Aldenburg, af Slawerne Starigard och af Danskarne Brannös.

grims söner låg emellan barne Femern och Laaland, genom stora Bält o. s. w., och desse således utan någon betydlig omwäg *) kunde besöka Aldenburg, som ligger helt nära Femern. Den ringa skiljaktigheten i benämningen, emellan Aldeioborg och Aldenborg, bör så mycket mindre komma i beräkning, som bådas härledning utan twiswel är densamma, och afskrifterne af de gamla Sagorna sällan äro med critisk noggrannhet besörjda.

Sedan denna swårighet blifwit undanröjd, lärer icke något twiswel widare kunna uppstå om belägenheten af ön Samsö, som till öfwerflöd upplyses och bestyrkes af de intill sednaste tider på den Danska ön bibehållna traditioner om den besjungna enwiges kampen, af Saxos berättelse och en owanlig mängd monumenter från forntiden, som wittna om öns urgamla märkwärdighet. Men det war icke ensamt för Andgrims söners strid Samsö war skådeplatsen; den synes i uråldriga tider warit ett allmänt grafställe för kringliggande trakter, och derigenom blifwer det begripligt, hwarföre Wikingarne från Bolmsö i synnerhet utwalde denna ön till sin holmgång, helst det war öfligt, att enwig anställdes i grannskapet af förfädrens

---

*) Denna obetydliga omwägen åt Aldenburg passar rätt wäl till originalets uttryck: "Nu snua their Brædur thangat." d. ä. "Nu wika Bröderne ditåt."

grafwar, hwarföre ocksä de långrunda stengårdar med uppresta polstenar, som allmänt anses såsom minnen efter fordna enwigen, förekomma i grannskapet af större grafstället ibland ättehögar och stensättningar. Denna öns egna märkwärdighet, som infaller i en aflägsen ålderdom, har utan twifwel gifwit anledning till benämningen, antingen af det gamla i Indiska och Hyperboreiska språken bibehållna stamordet sam *), emedan der de framlidna hjeltarna samlades till hwila eller nya bardaekar, eller, hwilket är troligare, af Buddas eller Wodans Asiatiska tillnamn Shama **), emedan ön, såsom en allmän grafplats, war

---

*) Det bör icke förundra, att Författaren äfwen i Indiska språket söker härledningar för de äldsta ortnamn i Norden, då det är utom all twifwel, att Sanskrit och de Hyperboreiska (Göthiska, Germaniska) språken hafwa det närmaste samband, och Nordens äldsta språkfragmenter, såsom mythiska ord och gamla ortbenämningar m. m., utan det förstnämndas biträde swårligen kunna förklaras. Sam i dessa twänne språkstammar, hwaraf Latinernes sim i sim-ilis sannolikt är en dialektförändring, betyder, som bekant är, en förening.

**) I Calmarelåns skärgård förekommer en wanlig bekräftelse- eller edsformel: Ja! Samma, ungefär af samma betydelse, som Romarnes Me Hercle! hwilken swårligen ur språket förklaras, om den icke kan anses äga gemenskap med Buddhas eller Odens namn.

helgad åt Oden eller Wodan, efter hwilken åfwenledes ett af öns betydligare monumenter i äldre tider kallades Onshöj *), åfwensom Onsberg, en socken på Samsö, i gamla handlingar kallas Othensberg och Odensberghe **). Huruwida benämningen Shema har någon gemenskap med Sancus Semo, Sabinernes Gud, som troddes wara den samme som Herkules ***), i inscriptioner heter Semo Pater och af den berömde Creuzer (Symbol.

*) Langebeks Script. Dan. T. VII, pag. 524, 525.

**) Antiqvar. Annaler 1. sid. 28.

***) Herkules är en af de mångtydiga mythiska personligheter, som förenar, föröfrigt i Mythologien skilda, idéer. Prof. Ritter, en berömd Tysk Författare, har bemödat sig att genom widlyftiga bewis styrka öfwerensstämmelsen emellan Celternes Herkules, Hermes, Mercurius och Buddha, hwilken sednare äfwen kallas Dherma. Jfr. Vorhalle Europ. Völkergesch. vor Herodotos, Berlin 1820, 4 Abschn. 1, 2 Cap. Ritters mening winner äfwen stöd af Odens många, krig och seger antydande, benämningar, hwaribland en i Grimnismal förekommande Herian: Krigsförste (af her, herr: folkhop, krigshär, och A n, Konung), har närmaste likhet med Herkules's eget namn. Se ofwanföre, sid. 49. Not. †. Med Mercurius likjemfördes Odin (såsom själarnes förare) af äldre författare, såsom Paulus Warnefridus m. fl.

Symbolik, II, 451.) anses för Etruskernas Janus, är swårt att med wißhet bestämma. Det är åtminstone afgjordt, att den senare, i likhet med Buddha, Odin, Mercurius, Schiwa, Bacchus m. m. war själarnes ledsagare*) och för öfrigt har mycket gemensamt med Buddha eller Odin. Det är bekant, att Romarne först offrade åt Janus af alla sina ludar, åfwensom hans tempel, som i krig war öppet, men under freden tillslutet, bewiser att han war hårarnes Herre, hwilken, som Odin, gaf seger eller walde de fallne. Samen betydde, enligt den store kännaren Bocharts witsord, hos Phoenicerne himmel, hwilken bemärkelse Sancus i Sabinernes språk ägde **); Semo och Sancus woro så-

---

*) Jani namn, om det i likhet med flera Etruskiska benämningar härledes från Indiska språket, kan tillåfwentyrs förklaras af Gian, jin: dämon, hwaraf Lat. Genius. Benämningen blifwer då öfwerensstämmande med Jani herrawälde öfwer de döde, åfwensom med Buddhas namn Sammonakodom.

**) Sancus skrifwes äfwen Sanctum (Σάγκτον) hwaraf utan twifwel Sanctus, helig (himmelsk) har sin upprinnelse. Af Diodors från Sicilien berättelse (L. III.), att "Samothrake, på Grekiska öfwersatt, betyder en helig ö", synes det, att Samo äfwen ägt den senare betydelsen.

ledes twänne i historiskt och etymologiskt hänsi[illegible] likalydande benämningar. I anledning häre torde man, utan att myckèt mißtaga sig, ifrå öfwerensstämmelsen emellan flera andra enskild forn-Italiska och Phoeniciska *) samt Indisk ord kunna sluta till ett gemensamt ursprun af Sancus Semo's och Buddhas (Shama) lik lydande benämningar, hwilka i sådant fall lämpligen härledas från ordet Samo: him mel, egenteligen: såsom själarnes hemwis Buddhas båda namn Shama och Samm nakodom beteckna således den Himmelske och himmelska männers, det är de d[illegible] des, wålnadernes Gud (af muni, man [illegible] kodom, Gud), hwilken betydelse rätt wäl [illegible] werensstämmer med Wodans eller Odens [illegible] nämningar: Bal-eygr: bålets Herre ell[illegible] ägare; Sig-fauthr: krigets fader; Wal fauthr: de fallnas eller dödas fader; Swaf nir: den, som i sömn insöfwer **), sa[illegible]

*) Phoeniciernes språk, när det mera [illegible] mes efter enskildta, urgamla, hos Grekiska [illegible] Romerska författare förwarade ord och mytholo giska benämningar, än efter deß senare Dialekte till exempel hos Plautus, i Carthaginensi mynt och inscriptioner o. s. w. synes, likså Pehlvi å en annan sida, begynna kedjan em[illegible] lan de långt åtskilda Semitiska och For[illegible] Indiska språken.

**) Grimnismal i Sämundar Edda.

)rauga-Drott, wålnadernes Förste, o. s.
v.*). Samanåer (Σαμαναιοι), det åldsta
amn, hwarmed Grekerne betecknade Buddhas,
t en helig lefnad, likssom Brahminerne, öf-
erlemnade anhångare i Indien, åro således
fter ordets lydelse, åt himmelen inwig-
e; åfwensom Samskreda, inhemska be-
åmningen för Fornindiskan eller Hinduernes
eliga språk, efter denna hårledning, öfwer-
ättes: himmelens skrift, det himmel-
ka ordet **)

Jag har i en annan afhandling sökt wisa
werensstämmelsen emellan Högasiens Gudom-
ghet Buddha (Baudha, Wood, But, Put)
j Skandinavernes Odin eller Wodan
Boda, Weda, Bodo m. m.) och måste såsom

*) Sturlesons Ynglinga-Saga, Cap. 7.

** Samskreda skrifwes åfwen Sonskrit och Sanskrit, hwilken förwexling af n och m sy-nes tillkännagifwa ett gemensamt ursprung för orden Samo och Sancus eller Sancus. Jag har ansett ofwan anförde hårledning af Samskreda rättare, ån den hittills uppgifna af conjunctionen Sam, enligt hwilket öfwersåttningen wore "den noga förenade skriften"; och förmodar, att detta nya Etymologiska försök icke skall förefalla kän-nare främmande, som hafwa sig bekant, att San-skrit till en del år för Brahminerne sjelfwa en antiqvitet, och deras meningar öfwer ordens ety-mologier oftast fins emellan stridande.

afgjordt antaga, att Buddha *), hwars namn, såsom ett appellativ, har en mångfaldig tydning, men alltid hänwisar till en gemensam folk- och språk-stam, tillhörer en Gudalära, som ifrån Högasien i historiens äldsta tider utspridt sig öfwer en stor del af Wester-länderne, och isynnerhet i Grekernes och Hyperboreernes Mythologier återfinnes. Hans namn, som i det urgamla stamspråket betyder Ande, Själ, eller det ewiga, personlighetens, öfwer lifwets och dödens skiften uppe-höjda, i wexlande gestalt fortlefwande wäsende **), utwisar hans öfwersinnliga härkomst,

---

*) I Grekernes Mythiska Genealogier förekommer Buddha(Βετης) såsom son af Boreas (Börr, Odins Fader i Eddan), eller af Poseidon.

**) Budhi betyder i Sanskrit i allmänhet: Ande, själ, wett; äfwensom Odr (udr) i Isländskan i det närmaste har samma bemärkelse. Liksom i Swenska språket själas betyder dö, så har af detta stamord en mängd ord, som beteckna död, wålnad m. m., sin upprinnelse; såsom Isländska Böd: slagtning; Bö-dull: bödel, skarpråttare; Bauta: mörda, slå till jorden; Öda i Sw. förstöra (vastare). Hos Egyptierne, hwilkas bildning efter alla anledningar härstammade från en Indisk Präst-coloni, kallades grafställen Βετοι och Βεται, hwilket senare förklarades genom Romarnes busta (Ritter l. c. sid. 245). — Wett, som med Weda i Sanskrit, och Odins namn Weda har gemenskap, och

motsats mot cosmogoniska naturgudomlighe-
rne, hwilka ifrån det Ewiga Wäsendets
ner förwandlades till den synliga naturens
bilder. Derföre har han i den gamla folks-
ron blifwit en Herre öfwer lifwet och
öden, Själarnes förare och de osyn-
liga landens konung. Men han är ock
n Krigarförste, som gifwer seger och korar
e fallne (Heria-fadur), och i Walhall uppta-
er de slagne, hwarföre han af de gamla kri-
ar-folken, isynnerhet i denna egenskap åkalla-
es för seger och framgång i krig. Till ho-
om offrades fångna fiender, och hans bildstod
ppresles på walplatser och grafställen. Så-
ana åt Buddha helgade kolossala stenar fin-
as flerstädes i Indien, Baktrien, m.m.
hwilka ännu båra namn af Buddha *),

i Isländskan heter Wit, har också den dubbla
betydelsen af förstånd, sans, (hwaraf o-
wett i gamla Swenskan: swimning, sans-
löshet), och wålnad (wætt, i Isländskan
och Göthalands Dialektspråk).

*) Ritter l. c, sid. 104. Af samma art war
utan twifwel den bekanta och omtwistade Ir-
minseul, som i Gallien uppställdes wid wä-
gar, åt Hermes (Mercurius). Hava-
mal wisar, att också i Norden Bautastenar
blifwit reste wid allmänna wägar, hwilket åfwen
inträffar med Runstenarne i Skandinavien, som
merendels förekomma wid forna eller ännu bi-
behållna wägar.

äfwensom, enligt Cæsars berättelse, i Gallien funnos flera bilder af Mercurius *). På andra orter upprestes i stället för dess bildstoder, enkla och okonstlade sten-kolosser. Sådana funnos enligt Pausanias, wid Marathon på den stora högen öfwer de fallne Athenienfarne, hwilkas namn i stenarne woro ingrafne. Dessa stoder, hwilka öfwer de döda, till grafmärken **), upprättades, ansågo Grekerne sjelfwa, såsom helgade åt Aides (Pluto), hwilken i egenskap af underwerldens beherrskare fullkomligt motswarar Walfader Odin. Pindarus kallar derföre en sådan häll "Aides stod, en slipad sten" ***). — Af samma slag äro de i Skandinawien på walplatser och grafställen förekommande Bautastenar †),

*) L. VI. c. 17.

**) Grafhögen öfwer de döda kallas hos Homerus σημα, men af Callimachus σαμα. Etymologerne hafwa antagit detta ord, såsom en Dialektförändring af θημα; men Grekerne kallade äfwen höjder σαμοι; till hwilka twänne och den redan anförda betydelsen af Sama, Sams, Samen skulle kunna gifwa en mera otwungen hirledning.

***) Pind. Nem. Od. X. v. 125. "ἄγαλμ' Ἀΐδας, ξεστὸν πέτρον".

†) Historiska urkunder, äfwensom allmogens traditioner, bibehålla minnet af en, intill senare tider

m merendels äro af fast granit, ifrån 3 till
4 fot höga, och först i senare århundraden
ed Runor märkta, då åfwen de urgamla pe-
rne utbyttes emot flata hällar. Men sådana
oder woro åfwen af träd; de hafwa utan
wifwel, i brist på marmor eller annan lätt
iggen sten, isynnerhet i Norden oftare blif-
it af detta ämne förfärdigade, och torde åtan-
n af dem, sedan det förgängliga minnes-
ärket långesedan förswunnit, ännu bibehålla
i den urgamla seden, att uppställa så kal-
de Maj-stånger *), hwilka i några

bslig, sed att genom smörjelse och offer wid deßa
och andra minnesmärken betyga de aflidnas wäl-
nader och deras beskyddande Gudomlighet sin
wördnad. Alldeles i enlighet härmed berättar
Plutarchus, (Cap. 24.), att Alexander den store,
då han hade tågat öfwer Hellesponten, före
drabbningen wid floden Granikos, anställde en
fest wid Achills hög, wid hwilket tillfälle, enligt
en "gammal sed, stoden öfwer hjeltens graf med
olja smordes. Alexander satte sjelf en krans på
bildens hufwud, och dansade kring densamma
med alla sina män."

*) Ett märkwärdigt bewis för hedniska upprinnelsen af detta bruk lemnar Lebergs hög i Östergöthland, 1 mil NW. ifrån Linköping, 400 fot ifrån Swartån. Kullen, som med menniskohänder är upplagd på en större höjd, i regelbunden hemisphærisk form, af sandmylla, har 420 fots omkrets, och 28 fots lodrätt höjd. På 4 fots djup widtager ett kol-lager, af den betydlighet, att

trakter af Östergöthland kallas Tåfwer, af Tafr **): slagtoffer (victima). Man saknar

---

då högen, för några år sedan, på ena sidan blifwit rubbad, en närboende Smed länge af detta förråd, efter allmän berättelse, dref sitt handtwerk. På kullen, som sannolikt warit en offerplats, har Allmogen ifrån urminnes tider anställt lekar och dans ikring en upprest Majstång, hwilket bruk, ifrån hedendomen helgadt, öfwer deras sinnen haft ett så stort wälde, att man intill senare tider war fast öfwertygad, att, om sådant något år underlåts, löfskogen skulle af Ollonborrar (melolontha aurata) förhärjas. Så wäl denna kulle, som en, wid det närgränsande Odenfors Säteri på andra sidan om strömmen belägen, hög, har namn af Odin; ehuru några förmena, att den ena tillhörer Odins son. Deförre berättas ocksa warnat en skattsökare, som gräfde i högen wid Odenfors, med denna mältiga föreställning: "Wet du icke, att här ligger Försten Odin?"

*) Tåfwa är således likbetydande med en i Urkunderna förekommande benämning för offerstoden blot-trie. Twänne närbelägna höjder, på e[...] slags halfö emellan sjöarna Åsund och Jernlun[...] i Östergöthland, kallas häraf ännu Tåfwelstad backarna, och en by i grannskapet Tåfwelst[...] eller Tåfwerstad. På den ena af de[...] höjder förekomma endast uppresta granithälla[...] men den andra, inwid Åsunden belägna, är t[...] besådd med oräkneliga ättehögar; en stor del h[...] wa ännu uppresta eller kullfallna Bautastenar [...] den gamla formen. I en af dessa högar, s[...]

heller i Norden alldeles exempel på dylika, menniskolikneise bildade, stoder, hwarpå Rag- ar Lodbroks Saga, utom andra, lemnar ett wis, som nedanföre skall omtalas, och hwar- de så kallade armarne på Majstänger, som t synes, äro en lemning; åfwensom dansen nkring deßa stänger och blomsterkransarna minna om forntidens graf-fester.

Att Odin helgades i Norden de dödas hwi- rum, hwarföre man ocksa alle-städes i Skan- navien finner orter och framför allt märk- ärdiga fornlemningar efter honom benämda. lera ättehögar, så wäl i Swerige som Dan- mark, kallas Onk- eller Odenshög, emedan an war Hauga-Drott *), icke i den me-

för få år sedan wid källargräfning rubbades, fun- nos elfwa urnor; och flera andra af sandtägt afskurna, som, under min tillsyn, undersöktes, innehöllo åfwenledes urnor af groft ler, aska och brända ben, till ett wedermäle af deras höga ålder. Ett, wid samma tillfälle upptäckt och i Herr Kammarjunkaren L. Fr. Rääfs Samling förwaradt, ihopböjdt swärd af jern, som blifwit på sjelfwa öppna marken, ibland hö- garna, funnet, synes wisa, att hemkomne krigs- män der någon gång offrat sina segerrika wapen. — Stället är den största och märkwärdigaste fornlemningsplats i Kinda Härad, och ligger wid en af Östergöthlands widsträcktaste sjöar.

*) Ynglinga-Sagan, Cap. 7.

ning, som skulle någon historisk konung af detta namn wara i dessa begrafwen, ehuru en senare folks-tradition så föregifwit; åfwensom på några ställen berättelser bibehållit sig om Odens Stall *) eller offerstad (στελη), men likaledes missförstådde af en senare tid.

Grekernes äldsta plägseder, wid de dödas jordfästning, öfwerensstämma fullkomligt med Skandinavernes, såsom man redan af Homerus och ännu mer af de i det gamla Grekland talrikt förekommande monumenter från äldsta tider, såsom på slagfälten wid Marathon, Thermopylä, Platäa, Leuctra, Chäronea, Pydna, Pharsalus m. fl. **) finner. De döda brändes, liksom

*) I Kronobergs Län, Asa Socken wid Kriktorps gård, är en sådan tradition bibehållen. I trakten är en myckenhet ättehögar, om hwilka berättas att Betzarne, en slägt, som i orten kallas Asakämpar, der hafwa sin lägerstad. Jfr Rogbergs Beskr. öfwer Småland, sid. 304. — Wid Ingelstad, i samma Län, är på en backe en mycket hög, smal och pelarformig sten uppest, af hwilken backen benämnes Ståjlbacken, och som troligen warit såsom en offersten åt Oden upprest. I samma trakt utföres vokalen e medelst diphthongen aj och åj, t. ex. ståjn för sten. Likheten emellan ståjl och στελη blir härigenom så mycket mer träffande.

**) Ritter l. c. pag. 252.

i Norden; askan samlades i urnor, och en jordhög uppkastades, ofta af ofantlig storlek. Urnorna bildades af metall, någon gång af sten eller cristall, men brändes oftast af ler, hwaraf äfwen i det norra Europa de flesta graf-urnor äro formade. Sådana hafwa i stor mängd blifwit uppgrafne i Indien wid floden Ganges, i Grekland, på Tauriska halfön, men isynnerhet i norra delen af Tyskland, Skandinavien och Polen *), samt äfwen i Frankrike, England, Irland och flerstädes.

En gammal Grekisk författare förtäljer om Delos, som låg nära Samos, och war helgad åt Apollo eller solen, att den ansågs så helig, att de dödas lik icke der kunde begrafwas, utan måste till en närbelägen ö öfwerföras. Då ön Delos war ett af de äldsta och förnämsta säten för den Indiskt-Hyperboreiska bildningen, så kan denna uppgift upplysa benämningen af ön Samos, hwilken såsom en allmän grafplats ansågs tillhöra Shama eller Buddha. Det är bekant, att ett slags walda ler-urnor kallades Vasa fictilia Samia, tilläfwentyrs emedan desa, såsom ifrån början endast anwända wid graf-högtider, ansågen ägde en gemensam härledning med sjelfwa ön, eller isynnerhet derföre på denna ö

*) Jfr Bayeri Opuscula. Halæ in 8:o, pag. 150.

med utmärkt skicklighet arbetades, att der ett hufwudsäte för nämde högtidligheter. Huruwida en lika märkwärdighet äfwen gi anledning till benämningen af den bers ön Samothrake, som enligt Diodor Sicilien (L. III.) först hette Samen, är kant, men nyßnämde författare omtalar, ön legat öde och obebodd till deß Myrina, ländande ifrån Phrygien, der byggde ett te åt Magna Mater och inrättade hennes dyrk

Tacitus *) berättar, att Gudi Hertha (Jorden, Magna Mater m. m.) kades af sju Germaniska folk, hwilka alla i Hollstein och Meklenburg, på en ö i nen, der en lund war åt Gudinnan helgad Denna ö är utan twifwel Seland, som äldsta urkunder alltid nämnes Selund, hafsslund, och der Herthedal ***) och

---

*) German. c. 40.

**) På samma sätt berättar Diodor l. c., Samothrake åt Magna Mater en lund inv som kallades Asylon, utan twifwel af en redan hos Lyder, Phryger och Etruske benämning för Gudomligheter, och skog, lund, hwaraf gamla Nordiska språk hult, en park, hwilket ord i sammans gar stundom förändras till hylt.

***) Biskop Münthers Afhandling: Sjelland, sid. 50, åberopad af Prof. borg, i deß Antiqvariska Nomenclatur

thesse ännu bibehålla minnet af Gudinnan och de ceremonier Tacitus beskrifwer. Ön, som till följe af ortnamn och minnesmärken, äfwen warit ett säte för Balders (Apollos, Solens) dyrkan, och således utan twifwel med en helig wördnad ansedd, har tilläfwentyrs, i likhet med Delos, haft sin egen grafplats på den närbelägna Samsö, hwilken, senare, blifwit äfwen för Jutland och Hollstein gemensam. Denna omständighet, som ensam kan förklara de owanligt många fornlemningarne på Samsö, bestyrkes på ett märkwärdigt sätt deraf, att en hafswik på öns sydöstra sida, midt för Selands westligaste udde, benämdes Munarwåg eller Wälnadernes wik *), äf-

*) Prof. Werlauf l. c. lemnar en afwikande etymologi för Munarwåg, af ordet muni: voluptas. Den närwarande, som af historiska omständigheter fullkomligt bestyrkes, winner ett stöd af Herwara-Sagans egna Sånger (Cap. VII.), der högarna på Samsö kallas munar-heim: wälnadernes hem; och de högade kämparne munas-dreingiar. Muni betyder i Sanskrit menniska, men äfwen andelig personlighet (själ, wälnad, ande), såsom i Dewamuni (Dæmon) wälnad, m. m. Stamordet muni i Isländskan (monoh, munoh i Sanskrit, mens i Lat.) betyder själ, sinne, personlighetens hwilande wäsende, hwarföre en af Odins eller Andens twänne foglar (korpar) kallades munin: sinnet (Gemüth), i motsats mot den andra hugin: eller hågen, det uppwäckta sinnet, tanken, begärelsen, wiljan.

wensom det icke bör lemnas utan uppmärksamhet, att den intill ön närmast gränsande Jutlands udde bär namn af Helgenäs *), och den nordligaste hamnen af Hollsteinska Wagrien mot Samsö kallas Heiligenhavn. Denna märkwärdiga ö har också, oaktadt sin bördiga natur och lyckliga belägenhet emellan Danmarks odlade länder, enligt en gammal

*) Ordet Helig, ursprungligen af samma uppkomst med Hel: död, förekommer ofta wid Hedendomens helgade ställen. En fornlemnings plats i Skällwiks socken, Östergöthland, 1:8:dels mil ifrån hafwet, och den enda gamla i denna skärgård, har, efter folkets berättelse, fordom hetat Heliglöt, hwaraf en, ibland sielfwa de uråldriga minnesmärken, anlagd by ännu bibehåller namnet Helgelöt. På stället, ur de jordbundna låga rören, uppgrafna urnor witna om platsens ålder och bestämmelse. Likaledes finnes i Eds socken, (Calmare Län), wid en bål nära hafsstranden en hög, med ättehögar och runda planerade stenrör besådd, ås, efter hwilken Capellansbostället, som på densamma är anlagdt, benämnes Hålleberg, och en närbelägen gård, der åsen sänker sig åt hafwet, Helgenäs. I ättehögarne äro funna brända ben och kol, samt en wål bibehållen kopparbuckla, af samma slag och utseende, som den Rudbeck tecknat i Atlantica, III Delen sid. 56 Fig. A. Flera exempel förekomma i andra landsorter.

tradition *) länge warit öde och senare än de Ifriga under Danska wäldet lydande dar blifwit bebodd, hwarföre äfwen under lifegenskapen inwånarne, jemte Amagers öboar, ensamne i hela Riket, ätnjöto Skattemanna-frihet och besittnings-rätt på sina hemman, hwilken sannolikt blifwit de första bebyggarne wärdeligen förunnad, för att öfwerwinna den ...liga farhåga ett sådant ställe måste uppwäcka, der, efter Herwara-Sagans uttryck, "så många skadliga wålnader (meinvættur) uppehöllo sig, att der war wärre om dagen, än annorstädes om nätterne". I öfwerensstämmelse härmed räknades ön bland de ställen, hwilka af de Danska Konungarna, såsom olyckliga skyddes och undwekos **), äfwensom den i gamla Sagor beskrifwes såsom skogrik, ett tecken, att den war föga odlad, och af Saxo, som för öfrigt icke är okunnig om densamma, i uppräkningen af Danska Rikets öar förbigås. — Föregående berättigar oß redan, att såsom historisk wißhet, upptaga den ofwanföre yttrade förmodan, att Samsö war en allmän grafplats, och efter Odins-Shama benämnd, åt hwilken, såsom wålnadernes och grafwarnes beskyddare (Drauga Drott,

*) Arendt Bergens Danmarckis oc Norgis Fructbar Herlighed; Art. Samsö.

**) Stephan. Annotationes in Saxonem. p. 234.

Hauga Drott), ön war inwigd. Men tydligare bewis lemna Ägisdrecka i Sämundar Edda och Ragnar Lodbroks gamla Saga. I den förra uppträder Loke i Ägers dryckeslag på Hlesön, och förebrår under en twist Odin, att han på Samsö öfwade trolldom med wålnaderne såsom en spåqwinna *). När härmed jemföres Sturlesons berättelse om Odin, att han med Galdra-Sånger **) "uppwäckte döda menniskor och satte sig under deras högar", så synes Lokes smädelse endast derföre nämnt Samsö, emedan der war en allmän i hela Norden känd grafplats ***). Ragnar Lodbroks Saga †) berättar, att Danske Ögmund,

*) Stroph. 24.

En thik siga kodo
Samseyio i,
Oc draptu á vett sem vaulor.

**) Ynglinga Sagan, Cap. 7.

***) De lärde utgifwarne af Sämundar Edda, Köbenhavn 1787, förmoda, att här den Joniska Samos menas, men wi hafwa wisat, att den Danska ön i forntiden icke warit mindre ryktbar.

†) Cap. 24.

Thar sattu
Sverd Merdlingar
Sudur hia sallte,
Syner Lodbrokar.
Tha var eg blothinn
Til bana monnum
I Samsey,
Sunnanverdri.

gmund, som ofta färdades till sjös, en
ing under sina resor landade i Munarwåg
id Samsö, och der fann en träbild uppe
st, som i en sång förtäljde, att han fordom
ittes af Ragnar Lodbroks söner, som blotade
ller offrade till honom för seger öfwer sina
ender. Hwar och en finner, att bildstoden
var uppest åt Walfader Odin, och hela
erättelsen lemnar ett nytt bewis, att Samsö
var framför andra ställen helgad åt honom.

Wi hafwa i det föregående funnit en öf-
verensstämmelse emellan Grekiska ön Samos
och den Nordiska Samsö, som ännu widare
estyrkes af en gemensam berättelse om det un-
erjordiska dån och gny, som på båda hördes,
och på den Grekiska ön tillskrefs Neiderne, en
rt fabelaktiga djur, som wistades under jor-
en, men på Samsö härleddes ifrån wålna-
er och gengångare *). I händelse Canzli-
rådet Hallenbergs förmodan, att ett, wid
Stockholm funnet och med spiralformigt
metallband omwindadt kärl warit hel-
igdt åt de Samothrakiska Kabirerne, är
åffad, så skulle ett på Samsö upptäckt kärl
mte ett band, båda af alldeles samma be-
skaffenhet **), kunna intyga ett närmare sam-

*) Herwara-Sagan Cap. VII.

**) Antiqvariska Annaler, I. sid. 217, 220.

manhang åfwen emellan den fistnämde ön i Samothrake. Huru härmed än må wara, ai wi likwäl, med stöd af det föregående, de trenne öars benämningar från samma u sprung härledda, och namnet utmärkande åt de döda och deras Gudomligh Shama-Buddha eller Oden inwigd Samland wid Preussiska kusten, fordom hafwet kringfluten *) och de gamle under nar af Balthia m. m. bekant, skulle i anseen till sin belägenhet i en trakt af den gam werlden, der en forntida folketro förmente si larnes hemwist wara, kunna med stor sann likhet anses af samma stamord och idé hafw sin benämning.

Denna hos de flesta bildade folkslag i forn tiden antagna sed, att på egna, åt Gudarn helgade, rum församla sina aflidna frånder o männer, synes en lemning af den första San hälls-inrättning, som icke tillåt att lifwets ön mare band eller samfunds-föreningen wid sjel wa grafwen lösses. Samma sed återfinnes h

*) Pomponius Mela Lib. III. Cap. 6. yttr sig om öarne wid Sarmatiska (Preussiska, Cu ländska m. m.) kusten: "Quæ (insularum) Sarma adversa sunt, ob alternos accessus recessusq pelagi, & quod spatia, queis distant, mod operiuntur undis, modo nuda sunt, alias i sulæ videntur, alias una et continens terra,".

alla nationer *) af den Indiskt Hyperboreiska **) stammen, och då kringflutna har framför an-

---

*) Herodots berättelse om Scythiska konungarnas grafhögar wid floden Tyras (Dniester) är känd, hwarwid bör märkas, att denna grafplats, enligt samme författare, ursprungligen tillhörde de Hyperboreiska Kimmerierna. I Nepal i Indien är en hög kulle, som af inwånarne kallas Simbi, tilläfwentyrs af Shama, ifrån hwilkens namn ordet föga mera afwiker, än t. ex. Sembia, Semland (Adam. Brem.), Samlands gamla benämningar, ifrån den nu wanligaste. I denna kulle, som är ganska hög och tätt besådd med grafhögar, församlas öfwerlefworne af Lamerne (Prästerne) och de förnämsta Thibekanarne, hwarföre den af inwånarne, såsom en helgedom med största wördnad anses. Jfr. Giuseppa Nachricht von Nepal, i Kleukers Abhandlungen üb. d. Litt. Asiens I.

**) Med Hyperboreer förstås här och i andra afhandlingar af författaren, efter Herodots och öfriga äldre Grekers anledning, den stora ifrån Högasien bördiga folkstam, som egenteligen bebodde länderne ofwanföre Grekeland och på båda sidor om swarta hafwet, till hwilken stam Kimmerierne, en del af Thrakerne, Phryger, Lyder, Geter, Moeso-Göther, de fleste Germaniska folk, de egentliga Gallerne och många andra af forntidens folkslag höra, och ifrån hwilka de flesta Syd-Tyskar, Göther, och de westliga Forneuro. peiska Slaverne leda sin härkomst. Denna stam danade i förening med en Semitisk (Celtisk och Phoenicisk) Grekiska folket, i hwars språk och bildning detta twåfaldiga ursprung öfwer allt skönjes.

dra ställen ansågos tjenliga, att i sitt fredliga, af wågor och lönliga faror emot wåld beskyddade, skyddade, skifte förwara wärnlösa lemningen af de bortgångne, och derjemte lättare af längre frånboende kunde besökas, så kan det förklaras, hwarföre desa allmänna grafställen ofta förekomma antingen af hafwet eller andra större, till en del under tidernes längd, igenwallade wattendrag omgifna. Härifrån torde den gamla Sagan om Charons färja kunna härledas, och den penning, som äfwen i sednare tider, efter gammalt bruk, åtföljde de döda, såsom Charons arfwode, i äldsta tider werkligen utgjort färjekarlens lön. Benämningen af myntet, hwilket kallades Danake, äfwensom af Charons färja Baris *), äro båda lånta från

---

Ifrån nyßnämde folkstam, hwars härkomst från Indien är utom allt twifwel, skiljas å ena sidan Celter, och å den andra de i Skandinavien, Nord-Germanien och Ryßland wid början af nya tideräkningen inwandrade Asiatiska folk ifrån Kaukasiska trakterne och länderne öster om Don-floden. Till de sednare räknar jag, på grunder, som i en annan afhandling widlyftigt äro utförda, Asar, Swear och Saxare m. fl.

*) Penningen benämnes hos de flesta Skribenter Δανάκη; hos Hesychius Δανάκη. Suidas yttrar sig deröfwer: "Danake är namnet på ett mynt, som fordom gafs med de döde, till en färjepenning wid Acherusiska öfwerfarten." — Etymologon Magnum, under samma ord, kallar

n nämda folkstammens språk, att förtiga,
t färjekarlens eget namn Charon har en stor
khet med ordet karl, kar (man); och om
Diodors berättelse *), att de förstnämda or-
ten, äfwensom hela denna sed, i hans tid än-
nu hos Egyptierna woro gångse, är rigtig, så
orde sådant tjena till ett nytt bewis, att detta

Danake "ett främmande namn" (ὄνομα βαρβαρικον). — I Persien heter ännu ett litet mynt (1 och en half Drachma) daneg, hwaraf Araberne gjort daneck, i Plural. danack. En otwungen härledning erbjuder gamla Hyperboreiska Radikalen dan: död; som igenfinnes i Grekiska ordet θανατος, samt i några Skandinaviska ord, såsom Dan-arf, Konungens arf efter främmande eller okända döde; danarfé, arf, som skulle tillfallit en redan död man. Participet af deya, dö, heter ännu i Isländskan Dainn. — Baris är ett i Grekiskan sällan förekommande ord, enligt gamle författare, a Joniskt ursprung, betydande skepp, fartyg Stamordet är ännu i Skandinaviska språken bibehållet, och heter båra, (i Isländskan: bæra) hwaraf bår, såsom hångbår, likbår; bardhe i Edda: Skepp; byrding i Edda och Landskapslagarne: båt.

*) Lib. I. c. 96. Egyptierne ågde, enligt samme författare, wid Acherusiska träsket, nära Memphis en allmän grafplats, dit de flesta döde fördes på Nilen och det nämda träsket. Orten war utmärkt skön, omgifwen af ängar och klara watten, med lundar af rör och lotusblommor.

undranswärda folks bildning tillhörde e
gammal Coloni af den stora Indiska stat
— Om Frankerne, hwilka genom hå
och öfwerensstämmelse i religion och sta
rättning tillhörde de Skandinaviskt-nordis
ken, är det bekant, att de på en af No
wets öar hade ett allmänt grafställe, hw
Greken Prokopios lemnat en märkw
fastän med fabler blandad, berättelse, hw
såsom för denna afhandling upplysande
tjenar att ord för ord införas *). "D
"rättas, att de dödas wålnader öfwerför
"ön Brittia på följande sätt, såsom ja
"folk ifrån dessa orter på fullt allwar fö
"ehuru deras berättelser snarare förefall
"såsom drömmar. På stranden af en
"ö, som ligger framföre den förstnämda
"flera byar bebodda af fiskare, bönder oc
"män, hwilka drifwa handel med fol
"Brittia. Dessa lyda alla under Fran
"wälde, men äro befriade ifrån all skatt
"skyldighet. att öfwerföra wålnaderna **)
"ken skiftewis åligger dem. De, hos
"ordningen är, begifwa sig hem och hwi

*) Grotii Upplaga, sid. 471.

**) Man kunde förmoda, att den redan föru
da, dubbla, bemärkelsen af ordet mun
betecknade de aflidne. men af Procopius u
på deras wålnader, gifwit anledning till d
lighetsfulla i berättelsen

"dess någon kommer, som fordrar deras bi-"träde. Djupt i natten klappar det på dörren, "och en röst låter höra sig, som uppwäcker får-"jemännen, hwilka fort uppstiga från sina båd-"dar och skynda till stranden, der de finna mån-"ga, men alldeles tomma, främmande färjor, "uti hwilka de sätta sig wid rodren. Farko-"starne äro så tungt lastade, att endast relin-"gen ligger öfwer wattenytan, och färjan "knappt en fingersbredd står öfwer wattnet, "men det oaktadt se de alldeles ingen. Efter "en timmas rodd äro de framme wid ön Brit-"tia, då de annars med egna fartyg, när de "icke tillsätta segel, behöfwa till denna fart ett "helt dygn. När färjorne äro framme, utla-"stas de och lättas i ögonblicket, så att ofta "endast sjelfwa kölen ligger under wattnet. "Men ingen menniska se de i fartygen, eller, "sedan man landat, stiga derutur, utan en "röst höres endast, som nämner deras namn, "som farit öfwer, jemte deras embeten, om "de ägt några, samt, då gifta qwinnor åt-"följt, äfwen männernes."

Belägenheten af denna ö, som af Skri-benten uttryckligen skiljes ifrån Britannien, och efter hans berättelse "ligger emellan den sistnämnde och Thule*) eller Skandina-

---

*) Thule, så ofta nämdt hos den klassiska forn-

vien, i Nordhafwet, och bebobdes af Ang
ler, Frisoner och Britter", är twifwel under
kastad, men, då han tillägger, att ön ligge
"framför Rhenens utlopp, på ett af
stånd af nära 200 stadier", eller om
kring 4½ Swenska mil, så synes beskrifningen
icke kunna lämpas till något annat land, än
Holland, hwars östra kust wid Procopii tid
werkligen innehades af Friserne, och hwaref
ett, fordom sedan Romerskt tid befintligt, af o
kända naturhändelser i wågorna nedsänkt, slott
Brittenburg *) wid Cattwijk i grannskapet
af Leyden, kan hafwa gifwit anledning till be
nämningen. Det är bekant, att Anglerne,
hwilkas äldsta kända hemwist war i grannska
pet af Elben, wid medlet af 5:te århundradet
gingo öfwer till Britannien, på hwars kuster
de redan länge warit wande att härja, utan
twifwel någon tid bosatte närmare detta land
på Continenten.

Holland är wißerligen icke mera någon ö
och har knappt wid Procopii tid warit rätt
kringflutet, ehuru smal den landtunga är, som

---

werldens författare, och merendels obestämdt
är af Procopius med så säkra kännetecken ut
märkt, att Geograferne enhälligt erkänt detsam
ma för Skandinavien.

*) Se Suhms Crit. Hist. V., sid. 26. och Pro
Neikters Acad. afhandling de Cimbria, sid. 18.

i trakten af Harlem sammanbinder Norra Holland med fasta landet; men tager man i beräkning den dubbla bemärkelsen af Grekiska ordet *νησος*, och tillika de förändringar detta låga land genom werldshafwets långsamma, men obestridliga sänkning och uppslandningar undergått, torde den anförda uttydningen anses komma sanningen och författarens mening närmast. Frankerne innehade, sedan de gått öfwer Rhenströmmen, i flera århundraden, och äfwen wid Procopii tid, länderna på westra Rhenstranden, samt emellan Rhenen och Yssel, eller det nuwarande Geldern, Utrecht m. m., och då andra historiska urkunder upplysa, att den stora hafswik, som kallas Zuydersee *), utgjort en skådeplats för deras wikingabragder, så skulle man kunna ännu närmare bestämma läget af ön Brittia, som till äfwentyrs är den af samma hafswik omkringflutna, gent emot Frankernes hamn och landningsplats Hattem liggande, Nordöstra kusten af Holland. Det bör då icke lemnas obemärkt, att på samma kust, öster om Horn, en by ännu bär namn af Wudesnes. Kunde man tillika antaga, att det i Procopii beskrifning nämda utloppet af Rhenen wore

*) Herr D'Anville i sin gamla Geographi yttrar en, mot författarens stridande, mening om Zuydersee, som af äldre underrättelser fullkomligt wederlägges.

den i grannskapet af Hattem i Zuydersee utströmmande Yßelfloden *), hwilken, sedan Drusus, för att med sin flotta på Rhenströmmen kunna bekriga Friser och andra närgränsande folk, medelst en graf emellan Arnhem och Duysburg, lät sammanbinda nämde floden och Rhenen, utgjort ett af den senares utlopp, så skulle afståndet emellan Frankernes strand eller flodens mynning och den omnämda ön nära inträffa med Skribentens uppgift och alla swårigheter wara undanröjda. Den i berättelsen nämda mindre ön, Färjekarlarnes hemwist, wore då en af öarne Ens eller Urk.

Med Procopii berättelse synes en, i Poetiska Eddan **) och Volsunga-Sagan omtalad, händelse ha något sammanhang. Frankiska Konungen Sigmund wistades nä-

*) Ett wigtigt bewis för denna mening hämtas af Ptolomæus, som icke känner Yßelfloden, men deremot förlägger Rhenens östliga utlopp 1° 15' mera i öster, än det westra, wid samma Longitud som Mosels ('Οβρίγγα?) förening med Rhenen wid Coblenz, och 20 östligare än Bonn (Βόννα), och Cölln (αγριππινηνσὶς), samt nära 1° nordligare i polhöjd, än den westra mynningen, hwilket myckett wäl paßar på Yßelflodens utlopp, men alldeles icke med något af Rhenens egna.

**) Sinfiotlalok, Ed. Rask. sid. 170. Volsunga-Sagan cap. 18.

m tid i Danmark, och förlorade der sin son
insjotle genom styfmoderns swek. Fadren
rde hans lik med sig bort, wandrade en lång
åg, till deß han kom till en stor och smal
rskwik, och ämnade sig widare, tillåfwentyrs
s någon sådan fädernes hwileplats. Wid
randen låg en roddare med båt, som emot-
g Sinfjotles lik, men Konung Sigmund,
m följde stranden, sporde sedan aldrig nå-
mdera.

I Östersjön och Skandinaviens insjöar fö-
komma flerstädes betydliga grafplatser, som
nnolikt warit för större trakter gemensam-
ia *), ehuru Historien derom icke lemnar nå-
on upplysning. Sådant är owedersägligen
rhållandet med den utanföre Calmare Län i
sjwet belägna ön Öland, som intill nionde
ler tionde århundradet, då Christendomen
terhand förändrade Nordens urgamla inrätt-
ingar, synes hafwa warit till större delen o-

*) I Högsby Socken (wid Emmån i Calmare Län), som har sitt namn af de, på en af Emmån och en igenwallad sjötrakt omgifwen halfö, Högsholm, i största myckenhet förekommande ättehögar, hwilka likwäl tillhöra seklerna näst före Christendomens införande, bibehåller sig ännu bland Allmogen tradition om ett stort och för flera Socknar gemensamt grafställe, der hwarje Socken haft sin serskilda hwiloplats.

bebodd, endast en hwiloplats för de från fast-
landet ditförde döde; hwarföre ocksä Calmar
Län, hwars tidiga bebyggande intygas af ort-
benämningar, traditioner och flerfaldiga märken
efter forntida odlingar *), nästan alldeles sak-
nar gamla graf-minnesmärken, som, med
några få undantag, endast i de norra, ofwan-
före Öland belägna, härader förekomma. Då
man befinnar, att Öns förnämsta fruktbarhet
tillkommer den östra mot hafwet långsluttande
delen eller det nedanföre den såkallade westra
landtborgen mot sundet liggande låglandet,
som är en senare upplandning **) och ännu
en obetydlig höjd öfwer wattenytan i Öster-
men deremot de öfriga och widsträcktaste tr-
terne äro af en skel och ofruktbar beskaffenhet,
så skall man, utan att den ofwanföre yttr-
förmodan antages, swårligen kunna förkl-
den alldeles otroliga myckenhet af gamla g-

*) Således finnes i Nybby Socken ensamt en
mängd af stenrör i alla skogar, än på något
bekant ställe; hwaremot de få derstädes be-
graf-monumenter alla tillhöra sednare tider.

**) Åstrand anmärker derföre redan i sin Öl-
skrifning, att monumenterne nedanför landtb-
äro, utan undantag, af en senare ålder, och
alldeles sakna qwarlefwor från bränne-åldern.
wer rigtigheten af denna uppgift har jag haft t-
fälle att, under twå serskilda forsknings-resor öfw-
hela Ön, fullkomligt förwissa mig.

nnesmärken, offerställen och domaresäten,
n öfwer hela ön, på alla högländtare plat-
:, möta ett forskande öga, oaktadt en betyd-
del genom landets odling blifwit förstörda,
billigt twifla, om den, i forntidens urkun-
r nästan med fullkomlig tystnad förbigångna
*) kunnat fostra så många hjeltar och an-
bda män, helst det af Ynglinga-Sagan är
kant, att endast efter sådana, högar,
autastenar och andra minnesmär-
en upprättades, då deremot askan af de
lände, hwilkas snart bortglömda namn ingen
högre ära bestrålade, utan strått i jorden eller
innande watten undangömdes. Ön är förde-
ad i twänne såkallade Moten, eller mötes-
latser, och äger en mängd samtidiga forn-
mningar på serskildta, men ofta närgränsan-
e ställen, hwaribland flera Domarekret-
ar, om hwilkas bestämmelse intet twifwel
ger rum. Denna mängd af tingsställen inom
liten rymd wore obegriplig, då Uplands-
agens stadgande, att i hwarje Härad en-
ast skulle finnas en rätter tingstad, utan
wifwel grundades på allmän lag och wanligt
uk, om ej hwarje trakt på fasta landet ägt
i egen graf- och offerplats, der rättwisan,
som det i forntiden war sedwanligt, skipa-

*) Öland nämnes på några få ställen hos Sturleson och Saxo.

des. — Etymologiska bewis för ofwanföre an- förda mening *), hwilka, ehuru deras wit- nesbörd i så gamla ting icke kan anses ofwi- ligt, likwäl i sammanhang med öfriga om- ständigheter förtjena något afseende, hämtas ortbenämningar och deras sannolika uttydni[ng]. En af de större hafswikar på Smålands [kust] dan, som upptager wattendragen ifrån de [bör-] diga och förmodligen tidigt folkrika kalks[ten-] trakterne omkring sjön Humlen, kallas D[ö-] derhultswik, en annan i grannskapet W[ål-] newik (wålnewik)? **). Den förstnämnde grä[n-] sar intill en, nu till större delen igenwä[xt] sjö Dödern, som af densamma fordom [varit] giort en fortsättning. Framföre wiken lig[ger] i öppna hafwet, utom skärgården, en be[ty-] gare ö, som på sjökort och landkartor ka[llas] Furön, men af allmogen oftare Förön, [hwil-] ket gamla namn den ocksä i Linnés Öländ[ska] resa (sid. 129) behåller. En annan ö i [...]

*) Karlewi Runsten (på Ölands westra kust) hwars ålder kan med många bewis styrkas, ha[r] följande märkwärdiga slutmening: Fati: Fati at: u: Tausa, som, utan att wäldföra [...] kets art, kan öfwersättas: Krigskamrat[...] satte (stenen) på Dös-ön (de dödas ö). [...]

**) Om icke detta ord genom en wanlig elision [...] sammandraget af Wålnewik, i hwilket fall de[t] är likbetydande med Munarwåg wid Samsö, [...] är härledningen swår att uppgifwa.

et benämnes Föreskår, och ligger midtför loppet af Emmån, hwilket är så mycket åtwärdigare, som denna å är Calmare läns största wattendrag, och i forna tider warit segelbar för större båtar *), och således ı af de wägar, på hwilka de döde, i händelse wår mening är träffande, fördes ut till afwet, der man kunde förmoda att, i likhet med hwad Procopius berättar om Nordsjön, å de twänne Förarne Färjekarlar warit att ligå, som widare förde de aflidne öfwer hafwet, hwilket i anseende till stormar och wådlia grund swårligen kunde af hwar och en beseglas **). Utanför Calmare Län äro ännu ågra andra ställen, hwilkas benämningar tillfwentyrs stå i förbindelse med de omtalade

---

*) Författaren har så wäl genom en noggrann historisk och geognostisk undersökning under twänne serskilda resor wid flodens stränder, som en ifrån Jönköpings Län fortsatt afwägning, öfwertygat sig derom och wid denna å funnit märkwärdiga spår efter den Österländska handel, som genom Ryssars, Wenders och Tyskars förmedling under medeltiden gick till de inre delarne af Skandinavien.

**) Anwändandet af ordet föra i denna mening är icke owanlig, och förekommer i före (slädföre, wagnföre, menföre), i förlig wind o. s. w. — För öfrigt fäster Författaren icke sjelf någon synnerlig wigt wid dessa etymologier, men har ansett dem åtminstone förtjena att nämnas.

jordfästningsbruk, såsom Dösön utanför sterås, Samswik i Gladhammars sock s. w. — Gent emot Döderhultswik på sta landet ligger Högby socken, förmo benämd *) af de många ättehögar och war, som i denna Socken företrädeswis Här förekomma inom en mils sträckning märkwärdiga begrafnings-ställen, nämlig Weborms by, på Dödewi- och Gar kar, samt på Wi alfwar i den angrä Källa socken. På de trenne sistnämda finner man, ibland grafwårdarne, egna, ensamt på Öland sedda Tingsställen, af aktiga och på öfre sidan jemna, klumpsc stenar, i ring lagda, merendels 7—9 ti mans, hwardera hwilande på trenne m och på Wi alfwar medelst en låg kedjel stensättning förenade. På sistnämde stä afrättsplatsen belägen inwid Domskretsarı ett ytterligare bewis för deras bestäm Fornlemningarne wid Weborms by äro, byns anläggning eller utwidgning, till

de

*) Den kortaste, under alla wäder säkraste öf des förmodligen åfwen i forntiden mest farleden emellan fasta landet och Öland Refsudden på Skäggenäs. Märkwärdigt n ter den närmaste kyrkan på Ölands-sidan rum, omkring hwilken graf-minnesmärke mängd upptäckas, hwaribland den bekanta den af Linné omtalade Odensflisa.

[illegible] rubbade eller förstörda, och endast spridda [illegible]tastenar och stensättningar återstå *). Stäl-[illegible] är märkwärdigt genom ett liggande sten-[illegible] af utmärkt wacker granit, på öfra sidan [illegible] och skinande, synbarligen af mennisko-hand glattadt. Folket kallar hällen Odens-sten och berättar, att i forntiden krigsmän-nen, när de drogo i fält, mot den slipade sina swärd **). Den har utan twifwel warit nå-gon så kallad Skurusten ***), wid hwilken blotades till Oden för seger, såsom det skedde wid andra dylika offerhällar och stoder. We-

*) I twänne runda planerade stensättningar, hwil-kas ålder bewittnades af en ren och djup swart-mylla, fann Författaren om sommaren 1821, jemte kol och brända ben, sönderkrossade urnor af en fin och wäl bränd lera; den ena utsirad med ritningar.

**) Af samma beskaffenhet torde de i Landnama om-talade Gunnstenar hafwa warit, hwilkas be-nämning af Gunn, krig, tillkännagifwer en kri-gisk bestämmelse.

***) Wid Wiby i Östergöthland har äfwenledes fun-nits en, nu förstörd, sten, sannolikt till enahanda bruk, efter hwilken Kyrkan i äldre hand-lingar nämnes Wiby Skurusten. We-di betyder ett heligt, fridlyst rum och anwisar ett säte för forntidens gudsdyrkan och lagskip-ning.

borms by kallas i Antiqvarien Rhezelii Samlingar Wibberum, förmodligen sammandraget af Wiborgs-rum, hwilket bestyrkes af twänne närbelägna ställens benämningar Weby och Borg; det sistnämde är ett afgärdadt hemman, namngifwet efter en emellan Wiborms och Weby träsk, nära gården, belägen borg, som, för att dömma af struktur och byggnadsämne, är den äldsta fornlemning af denna art på Öland.

Sedan i det föregående blifwit ådagalagdt, att den Danska ön Samsö såsom en allmän lägerstad blifwit helgad åt grafwarnes Drott Odin, och derföre utwald till skådeplats för den enwig, de gamla sångerne i Herwara Saga besjungit, och denna mening, af andra från en aflägsen ålderdom hämtade bewis, blifwit styrkt, återstår att uppspana den förlorade ön Bolmur, hwilken efter Hialmars sång i Orwar Odds Saga måste sökas öster om Samsö, och således hwarken kan wara den högt uppi Norden belägna Holmön i Quarken emellan Öster- och Westerbotten, ej heller någon annan närmare polen befintlig ö wid Halogaland, som Suhm, Schöning och efter dem flera Danske Geografer på den lösa grund förmodat, att en yngre afskrift af Herwara Sagan säger, det Bolmr låg i Halogaland, hwilket falska förtydning af sednare afskrifware icke är ovanlig wid de Isländska och forn-Skandinaviska

igorna. Origtigheten af denna mening, så pâket mer tydlig, som berättelsen wisar, att Ilmsö-kämparne woro Sunnan-ifrån komne l Samsö, der de föllo och högades nära land-ngs-platsen *), — har ocksä den utmärkte rskaren Professor Müller insett, som för-mar Bolmr för ett obekant ställe.

Af hwad redan är anfördt skulle man wäl nas hafwa full anledning att bifalla Verelii ening, enligt hwilken Bolmr är den stora, Småländska sjön Bolmen belägna, ön af mma namn, hwars uråldriga bebyggelse h märkwärdighet bewittnas af en myckenhet rnlemningar; men då ön ligger långt inne i ndet, afskild från Wikingarnes wäg, och, land de derstädes förekommande ortnamn och ännesmärken **), intet enda finnes, som med

*) Herwara Sagan Cap. VI.
Höljd af mullen
Ständar Angantyrs
Sal på Södra
Redden af Samsö.

**) Författaren, som år 1819, under en, på H. K. H. Kronprinsens nådiga försorg, werkställd antiqvarisk resa, besökte Bolmsö, och noga un-derrättade sig, så wäl om de derstädes förekom-mande ortnamn, som monumenter, fann dessa till-höra helt andra händelser och tider. — Författa-ren till beskrifningen öfwer Finnheden förmodar, att Kräksehemmanet Häringe blifwit så kal-

Herwara Sagans händelser står i förbi
så har man redan en anledning att b
denna tolkning. Härtill kommer, att d
och pålitligaste handskrifter af Herwara S
hwaribland det Swenska Antiqvitets-Archi
höriga, under namn af Heidreks Th
(se Noten *) sid. 55), omtalade, i ställ
Bolmur nämna ön Holmur, hwilken

---

ladt efter den i Herwara Sagan nämnde
grimr; men denna mening kan icke
Mera sannolikt synes det, att stället blif
nämdt af Håkan Ring, om hwilken t
ditioner weta att tala, och som på samm
skall haft sin bostad, hwilket märkeligen h
af en, midtför gården, något afsides i
samling ättehögar, upplagd fulle af stö
fång, Kongshögen benämd, uti hwi
Konung Håkan skall ligga begrafwen. U
mängd ättehögar, Bautastenar och en stö
udd, finnes i grannskapet, nära Häringe
en hög af 120 fots omkrets, Domare
kallad, inwid hwilken, i söder, ligger en
af nästan lika omfång, bestående af 15 st
1 fots höjd, hwilka fornlemningar, jem
mängd andra i trakten, bewisa, att här
funnits ett offerställe och Konungasäte, efte
ket de så kallade Gärstadshällarne wid H
hwarest finnas flera stenrör, liksom efter
byggnader, torde wara en lemning. Ring
i flera Skandinaviska ortnamn förekommer,
beteckna en inställd gårdsplats, en l
Häringe blir då en helt obetydlig förä
af Håkringe eller Håkansborg.

ster wår uppmärksamhet på den ifrån äldsta
der märkwärdiga och berömda ön Bornholm
Östersjön, som i Hallfred Vandræda Skalds
äng hos Sturleson *) kallas Holm, och af
aniken Adam ifrån Bremen **) Hulm och
olm, och om hwilken ö man af Wulfstans
sa och Konung Alfreds Geografi wet, att den
minstone till slutet af nionde seklet styrdes af
na egna Förstar. Norra udden af denna ö
eter Hammaren, och ett slott på ön, om
wars gamla herrlighet en förfallen ruin bär
ittne, Hammershus, hwilka twänne namn
räffande öfwerensstämma med Hjalmars alle-
prisla sång, när han war fallen på Samsö:

Korp flyger östan
Från Hammarheden;
Örnen, ej mindre,
Är i hans följe.
Den yppersta Örnen (efstum Erni)
Jag blifwer till rof.
Min röda blod
Skall han suga.

---

*) Olof Tryggvasons Saga. Peringskölds Uppl. Del. 1, sidd. 218, 219.

**) *Adam Brem. de Situ Daniæ & reliquarum Septentrionalium Regionum.* Cap. 215, 223: "Octavam (insulam) dicunt illam, quæ Sconiæ ac Gothiæ proxima *Holmus* appellatur, celeberrimus Daniæ portus & fida statio navium, quæ a Barbaris in Græciam dirigi solent."

Under bilden af den högsta, yppersta (efstr) dinen, synes den döende hjelten beteckna sin baneman, den wäldige Angantyr, som war förmer än sina bröder, och från Hammar-udden drog till Samsö. Tydningen winner styrka af Angantyrs dröm på Aldejoborg, der likaledes Hjalmar och Oddur under bilden af twänne Örnar föreställas. — Ännu märkwärdigare är öfwerensstämmelsen emellan benämningen på twänne, inwid Bornholm belägna och i Sjökorten upptagna, grund, Haddingarna och de twänne Haddingar, Angantyrs bröder, som åtföljde honom till Samsö och der stupade. Dessa omständigheter, ehuru få, synas likwäl så bindande, att det hädanefter torde kunna anses för afgjordt, att den besjungna ön Bolmur ingen annan är, än Bornholm. Dess läge i öppna hafwet, fruktbarhet och deraf beroende folkrikhet hafwa utan twifwel tidigt gjort den till en förenings-ort för de fartyg, som beseglade Östersjön, och till en nederlagsplats för handel. Derföre finner man der ofta Romerska guldmynt, gjutna idoler af samma metall och andra dyrbara wedermälen af de fordna ägarnes rikedom och prakt. Under medeltiden, wid slutet af elfte seklet, hörde denna ö till Danmark, och nämnes af Adam från Bremen, såsom landets förnämsta hamn, hwilken flitigt besöktes af sjöfarande, som ämnade sig till Grekland (Byzantinska wäldet).

W—x.

rtig Fredrik af Normandie.

Ett Qwäde från Medeltiden.

Utgifwet af G—s.

nd de skaldestycken från wår medeltid, otryckte bibehållit sig till wåra dagar, a de på Kongl. Allmänna Bibliotheket i olm förwarade versifierade Romaner, kända och citerade under namn af Eu- ias Wisor, en serdeles uppmärksamhet. mas först nämda af A. A. von Stiern- i deß Tal om de Lärda Wettenskapers ld i Swearike under Hedendoms- och Påf- as-tiden. Sedermera hafwa de af andra re i Lärdoms-historien flera gånger blifwit ade, åfwen någon gång, ehuru ofullstän- beskrifna; men ingen har welat åtaga sig södan, att utgifwa någon af dem hel och . Orsaken måste wäl förnämligast sökas ts brist på rent historiskt innehåll, ehuru detta affeende kunna wara jemngoda med ga Isländska Romaner, hwilka dock den wedersarits att blifwa öfwersatta och af t utgifna. Så länge ännu Handlingar s outgifna, som med en eller annan upp- ig kunde rikta wår historia, tyckte man wara angelägnare att meddela, än såda- om endast genom jemförelse kunde förkla- igra punkter i wår culturhistoria. Att för-

domsfria forskningar öfwer wår skaldekonsts u
weckling hade man så litet öfwerlemnat sig
och hade i allmänhet så litet sinne derföre, a
ej en gång någon föll på den tankan, att u
gifwa wår medeltids Romanzer, Folkwisorna
utan all jemförelse de herrligaste minnes
ken af wår äldre skaldekonst. Ja, man wa
till och med blind för det högst märkwärdiga
lätt synbara historiska sammanhanget mella
dessa wår medeltids okonstlade qwäden och
ka hos alla andra Germaniska nationer,
kadt de ännu lefde i friskt minne hos wår
moge och således för hwar och en woro tillgäng
liga. Så mycket mindre kunde det då bli
ga om dessa widlyftigare Romaner, som
sitt ursprung från wåra stamförwandters
poesi, emedan de i några få swårlästa af
ter gömdes undan uppmärksamheten, och
utom lättare kunde jemföras med den rå
såsom ensam rigtig och uteslutande an
smakens fordringar, samt såsom med des
förenliga, utan nåde förkastas. Folkwisorna
wa redan funnit utgifware och, det som
är, blifwit med temligen allmän wälwilja
mottagna. Emedan det således synes,
skulle åsigterne blifwit nog förändrade, för
kunna wänta sig ett fördomsfritt bedömande
af ett dylikt företag, har jag beslutit utgifwa
det af Romanen om Hertig Fredrik, hwa
början som prof nu lemnas i Allmänheten
händer. Jag anhåller blott att ej blifwa l

nd efter ett flygtigt ögnande i qwädet, utan man först och främst måtte taga i betrakde de skäl, som bestämt mitt beslut, och ilka jag här will meddela.

Ingen af dessa Romaner är nordiskt orinal. Alla härstamma de från Tyskland, ankrike och England. Lätt ser man ock, att äro wäxter, omflyttade från ett mildare ftstreck i en främmande, mindre bördig jorden och under en strängare himmel. Det fina omdoft, som ursprungligen öfwer dem war bredt, och den yppigare glänsande färgpraken, som de hade gemensamma med Söderns riga alster, har ångat bort och förbleknat för arpare nordliga windar. Det återstår nästan e mer än den yttre formen, och denna ej säln kräftig och ojemn. Den inre saften har till rre delen borttorkat. Derföre hafwa ock de ka, som omtalat dem, tillika utan skong fördömt dem. Nyerup säger t. ex. att rättelsen i Hertig Fredrik är „ganska utmid, utan smak och utan allt intresse.„ *) uru jag icke alldeles kan underskrifwa denna rda dom, will jag dock ej mycket twista der i med så stränga wedersakare. Jag tycker likt, att så mycket af det ursprungligt poetiska rstår i den nordiska bearbetningen, åtminne i hänseende till plan-anläggningen, äfyrens omwexling och stundom, ehuru säl-

*) Se Museum für Altdeutsche Literatur und Kunst von F. H. v. d. Hagen u. a. B. II. H. 1, s. 328.

lan, i sielfwa framställningen, att m
gång kan genomläsa dem med nöje. De
äger denna bearbetning en egen barnf
felhet och trohjertlighet, som icke saknar e
behag. En så forftig poetisk litterat
wår medeltids, får ocksä ej förskjuta r
åfwen den obetydligaste tillhörighet, än
deßa större episka försök, i hwilka den
utförligheten råkat bliswa alltför stor.
ocksä, sedan ett af deßa qwäden kommit
månhetens händer, de flesta finna s
frändöma dem allt poetiskt wärde, så
dock bättre att det sker sedan man sielf
undersökt, än efter auctoritet, wore
den bästa.

Jag erkänner ocksä gerna, att det i
rit någon öfwertygelse om denna Roma
tiska wärde, som egentligen bestämt r
deß utgifwande. Jag skulle då af de
senast walt denna, utan snarare Iw
Gawian, som genom sin rikedom och
ling af äfwentyr och lifligare framställ
wida mera underhållande, eller Flor
Blanzeflor, i hwilken den renaste, r
ste kärlek och den obrottsligaste trohet m
milda drag. Det är serdeles i affee
språket, som jag anser Hertig Fredri
att bekantgöras. Detta är här så ålt
rigt, att det fullkomligt kan jemföras me
chrönikornas. Huru wigtigt det då ä

man lätt bedömma, när man wet att wår be- römde Ihre nästan endast ur Rimchrönikorne, Legböckerne och Alexander Magni historia på rim, såsom de wigtigaste tryckta lemningar af wårt medeltidsspråk, sammansatte sitt förträff- liga Glossarium. Ehuru han wißerligen ej kun- de wara i okunnighet om deßa Romaners till- warelse, har han dock gått dem i tysthet förbi, troligen derföre, att de blott funnos i hand- skrift. Hade denne ojemförlige Språkforskare närmare kändt dem, så twiflar jag icke att han egnat dem en nogare uppmärksamhet. Ocksä skulle derigenom några icke alldeles owigtiga bi- drag för hans Glossarium erhållits. I afseende på Språkets Grammatik hafwa de äfwen den serskilda märkwärdighet, att de innehålla en början till bildande af diminutiver, ehuru deßa wißerligen bära tydligt wittnesbörd om sitt ur- sprung från Tyskan. Å ena sidan ser man äf- wen här mången numera förswunnen form, som är alldeles Isländsk; å den andra inflytel- sen af Tyska språket till det Swenskas ombil- dande, hwarpå jag i anmärkningarne en eller annan gång wisat exempel, naturligtwis icke för språkkännare, som nog finna dem utan min åtgärd. För alla, som med någon tillgif- wenhet omfatta undersökningar om wårt språks historiska utweckling, hoppas jag således genom förwarande arbete bereda ett werkligt nöje.

En annan fördel, som man ocksä icke alde- les får öfwerse, medför bekantskapen med den-

na Roman i historiskt hänseende; genom de[n]
framställning af wår medeltids seder och is[yn-]
nerhet af riddarlifwet. Man må ej inwänd[a,]
att det är Franska eller Tyska lefnadssätt[ets]
charakter, som deri uttrycker sig. Så war de[t]
wäl ursprungligen, men man finner wid när-
mare skärskådande, att den fria bearbetninge[n]
äfwen häri warit fullkomligt obunden, och a[tt]
öfwersättaren lämpat sin målning efter [de]
förebild, som han närmast kände. Wid sk[il-]
dringen af offentliga uppträden och äfwentyr
märker man nästan intet, som ej hade si[tt]
swagare motbild i dylika uppträden i Nord[en]
wid denna tiden, eller i wåra landsmäns [fö-]
ställningssätt, utom må hända en alltför [...]
bar öfwerdrift i prakt. Men denna består [...]
så mer i ett registerlikt uppräknande af [...]
barheter än i en målande framställning [...]
hwarigenom således tydligast ådagalägges, [...]
detta är det enda af öfwersättaren egentl[igen]
lånade. En jemförelse med Rimkrön[ikan]
kan bäst afgöra rigtigheten af detta påst[å-]
Häraf kan man ocksä inse det nära sam[band,]
som ägde rum mellan det norra och syd[liga]
Europas cultur, äfwen i dessa tider, då [man]
wanligen anser det hafwa warit obetydligt [eller]
nästan intet. Chevaleriet, fostradt af christ[en-]
domen, hade gifwit ursprung åt Riddarer[om-]
nen i södra Europa, och så stor war den [intel-]
lectuella förwandtskapen mellan de beslägtade
stammarne, att, så fort christendomen [...]

it stadga sig och förmildra sederna, blefwo a dessa poetiska målningar af riddarlifwet njutbara och omtyckta, emedan de i lif-hade för sig en, ehuru swag, motbild.

Ibland sådana anmärkningswärda drag ysning af sedernas historia, kan t. ex. elsen om Hertig Fredriks första samman-och nära bekantskap med Prinsessan Flo-nföras. Den oskyldiga uppriktighet, hwar-berättaren, utan att dock wisa minsta o-t, här framställer naturens och kärlekens gheter, när man tillika besinnar att den-amställning war bestämd för en Drott-och hennes Hof-fruntimmer, hwilka såle-tan anstöt kunde läsa den eller höra den-a gemensamt sig föreläsas, förutsätter å den berättandes, som de läsandes mycken oskuld och renhet i sinnet. De betingadt ifra mot brottsligheten af dy-ramställningar, borde dock besinna, att t bör bedömmas efter olika tiders cha-. Man undrar ju icke på barnet, som med inlärd klokhet wet dölja mycket, mannen skulle anse för oanständigt att ka. Då bör ju ur samma skäl ett tide-, såsom en menskoslägtets ålder, få be-gå för sig. Man kan således ej förarga ver antikens skalder, isynnerhet Grekers när man erinrar sig att detta folks bild-oaktadt sin finhet och yttre fulländning,

innerst hwilade på en blott och bart sinnlig grund. Deras Gudar woro sjelfwa sinnliga, på hwilkas altaren glädjen och njutningen woro behagliga offer. Myckt tålde således enligt deras seder den största offentlighet, som enligt wåra måste wara förtäckt. Sjelfwa den ofta obilligt tadlade Aristophanes, för hwars oppenhet man nu sludsar, är, efter sin tid bedömd, ganska oskyldig, ty man ser alltid hos honom, att han i denna tids seder hade sin tillåtelse grundad, hwarföre man ocksä icke märker att han anat något oanständigt i sitt förfarande. Det är just motsatsen, som gör enahanda målningar hos nyare tiders skalder så olidliga. Man ser nämligen hos dem i hwarje rad en innerlig fröjd framblicka deröfwer, att de emot federnas tillåtelse fräckt djerfwas sönderslita den öfwer kärlekens mysterier blygsamt bredda slöja, för att, med beräkning på en lätt upprörd sinnlighet, blotta dem för andras lystna blickar.

Slutligen har jag helst walt H. Fredrik af det skäl, att den ur både Franska och Tyska Litteraturerna alldeles förswunnit. Den finnes nu endast öfrig i Swensk och Dansk öfwersättning. Underrättelsen om deß tillwarelse har derföre wäckt uppmärksamhet hos de förträffliga män, som i de sista decennier i Tyskland med otröttad kärlek och nit befordrat kännedomen af deras medeltids poesi; hwarmed undersökningen om grannarnes i många affeenden sammanhänger.

Man har wäckt fråga om Drottning Eu-
emia låtit öfwersätta deßa poemer på Norr-
t eller Swenska språket. Jag anser deßa
alecter wid 1300-talets början hafwa så li-
aflägsnat sig från hwarandra, att ännu
gen serskild möda erfordrades för att öfwer-
a ett stycke från den ena på den andra. Till
med Danskan, som obestridligt war mer
ägsnad från Swenskan, än Norrskan, skilj-
sig ännu icke serdeles mycket derifrån, hwar-
i nedan anförde exempel redan kunna witt-
. Då det således tyckes wara mest natur-
t, att en Norrsk Drottning wid en öfwer-
tning, för sitt och sina omgifwandes nöje
beqwämlighet, walde Norrska språket, så
rklarar jag mig uppkomsten af den Swenska
det sättet, att en afskrifware lagt den Norr-
r texten för sig och endast utbytt ett eller
nat ord, en eller annan grammatikalisk form
t en i hans dialect brukligare. Detta for-
ade så litet något serskildt arbete, att det
ärsom beqwämligen kunde göras under af-
ifningen, isynnerhet som knittelverserna,
varpå de äro skrifna, genom sin alldeles o-
dna beskaffenhet icke lade ringaste hinder i
gen. Några, hwaribland Hr Hammarsköld
wenska Witterheten D. 1. sid. 28, hafwa
t påstått, att de blifwit öfwersatta från
ka på Swenska, stödjande sig wid det in-
t, som afskrifwarne i slutet af arbetet til-
t. Detta skulle kunna äga någon bewisande

kraft, om ej dylika yttranden äfwen funnes i slutet af Danska afskrifterna. Jag will här anföra de hithörande stroferna ur twå af dessa Romaner.

I Swenska afskriften af Romanen om H. Iwan och H. Gawian heter det:

Eufemia drötning, thet magen i troo,
Loth thessa bokena wända swa
Aff walske tungo ok a wart maal.

I den Danska deremot:

Eufemia Dronning, thet mowe j tro,
Lodh thenne Bogh ommwindhæ saa
Aff walskæ Twnge oc pa wort moll.

Swenska afskriften af Hertig Fredrik:

Nu er hon annan sin giorth til rimme,
Nu fför stackutan time
Wenth ffra tijske i suenske tunge;
Thet fförstande gamble och vnge.

Den Danska:

Nw ær hwn wend i staked Timæ
Aff tysk i danskæ Twnge;
Henne maa forstaa bode Gamlæ oc Unge.

Hwilkendera afskrifwaren har nu rätt? Förmodligen ingendera; utan synes det högst sannolikt, att en dylik mening stått i den ursprungliga Norrska öfwersättningen, och

man wid afskrifningen bytte ut andra ord, utsatte. man ocksä lika mechaniskt namnet på språket. Hr H. har åfwen som skäl för sin mening anfört, att, om en Norrsk öfwersättning funnits, borde man hafwa några spor deraf. Att werkligen bewisa tillwarelsen af en sådan, måste wål blifwa wanskeligt; doch göres den sannolik genom ett document, som Hr Reg. J. H. Schröder infört i den nyligen utgifna Tom. VIII. af Acta Societatis Scientiarum Upsaliensis, i sin märkwärdiga afhandling de Gaza Aulæ Magni Smek, Sveciæ et Norvegiæ Regis. Der heter det, att nämde konung bortgifwit en handskrift af H. Fredrik, år 1340, åt Norrske Drotsen Erling Widkunnson. När man erinrar sig att Drottning Euphemia war Magni Smeks Mormor och tillika att den blef skänkt till en Norrman, förefaller det mycket troligt, att det war just detsamma exemplaret, som för Drottningens räkning blifwit färdigadt, hwilket sedan bland andra dyrbarheter tillfallit hennes sonson i arf.

Af H. Fredrik finnas på Kongl. Bibliotheket i Stockholm 3 pappers-codices. Ibland dem har den under signaturen D. 4 förwarade, som jag bär för korthetens skull will kalla A., ett stort företräde i anseende till handskriftens läslighet och noggrannhet och i synnerhet för språkets ålder. Af de ur D. 2,

hår kallad B, och K 45, hår C, anförde lika läsarter kan hwarje läsare derom lätt öfwertyga sig. Cod. A tror jag icke wara mycket yngre än medlet af 1400-talet. Den är skrifwen i smal folio alltigenom af samma hand, i allmänhet med synbar noggrannhet, hwarföre ock ganska få utstrykningar och rättelser förekomma. Ibland de många prosaiska och poetiska skrifter, som häri innehållas, äro [illegible] Annaler, som börjas på bladet C. XXVIII och äro fortsatta till och med år 1430, hwilket kunna gifwa anledning till bestämmande af dess ålder. I alla fall, om den ocksa ej skulle wara äldre än början af 1500-talet, är dock språkets skick deri mycket äldre, och detta är just hufwudsaken. Ibland de öfriga styckena, som häri anföras, kunna nämnas: Romanerne om Iwan och Gawian, om Flores och Blanzeflor, om Karl Magnus, om Konung Alexander (efter hwilken handskrift Hadorph, ehuru slarfagtigt, utgifwit detta qwäde), om Joan Prest aff India land, om Danmarks Konungar, om K. Albrecht och Swerige, om de sju mästare, om fæmtan teknom fore domadag, om ridder sto vriane pino, om mangahanda yrtom oc thera dygdom, om Swenska Konungar, de qualitatibus amoris in latino, lucidario m. m. Den har tillhört [illegible] och sedan kommit till Antiqvitets-Archivet. Cod. B. är i samma format som föregående, med redig och någorlunda wacker skrift, men till

aldiga förkortningar. Afskrifwaren har
slutet antecknat att den är skrifwen år
En yngre Cod. in 4:o finnes i Upsala
Bibliothek, hwilken är afskrifwen efter
od. C. in 4:o tycks äfwen wara från slu-
1400- eller början af 1500-talet. I K.
nes en Dansk öfwersättning, här anförd
namn af D. men hwilken jag ej ännu
ufälle att jämföra mer än styckewis, e-
den troligen kan upplysa flere mörkare
i de Swenska. Den afskrift jag oför-
följt wid utgifningen är, efter Cod. A,
ttersta noggrannhet tagen och olika läs-
ur de andra twå tillfogade af Herr Kam-
rkaren L. F. Rääf, hwilken ifrige och
befordrare af kännedomen om fäderneslands
Antiqviteter, med en werklig wetten-
lskares oegennyttiga nit, ur sina rika
gar meddelat mig sin afskrift, för att
besörja deß aftryckning.

ngående min åtgärd wid detta arbete
ag äfwen något böra yttra mig. Eme-
an hos de fleste läsare, som ej strax
skräcka sig af språkets ålderdomliga ut-
icke kan förutsätta nog kännedom af
edeltidsspråk, eller ens de källor, som
för att förstå texten, torde en fortgå-
rklaring öfwer de swårare ord och tale-
anses för öfwerflödig. Jag har derföre
en sådan, i början naturligtwis utför-

ligare, men som sedan skall minskas i wid..., samma mån, som man kan föreställa sig, ... läsarnes bekantskap med språket under läsnin... gen utwidgats. Att wid mina commentari... åtskilliga grundade anmärkningar kunna göra... derom twiflar jag icke, utan anhåller end... att hwad sakkännare kunna hafwa att påmin... na, måtte gifwas mig wid handen, för att wi... fortsättningen begagnas. Ibland de många ... B och C hämtade olika läsarter har jag utwal... de märkligaste. Emedan språket i dem, enlig... hwad ofwanföre blifwit sagdt, är mycket y... re, så tjena de ofta till meningens förklarin... de och göra då andra noter öfwerflödiga. Va... rianter af olika ordböjningar och dylikt, ehu... wißerligen i grammatiskt affeende wigtiga, hafwa till större delen delen måst uteslutas, för att ej för mycket öka widden. Interpunction... som i Handskrifterne alldeles saknas, har j... tillagt, för att göra läsningen för owana m... lig utan alltför stor möda. Ju swårare de... är att bestämma i en gammal skrift, der m... ningen ofta är dunkel, ju mera öfwerse... torde de tillåswentyrs begångna mißtagen ku... na begära.

En egentlig bearbetning af Texten i lex... kografiskt affeende, såsom supplement till Ih... Glossarium, har jag ämnat bifoga den fullst... digt utgifna texten. En kort öfwersigt af m... deltidens stora fabelkretsar om Konung Art...

s runda bord, och om Carl Magnus
s kämpar, hwilken äfwen kan tjena som
dning till Hertig Fredrik, har jag äm-
et utgifwa i en serskild afhandling, och
således i afseende på det, som här
anna saknas, dit hänwisa mina läsare.

Aff Hertig Fredhrik aff Normandie.

Blad. B. XXVII Eet æwintyr thet byrias hær;
Wilin ij höra hurú thet ær?
Tha maghin ij hær forstanda, 1)
Hwarh the hafdho 2) ther til handa,
The aff konung artws *) sighia 3) kunno;
Om hans dagha mæn 4) thet funno,
Thet ængin herræ the wiste,
Ther 5) flere æwintyr fristæ 6).
Tha thet wars herra vili 7 war
Han skulde eij lifua ij flere aar,
(Konunq Artus ær thæn iak mena,
Thæn ædhle förste rena),
Tha forgik thet skhwalfua 8) bordh,

---

1) förstå. 2) hade. *) Historien om Artus, en Britannisk Konung, som skall lefwat wid medlet af 400-talet efter Chr. och hans tolf Riddare, eller Riddarne af runda bordet, har gifwit ämne till många af medeltidens bästa romaner. Till desa Riddare räknas äfwen Hertig Fredrik. 3) säga. 4) Hans samtida. 5) Som. Tysk. Der. 6) frestade, försökte. 7) Wårs Herres wilja. 8) runda.

---

v. 1. Eet. B, C, Thetta. thet. B, C, och
3. ij. B fattas.
6. D. I hans Daghe man thet fwnne.
7 o. 8. B, C. ath man ingen herra wisthe flere æwintyr ath fristha.
8. skhwalfua bordh. B. siöuale borth. C. siövalle borth.

Ther förra hæfdhe *) marght stolt eet ordh 9);
Thet förra wardh riddara och fruor ænda; 10)
Tha togh thet een ænda.
Thet tro hans riddara ok hans mæn,
Thet konung artws lifuer æn.
Thet skwalfua bordh ok thet komperni, 11)
Ther allan tima war swa 12) fri,
Do 13) eij alt mz **) konungin ena 14),
Ther lifdhe æpter 15) badhe riddara ok swena,
Ther 16) alla dagha foro at finna
Riddirskap fore stolta qwinna.
Ij ængland ok ij britania,
Frankarike ok spania,
Ok ij annor land foor thet vidha.

---

*) troligen imperf. af hafwa, då det bör läsas hafdhe, eller kanske af häfwa. 9) som förr hade (eller gaf upphof åt) ett mycket stolt rykte. 10) I denna vers måste wara något felagtigt, som icke upplyses af de andra Codices, ur hwilka man ej eller kan utleta någon tydlig mening, i anseende till det dunkla ordet orth. 11) Compani, sällskap, neml. Riddarne af runda bordet. 12) så. 13) dog. **) medh. 14) tillika med, una cum. 15) derefter lefde. 16) som.

---

v. 14, 15. ther förra — wardh. B, C. therfforre mangen stolten orth, worde.
17. ok hans. B, C. ok andre.
19, 20. i B, C. fattas.
21. Do. B, C. Taa.
24. fore. B, C. och
27. foor thet. B, C. ther.

Thet ij normandi then sama tidha
War een hertugh, ther heet fræderik †),
Han war bonde 17) ok ofrit 18) riik,
Ok ther til hafdhe han storan froma 19);
Til dygdh tha monde han sidhan koma.
Han war tro 20) ok toghtelik 1).
Hwa han skal losua 2) rætelik,
Han ma wæl sighia thet mz æræ,
Han finder nu wæl tholka færræ 3).
Han war oc mz rætte tro 4),
Mild ok stadhelik, glad ok fro 5).
Thet angradhe 6) mang een herra.
Ofuer all sin slækt war han een æra.
For hans tro war han hær riik,

† Normandiska Hertigarnes härkomst från Norrige, genom stamfadren Rolf, har utan twifwel gjort att denna Roman framför flere andra blifwit wald att på norrska öfwersättas. 17) sammandr. af dogande d. ä. dugtig. 18) mycket; skrifwes annars yfrit. 19) raskhet, tapperhet. 20) adj. trogen, redlig. 1) tuktig, anständig. 2) Den som honom skall prisa. Hva pron. rel. nomin. äfwen hwo, hwe, ho. neutr. hwad. dat. hwem. 3) dylik slik, sådan; tysk. solcher. th, þ, hade i uttalet något hwäsande, såsom engelskt th. Färre dylika. 4) christen. 5) tysk. froh. glad, munter. 6) bedröfwade, förargade.

v. 32. B, C. ath han skulde til dygdher kommå.
33. tro. B, C. dygdiig.
35, 36. fattas i B, C.
37. oc. B, C. from.
39, 40. fattas i B o. C.

Ok ær han nu ij himeriik 7),
Tha then ædhle herra ok rik
Hafdhe hær swa lifuath wisselik.

Tha war ij thæn sama tidha
Riddirskap ok æra nidhrat 8) swa,
Thet man næplika matte fa
Thæn thet wilde oppehalda 9).
Thy mætte 10) thet ræt lykka valda 11),
Ræt riddirskap man plæghadhe thære,
Ok gömde 12) thet mz hedher ok æræ.
The æro nu fa 13) thet rætlika plægha;
Thet gaar margo 14) hiærta til trægha 15).

B. XXVIII. Hertogh fræderik plæghadhe 16) hunda
Ok foor mz thöm 17) ræt alla stunda.

7) himmelrike. 8) förnedradt. 9) uppehålla. 10) lås; matte, d. å. måtte. 11) wålla, förorsaka. 12) wårdade. 13) få. 14) månget. 15) sorg, bedröfwelse. 16) underhöll. 17) dem.

44. B, C. haffde hær liffuad swa wiklik
Thet hans liffwande widhe.
Den sednare versen är tydligen genom förseelse omtagen i Cod. A, hwilket synes deraf att härår ett tomt rum, och att rimet swarar mot följande versens slutrim, som annars skulle sakna ett motswarande.

45. war B, C. worp.

49. thy — rætt. B. thet motthe thaa. C. thet maane taa.

51. hedher. B, C. fromhet.

53. gaar. B, C. går. til fattas i B, C.

Han hafdhe ok mæsterlika gödhe 1
Ther 19) fiældhan 20) wordho m
Nu kom thet swa a een stund,
Han reedh at iægha 2) ij een lun
Thæn tiidh the ridha ij thera sta
Tha wardh hertugh fræderik war
Ok andre riddara ther mz waro,
Hwar som margha hiorta fara
Mz mykith gny ok margha saman
Ther aff hafdho the herra gaman
The slogho thera hunda ok loto th
The iæghara fastlika a thöm öpa
The lupu 5) eij een aker breedh,
The wænde thaghar 6) a then sama l
Thiit the the riddara halda sa 8)
Hertugh fræderik mælte 9) ok sagt
Os ær hær nu æwintyre

18) gode. 19) som, plur. 20) sällan. 1
2) jaga. 3) warse. 4) ifrigt eller saf
dem repa. 5) gamla isl. ändelsen,
6) strax. 7) wäg. 8) hålla såga. 9)
mæla, stamordet till anmäla, förmäla,

v. 56. ok B them. gödhe B, C gode.
Efter v: 59 hafwa B och C följande verser
æpter iorthar oc raa,
Huruledes han dem kunne ffaa.
60, 62. fattas i B och C.
64. mz — ok. B med myken skjäldhen.
66. slogho. B, C löste.
69. the — a. B C för en the wände.

Komin a hand 10) ok ful ohyre 11);
Wi wiliom eij iægha at thetta finna 12).
Farom nu heem thit wi mak finna 13).
Hans hws thet heet kalidas,
Som man ij böker skrifuit las.
Thæn skogh, utan for husith la 14),
Heet afiant; ia thet war swa 15).
Then æfton 16) the til husith ridhæ,
Giordho fik gaman ok varo blidhæ 17).

...

Arla om morghin, dagher war liws,
Han ridher fik ena 18) aff thet hws.
Thæn ædhle hertugh fræderik,
Han hafdhe tha förra 19) wæpnath fik.
Een wapnrok hafdhe han opa 20),
Thæn rikaste ther man æ 1) sa.
Ther til twa hosur 2), the waro hwiit;

---

10) tillhanda. 11) Ful ohyra, brukades för att utmärka, att något spökaktigt eller troll war på färde. 12) denna gång. 13) beqwämlighet, hwila, motsats mot omak. 14) låg. 15) en ofta förekommande versfyllnad. 16) läs: afton. 17) glada; liksom i Grek. orden ἵλαος, ἱλαρὸς begge bemärkelserna äro förenade. 18) ensam. 19) förut. 20) uppå. 1) någonsin: 2) benklåder, byxor tillsammans med strumpor. Ännu brukligt i flera dialekter, t. ex. hosor, byxor, Helf. husor, strumpor, Smål.

72, 73 fattas i B o. C.
79. C ofianth.
81. gaman. B, C. glåde.
84. ædhle. B ådelig.
86. B, C. en krage haffde han fför (C. fförsth) aa.
87. æ B, C. mz ögon.

The waro giordha mz mykith flit.
Hans hiælpin 3) war badhe hwitt ok hardh;
Til sit liif war han ospardh 4).
Som iak fra saght hördhe,
A sin skiold han fördhe
Een bogha aff gull, ok han sik sprebde, 5).
Ok sik ouer allan skiollin 6) tedde.
The riikheet a hans smidhe 7) la
Ær mik seent at sighia fra 8)
Tha togh thæn hertugh aff normandi 9)
Ji sina hand ena glæfine 10),
Stegh a sit örs 11) ok thædhan reedh,
Til asiant, the genasta leedh.
Han reedh een litin vægh ok sma;
Han war förra wan at göra swa.

---

3) läs: hiælm. 4) för hans kropp, person war han tillräcklig. 5) spridde sig, widgade sig. 6) sköl- dyn. 7) Tysk. Geschmeide, finare dyrbarare me- tall-arbeten, ringar, kedjor, o. dyl. 8) skulle bli mig långt att omtala. 9) e fattas i slutet af Normandi, ehuru det tydligen erfordras för att göra rimet mot glæfine fullt. 10) glafwen, lans. 11) En häst; hörs i Småland och flera landskap. Jfr. Ihre Dial. Lex.

---

v. 88, 89, fattas i B o. C.
90. B, C. hans hiælm war aff staal oc hark.
D. Hans Hilm war hwidh aff stol och herdh.
91. sit. B, C. hans.
94. B, C. En bule aff gul sik sprede.
99. ena glæfine. B. en klämo skrij. C. en glafwen skri.
101. till. B, C. i.

Mz 12) eet watn, a mot 13) then heedh,
Ther han opta förra reedh.
Hans örs war röt ræt som eet blodh,
Ok een sadhel a 14) ræt höghelika godh.
Thæn wægh han war ridhin a
Hwærfuer honum sköt ij fra 15),
Swa at han siælfuer kænnis thær,
Han veet ey hwart han komin ær.
Tha thæn vægh hwarff honum fra,
Eet bergh ij skoghin 16) han for sik sa;
Thiit var hans akt at ridha.
Han sagdhe, ey foro vtan 17) qwidha,
Nu göme 18) mik gudh, til hans 19) ær min liit.
I æwintyr tha kom iak hiit.
Han ridher thet mæsta han forma 20)
Til thet bergh han for sik sa,
Genom thorn 1) ok thiokka qwista,
Han kom ther genom mz sögha lista 2).

12) utmed, utefter. 13) nu: emot. 14) å, på, derpå. 15) förlorar sig hastigt för honom. 16) gamla isl. art. hin, som sedermera blifwit förbytt till ändelsen en, finnes här ännu oafkortad, såsom nedanföre vers: 123, 4, art. — hit neutr. och på många flera ställen. 17) läs: fore utan, d. ä. förutan. 18) beware. 19) til honom. 20) förmådde 1) törne. 2) med sin list.

107. B. C. en kastalen råth offrit god.
109. Sö·. B, C. bradelika.
110. 11. fattas i B o. C.
115. foro. B, C. fattas.
116. hans. B, C. han.

Thet var tha om middagx tidha,
Tha han til berghith monde ridha.
Tha han til thet berghith foor,
Tha vardh han var eet litith fotspor,
Alt æpter manna likæ 3).
„Wil mik nu æwintyr swika?"
Ok een litin vætta hæst 4);
Widher 5) een buska var han fæst.
Han taladhe tha vidher sik ena 6):
Hwath skal iak nu hær mz mena?
Han var ij sit hiærta fro 7).
Han sa en dwærgh, thet var ok swa.
Wæl ær mik thet æwintyr ær mik skedh,
Thet iak ii dagh a astant reedh,
Sagdhe thæn hertugh aff normandiin:
Hær hafuer ridhit een dwærghelin 8).

Tha hertogh frederik han hiolt een 9),
Een dwærgh kom honum ridhande ij geen 10)

---

3) liksom af en man. 4) wætta bet. efter Ihre ting, och tjenar således här endast till omskrifning, ungefär som man wille säga: ett styffe liten häst. 5) wid. 6) för sig sjelf. 7) glad. 8) liten dwärg: diminutiv, bildadt efter Tyskarnes wanliga diminut. på — lein. 9) höll ensam. 10) till möte.

---

127. B. wille mik nw eij m. m.
128. B, C. Ath (C. rigtigt: taa) fick han see en lithen hest.
129. B. wndher.
136, 7. fattas i B, C.
138. hiolt B, C. reed.

Han hafdhe ena glæsino ij finne hænde.
Han. hertugh fræderik görla 11) kænde.
Hans örs thet var til föghö 12) stort;
Thet var æn minna 13) æn een hiort,
Ok större æn een robuk ær.
Thæn vapnrok var rödh, han a sik bær,
Aff dyrt pæll 14), han ædhla var;
Han steen som sool æ hwar 15) han far.
Ther vnder hafdhe han een maliokragha.
(Han monde sik til hertugh fræderik dragha.)
Aff klena værk 17) tha var han giördh,
Som nakar man haffuer aff sakt 18) hört.
The rema varo rika bordho,
Mz dyrom thingom vnderlika giordha.
Hans hosur hwita som eet fiilsbeen 20).
Een hiælm a hans hofuudh steen;
Han var dyr mz ædhla stena.
The listur 1) varo aff gullhett rena,
Ther the stena æro feste a 2),
Badhe store ok swa sma.

11) nogn. 12) föga. 13) mindre. 14) ett slags kledentyg. 15) ehwar. 16) en nätformig krage af metallringar, pantsarskrage. 17) af fint arbete. 18) omtaladt. 19) border, eller broderade band, galloner. 20) elfenben: 1) kanter. 2) hwarpå stenarne woro fästade, eller infattade.

144. robuk C. raabok.
146—49. fattas i B o. C.
150. tha — han B. saa wnderliga.
152,3 fattas i B.
157. rena B. wäna.

Framman ij hans hiælme steen
Een stolter liws karbunkil steen.
A hans nakka een iakant 3);
Han var prisadher fore dighre pant 4).

Bl. B. XXIX Amætista ok robina,
The klare varo ok ôfrith fine.
Saphire badhe store ok sma,
Torques 5) man ther ôfrith sa.
Smaragde ok granata
Stodho ther væl til mata 6),
Ok marghe dyre stena
Mz ædhle ærdh 7), the rena,
Varo ther sat, mz godh æmpne 8);
(The lak kan hær ække næmpna,)
Fôrdhe ther thæn rike dwærgh,
Ther hôgha pæninga vare værdh.

Hans

3) i Forntyska poemer Jachant, förmodligen hyacinth; jfr Museum für Altdeutsche Litteratur und Kunst: B. II. H. I. Breslau 1811, sid. 67. 4) för en stor klenod, dyrbarhet; jfr Ihre under ord. pant. 5) turkos. 6) till måtta, till pass. 7) Ingen forskning har kunnat leda mig till förklaring af detta ord. Någon misskrifning kan här utsättas. Kanske betyder det art, beskaffenhet, som annars skrifwes ardt. Dit tyckas ock varianterne hänwisa. 8) af godt ämne.

165. ôfrith. C. offuer.
167. B. torquenum C. torquen. ôfrith fattas i B. o. C.
168, 9. fattas i B, C.
171. ærdh. B, C. hart.

Hans skiold ok hans örsa redhe 9)
Thet ær prisath myklith mere.
Hwar man tholik finna skal,
Thusand mark the gullo 10) wæl.
The glæfina han hafdhe ij finne hand,
Hon var væl thriggia alna lang.

Tha hertugh fræderik han 11) nær fik sa;
Tha mælte han ok sagdhe swa:
"Gudh helse idher ther bæst kan!"
Tha swaradhe honum thæn litle man:
"Gudh thakke idher herra aff normandin,
Jak agher for sanno 12) vara idhar vin" 13)
"For hwi? 14) hwath hafuer iak idher giort?
Mik ær thet okunnukt, iak höre thet ord."
"Idher skulle vara min skadhi ledh,
Ther mik ær for sniman 15) skedh."
"A moot hweem?" tha sagdhe thæn herra.
"Geen 16) thæn iak daghlika agher at kæra 17)."

9) [illegible], häſtmundering. 10) gällde, kostade. 11) honom. 12) äger, eller må förſann. 13) wän, isl. mine. 14) hwarföre, jfr Ihre. 15) nyligen. 16) emot, Tysk. gen, gegen. 17) klaga.

174. rike B, C. litzle.
176. redhe. B. spede.
181. hon. B, thet. C, han.
190. skadhi. B, sake.
193. B, C. a them äger iak dagliga aakära.

"Swa vardhe mik væl! iak thæn
Ther idher giordhe a moot, ok ij at

"Tha skal iak thet mz idher oml
Ok mina nödh for idher kæra,
Mædhan iak hafuer idher hær see
Mik ær mykith omak skeet.
Jak var een konung öfrith riik,
Swa at mik thiænte däghelik,
Thre konunga slike,
Ok siæx hertugha rike.
Thrætighi grefua hioldo 20) the
Nadhelika til mina hand 20).
Nu ær iak fordrifuin aff land o
Thy ma iak mik sarlika 1) kæra.
Jak hafuer eij meer behaldith æ
Aff alt mit folk, vtan fyretighi n
Ok fæmtighi riddara hafua haldi
Ther †) liiff ok goz vilia vagha

18) torde enligt rimmet böra heta leth, sm
d. ä. på hwilken i litaden. 19) för eder
20) hölle mig tillhanda. 1) swårliga, Da
†) the, plur.

v. 195. idher. B. iak. letæ. B. leethe.
199. mykith omak. B, C myken omak.
202. slike. B, C andre slike.
204. thrætighi. B, C XX.
205. til. B, C aff.
207. sarlika. B. C högeliga.
209. vtan fattas i B o. C.

Ok thera fræmsto, thio swena;
The æro thæs wordne ouer ena 2)
J Parlamit, op a min borgh.
The hafua ther warith eij vtan sorgh,
Ther til lekara, ok skær quinne,
Ther ær alt mit ingesinne 3).
The herra mina frænder ok magha 4) æræ:
Otrolika 5) hafua the mik hannath hæræ 6)
Een annar konung hafuer biuer mik vald;
Mit land ok rike ær fra mik sald 7).
The koma hær ij three dagha freest 8).
Til Parlamit ok vardha min gest,
Ok vilia aff mik tagha land ok æræ.
Jak kærir thet for idher, hertugh herræ;
Ok bedhes iak thet swa nadhelik,
Thet ij vilin følghia mik.
Hiælper, for gudz skuld, mit hws at væria,
Kono ok barn for thøm mik hæria 9).
Then hertugh swarade dygdhelik:

2) de äro bedöfwer ense wordne. thæs. genit. isl. Þeß. 3) hushåll, familj. 4) slägtingar. 5) trolöst: 6) behandlat här. 7) förrådt. 8) inom tre dagars tid. 9) i sin egentliga bem. med här anfalla, befriga.

212. fræmste. B, C frænder, hwilken läsart tyks de wara den rätta.
214. B kalemmint, C karlauneth.
216. til. B, C til ij.
219. hannath hære. B, C giort häre.
220. hafuer. B, C är.
228. hiælper fattas i B, C.

"Jak vil gerna fölghia thik,
Ok hiælpa tik huath iak ma;
Swa framt som iak ma thön †) een bestå:
Mit liiff vil iak vagha hære,
Fore idhra nytto ok idhra ære,
Gerna fore vilia thin.
Thæs 11) thakkadhe honum thæn dwærghel

Tha the hafdho swa taladz vidh,
The ridha op mot eet bergha lidh 12).
The fingo een port ij genom eet bergh
Fore thæn hertugha reedh thæn dwærgh
Ok honum væghin at kænna 13).
Honum thotte 14) berghith at brænna 15
Aff the stena dwærghin fördhe
Ji skiold ok hiælm, tha han fik rördh
Thæn port genom berghit var swa bre
Ther hertugh fræderik genom reedh

†) läs: thöm. 10) må mot dem ensam bestå. 11) T
före. 12) backe, än brukligt i Småland, och flere
Kap. 13) lära, wisa. isl: kenna. 14) tycktes,
hötti. 15) brinna.

v. 232. ma. B, C formaa.
235. ok idhra. B, C dygd oc.
236, 7. fattas i B o. C.
240. fingo. B, C funno.
242, 43. fattas i B o. C.
Mellan 245 o. 246 hafwa B o. C följande twå ve
Skino longa leed
Ther äpther hertog ffrederik reed.

Man alla nödha.
Tha vardh han var een fagher grödha,
Husins torna badhe fagre ok rika,
Ther the ouer berghit vika 16),
Ok waro kompne ij dwærgsins rike.
Tha sagdhe hertugh fræderike:
"Hwa agher 17) thetta hws hær star?"
5. Then dwærgh han var swa brat 18) til swar:
"Thet ær karlamit, mit fæste;
Ther skulin ij herra ij afton gæstæ.
Ænkte 19) hws ij thetta rike
Ma fik vidh karlamit likæ." 20)

Thet fæste la thet bergh fult 1) næra,
Ther the skuldo thæn afton ij væra.
Daghin fast at qwældith leedh 2).
Dwærghin tok orloff 3), ok bort han reedh;
Ok vil til husith fore ridha.
"J skulin mik herra hær vte bidha;
Jak vil mina riddara ther at vara 4),

.. då de woro öfwer berget; d. ä: började att gå
nedföre från deß högsta spets. 17) hwem äger.
8) bråd, hastig. 19) intet. 20) förlikna. 1)
mycket. 2) dagen led nära åt qwällen. 3) affsked.
4) åtwarna, derföre warna.

---

1. B, C mödha.
, 1. B o. C. Ett huss war ffagårt aa the tiida
Then tiidh the offuer berget riida.
. B. haa; C. hoo.
, 59. fattas i B o. C.

Thet the for idher hafua ængin fara
Thy fa the owart 5) se a idher,
Ther vil iak idher vara vidher 6),
Tho 7) the varo tio hundrath here,
The flyddo alle vtan værie 8).

Bl. B. XXX. Thy the æru litle 9) som ia
Thy mono 10) the fara 11) for idher
Than dwærghakonung til hus ... reel
Hertugh fræderik ther vte bleeff.
Han monde ej lenge være.
Han var ther vntfangin mz æra.
Han lot sit folk saman kalla,
Ok badh thöm stødhun alla
Sün ... 12) ok ... bidha
At mot hertugh fræderik ridha.

5) oförwarandes. 6) då will jag swara ... om ock. 8) motwärn. Bör wäl ... skall heta være, churu detta ... fästning, borg. 9) små. 10) månde. 1... höga. 12) att rusta (sadla) sina hästar.

v. 270. B, C tio tusande.
I stället för 272 o. 273. hafwa B o. C följande
Aff the riddara ok swäna
Ther iak med troskap mena
Han war wndfongen mz åra
Them tyktes han som en resa för the...
Thy the äro litzle som iak är
Sagde then dwerga konung thær.
Af hwilka de fyra första genom mißtag här inflickade, och skulle egentligen hafwa sin pl... v. 277.

Thy varo thæs 13) alle saman gladh,
Ok foro mot honum thaghar ii stadh 14).
Aff 15) thet hws for nædhan 16) thet berrg
Vntfick thæn herra margh stolt een dwærgh,
Ok lekara 17) mz søte tona;
Ok een grefue, heet Belona,
Ridher mz konungin reedh;
Ok andre herra samuleedh 18),
Wæl fyretighi, ok eij færre,
Følgdho mz æra then stolta herra,
In for thera adhilport 19).
Thet vindøgha 20) var ther ej swa stort,
Thet han matte ther genom ridha;
Thy skulde hans ørs ther vte blifua.
Han kalladhe een dwærgh, heet Klariant;
"Mit ørs antwardha iak thik ii hand;
Mædhan thet ma eij in at portin ga,
Tha lætin thet hær vte sta."
"Thæt skal hær ful wæl 1) vardha gømt 2);
Tho thet star vte thet vardher eij glømt."
Fyra dwærgha man kalla hadh,

---

13) deröfwer. 14) strax åstad. 15) ifrån. 16) nedanför. 17) spelmän. 18) sammaledes. 19) Hufwudporten på slottet. 20) portöpningen, annars wanligen fönster, Dansk. vindue. 1) fullwål. 2) skött.

---

295. B, bida, C. bide.
296. chleuanth.
298. ma — at. B o. C kan eij ginom.
300, 1. fattas i B o. C.

Ther fore drsith skulde göra radh
Ok plægha thet væl mz alla nadhæ 3)
Til vatn ok fodher badhe.
For æn the matto redho 4) aff drsith sta,
Een stol twa dwærgha bæra tha;
Ther mz længde 5), sik thæn litle man,
Swa at han redho aff drsith van.
Thæn konung tok hertugh fræderik;
"Ji skulin herra nu fölghia mik,"
Ok fölgde honum genom thæn portelin, 6)
Ther the ridha badhe wt ok in,
The siælfue dwærgha alla riidh 7).
Han var thöm dsrith högh ok viidh,
Tho the matto badhe ridha ok ganga 8).
Hans örs ok skiold matte vte standa.
Han gik mz konungin ij berghith in,
Tha sa han mz mykith skin 9)
Aldra handa riikhet,
Ther husith var mz innan breet 10).

3) hwila, beqwämlighet, eller förråd. 4) redet, sadelmunderingen. 5) förlängde. 6) lilla port, Tysk. Pförtlein, dimin. af port. 7) alltid. 8) antingen de redo eller gingo. 9) sken. 10) [illegible] med huset innantill war öfwerdraget.

V. 306. B, C reedet:
312. fölgde, B, C förde.
315. viidh. B blidh, oriktigt.
317. ok skiold fattas med stål i B o. C.
318. berghith, B, C herberge, hwilket är den rätta läsarten.
319. skin, B, C win, oriktigt.
320. Efter rijkhet ha B o. C finnas
321. med—breet. C dragith mz innes

Tribald 11), bliald 12) ok examit 13),
Silke ok pæl, tha var ther sliit 14),
Fra thæn galbænk 15) ok til thæn dør.
The væna drøtning Geindør,
Swa heet the stolta frua klara,
Ther sina tokt 16) kunne væl befuara.
Konungin herra klariant badh:
"Ji skulin kunnugha 17) nu ij stadh 18)
Drøtningine, hon thet forstær,
Thet hertugh fræderik komin ær."
Een gik bort, at vara hænne vidher 19).
Hon gik thaghar genast nidher
Mz the fruor hon hafdhe thære;
The mondo tho 20) eij manga væra.
The varo fæm ok ther til een.
The gingo hertugh fræderik ij geen 1).

---

11) triball, namn på tyg: saknas hos Ihre. 12) annars: blyant, ett präktigt tyg. 13) sammet. 14) förmodligen slyt, partic. af sly; aptare, ordinare. jfr. Ihre. 15) högsätet främst i rummet; sammandr. af gafwelbänk. 16) tukt. 17) kunnoga, d. ä. göra kunnig, underrätta. 18) strax. 19) att underrätta henne. 20) dock. 1) till mötes.

322, 3. fattas i B o. C.
328 — 331 äro i B o. C förkortade till dessa twå verser:
Nw haffwer drotning thet ffornwmmith
Ath hertogh frederik war här komet.
333. hon—thaghar: B, C. än hon gik thaa.

Thå drotningin wt aff palazith trad
Hertugh fræderik sik hiælpa badh
Aff siin harnisk, som thet var giort 3
Før æn drotningin taladhe vidh han et
Tha han hafdhe afuæpnath sik,
Tha gik han swa skiwtelik 4)
Thiit som drotningin ok fruor æra 5),
Hon bad honum væl komin væra.
Han thakkadhe hænne swa høwizlika 6
Thæn ædhle stolte fræderik rika.
Skal iak sighia vnder stere?
The litla drotning var ey mere,
Æn halff thridhia spanna 7) lang.
Gull a hænna mantil klang
Ok ædhla marghe dyre stena,
The ther varo ække ena.
Een krona aff gull ouer hænna har 8
Ther marghe rike stena ij var.
Eet bælte hafdhe hon om sik,
Ther prisath var for mykil rikt 9).

2) trådde. 3) som blef giordt. 4) hastigt. 5) ...
6) håfwiskt, artigt. 7) spann, så mycket ...
kan omfatta når tummen och pekfingret utsträ...
8) hennes hår. 9) såsom mycket dyrbart.

340. som_giort. B, C thet war oc giort.
343. skiwtelik. C synbelig.
344. 5 B o. C Wp tiith thår drotningen sto...
Hon sagde wål komen herre ...
346. 7 fattas i B o. C.
352, 3 fattas i B och C.

Hwa androm gafue tholka fund, *)
Thet vare vært væl thusand pund.

The hertugh fræderik væl untfingo,
Mz honum ij thet palaz gingo.
Thet var giort aff malmarsteen 10),
Fyra handa færgha 11) liws ther steen;
Eet var liwst ræt som een snio 12),
Annath grønt, thet maghin ij tro,
The thridhia brwn fårgha godh,
The fiærdha rød ræt som eet blodh.
The vindogh 13) vara aff alla,
The bænkia aff cypres ok swa the palla.
The bænko 14) fore the herra in
Drykkia, hadhe miødh ok viin;
Klareet ok marat 15)
Var ther hwariom manne ospart.

*) fund betyder, enl. Ihre, konstgrep, list. Detta tyckes ej passa hit, om det ej tillika kan betyda konstrikt arbete, såsom Lat. artificium. Pund, efter fransk. Livres. 10) marmor. 11) fårgers. Den gamla gen. formen är brukelig i flere provinsdialekter, t. ex. Smål. 12) snö. isl. sniór. 13) fönster. 14) inhämtade. 15) twå slags win.

359. thet—vært. B, C han ware wärd.
360, 1. heta i B o. C sålunda:
Then konungh och drotninge
Mz hertogan i palaz ginge.
364. B, C—som hett snio.
368. B har riktigt: The windøga waro aff kristalla.
C har till och med: aff cristall alle.
372. B. morath. C. maroth.
373. hwariom m. o. B, C ingen manne fatth.

Thera mat redis wæl til
The gingo til bordh ok giordh
Man skipadhe 18) thöm ræ
Af wille diwr ok tamma b

Bl. C. I. Hafuin ij hört sakt
Aff 20) thæn rika prest io
Han konung ij india land
Man sygher ij hans huse
Bordhstaka 3) aff filsbeen
Vnder hwariom diske 5) st
Then ther heter amatist;
The æro ther satte mz fö
Thæsse natura hafuer thær
Som os sygher stenabokin

---

16) till måtta, till pass, låglig
18) skaffade. 19) allt förråd,
radhe iſt. v. 401. 20) omtal
Prest Johannes, en rik och m
dien, war mycket allmån unde
står. 3) torde betyda bordsfött
så framt ej varianten bordstolar
arten. 4) elfenben. 5) bord.
konst. 7) Hwilken bok, af de
Beltiden återstå, här menas m

---

374. mat. B, C ætandhe.
375. them. B, C sik.
381. B, C ath ij.
382. B bordstola, thee äro aff f
383. Hwartom diske, B. huåom.
386, 7 sattas i B, C.

(The hafua han værdhogh hwa han veet 8)),
Han dugher væl for drukkinheet.
Bordbit fiælfft aff smaragd giort,
Ther vnder twe 9) stolpa aff amatist fört.

---

jag ej uppgifwa. Albertus Magnus — Opera Lugd. 1651. Tom. II. pag. 227. o. f. — i sin Tractat de lapidibus nominatis et eorum virtutibus, säger: „Amethystus operatur contra ebrietatem, ut dicit Aaron, et facit vigilem, et malas reprimit cogitationes, et bonum in scibilibus confert intellectum." Prof. *J. G. Büsching* har i Museum für Altd. Lit. u. Kunst. I. c. aftryckt ett gammalt qwäde af Joseph, en förut okänd skald, kalladt: Von der krafft und eigenschafften der Edelgesteines, deri det om Ametisten heter:

Der newnde heyßet amatiste,
Wer des krefte rechte wiste,
Den stein muste her behaldin wol.
— — — — —
Wer ohn des morgens ansicht,
Der mag den tag ertringken nicht.

Och hwaruti dess flera goda egenskaper widare beprisas, såsom t. ex.

Welch weip ohn tret (ihn trägt) in golde,
Dy helbet der man gar holde.

men just den här omnämnda saknas.

8) De wärdera honom, som känna honom. 9) twå, Tysk. zwey. bibehålles ännu i sammansättningar t. ex. twedrägt, twetydig o. s.

388, 9 heta i B o. C:
Then steen dwger fför drwkkenheet;
The haffwa honum kära hoo thet weth.
391. fört. B, C stort.

Swa ther aff æter mz tholka saka,
Aff dryck faar han ey omaka 10).
Tho thæssæ thing varo rika,
The matto ey vidh thesse bordh lika;
Ther fore hertugh fræderik stær
Hundradha thusand rikare ær.

The litla drötning Geindor,
Swa optelika hon ther omswoor 11),
Thet han skulde sik göra gladha;
Han skoop 12) honum ther ræt alla radha 13)
Tha the glædhi een ændæ fik
Hertugh fræderik at sofua gik
Ji een sæng ræt ofrith riik,
Thet sigher iak idher sannelik,
All ena ij thet faghra hws:
Til morghonin annar, dagher var liws
Ok time var at han op stodhe;
Tha klædde sik thæn hertugh godhe.
Een litin dwærgh, heet aribant,

10) Besvär, olägenhet. 11) hon bevom besvor i nom. 12) skaffade, beredde. 13) förvild.

392, 3. saknas i B o. C.
397. B o. C. Thet twsande lwtom rikare ær.
398—401. fattas i B o. C.
402—6. låsas i B o. C sålunda:
Tha thet åtanda en enda fiik
I en sångh offreth riik
Hertogh ffrederiik soffwa giik
Al ena i thet sånga huss
410. dwærgh. C dreng.

Han hafdhe twa gul mullögha a 14) sin hand.
Han war een kæmmenære 15),
Ok andre dwærgha flere.
Handklædhe ok vatn til redho var tha,
Then hertugh skulle sik thörra a 16).

Man tedhe 17) honum klenet alla stunde,
Honum til glædhe manga lunde.
Skaktafuil 18) sa han ther vnderlika,
Ok hwart tafuil ræt öfrith rika.
Eet vnderlikt skaktafuil han ther sa,
Som han sagdhe sidhan opta ij fra 19)
Then stolte hertugh fræderik,
At thet war aff stena swa riik,
Mz alt thet ij normandi han a 20)
Thet tafuil han ey forgiælla 1) ma.
Eet vardtafuil 2) var ok thære,
Thær prisath var for högha ære 3).
Listan 4) var mz smaragd gröna,

---

14) gyllne twättfat i 15) Kammarherre Tysk. Kämmerer. 16) torka sig på. 17) wisade. 18) Schackspel. 19) som han sedan ofta omtalade. 20) ägde. 1) betala. 2) brädspel, tärningspel. 3) högt anseende, wärde. 4) kanten, brädden.

412, 13 fattas i B o. C.
416. klenet. B, C klenodia.
417. glædhe. B, C skämptan.
419. hwart—ræt. B, C wortaffwel.
422, 23 fattas i B o. C.
424, 25 i omwänd ordning i B o. C.
428. var. B, C sath.

(Thet vil iak for idher ey löna 5).
Tafuilith hälfft aff robiin,
Swa röt som solin om morghin skiin.
Thæn annan leek 6) aff iaspis var,
Grafuin mz mang siælsyn par 7)
Mæstirlik ok vnderlik;
Thet bordh var innan ok vtan rik.
Som æwintyrith 8) sigher ij fra,
A eet sihwalfft 9) bergh husith la 10).
Man hafuer ey vænare 11) hws seet,
Vtan mons gebal the vidha hafua leet 12);
Een haghi 13) var aldra væghna om kring;
Thet bergh var begrepith mz een ring 14),
Eet vatn vte for 15) haghan flööt,
At man aff husith ther ouer skööt.
Æn æwintyrith sigher os til ræta,
Ther vte fore la een slæta 16).

Mz

5) dölja, deraf löndom m. m. 6) kanske hälften af brickorna, eller också halfwa spelbrädet, i fall de den tiden brukliga hade likhet med wåra. 7) ristad, eller tecknad, med stor sällsynt konst. 8) original-berättelsen. 9) kullrigt, rundt. 10) låg. 11) skönare. 12) de som sökt wida utom Gibraltars sund. 13) trädgård, park, Dansk. Have. 14) infattadt af en ringmur. 15) utanför. 16) slätt.

434, 35. fattas i B o. C.
437. sihw. .bergh. B, C hualff.
442. vte for. B, C wtan.

Mz alskons glædhi, han ther fik,
Tidhin honum skôt forgik.

Then thridhia morghen vordho the vara 17),
Huru the fianda skapandhe 18) fara.
Han gik for skæmptan 19) a the værn;
Tha vard han var vidh 20) thera hær,
Hwar the drogho ouer eet bergh;
Ther foor swa marghin litin dwærgh.
Bergh ok dala togho ther vidher 1).
Tha the drogho for husith nidher.
The drogho sik til vatnith tha,
A the heedh 2) for husith la,
Ok slogho ther marghin tiæl 3) rika.
The herra, ther varo, vildo ey vika.
Swa herbærghadho 4) thæsse hærra hær;
Ok for thet folk, ther komith ær,

---

17) warse. 18) skappa, skampa. 19) för ro skull. 20) vara vidh = bli warse. 1) taga vid = gränsa till. Sammanhanget tyckes dock här fordra en annan bemärkelse. 2) slätt. 3) många tält. 4) näml. sig, d. ä. lägrade sig.

146, 7. fattas i B o. C.
149. B huar the fiände skoppa thäre. (Skoppa är en annan form af skumpa). C huare : : : skappe täre.
154, 5. fattas i B o. C.
160. hær. B, C. thär.
161. fattas i B o. C.

Sloghos tiæl badhe fiærra och nær,
Som æwintyrith sigher idher hær.
The rikasta tiœl, iak hafuer aff hört.
Hafdho konunga 5) thiit mz thöm fört.
Græsdukin all aff gulpæl 6) ær;
Snörin all aff silke skær;
Knapin var aff gullith rödh,
Ther a een örn, som konungin bödh,
Næt som han flygha vilde,
Thet man görla skylde 7).
Tha fik hafdhe læghrat thæn hær,
Tha sa man badhe hiit ok thær
Marghin eld ok braskelik 8) læte;
The redha thera mat ok ga at æta.
Konung malnrit mælte, tha han thet sa,
Badh hertugh fræderik æta ga.
Tha han var mæt, tha loot han kalla
The borghara 9) a husith 10) alla,

5) näml. den som de upproriska uppsatt på thronen.
6) gulltyg. 7) bör heta skilde, impf. af skilja, d. ä. urskilja. 8) stolt, stojande. 9) står här i sin ursprungliga betydelse: den som bor inom borg.
10) Hus, betyder här och på flera ställen Borg.
I denna betydelse förekommer det i namn, t. ex. Bohus, m. m.

462. B o. C. oc sloghos.
463. fattas i B o. C.
465. thöm. B. sk. C. seg.
466. gulpæl. B, C. peldh.
473. hiir. B, C. tiith.
5. heta i B o, C:
The reddo thera math oc gingo äthin
The haffdo eldh mz braskelig läthe.

Bödh thöm alla væpnas ij stadh 11).
The giordho thaghar som han badh.
Tho at 12) the hafdho varith flere
The varo thaghar alle til redho.

Hertugh Fræderik dragher sin vapn op a
Aldra raskast ther han ma;
Gar nu thiit ther han sit örs kan,
Sadhlar siælfuer thet bæsta han kan,
Bl. C. II. Ok giordhar örsith fastelika,
Swa at thet thörste 13) ække wika.

Nu var til redho thæn konung rik,
Han reed til hertugh fræderik.
Swa hiærtelika han honum badh:
"Nu ær thet komit ij thæn stadh
Thet ij mik væl hiælpa ma.
Jak sigher idher thet iak huxar 14) ther a;
Hiælper mik ij dagh thiin hand,
At iak behalder borgh ok land,
Dyra stena ok gul gifuer iak idher ther til,
Swa mykith ij mæst hafua vil.
Om os ij dagh ma lykka ske."
Han swaradhe honum ok sagdhe: "ne.

11) strax. 12) om än. 13) torde böra läsas: tröste d. ä. tordes eller kunde. jfr. v. 575. o. 587. 14) hugsar, tänker.

481. thaghar som. B, C. strax huat.
485. ther—ma. B, C han förma.
488, 9. fattas i B o. C.
496. thiin. B, C edher.
500. Om. B, C än.

Thit gul ok stena vil iak ey fa;
Tho vil iak thik hiælpa huath iak ma,
Før æn thænne dagh een ænda fær 15)".
"Gudh thakke idher herra æ huru 16) thit gær."

Tha mælte een swen op a the værn 17):
"Nu æter folket ij konungsins hær."
Tha konungin hørdhe han tala swa,
Til hertugh fræderik han mælte tha:
Nu dugher ey længre bidha,
Wi vardhom genast 18) ridha;
Ok gørin alt thet iak sigher idher.
Thet hafuer varith all stund min sidher 19).
Jak hafuer thøm opta komith ij vanda;
Aff tio herra thør mik ey een bestanda 20),
Ther starkre ær aff all thæn hær,
Ok veta the førra hwa 1) iak ær.
Ji skulin thet se iak værfua 2) kan.
The prisa mik fore een froman 3) man.

---

15) får. 16) ehuru. 17) borde för rimmets skull heta vær, afkortadt af være, d. ä. värn, fäste. 18) wi skole strax. 19) sed. 20) bestå mot mig. 1) förut hwem. 2) kasta, näml. lans, Kyk. werffen. 3) tapper, rask.

---

505. thakke. B, C löne.
507. æter. B alt. C er alth.
508. han tala. B talade. C talas.
512. alt fattas i B o. C.
516. starkre. B, C starkast. thæn. B min.
519. fore. B til.

Jak vil ridha at thetta finnæ 4)
Fore Konungsins tiæl, tha maghen ij finnæ
Riddara ok swena mik æpter iagha,
The liiff om æro thöra vagha 5).''
Tha mælte om hertugh fræderik:
Thet vil iak herra radha thik,
Ji gömin idher 6) væl mædhan ij ærin ena,
Æller gaar thet ouer riddara ok suena 7).''
Tha swaradhe konung malnrit:
"Jak vil herra trösta 8) mik.
Jak hafuer ij minne hand
Thet bästa örs aff marghin land,
Ther iak skal op a ridha.
Thy thörff 9) iakække qwidha.
Ther ligger eet kopertygh 10) op a,

4) finna, enl. rimmet; denna gång. 5) de som töras wåga sitt lif för äran. 6) akten eder. 7) om meningen i denna vers är jag osäker. Öfwergå tyckes här betyda: gå löst på, gälla, så att öfwer brukas i lika betydelse, som i komma öfwer. 8) wara wid godt mod. 9) behöfwer icke klaga. 10) Detta ord, wid hwars förklarande de andra läsarterne ingen upplysning gifwa, har jag ej kunnat finna på något annat ställe. Wid första påseende tyckes det komma af koppar; men

521. tha maghen. B, C. thet skulen.
523. A. ee huart iak riidher aa the wäga. C. the
liff och äre täre vaage.
524. om. B, C. oc.
528. B. malimärt. C. malirith.
529. B. iak wil mik trösta saa thet är wärt.
534. B. koperstykke. C. kopar stöke.

Thet ær aff orma hudher twa,
Swa hart ok starkt ij alla stunda,
Thet ængin ma ther genom vnda 11)
Ji skulin thænna dagh tær bidha 12),
Til ij seen mik til idher ridha;
Tha skulin ij mik til hiælpa koma,
Mz idher makt ok idher froma 13).
Thet skal iak idher thakka ok løna."
Thæn hertugh gømde sik vnder een røna 14).
Tha konungin hafdhe taladh thessa leedh 15),
Han thaghar genast thædhan reedh,
Ok thrykte, æpter sins hiarta lyst 16),
Sina glæfino fore sit bryst,
Ok rende 17), som iak sakt hørdhe,
Ther ængin riddare thet bætre giordhe 18)

då det tydligen säges, att det war af annat ämne, måste en annan förklaring skaffas. Kanske kommer det af tyska ordet Kopf, så att härmed menas någon hufwudbetäckning.

11) såra, jfr. tysk. Wund. 12) dröja. 13) tapperhet. 14) rönn. 15) på detta sätt; jfr. således, sammaledes. 16) lyst. 17) red häftigt. 18) läs: giördhe.

537. ængin. B, C. ingen. vnda. B. stinga, C. hugge. Bägge uttrycka meningen, men passa ej till föregående rim.
540. til, fattas i B.
543. gømde. B, C. hiölth, d. ä. höll.
545. B, C. han thaa genstan.
547. fore. B, C. widh.
548. sakt. C. saag och
549. ther. B, C. ath.

Percefall ok gafuian 19);
Äldre mere priis han van,
Ok alt konung artws komperni,
Æn thæn litle dwærgh, thy var han fri 20).
Nu kom han ridhande a the heedh,
For konungsens tiæl, the genasta leedh 1),
Ther the försto sato ouer bordh 2);
The kalzadho markt eet gamans ordh 3)
Tha the konungh malnrit sagho fara,
Hans skiold toko the fulgörla vara 4),
Ok væpntis badhe arme ok rika,
Som hwar matte, skiwtelika 5).
Bokin sigher æn mera:
Tolff riddara varo tha redho
The konung malnrit görla kændo
Ok thaghar wt mot honum rendo 6).
Thæn förste riddare, ther 7) han mötte,

19) twå af de förnämsta riddare af det runda bordet. 20) rask, tapper. 1) den genaste wägen. 3) förnämsta sutto till bords. 3) de pratade månget lustigt ord. 4) hans sköld blefwo de helt tydligen warse; d. å. igenkände. 5) hastigt. 6) rände, d. å. skyndade. 7) som honom.

framför v. 550. läses i B o. C. följande twå verser:
Bland ridderskap ffór ffruger äre
Som then dwerg giorde thäre.
550. B, C. percellaffale, felaktigt.
559. fulgörla. B, C. väl til.
562. æn. B, C. off.
566. ther, fattas i B o. C.

Han thaghar mz sinne glæsino slötte
Ok stak han 8) thaghar genast swa,
At örs ok man a iordhine la;
Ok, rykte 9) sidhan sit godha swærdh,
Ther opta bötte fore 10) hans færdh 11),
Ok hugger fast a 12) badha hænder.
Han spardhe hwarte 13) viner 14) ælla frænder.
Nu kom swa margher dwærgher hæra.

Han tröste 15) sik ey een for them at væria 16),
Ok viker vndan mz fögha liste 17)
Thiit han hertughin halda 18) viste.
Æpter honum var eet mykith trang 19),
Aff brytin skafft 20) swa mykith bang 1),
Ther a hans lifue brast ij stykke 2).
Gudh halp honum thædhan tha mz lykke,
Thiit han hertug fræderik fan;
Han halp honum tha som een man.

8. stack honom. 9) drog. 10) hindrade, afwärjde. 11) näml. olycksfärd, ofärd. 12) med. 13) hwarken. 14) wänner. 15) tilltrodde. 16) söe hela være. 17) mycken skicklighet. 18) hålla. 19) trängsel. 20) skaft, spjut; isl. skapt. 1) bång, buller. 2) som mot hans kropp brusto i stycken.

567. thaghar. B, C. hardelig.
568. thaghar — swa. B, C. genstan two saa fast.
569 a — la. B, C. till iorden brasth.
570. rykte. B, C. rykte wt.
571. B, C. offärd.
575. tröste. L. torffte. at. B, C. ena.
578—81. fattas i B o C.
583. tha. B, C. thädan.

t första han honum se sik,
)ænde sik om swa skiwtelik 3):
iiælpin ædhle herra rika;
öster 4) hær ey forskamlika 5) vika."
hertugh reedh ij thæn twærgha skara,
lika 6) monde han mz thöm fara.
ok them saman æ twa ok twa 7),
:ar hwar hin annan fra 8).
)e hafdho hafft ther tio slik hær 9),
afdho mot honum ænga 10) værn 11).
'astar een hiit ok annan ther,
at hwar la om annan thwær 12).
ardha sik alle fanghnæ gifua,
ramt som the vilia lifua.

: the aff husith 13) fingo thetta se,
skiwtelika tha komo the,

---

4) kan. 5) skamligen, med var:
:ens. för. 6) obeqwämt, omildt, illa.
och twå i sönder. 8) den ena från den
9) tio sådana härar. 10) intet. 11)
r. jfr. varianterne. 12) så att de lågo
ifwer hwarandra 13) borgen.

---

ster. B, C. skal.
C. illa.
t ther. B. fast.
the hafft mz honum wire. C. the haffth
oth honum wår.
annan. B C. honum.
'dha. B, C motthe.
the vilia. B, C. the wille långer
otelika. B skämpteliga.

Ok fingo marghin stolta dwærgh,
Ther prisadher *) fore hogha værdh.
Bl. C. III. Ther vordho fanghne at thet sama sinne 14)
Fæmtan hundrath, ok ey een minna 15).
Han haffdhe væl fangith flere;
Æn 16) konungin siælfuer ville ey mere.
„Thy at iak halder nu væl 17) æro ok land,
Mædhan iak hafuer thæssa ij minne hand,
The rikasto ther ij landith æræ,
The æro alle saman hæræ,
The mik hulpo fordrifua.
Om gudh vill, the skulu 18) ey lifua."

Hertughin badh han 19) sænda ij stadh 20)
Een swen; han giordhe som han badh.
Een litin dwærgh han badh ey fly

*) Ordet war, som finns i B, C, måste här antagas genom förseelse utlemnadt. 14) åt, d. i. på samma gång. 15) mindre. 16) men. 17) ty nu bibehåller jag wäl. 18) skola. 19) honom. 20) åstad.

600. fingo. B, C. fingo ther.
601. fore. B, C. war fore.
603. B, C. XIIIIC, (1400).
604, 5. fattas i B o. C.
608, 9. B, C. the rikaste alla håre (C. hera) the hår i landith åre.
610. B. fordarffua.
611. ey. C. eij lenger.
614. ey fly. B. ock thy.

Allan hærrin 1), for hans vredhe sky.
Thæn hær han thordhe eij ridha,
Sidhan dwærghin badh them bidha.
Thet var aff angist 2) ok ey aff dygdh
Swa sigher bokin vtan lygdh 3).

Nu ær thæsse striidh forgangin.
Hwilkin herra ther ær fangin,
Thet idher alt okunnukt 4) ær,
För æn æwintyrith them næmpner hær.
There suerste konung heet otrik.
Thet annath 5) var een hertugh rik;
Han var konung malnrit syster son.
Ok æn een var kallath yrpon.
Thæn thridhi heet malnzir,
Som os sigher thet æwintyr.
Fore vtan fals 6) thæsse hertugha thre
Rasklika varo affuæpnte the.
Konungin siælfuer ok alle the meste
Affuæpnto sik for vtan freste 7).
Ther varo ok fanghne mere
Hertugha, ok grefua flere,
The iak kan ey nu hær næmpna 8),

---

1) hela hären. 2) ångest, fruktan. 3) lögn. 4) obekant. 5) för det andra, widare. 6) förutan falskhet, bedrägeri. 7) frist, dröjsmål. 8) läs: nämna.

---

615. Sky. B, C. ey fly
623. æwintyrith them. B, C. booken.
530—33. fattas i B o. C.
635. hertugha. B, C. herrer.

Thy iak kan them ække kær
The aff rikin føiste varo k
Thet var them ræt til litin

Konung malnrit tha thæ
Ok mælte til hertugh fræde
Nu spørin 10) thæssa goda
Mina mæn the ij seen hær
Huath sak 11) the hafua m
Hwi 12) the vildo mik fort
Kunno the visa thet mz skæl
At iak hafuer hannath thøm
Tha biudher iak mik hær t
Fore thitta folk alt oppinba
Ok bidher iak idher, hertugh
At ij ræktin 15) først ouer
Kunno the thet for idher ey

9) som wora komne, hårstammade f
go) førstar. 10) spørjen. 11) h
skyllning. 12) hwarføre. 13) beh
14) helt offentligen. 15) dømn
bewisa.

637. B, C. thy iak them ey kåndh
638. rikin — varo. B. rikedoom
640. B. Konung malimårt måte
malinith målte v[illegible] seq.
641. mælte. B, C. sagde.
647. hannath — væl. B, C. them
648. swa. B, C. suara, hwilken
rätta; swa är skriffel.
651. ouer. B, C. ouer [illegible].

: lætin mik godhe herra se,
t idher ær min skadhi leedh 17);
rættin ouer them sama leedh 18),
andre magho se ther vidh 19),
plægha tholkin falskan sidh 20).
› the villo mik fördarfua
k var tho 1) thera herra ok arfue 2).

'ertugh fræderik sattis nidher 3):
herra görin, som iak bidher.
›er orsaka hwar som ma 4),
er skulin ij genast dödhin fa."
aradhe een greffue ij same stund,
n var kalladher fridelmund:
rk vænte 5) herra idher konuk 6) ær,
k hafdhe idher gerna standith nær 7),
a the mik thwingadho vtan væ ia,

tt j åren ledsen öfwer mitt lidande. 18) malebes. 19) se sig före, akta sig; jfr. isl. ig vid. 20) att öfwa sådan falsk sed. (isl.) 1) dock. 2) arfherre. 3) sattes, d. å. r sig ned. 4) må hwar och en af eder ursäkta som det förmår. 5) förmodade. 6) lås: ko= kt, d. å. kunnigt. 7) bistått eder

---

se. B, C. skee.
fattas i B o. C.
fattas i B o. C.
tho. B. thet.
som. B, C iak. oriktigt.
B, C kunnokt.
thwingadho—varia. B tyngdho ... meda
och i följande versen rimmet sweda. Menings

Jak skulle otrike trystap swæria 8)."
Konungin mælte ok sagdhe: „ia;
Sannelika thet ær ræt swa.
Jak hafuer thik ænga skuld at gifua.
Hertugh fræderik lætin han lifua 9)"
Konungin badh swa hiartelika:
„Ji görin mik ræt 10) ouer iprikæ.
Han hafuer valdith 11) all thænne omal,
Ok atte mik ey giælda tholik sak 12).
Han veet thet mz rættan skæl,
Jak vnte honum hiærtelika væl.
Jak lot 13) honum land ok giordhe han rik,
Ok æradhe han mz siælfuum mik 14),
Min systerson; for thænne saka 15)
At mik skeddes all thænne omaka 16)."
Tha mælte fangne konung tha:
„Gudh veet herra thet var swa!

8) åt otrik. Den gamla formen af Dativus. 9) låten honom. 10) skaffen mig rätt, d. ä. dömen. 11) wållat. 12) och hade ej skäl att på detta sätt löna mig. 13) låt, lemnade 14) honom med (som) mig sjelf. 15) fördenskull. 16) är är öfwerflödigt, eller ock måste ett verbum suppleras.

löst. C har bättre låsart: tuonge mz han och verie

669. iak skulle. C. taa nöddes iag.
671. thik. B, C. eder.
674. hiartelika. B, C. innerligh.
675. B, C. yrik.
678, 9. fattas i B o. C.
684. Tha mælte. B, C. målthe the.

Thet lanzins 17) folk till herra togho mik,
Thet volte ængin, vtan 18) yrrik."
Thæs vordho the tha ouer ena 19),
Badhe riddara ok swa swena,
Han skulle sit lijff ther mista,
Fore sina falska lista.
Een litin dwærgh var yfrith stark,
Hiog 20) hans hofuudh aff op a thæn mark.
Swa giordhe han ok vidher 1) hertugha twa,
Ther bokin sagdhe förra fra 2).
Atta grefua ouer eet værdh 3)
Foro tholka sama færdh,
Ok ther til andra herra rika
Sa man ther til dödhin vika.
Ther hæmpde 4) han sin oræt,
Ther mot honum hafdho thræt 5).

Tha mælto om 6) hertugh fræderik:
„Hwi rættin ij ey ouer otrik,
Ther idher togh idhart land ij fra?
„Ney thet later iak mik forsma 7).

17) landets. 18) wällde ingen annan än. 19) derswer woro de då ens. 20) högg. 1) med twå hertigar. 2) om hwilka boken förut talade. 3) som wi säga: öfwer en bank. 4) hämnade. 5) (på dem) som twistat (stridt) med honom. 6) ommäla, genmäla, swara. 7) det försmår jag.

686, 7. fattas i B o. C.
693. op a thæn. B, C. wt a.
701. ther. B, C. aa them ther;
702. om. B. och. fattas i C.

Thet hafuer nu gullith 8) vrrik,
Ther han til herra togh ouer mik,
Ok thera kompana 9) flere;
Thy ær thera skadhi mere 10).
Om hans liiff ær mik ængin makt 11);
Jak hafuer a honum ængin akt.
Jak vil honum ater late hære,
Om han vil mik trostkap swæriæ 12),
VI.C.IIII. Thet hertugha dôme han fôrra atte 13)."
Otrik thet dôhminokliko iate 14),
Ok thakkadhe honum hiærtelik,
At han giordhe honum swa nadhelik.

Nu sattis nidher 15) konung malnrit,
Badh sina mæn alla koma thiit,
The wtdrifne hafdho varith:
„Jak hafuer ider alt offlitith 16) ærith
Hær til thetta finne 17);
Nu skulin ij thet finnæ,

Jak

8) gällt 9) deras kamrater. Tysk: Kumpan. 10) Derföre är deras skada (straff) stor. 11) hans lif är ej för mig maktpåliggande. 12) lås: swera. 13) ägde. Isl. atti. 14) bejakade, lofwade. 15) nedsatte sig. 16) ganska flitigt årat. 17) bittills.

707. han. B. thenne.
708, 9. fattas i B o. C.
719. alla. B. IIII. C. ffria.
721. alt offlitith B. en entte (än icke). C. engte än.
722, 3. fattas i B o. C.

Jak skal mz æro lôna thik,
Thet ij mz troskap hafuin varith mz mik:
Læn ok goz vil iak idher gifua
Ok æra idher mædhan iak ma lifua 18);
Gaar nu fram mine trogno mæn
Ok taghin badhe land ok læn,
Swa at ij ærin rike alla dagha,
Ok hiælpin badhe frænder ok magha *).

Konungin mælte til herra fræderik:
The æra ij hafuin begangith 19) mik
Thet lône idher thæn bæst forma!
(Thæn litle konung han mælte swa).
Ouer land ok goz tha skulin ij radha;
Thet stander alt til idhra nadha.
Æ mædhan iak ij værldine lifuer,
Tha ær iak skyldogh at thiæna idher,

18) så länge jag lefwer. 19) bewisat. *) slägtingar.

1. 724, 5. B, C. ath i haffuen wäth (C. varith) trolig när mik Nw skal mz ärom löna huar sik.
726. læn. B, C. land.
730. ærin. B, C. bliffuen.
731. badhe. B, C. edra.
733. begangith. C. giortth vedh.
734. thet, fattas i B o. C.
735. B. epter min makt iak gör et saa. i C. fattas den.
736. tha fattas i B, o. C.
737. idhra. B. andra, (näml. Gudhs) hwilket tyckes wara en bättre läsart.

Ok vil iak thet gerna göra;
Thet skulin ij badhe spöria ok höra."
Tha swaradhe hertugh frederik:
"Sannelika vil iak sighia thik;
Thet ær mik liofft 20), a mina tro 1),
Hafuer iak idher holpith 2), ok ær th
swo 3),
Mik skulde the æra koma til handa,
At frælsa idher aff idhan vanda 4)".
Konungin swaradhe swa hemelik,
Ok badh han sidhan swa nadhelik 5):
At ij sighin hær oppinbara 6)
Fore thænna dwærgha skara,
Thet ij hördhin at læra 7)
Ji himerika 8), tha ij varin thæra,
At oræt mine mæn mik giordhe.

---

20 ljuft. 1) wi säge nu: på tro och åra. 2
hulpit. 3) så. 4) eder wånda. 5) sagta. 6
uppenbart, offentligen. 7) att I hörden
8) himmelriket.

---

741. badhe spöria. B, C. befinna.
746, 7. fattas i B o. C. och tyckes äfwen
böra wara borta, emedan de innefatta
sägande af de föregåendes innehåll.
748—53. heta i B o. C. således:
Tha mälthe konungh malimerth:
Talen wid mik hemmelik.
Thaa bad han honum innerligh:
I sägen här oppenbarlig,
Huad i hörde käre,
Ji himerika tha tw wast thäre.
754. at. B, B. huad.

Jak thakkar gudh som thet hördhe,
Tha badh han idher hiit at koma,
Ok frælsa mik mz idhan froma 9).
Om nakar mælir mik ij geen 10)
Antiggia 11) riddare æller ok sween,
Mædhan the magho lifua,
Tha skal han thöm eij forgifua 12),
Utan sænda thaghar hær 13)
Tiwghu tholka 14), som ij ær,
Ok lata thöm badhe slekia ok siwdha,
Om the eij göra alt hwath i biwdha.
The vardha swa rædde aff tholikt hoot;
The thora mik aldre göra a mot 15)."
Han iætta 16) honum thet ok giordhe swo.
Thæn litle konung var gladh ok fro.

Nu ridha the til thæn dwærgha skara,
Ok finna thöm alla saman thære.

---

9) eder hjelp. 10) om någon motsäger mig. 11) antingen. 12) förlåta. Tysk. vergeben. 13) straxt. 14) dylika, sådana. 15) de töras aldrig göra mig emot. 16) bejakade, lofwade.

---

761. han. B, C. iak.
762. thagar hær. B. thaa thäre, C. tre herre.
766, 7. fattas i B o. C.
768. hertogen iätte honum göra swaa,
769. var — fro. B, C. vart glader thaa.
770. skara. B, C. här, hwilket tydligen är den rätta läsarten.
771. thöm — thære. B. han wte alle mäst. C. han vtan alle ver.

Han loot 17) thöm alla saman kalla;
The ræddos hertugh fræderik alla.
Han mælte tha mz vit 18) ok skæl:
"Hörin mik ok forstandin væl,
Ok gömin görla 19) hwath iak sigher.
Jak ær sænder aff himerike nidher.
Thæn enkannelik 20) gudh ii himerik
Sa thæn otroskap hær begik 1),
Tha ii idhan rætta herra forsmadhæ 2)
Ok drifuin honum fore spot ok hadha 3)
Vnthryktin 4) honum badhe land ok æra,
Idher rætte herra atte 5) at væra.
Görin ii nakan tidh optare swa;
Tha skulin ii vara ther wisse opa,
Han sænder tholka tiwghu hær 6)
Digher större æn iak ær
Ok læter idher alla dræpa ok fanga,
Ok aldre skal een vndan ganga."
The swaradho honum alle ii sæn 7):

17) lät. 18) mett. 19) thogkommen noga. 20) ende. 1) (personen är utelemnad.) 2) försmådde. 3) fördrefwen honom med spott och hådelse. 4) undanryckten, undandrogen. 5) (som) ägde. 6) hit. 7) på en gång, tillika; nu brukas endast formen: i sänder, t. ex. en i sänder.

778, 9. fattas i B, o. C.
782. B, C. och token aff honum. m. m.
783. B, C. som eder råttha herre skulle wara.
784. optare (nu oftare). B, C. mere.
787. digher (läs: digert) B. myket. C. möckle.
789. fattas i C.
790. ij. C. ey.

"Ij gørin mz os nadhelika æn 8).
Latin os lifuith halda 9).
Ther ouer maghin ij herra valda 10).
Vi viliom thet iætta, halda ok skrifua 11),
Honum at thiæna, mædhan vi maghum lifua,
Badhe mz goz ok æmpne 12)
Ok all hans laster 13) at hæmpnæ 14)."
The sworo eedh, ok giordho swo,
At the skuldo honum væra tro.

Tha mælte hertugh fræderik:
"Nu vil iak fara heem til mik."
Konung malnrit badh honum bidha;
Thæn dagh hwarghin 15) thædhan ridha.
"Ney thet ma ække væra 16).
Mit folk thet ær alt ij kæra 17);
Thy thet thøm ække kunnukt ær,
Huru om miin thing nu staer 18)".
Thaghar konungin thetta forstær 19),
At han wil ække dwælias thær,

behandla os ännu nådigt. 9) behålla. 10) hafwa rätt och makt. 11) låfwa, hålla och underskrifwa. 12) ägodelar. 13) bördor, lidande. 14) hämna. 15) ingalunda. 16) må icke wara; går ej an. 17) klagan. 18) huru mina saker nu stå. 19) förstår.

12. 3. fattas i B, o. C.
14. C. thet loffue iätte och scriffue.
17. laster. B, C. last.
15. thet. fattas i B o. C.
16. thet. fattas i B o. C.
17. om. fattas i B o. C.

Han gaff honum orloff heem at ridha,
Om han vilde ther ey længre bidha.
Thet var æn arla 20) vt daghet liws,
Tha the ridhu til thet hws 1).
Hertugha ok grefua mondo ther ey skorta 2),
Tha the ridhu til the porta.
Herra frederik ij thet palaz gik.
Fru geindor honum mz æro vntfik 3).
Han vilde ække sitia nidh,
Thy thet leedh fast 4) at naghins tidh.
Hon badh tha mz fögha sinne,
The litla drötninginnæ,
Dwælias the nat, ok göra swa.
"Ney fru thet ey væra ma,
Bl. C,V. Thy mine mæn mik hafua kært;
Vita ey huart iak komin ær."
"Jak kan idher ey thakka som iak vil;
Vtan bidher iak gudh ij himerike til,
Han gifui idher lykko ok æræ,
At ij ærin kompne hæræ!"
Tha badh konungin hænta ther 5)
Thet tafuil, som förra skrifuith ær.

20) tidigt. 1) näml. till borgen åter frå fältet. 2) fattas, saknas. 3) mottog. 4) mycket. 5) hämta dit.

811; om. B C. än.
812. æn . . . liws. B. arla dager war li
814, 15. fattas i B o. C.
816. ther, B. stith. oriktigt.
819. naghins. C. dagxsens. orätt.

Tha hertugh frederik tafuil sa,
Tha mælte han ok sagdhe swa:
"Huath skal thetta thydha 6)?"
Herra, vi idher biudha,
At thiggia 7) thet ok føra heem."
Mæn veet 8) ney, mælte han til thøm,
Jak ær hema væl swa rik,
At iak thorff ænga gafuor 9) aff thik
Ji gull æller dyra stena
Badhe stora swa ok klena 10).
Man skænkte thøm mz dyre kar 11).
Miødh ok viin man for thøm bar;
Klareet ok marat
Var ther hwariom manne ospart.

Han togh orloff ok bort han reedh.
Konungin følgde honum a hans leedh 12),
Ok ther til riddara ok swena,
Han reedh ey thædhan ena,
Genom thet bergh han thighat 13) reedh.
Sidhan fan han een vægh swa breedh
Ok kændis huart han komin var;

6) betyda. 7) mottaga. isl. þiggia. 8) sannerligen. 9) behöfwer inga gåfwor. 10) små. 11) kärl, skålar, pokaler. 12) till wägs. 13) dit.

832. C. skafftafflith.
836. thiggia. B, C. i take.
837. B, C. oc sagde nei oc suaradhe saa them.
840, 1. fattas i B o. C.
842. mz. B, C. aff.
844, 5. fattas i B o. C.
850. thet, B, C. ett. B, C. tingat.

Han badh konung malnrit heem far
"Ney iak fra idher ey ridher,
För væghin vardher bæter kunnugher
idher 14)".
Konung malnrit badh sit folk alt bi
"Jak vil ena mz honum ridha.
Jak honum fölgher, thet skal ske,
Genom thæn skog vi fore os se
Til eet vatn, var yfrith breedh,
Ther han opta at hersan 15) reedh.

Tha hertugh fræderik vatnith fan
Tha mælte han til thæn litla man
"Jak vil hær ey længer bidha.
Herra ij maghin nu væl heem ridh
Æller blifuin hos mik thænna nat.
Jak vil heem, som iak hafuer iat 1
Skoghin ær myrk 17), hårdh 18)
thrang 19).
Margha nat hafuer iak lighat hær sw
A vedhespil 20) ok æwintyr,

14) eder bättre bekant. 15) jaga; heter egent
hersa. Hersan är en Angel-Sachs. form
jakat, jagt. 17) mörk, isl. myrkr. 18
isl. hardr. 19) trång. 20) jagt.

854, 5. fattas i B o. C.
860. var. B, C. vi komme.
861. at hersan. B, C. ena.
865. nu val, fattas i B o. C.
866. hos mik. C. ner meg i.
867. iat B. acth.

er opta ær vordhin dyyr."
ak hafuer idhart vedhesvil manga sinna 1)
vilt 2), at ij mik skuldin finna.
: hafuin ij herra holpith mik.
et löne idher gudh ii himerik!
k gifuer idher eet fingergull 3),
er prisath ær aff dygdher full.
æt ær högha statta værdh.
her ma skada aldre swærdh
e stund the stena æro hos thik 4);
a skulin ij herra tro thet mik.
æn annar stens natura ær, swa 5),
r visso maghin ij thet tro,
et sigher iak idher oppinbar:
o een man laghe ij tiwghu aar
dhre a haffins grunda 6),
hafdhe han ij the stunda
ænna steen at bæra,

..

ingen gång. 2) förspillt, förstört, skadat. 3) gullring. 4) stenarna, som i ringen woro in-tade; näml. den första stenens egenskap war skydda för swärd. 5) swo, så. 6) på haf-ts grund, (botten).

---

ther. B. thy mik, C. the meg.
herra—mik. B, C. mik hulpit herre.
ij himerik. B, C. oc åre.
statta. B, C. åra.
tha B, C. tåss. thet fattas i B o. C.
maghin—tro B, C. vithin thet ffor (C. mi) thro.
B. har oriktigt: graffsens.

Han thorfte fik aldre kæra 7),
Tho han hafdhe hwarte 8) klædhe æller födha.
Watnith matte han ænkte mödha 9).
Then thridhi sten hafuer swa mykla 10)
makt,
Latin idher thet for sanna vara sakt
Tho thet försla hws ij værldine ær
Aff træ brunne ok vare ij thær,
Eldin matte idher ænkte skadha
Æller koma idher til nakan vadha 11).
At hadhe brunne hws ok land,
Ok hafdhin ij stenin a idhre hand
Thet skadde idher ænkte vætta 12);
Swa stort hafuer han at sæta 13).
Thænne sten ær bætre æn hine 14) thry;
Minnes thet huru thet ma ske.
Thæn fiærdhe sten ær aff India land.
Hwa som han bær a finne hand,
Hwath hæller thöm ær væl æller ve 15),

7) han behöfde aldrig klaga. Tysk. dürfte. 8) hwarken. 9) icke plåga, beswåra honom. 10) af gamla formen myckel, isl. mikill. 11) någon möda. 12) ingenting, intet. 13) så mycket gagnar, uträttar han. 14) de förre. 15) antingen det går honom wäl eller illa.

894. tho B. dog.
896. ænkte, B, C. ey.
898,—901. fattas i B o. C.
902. thænne. B, C. Then fiärde.
903. minnes thet. B, C. märken görla.
904. fiærdhe. fattas i B o. C.
906. hæller—ær. B. tik är. C. teg er helder.

Ængin man far thik at se.
Tha thu vilt drifua tholik thing,
Vænt stenin ij thinne hand om kring
Ok lyk 16) han ij thin hænde swa 17)."
Tha han hafdhe thet mælt han hwarff
honum fra 18),
Swa at han ænkte til hans san 19),
"För æn han rækte handena for han.
Tha sa hwar annan ater thære
Ok vndradho huru thet matte være.
Tha hertugh fræderik sa then makt,
Hwilka dygdh ok hwilka krafft 20),
Han togh tha gladhlika ther vidher 1).
"Gudh thakke fore tholka gafuo idher!"
Han vænde thet opta til ok fra,
Swa görla han a the stena sa 2);
The varo faghre ok ther til rikæ.
Man finder ey fala thera likæ 3).
Hwar thera sik eensamin la 4),

16) innelyck, inneslut honom. 17) således. 18) forswann från honom. 19) icke fann (el. såg till) honom. 20) såg deß makt, hwilken dygd och kraft (den hade). 1) då tog han med glädje emot den. 2) så noga beså̊g han. 3) till salu deras like. 4) hwardera war infattad ensam för sig.

907. far—se. B, C. maa tik se.
913. rakte. B, C. wplot.
914, 15. fattas i B o. C.
918. tha—ther. B. thår holde gladelika. C. ther hallå gladeliga.
919. thakke fore. B, C. lönc.
924. sik fattas i B o. C.

At ther var fagbert at se op aʒ
Ji thet besta gull man matte finna
Varo the lagdhe 5) mʒ sögha finne.
"Om thera dygdh tha skulin ij thighia 6)
Ok ængin man ther aff sighia,
Mælte thet konung malnrit,
Ok gömin thet væl mʒ mykin flikt 7).
"Mænveet 8) thet skal vara.
Jak vil thet væl beuara."

Bl. C. VI. Hertugh fræderik helsar han tha 9)
Ok genast reedh hwar annan fra.
Konung malnrit ij sit eghit rikæ;
Tha thorffte han for ængin vika.
Alle the dwærgha han ouer ær.
Hafdhe han sidhan aff hiærtath kær,
Ok friænte honum ij lost 10) ok nödh,
Ok giordhe sidhan alt thet han bödh.

(Fortsättning i nästa Häfte)

---

5) infattade. 6) tiga 7) flit, ifwer; af flit. 8) sannerligen. 9) tager afsked af honom. 10) [illegible]

927, 929. fattas i B.
932—35. fattas i B. heta således i C.
Men jag veth thet skall vare.
Jag vill töm velbevare.
Hertug ffrederik och han taa
Ride huar annan genasth i ffraa.
937. B. oc tröste. C. och torffte.
938, 9. fattas i B o. C.

Om den gamla Swenska Förbunds-författningen.

I den af Konung Birger år 1296 stadfästade landslagen, lyda de trenne första flockarna r Capitlen af Konunga-balken, med ringa ändring till wårt nu brukliga språk, såsom ler: I.) „Nu tarfwa Land Konung wälja. då skola tre folkland först Konung taga: Det r Tiundaland, Attundaland och Fjerdhundra-and. Uplands Lagman äge honom wid Upsala först till Konungs döma: dernäst hwar agman efter annan, Södermanna, Östgöa, Tiohärads 1), Westgötha, Nerikes och Westmanna. De äga honom till krona och konungsdöme wälja, till att land områda h rike styra, lag styrka och frid hålla. Då r han dömder till Upsala-öde. — II.) Nu äge an att Eriksgata rida. De äga att honom lja, gißlan sätta och ed swärja: Och han ge dem lag gifwa 2) och frid swärja. Af

1) Så kallades den Småländska Lagsagan. Ännu utmärkes under detta namn den Lagsaga, som innefattar Kronobergs och en stor del af Jönköpings Län.

2) Betyder i detta sammanhang så mycket som bekräfta. Om Uplands-lagen heter det i K. Birgers stadfästelse, att den är med allmäne

,,Upsala åga de honom följa och till Strån-
,,nås. Der åga Södermän wedertaga och
,,nom med grud 3) och gißlan till Swintun
,,följa. Der skola Östgöthar honom med
,,gißlan möta och följa genom land sitt och
,,till midt på skogen Holawed. Der skola Sm
,,ländningar honom möta och honom följa
,,Ynabäkkia 5). Der åga honom Westgö
,,möta med grud och gißlan och följa till
,,mundaboda 6). Der skola honom När
,,möta och följa genom land sitt till Upp
,,bro 7). Der skola honom Westmän med g
,,och frid möta och följa honom till Östens
,,Der skola möta honom Uppländningar och
,,honom till Upsala. Då är den Koning
,,land och rike lagliga kommen, med Upp
,,och Södermän, Göther och Gutar 9) och
,,Småländningar: då hafwer han ridit rätt

neligt saqwäde tillkommen, och på rättliga stadh och stadgadh.

3) Grud eller grid, frid, säkerhet.

4) Det will säga, till gränsen af Lösings hä Östergöthland, hwilket härad fordom ha Swintuna.

5) Junebäck bredewid Jönköping.

6) Nu Bodarne på Kiweden.

7) Öfwer Opboga ström, sedan Arboga å, wester om Fällingsbro gästgifwaregård.

8) Öfwer Sagån wid Nyqwarn.

9) Gottländningar.

Högata. III.) Då må han af Ärke-Biskopen och Lyd-Biskoparne till kronan wigas i Upsala kyrka. Sedan är han skyldig Konung wara och krona bära. Då äger han Upsala öde och Dulgadråp 10) och Danarf 11). Då må han sina tjenstemän Lån gifwa. Warder han god Konung, då låte Gud honom länge lefwa."

I den af K. Magnus Eriksson år 1327 stadfästade Södermannalagen nämnes först Wermlaningarnes Lagman wid Walriksdagen. Han gaf sin röst efter Westgötha-Lagmannen. I K. Christophers Landslag af år 1442 tillkomma Lagmannen öfwer Öland näst efter Östgöthernes samt sist Lagmännen öfwer Norra och Södra Finnland. I samma lag handlas utförligare om Konungawalet, som skedde på Mora-äng, en mil från Upsala, hwarföre äfwen sjelfwa Tinget eller sammankomsten i lagarna kallas Mora-Ting. Lagmännen skulle der infinna sig, hwar och en åtföljd af Tolf män, witra och snälla, walda med alla bofaste mäns samtycke inom Lagsagan. Denna Nämnds och Lagmans röst utgjorde Landskapets. Uplands

---

10) Mansbot för dråp, hwars upphofsman ej kunde upptäckas, erlagd af Häradet, der gerningen skett.

11) Arf efter utländsk man, död i landet, om ej hans barn inom år anmälte sig: äfwen efter inländsk man, som dog utan arfwingar.

Lagman röstade först, sedan de öfrige h
sin ordning och de flesta rösterne afgjorde
let. Derefter swor Konungen Folket
Landslagen införda ed, å bok med helget
i händer, upplyfte så sin hand och loswal
hålla Gud och sin Allmoge allt hwad han
rit och det i ingen måtto bryta, utan
ska med allo godo och kärlika
Konungslikom kärlek sinom. På
ma sätt swuro Lagmännen och folket Kon
sin ed 12). Det kallades att swärja wi
ler uppå Mora sten 13), och en ga
handling säger att Konungen strart efter
upphöjdes på stenen 14). Nu ägde Kon
på sätt som förr är nämdt, att rida sin
gata, eller, såsom det tillägges i gamla L
lagen, att rättsyles (med solen) om
l

12) Gamla Landslagen, Konunga-balken C.
13) K. Eriks af Pommern och Swериges Rå
lifning. Stockholm d. 14 Oct. 1435.
Bihang till Rimkrönikan. Landsl. Kon. B
14) Ett Notarii Publici wittnesbörd om de
som finnes wid Morasten, om Konung E
Pommern wal till Swериges Konung m.
1434 d. 21 Maji (på latin). Hadorph ib
samma document synes, att för hwarje
nung en ny sten, med inskrift, som wis
walet skett, lades på den gamla Morasten
na större och gamla Morasten finnes ej n
af de smärre endast några fragmenter.

and rida, då den wid Morasten ömsesidigt slagda eden wid hwarje landsting upprepades.

I ett fragment af Konungabalken wid gamla Westgötha lagen 15), hwilken är äldre än någon af de förut anförda lagar, underrättas i nogare om det sätt, hwarpå under denna ärd landskapernas inwånare af ålder emottogo sin nya regent, sedan han wid Morasten å Ting allra Swia" blifwit wald. „Han skall med gißlan fara ofwanifrån in i Östra Göthland," heter det, „och sända män hit till allra-Götha Ting 16). Då skall Lagmannen utdela Gißlan, twå af landets södra, twå af deß norra del. Sedan skall (han) sända hwar fjerde man af landet med dem. De skola fara till mötes till Junebäck: Östgötha gißlan skola följa dit och wittne bära att han är så (hos dem) inländer, som deras lag säger 17). Då skall allraGötha Ting

15) Det finnes äfwen bifogadt Westmannalagen.

16) Så kallas Westgötha Lands-Ting i Westgötha lagen. Jfr. ibid. Thingmala Balk. 1. Fl.

17) Att Smålänningarna, som enligt Uplandslagen emottaga Konungen af Östgötherna och följa honom till Junebäck, här utelemnas, wisar att Småland fått egen Lagman först under den tid, som förflutit emellan redaction af Konungabalken i Westgötha lagen och den yngre Konungabalken i Uplands lagen.

„åter honom nämna, när han till Tings
„mer. Då skall han sig alla Göther t
„swärja, att han ej rätt lag i wårt land
„bryta. Då skall Lagmannen först döm
„nom till Konung, s. dan andra, der som
„bidar: Konungen skall då giswa tre mån
„likwål ej sådana, som begått nidingswer
Man war i gamla dagar så noggrann at
nungen wid ett sådant tillfälle endast
komma in i landsorten såsom lagen f
att Westgötherna, då Konung Ragwald (
höfde) kom till deras ting utan att ha
tagit den föreskrifna gißlan, slogo honom
för den sidwördnad han gjorde
Westgöthar 18).

Wi ha begynt wår undersökning me
förandet af deßa ställen ur de gamla lag
emedan de tydligast fastställa den syn
hwarunder wi här betrakte den fordna
ska författningen. Af det anförda följe
att Swenska folket fordom representerade
Landskaperna. 2.) att Landskapernas röst
gifna genom Lagmännen afgjorde Konun
let. 3.) Att, ehuru derigenom det geme
ma öfwerhufwudet utkorades, likwål en
hyllning i landskaperna ansågs nödig,
Konungen kunde sägas wara till land
rike lagliga kommen. 4.) Att ände

18) Konungalängden wid Westgötha lagen.

ed denna serskilda hyllning war den serskilda ekräftelsen af landskapets egna lag, som Konungen då gaf, och hwarförinnan han ansågs i litet kunna fordra undersåtlig lydnad, att igen stadgade, det gißlan borde gifwas för ens säkra inträde inom landskapet. — I allt etta wisa sig onekligen de serskilda landskaterna, eller, såsom Ericus Olai, den förste förligare Swenske annalist i 15:de århundrat, ännu kallar dem, de serskilda nationerna, hwilka fordom utgjorde Swearike, i egenap af egna, ehuru sins emellan till ett helt renade, samhällen. Beskaffenheten af detta la kan redan i och för sig sielf ej tänkas norlunda än såsom ett Förbund emellan ssa smärre samhällen, och man finner äfwen t sådant förbund uttryckligen åberopadt.

Det gamla Swearike war således en Förundsstat under ett gemensamt öfwerhufud. De till förbundet ursprungligen hörande inder äro de, genom hwilka Kungswägen ller Eriksgatan gick. Emedan Eric den Heli e är den förste Swenske Konung, om hwilken mmärkes, att han giort denna färd, så har nan äfwen från honom welat härleda sielfwa mmet Eriksgata. Men då i den gamla Swenka öfwersättningen af Erik den Heliges lefwerne 19) säges, att han „foor um all sitt rike,

19) *Israel Erlandi* De vita & miraculis S. Erici;

„ok sökte sit folk, och foor fram aat i „Konunghslikom wägh," så wisa sielf nyttjade ordalagen att här är fråga om dan bestämdt, äldre bruk. Det war de för att ej ha iakttagit allt hwad lagen n sådant tillfälle föreskref, som K. Ragwal dan före Erik den Heliges tid, erfor det öde, som wi nämnt. Sannolikare är de ledning Ihre uppgifwit af å, som betyd och rike, då Riksgata efter orden w wäg genom allt riket 20). Denna wäg wi ej rikets nu warande södra kustländer, H Skåne, Blekinge, som fordom hörde till nemark: den gick ej åt Wermland, som sta tider ömsom lydde under Swerige och rige: den sträckte sig ej till Norrland, s nare än det öfriga riket bebyggdes, ut åt sten af Swenskar, närmare fiellen af män. Norrland stod deßutom länge und

---

skrifwen omkring år 1314, först utgifi Schefter i Stockholm 1675. Den gamla ska öfwersättningen läses i *Langebeks* Scri Dan. Med. ævi T. IV. p. 597.

20) På samma sätt är Atid i gamla språ samma som alltid; allt-medan de ma som ämedan. Att detta senare or wes emedan wisar samma förwexling a e, som föregått med ordet Eriksgata *Ihre* Glossar. Sviogoth. A ensamt, då d tyder jemnt, ständigt, skrifwes äfwe ee och e.

Lands Lagman, likson Dalarne och Westmanland hade en och samma. Med tiden ökades de wid Konungawalen röstågande Lagmännens antal; men Eriksgatan förblef den gamla. Endast i Lands-lagen af år 1442 tilläggcs, att om Konungen ej kan komma till Finland, må Drotzet eller en annan af Konungens Råd tillika med Biskopen af Åbo både göra och anamma eden i Konungens wägnar. Derjemte, då denna allmänna lag trädt i stället för de äldre serskilda Landskapslagarna, förswinner här fordran på deßas bekräftelse, och Konungen aflägger och emottager under sin Eriksgata i landsorterna den samma i sjelfwa Lagen nu föreskrifna ed, som ömsesidigt blifwit gifwen wid Mora sten.

Med denna förändring fortfor den gamla förbundsförfattningen lagligen ända tills riket under Gustaf Wasa förwandlades till arfrike. Den fortfor att finnas i lagens ord och mening, fast i utöfningen långesedan inskränkt och ofta alldeles owerksam genom de privilegierade ståndens wäxande inflytelse och makt. Den framställer sig, ännu efter uppkomsten och stadgandet af deßa stånd, likwäl fullständig i Konunga-Balken af gamla Uplandslagen. Den framträder med ännu skarpare skilnader i den till sitt närwarande skick äldre Westgötha-lagen, som sätter inwånarne i det öfra Swerige, och äfwen Smålänningarne, med ett ord, alla

icke. Göther i egentelig bemärkelse, i samma klaß med utländske män 21), men skiljer likwäl merendels emellan utländningar inom Konungari.

21) I WGL. Tjuf B. 12 Fl. lämpas regeln: Thylik Lagh ok rätt, sum Utländsk män göra oß, thylikän wiljum wir them göra — så wäl på dem, hwilka bo inom Danska området, som på dem, hwilka bo på andra sidan skogen Käglan. Denna skog, som skiljer Westmanland och Nerike, war ock gränsen för Westgötha lag, hwarunder Nerike, ehuru med egen Lagman, åfwen lydde. I WGL. Mandrap. B. 9 Fl. stadgas olika böter för dråp af inländsk man (Westgöthe), för dråp af utländsk man inom Konungariket (Swensk eller Småländsk) och för dråp af utländsk man utom Konungariket (Dansk, Norsk, Engelsk eller Suderman, hwilket sista, enligt hwad längesedan blifwit bewisadt, ej här betyder Södermanländning, utan Tyskar och andra åt söder boende folk. För en Engelsk eller Suderman böttes mindre, än för en Norrman eller Dansk.) — Märkligt är, att Westgötha lag ej räknar Östgöthar bland utländske män, men wäl Småländningar, ehuru deße hörde under Östgötha lag; enligt denna lags eget intyg. Senare ha de likwäl fått sin egen, hwaraf likwäl endast Kyrkobalken är öfrig. Mag. Docens J. H. Schröder har i en gammal uppsats på Konung Magni Erikssons böcker funnit Smålandslagen nämd. I böter för dråp af utländsk man ingick ej ättarbot eller serskilda böter till slägtens försoning utom böterna till närmaste arfwingen, hwilka kallades arfwåbot. I WGL. l. c. heter det i allmänhet: "Dräper madher utländskan man eigh ma frid skyia or Landi sinu ok i äth hans."

'et såsom förbundsbröder, och werkliga utländnin-
gar. Wi återfinne ytterligare denna samma för-
attning i Swerige, på ett märkwärdigt sätt
eknad af den Nordiska Historiens fader, af
Snorre Sturleson, sådan den wisade sig i för-
a brytningen emellan Christendomen och He-
endom, och sedermera i den nyss stadgade Chri-
endomens tider.

I Heimskringla, 76 kapitlet af Olof den
eliges Saga, handlar han om Landsdelnin-

d. w. s. Gerningsmannen blef ej, såsom för dräp af inländsk man, fridlös inom sitt eget landskap, och behöfde ej fly ur sitt land in i sin wedersakares ätt, eller derigenom utsätta sig för dess slägtingars hämd. Samma stadgande finnes i Östgötha lagen Drap. B. Fl. 10. — I den handskrift af Westgötha lagen, som Bring i Lund börjat utgifwa uti Academiska afhandlingar, står i det nyss anförda lagrum, utanrikes man i stället för utländsk, hwilket synes inskränka meningen af denna senare benämning till werkliga utländningar i alla afseenden, men enligt sammanhanget måste detta lagställe äfwen ha gällt wid dräp af innanrikes man, dock ur ett annat landskap, enär ingen ättebot betaltes. Dessutom är af 6 Fl. Såramål. B. WGL. tydligt, att med härländsk eller inländsk man förstås en inwånare af landskapet.

I Brings WGL. nämnas äfwen Alzman (Ålandsman?) och Ymuman (Umeåman, Norrländning; äfwen Finne, emedan de gamla Helsinge-rå-märken sträckte sig till Uleå träsk), men såsom i dräp-böter gällande lika med Engelsman och Söderländning-

gen och lagarna i Swithiod. Wi anföre här deraf följande: „Swia-wälde ligger i många „delar: en del är Westergöthland och Werme„land och markerna (Dalsland) och hwad der„till ligger: och är det så stort rike, att under „den Biskopen, som är deröfwer, äro 1100 „kyrkor. En annan del af landet är Öster„göthland: det är annat Biskopsdöme. Der„till följer nu Gottland och Öland och är det „tillsammans (med Östergöthland) ett ännu „större Biskopsdöme. I sielfwa Swithiod „(det egentliga Swearike) är en del af landet „som heter Södermanland: det är ett Biskops„döme: En annan del heter Westmanland eller „Fierdhundraland, som är ock Biskopsdöme. „Den tredje delen af Swithiod heter Tiunda„land, den fierde Attundaland, den femte Siö„land, och hwad dertill ligger, öster ut med „hafwet 22). Tiundaland är bäst och förnämst

22) Troligen siökusterna af Upland och Södermanland och möjligen ännu längre i norr och söder; fordom kallade norra och södra Rhodin. Rhodin ofwan Stockholm hörde under Uplandslag, men synes ej, enligt Sturlesons uppgift, hå inbegripits uti de tre i lagarna så kallade Folklånderna, Tiundaland, Attundaland, och Fierdhundraland; hwilket åfwen bekräftas af K. Birgers stadfästelse på Uplandslagen. Det så kallade Roslagen, egenteligen Rodslagen, war och är än indeladt i skeppslag utefter kusten, och sielfwa namnet betyder ej annat. Det kommer af Rodr — rodd och lag — sällskap.

bebygdt i Swithiod: dertill lyder allt riket;)er är Upsala, hwarest är Konungsstol och Erke-Biskopsstol och hwartill Upsala öde hö- rer; ty Swearne kalla Upsala Konungs egen-)om för Upsala-öde. Hwarje del af landet har sitt lag-ting och sin lag i många stycken. Öfwer hwarje lag är en Lagman och råder han mäst bland bönderna; ty att det skall ag wara, som han qwäder. Och om Konun-)en eller Jarlen, eller Biskoparna fara öf- ver landet och hålla ting med bönderna, då warar Lagmannen på böndernas wägnar: och)onom följa de alle, så att knappast töra de wäldigaste män komma på deras allmänna ting, utan böndernas och lagmännens lof. Men allt det som skiljer i lagarna, det skall emföras med Upsala lag, och alle andre lag- män skola stå under den lagman, som är i Tiundaland."

Ehuru Sturleson på detta ställe i hwad m förmäler om Biskopsstiften i Swerige har seende på tillståndet sådant det war i hans)en tid, omkring 200 år efter Olof Skötkonungs)gering, så är det likwäl tydligt att allt det riga och det hufwudsakliga, nämligen det som r landets indelning, de serskilda lagarna och gmännens inflytelse ej blott gäller om Histo- eskrifwarens egen tid, utan äfwen om en dre. Allt detta är nämligen blott en inled- ing till berättelsen om förlikningen emellan

Olof Skötkonung och Olof den Helige, genomdrifwen emot Konungens wilja, genom folkets röst: en berättelse, som genom den lifliga målningen af ett Swenskt Allshärjar-Ting wid Upsala i fordna dagar, — genom teckningen af den wördige Thorgnys bild, Tiunda-lagmannens, och genom anförandet af hans tal, ett det djerfwaste, som wål någonsin inför en Konung blifwit hållet, ej blott i allmänhet sprider ett stort ljus öfwer Sweriges gamla författning, utan äfwen i synnerhet, såsom ett bewis på hwad en lagman i egenskap af folkets taleman kunde wåga, är den bästa bekräftelse på de föregående yttranden om lagmännens makt i Swerige och Swenska böndernas frihetsanda.

Egen lag utmärker eget samhälle. De gamla Landskapslagarna sjelfwa äro då de märkwärdigaste bewis för den fordna Swenska förbundsförfattningen. Den måste ej blott wara lika gammal med dessa lagar, utan äfwen så wida äldre, som alltid en längre tid fordrats, innan bland ett ännu föga odladt folk en ursprungligen på häfd grundad inrättning blir uttryckt i bestämda lagliga föreskrifter. Men flere af landskapslagarna witkorda sjelfwa sitt ursprung före Christendomen. Så heter det i Konung Birgers företal till Uplandslagen: „Med lag skola land byggas och ej med wåldswerkan: ty då står landet wäl, när lag följ-

es. Wore alle rättwise, då behöfdes ingen ag. En lagklok man war Wigher Spa, ben i hedentimma: han war utsänd af Ingjäld Swea Konung. Hwad wi hitta i' hans Lagsaga 23) som för alla män nödigt är, det sätta wi i denna bok. Det onödigt och tungt är, det wilja wi utelycka. Hwad som Hedningen låt brista, det som hörer till Christen rätt och kyrkolagen, det wilja wi tillöka i början af denna bok: Och wilja wi efterfölja i denna lag wåra förfäder Eric Helige, Birger Jarl och Konung Magnus." Företalet egynner med en hälsning till alla dem, som o emellan hafwet och Säfwa ström 24) och

23) Betyder egenteligen detsamma som Lag; ett bewis, att lagen från början warit oskrifwen och ur minnet sagd. Deß enkelhet, deß affattning i korta tänkespråk, troligen först på vers (hwarföre äfwen Flockr, det sedermera bibehållna namnet på lagarnas serskildta kapitel, ursprungligen betyder en kort sång), deß wigt för hwarje husfader gjorde, att den utan stor swårighet i minnet kunnat bibehållas. Det war deßutom ett åliggande för Domaren och Nämnden, som waldes ibland landsortens wittraste och snällaste män, att waka öfwer den legala traditionens renhet. Att de wigtigaste af deßa lagens tänkespråk blifwit med runor å kafle ristade, är möjligt. Men sjelfwa skrifsättets obeqwämhet gör sannolikt, hwad deßutom flere andra skäl bekräfta, att egenteligt skrifwen lag i Swerige först fanns efter Christendomen.

24) Sagån, som skiljer Upland från Westmanland och äfwen kallas Säfwa ström.

skogen Ödmorden 25). — Den nya Lagboken hade blifwit sammansattad år 1295 genom en ur alla tre folklanden wald nämnd under föreståndare af Lagmannen Birger Pedersson till Finsta: den hade sedermera för folket å tingen blifwit uppläst, och samtyckt, hwarpå den följande året af Konungen stadfästes för de tre folklanden och norra Rhodin, eller Roslagen. Wid denna Uplandslag finnes bifogadt ett stycke „af them gamblum lagum, som i hednum tima brukades." Det handlar om Enwige. På samma sätt wittnar Westgötha lagen om sin höga ålder, ej blott genom hela sin beskaffenhet, då den ej såsom Uplandslagen undergått någon fullständig nyare omarbetning, utan äfwen genom uttryckliga intyg. I den bifogade uppsatsen på Westgötha lagmän, hwilken liksom den åtföljande Konunga- och Biskopslängden synes författad före medlet af 13:de århundradet under K. Erik Läspes regering, nämnes först Lumber, en hedning, som säges hafwa uttänkt och gjort en stor del af lagen, hwilken derföre kallades Lumbs lag. Om den siste i denna förteckning uppförde Lagman, Folke, berättas att han tog ut ur lagen många hednamål. Östgötha lag, i serskilta mål förbättrad af K. Knut Eriksson och af Birger Jarl, har likwäl bibehållit många drag af sitt äldre ur-

25) Tynnebro skogen, som skiljer Helsingland och Gestrikland Det sednare hörde således under Uplands lag.

ursprungliga skaplynne 26). Då Gottlandslagen
förbjuder barns utkastande och all afgudadyr-
kan i skogshyllt eller på högar, i stafgårdar
eller på andra genom gammal widskepelse hel-
gade ställen, röjer den derigenom sitt grann-
skap till Hedendomen 27). Dalelagen säger sielf
att den har standit å (alltid) sedan Dalå
byggdis 28). I K. Magni Erikssons före-
tal till den af honom stadfästade Södermanna-
lagen heter det, att den är utwald af for-
num rått ok af gamblum lands la-
gum. Yngst till sitt ursprung synas West-
mannalagen och Helsingelagen wara. Den
förre är till största delen sammansatt af Uplands-
lagen och Dalelagen. Märkeligt är, att Sture-
sson på det förut anförda stället talar om
Fjerdhundraland eller Westmanland. Hela
Westmanland eller åtminstone största delen har

---

26) Ifr. Burman Critisk afhandling om Provincee-lagarne i Witt. Hist. och Antiquitets Academiens Handlingar, 6 Del. Uplandslagen utgafs först på Konung Carl IX:s befallning i tryck genom Bureï försorg år 1607. Östgötha lagen likaledes först 1608. Westgötha lagen blef på Regeringens befallning under K. Carl XI utgifwen af Stjernhjelm 1663. Efter en annan handskrift har den börjat utgifwas i Acad. Disputationer af E S. Bring i Lund.

27) Gottl. L. 1. 2. 4. Gottlands lagen är på Kongl. bekostnad utgifwen af Hadorph 1687.

28) Dahle lagen Kyrkb. B. 1 st. Den är likaledes utgifwen af Hadorph 1676.

således fordom blifwit räknadt till Fierdhundra. Men detta sistnämda war ett af de tre folkländerna, lydande under Uplands lag. Hwarföre åfwen denna, tillika med den å andra sidan tillgränsande Dalelagen, blifwit källorna för den senare uppkomna Westmannalagen. Helsingelagen är mestadels ett utdrag af Uplandslagen 29).

Af det anförda följer: att Landskapslagarne till sina grunddrag äro ifrån Hedniska tiden; och att med Erik den Helige, hwilken i företalet till Uplandslagen nämnes såsom Sweriges första Christelige lagstiftare, och derföre åfwen i en gammal Konungalängd 30) kallas Erik Laggifware, den tidrymd börjar, under hwilken desza lagar, ändrade och mildrade genom Christendomens inflytelse, småningom bragtes i det skick, hwari de sedan kommit till wåra dagar. — Den egentliga perioden för deras utbildning sträcker sig till 1347; då under K. Magnus Eriksson första försöket skedde, att ersätta dem genom en allmän Landslag. Denna, för förment inskränkning af kyrkans friheter förkastad af de andelige och der-

29) Westmanna och Södermanna lagarne äro på K. Carl XI:s befallning utgifne af Cl. Åkerman 1666. Helsinge-lagen första gången på K. Carl IX:s 1609. Nya Critiska upplagor af Landskapslagarne wore högst önskliga.

30) Script. rer. Svec. Med. Ævi. T. I. S. 1. p. 18.

före ej offentligen antagen, synes icke deß mindre (med undantag af Kyrkobalken) ha kommit i bruk och wara den Lagbok, som nämnes i en Westgöthernas öfwerenskommelse af år 1416, hwari säges, att med Drottning Margarethas regering „de hade anammat Swериges lag, som man hade uppe i landet" 31). Så förbereddes antagandet af en allmän landslag under K. Christoffer af Bäjern. Då K. Carl IX å nyo år 1608 stadfäste denna K. Christoffers lag, intill deß den blefwe öfwersedd och förbättrad (hwilket på Riksdagen i Norrköping år 1604 hade blifwit beslutet), tillät han likwäl, att landskapslagarna måtte tjena till rättelse om några mål förekomme, som hwarken efter K. Christoffers lag eller Rikets sedermera upprättade receßer och beslut kunde afdömas.

De underrättelser, som lagarna, till en del ännu från hedniska tiden, lemna om det fordna tillståndet, knyta sig sluteligen sielfmant till Sturlesons uppgifter om de många rikena Swerige redan under den första Konungaättens öfwerherrskap. „Upsala Konungar," säger han 32), „woro högste Konungar i Swithiod, på den tid der woro månge hårads-„konungar. Ifrån det Odin war höfdinge i

31) Hadorph gamla stadgar efter Biörköarätten. sid. 42.
32) Heimskringla. Ynglinga Saga. C. 40.

"Swithiod woro de enwålds Konungar, som i "Upsala suto, öfwer allt Swia=wålde, till deß "Agne dog 33), men då kom riket i brödra "skifte. — Sedan spriddes riket och Konunga "dömet i ätterna, såsom deße grenade sig, och "somlige Konungar röjde stora skogsland och "ökade så sitt rike." Det war deße små-konungar, hwilka Ingiald, den siste Ynglinga-Konungen i Swerige, till en stor del undanröjde, men ock derigenom störtade sitt eget och sin ätts wålde. De förswinna sedermera alldeles mer ur Swenska Historien; men att den delning, som genom dem blifwit införd, bibehöll sig, ehuru under en annan form, är tydligt af de intyg wi redan åberopat.

Wi ha sålunda med historiska wittnesbörd följt den gamla Swenska förbundsförfattningen tillbaka till de äldsta tiderna. Wi skola här söka fatta den i deß upphof och rot, följa den i deß utbildning, och i korthet angifwa de förändringar, som den warit underkastad och sjelf förorsakat i Fäderneslandets öden.

Wi ha kallat denna författning en förbundsförfattning, som förenade flere smärre samhällen till ett gemensamt helt. Hwart och

33) Enligt Sturleson den trettonde regenten från och med Odin. Agnes söner Alrik och Erik woro, såsom bekant, samkonungar efter fadren.

ş ett af deßa war åter ett mindre förbund,
m utweckat sig ur de första och naturligaste
nden mellan menniskor. Att slägtförbindel:
na woro de första samhällsbanden, är tyd:
gt af den stora wigt, som de gamla lagar:
r ännu under ett senare mer utbildadt sam:
llsskick lägga på dem. Hwarje slägt före:
mmer såsom ett eget, juridiskt bestämdt helt,
:lfständigt i afseende till andra slägter. Fö:
kämpning war för slägten gemensam och föd:
slägtkrig, hwilka lagarna blott genom lag:
ja former sökt mildra. Blodshämd, Wig:
r.f, det will säga, krigsarf, hwarigenom
ärmaste arfwinge och slägter woro skyldiga
:t hämnas en dödad mans blod på baneman:
en och dennes slägt, war en helig pligt af
igen erkänd 34). Om dråp skett, war ger:
ingsmannen skyldig, att inom natt och dag
elf kungöra det, eljest war det skammeligt
råp, mord och nidingswerk. Kungörelsen
allades Wiglysning och war en förklaring
:tt twänne ätter befunno sig i krigstillstånd till
warandra. Då inträdde de öfrigas och la:
ens bemedling. Den brottslige kunde erbju:
a böter. Saken war förlikt om böterna emot:

34) Helsingelagen Arfd. B. Fl. 15 bestämmer hwil:
ka äro närmast att taga Wigarf. Finnes in:
gen af deßa närmaste, tillägger den, Tha gan:
gi Wigher arf, sum all annur arf.

togos, hwilket i bö-jan så sällan war fallet, att Gottlandslagen 35) måste förklara den för oskämder man, som tager första gång då budit warder, om ock först efter ett års förlopp. Emottogos ej böterna, så måste anbudet inom trenne år trenne gånger förnyas. Emellertid war Dråparen fridlös. Han måste rymma de bebyggda orter, söka skogen och ödemarken 36). Med honom måste fly fader, son och broder eller närmaste fränder 37). Endast på wissa fridlysta tider eller rum ägde de säkerhet. Det är dock tydligt att denna fridlöshet mindre war ett straff, än en säkerhets-anstalt, och ett slags beneficium juris för den anklagade. Ännu i en sednare tid säger Konung Magnus Ladulås om den, som för hämd flyr, att „han må gömma „sig det bästa han kan för sina owänner" 38), och sedan wapens allmänneliga bärande war förbudet, ägde likwäl en sådan rätt, att „haf„wa full wapen sig till wärn om han will bo-

35) C. 13.

36) Han skulle sedan gerningen å tinget blifwit förkunnad och widgången, frid flyta, åta hema a dagbardi (dagward, frukost) = = och i skoghå at nattwarde WGL. Mandr. B. Fl. 1; sedan war förbudit att med honom äga någon gemenskap, eller åtminstone gifwa honom mer än ett mål. HGL. Edsöres B. Fl. 10.

37) Gottlandslagen C. 13.

38) K. Magni Ladulås's stadga 1280 §. 3. Hadorph wid Biörköa Rätten.

„ter bjuda och sitt brott bättra" 39). Hade Lagen, hwad den ej förmådde, i deßa tider sielf gifwit lif för lif, eller uppträdt egentligen straffande, så hade det warit att ömsesidigt förewiga hämden. Genom att hålla fienderna ifrån hwarandra och under en längre tid ge rum för ett upprepadt anbud af böter sökte den bereda en förlikning. Å andra sidan hade den ett tillbörligt afseende på den förolämpades rätt och känslor. „Och Dråparen „komme aldrig i frid," säger Östgötha Lagen, „förr än rätter arfwinge" (till den dräpte), „beder för honom, undantagandes, då Ko„nung är nytagen, och rider sin Eriksgata. Då „må han gifwa tre män frid" 40). Dock måste äfwen deße, för att njuta denna frid, först försona arfwingarna genom böter.

Böterna woro dels Arfwebot till närmaste arfwingen, dels Ättebot, erlagd till hela den dräptes slägt af hela dråparens slägt 41). Den brottslige borde deßutom, för att fullkomligt fria de förolämpades heder, med

39) K. Magni Erikssons stadga 1335 §. 2 ibid.

40) Drap. B. Fl. 5.

41) WGL. Mandr. B. 1 Fl. Denna ättebot kallades ock oranbot, af oran, blodshämd. Den sammanskots efter ett wißt förhållande af fädernes- och möderne-fränder intill siette led, och utdeltes på samma sätt. Sammanskottet kallades ättarstuth. Wring WGL. Dråp. B. 7 §.

tolf man af sin ätt swärja inför sina wederparter, att han skulle sielf wilja taga samma böter för samma sak, „om de hade gjort det „emot honom, som han gjort emot dem" 42). Det kallades jämnads Ed (jamnádher Ed), och motswarades å andra sidan genom Trygghets-Eden (Trygdhár Ed); hwarigenom all ytterligare hämd blef affagd. I ett Isländskt formulär af en sådan Ed 43), hwilket kan anses upplysande äfwen för rättegångssättet i Skandinawien, heter det: „Den af oß, som bryter ingången förlikning eller dräper efter gifwen trygghet, han skall blifwa såsom den jagade ulf; så widt som menniskor jaga ulfwar, Christna söka Kyrkor, Hedningar offra „i Gudahusen, elden bränner, jorden gror, „man nämner moder, skeppet skrider, sköldar „blänka, solen skiner, snön ligger, Finnen far, „furan wäxer, falken flyger wårlången dag „med stående bör (wind) under begge wingar, „himlen sig hwälfwer, winden tjuter, watten „wänder till haf, och männer så korn. Han „skall fjernas från Kyrka och Christendom,

42) Skånelagen L. 5, c. 29. Ett annat exempel af samma ed förekommer i Westgöthalagen. [illegible]ram. B. med wåda. Fl. 4.

43) I Heidarwiga Saga från förra hälften af Elfte Århundradet. Müllers Sagabibliothek, 1 B. p. 47. Med nästan samma ord finnes denna ed anförd i den gamla Isländska Lagboken Gragas.

„Guds hus, och hwarje hem, undantagande „helfwete. Hwar en af oß gifwer den andra „trygghet för sig och sina arfwingar, födda och „ofödda, aflade och oaflade, nämda och onämda: „Hwar och en gifwer trygghet, den waraktiga, „hulda och säkra tryggheten, som skall hållas „så länge mull och menniskor äro. Nu äro „wi förlikte och förbundne, ehwar wi råkas, på „land eller i hamn, på haf eller häste=rygg att „dela åror och öskekäril, tomt och tilja, hwar „behof göres. Förlikte äro wi med hwarann„dra, såsom son med fader, eller fader med „son, i all samfärd. Gifwom nu handslag på „förlikningen och hållom den wäl efter Christi „wilja och alla deßa måns wettskap, som höra „förlikningen. Hafwe den Guds hyllest, som „håller förlikningen, den Guds wrede, som „bryter. I en lycklig stund låtom oß förlikas. „Gud ware förlikt med oß alla." Det war en ordentelig frid, som slöts och bekräftades i detta poetiska språk och så heliga ansågos sjelfwa orden, att den Isländska Sagan, som anför dem, berättar huru en långwarig af blodshämd föranledd strid förliktes, emedan en af parterna, okänd, förmått den andra, att i sin närwaro upprepa fredsformuläret. Men ej blott i förswar och förolämpning, utan äfwen i fråga om egendom uppträdde hwarje slägt, såsom ett helt för sig. Af förfäderna ärfd odaljord kallades den gamla byrd (börd), det will säga den egendom, till hwilken man

war född och boren. Den war slägt-egendom, fick ej bortgifwas (om ej till Kyrkan, likwäl ej öfwer en tiondedel) 44), och ej säljas utan att först hembjudas slägtingarna, som ägde företrädes-rätt att den inlösa. Deraf den ännu i Swensk lag bibehållna bördsrätten, hwilken fordom ansågs så helig, att äfwen då jordägor måste lemnas till böter, fädernesfränder förbehållit sig, att få lösa fädernesjord och möderneskränder möderne-jord 45). Det gamla stadgandet, att dotter blott ärfde, om son ei fanns, hwilket endast i Westgötha- och Dahle-lagarne blifwit bibehållet; men af Birger Jarl förändrades dertill, att dotter borde ärfwa tredjedel med broder, hade äfwen tydligen till ändamål att hindra slägt-egendomens förskingring. En förbindelse emellan twänne slägter genom giftermål afslöts med försigtighets-mått, som wisa ätternas sjelfständighet. Då bruden afhämtades af brudgummens slägtingar, gafs ömsesidig frid och gislan, innan deras inträde i huset 46). Såsom giftermålet war en slägtens angelägenhet, så war ock brudgummen wid wite skyldig, att bjuda alla sina fränder till tredje led på bröllop-

44) Upl.L. Kyrko B. Fl. 14. Enligt Westgötha lagen en hufwudlott.

45) Burman. l. c. DaleL. Things B. §. 20.

46) WGL. Gipt. B. Fl. 3. ÖGL. Gipt. B. Fl. 8.

yet 47). Nektes honom lagligen trolofwad fästeqwinna trenne gånger inom året, så ägde han samla sin frändeflock och taga henne med wåld, och hette hon ändå lagtagen och ej rån tagen 48). I förhållande till sitt hus-folk kallades Odalbonden Lavarder 49), (Lord, Herre) och Drott (Drottin) 50). Hela Hushållet tillsammans betecknades äfwen, såsom af husbonden föreställdt, med namnet Drott eller Saldrott 51), (af Sal, Salr, boning i allmänhet, i synnerhet Herreboning, hof). Wid den stora likheten emellan de gamla Skandinawiska och Germaniska lagarne kan såsom upplysande anmärkas, att hos Frankerne den frie mannens odaljord, tillhörig den gård han sjelf bebodde, nämndes terra salica, hwilken benämning har samma ursprung af ordet Sal 52), och är hwad wi skulle kalla Salgods, Salöde (af od, egendom). Detta sprider ljus öfwer namnen Upsala, Upsala-Drott, Upsala-öde. Upsala, eller som det i gamla språket alltid skrifwes, Upsalir 53),

47) ÖGL. ibid.

48) Upl.L. Ärfd. B. Fl. 2.

49) WGL. Rättl. B. Fl. 13.

50) Gottlands L. C. 6.

51) Björn Haldorsons Isländska Lexicon.

52) Eichhorn Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte. Göttingen 1808. I. 205.

53) Upsala, såsom det till exempel förekommer i

betyder de högt belägna, höga salarne eller bo-ningarna. Upsala-Drotten war de höga salarnes Drott, till skillnad från hwar och en annan Saldrott. Odalbonden kallades äfwen Drott, likssom Konungen såsom husfader äfwen bonde, och Upsala-ödе betyder, till skillnad från hwarje annat Salöde, blott den förnämsta husfadrens egendom. Man ser häraf huru samhället ifrån den högsta till de lägre war ordnadt efter samma familje-förhållanden, grundadt på samma naturliga förbindelser. Dessa, så länge de endast knytas af de physiska behofwen, äro likwäl oförmögne att bilda någon waraktig samhällighet. Dertill fordras, att de få en moralisk helgd och denna erhålla de alltid först genom en yttre helgande myndighet. Derföre woro de första Lagstiftare merendels Religions-stiftare. En sådan war i Skandinawien Odin. Att enligt Sturleson namnet Drottnar, hwilket de första herrskare gemensamt med hwarje husfader förde, egenligen utmärk-

ordet Upsala-öde, är egenteligen en Genitiv af Nominativus Pluralis Upsalir. Ännu i de gamla lagarna skrifwes namnet i Plurali Nomin. Uppsalir eller Upsalir, Genit. Uppsala, Dat. och Abl. Uppsalum. Jfr. Upl.L. Kon. B. Att den anförda betydelsen af namnet är den rätta, är tydligt af Ynglinga-Sagan, C. 40, der det säges om Ingiald Illråda: "Hann let bua sal ein; engum minna ellr uvegligra en Uppsalr var." d. w. s. Han lät bygga en sal, ingen mån mindre och oansenligare än Uppsalen war.

ke en Presterlig wärdighet och offrens förestånd=bare 54), wisar, att den husfaderliga myndigheten blifwit af Religionen helgad. Religionen war tillika det allmänna samhällsbandet. På den hwilade Upsala=Drottens makt. De tre af Odin påbudna årliga offerfesterna woro föreningspunkter för folket, hwars indelning i fylken och hundari 55) eller härader ocksä troligen härleder sig ifrån honom; emedan en så genomgripande inrättning i sådana tider endast kunnat ske i följe af en lagstiftning, hwilken ansågs genom Gudomlig myndighet gällande. Denna indelning efter hundrade, eller rättare, hundradetjugutalet (emedan de gamla räknade 10 Tolfter på det stora hundrade), war sannolikt från början militarisk. Serdeles passande kunde den anses för en krigisk religion, och för en koloni, sådan som Odins i Skandinawien. Fylke, som utmärker ett Landskap med deß inwånare (egentligen ett litet folk), är i gamla språket äfwen en afdelning af krigsmakten. I Swerige betydde sedermera långe

54) Ynglinga Saga C. 2.

55) Orden Hundari och Härad nyttjas såsom liktydiga. Jfr. *Ihre* Gloss. I hans tanka är Härad det samma som Här=red, d. w. s. en del af landet, som reder ut ett wißt antal krigsfolk, likson den trakt, som utredde ett wißt antal fartyg, kallades Skepps=red (skeppslag). I Dalarne och Norrland finnes ej Häradsindelningen: ett tecken till deras senare bebyggande.

Folket och landshåren det samma 56). Med tiden bortlades den presterliga och patriarchaliska titeln Drott emot den mer krigiska af Konung. Många Konungar, så wäl öfwer folken, som härader, uppkommo under Upsala Konung. Dock förblef åfwen denna mindre Konunga-wärdighet inom Konunga-ätten; emedan, såsom Ynglinga-Sagan förmäler, riket spriddes i ätterna, såsom deße grenade sig. Konunga-slägten med Upsala Konung för sitt öfwerhufwud, gjorde således i deßa tider rikets både delning och enhet.

Sådan wisar sig under Ynglingarne eller den första Konunga-ätten, rikets författning, helt och hållet grundad på slägt- och stamförbindelser, och en husfaderlig af religionen helgad myndighet. Högst står från början den presterliga makten, med hwilken åfwen Domaremakten war förenad; ty Drottarne, offrens föreståndare, dömde tillika emellan folket 57). Näst författningens presterliga sida framträder tydligast den krigiska. Krigaren och presten

56) Heimskringla. Olof den Hel. Saga, C. 79. Derföre kallades ock Folkets allmänna sammankomst Alsheriar Ting (All härens Ting). Det gällde om wåra förfäder det samma, som om de gamla Germanerna: Nihil neque publicæ neque privatæ rei nisi armati agunt. Tacit. Germ. C. 13.

57) Ynglinga Saga c. 2.

woro, med en krigisk Gudalära, lätt förenade i samma person. Men äfwen den militariska Härads-indelningen synes ej ha warit utan allt affeende på slägtförhållanden. Tacitus, då han omtalar hundaris-indelningen i kriget hos de gamla Germanerna, säger tillika, att de i striden woro ordnade efter slägtskaper 58).

Försöket att utrota små-konungarna gjorde slut på Ynglinga-ättens öfwerwälde i Swerige. Under den följande eller Iwarska är det länge ännu dunklare än förut, i brist af underrättelser. En naken Konungalängd, enskilda sagolika berättelser om eröfringar och krigståg, äro allt hwad om deß första tider kommit till wår kunskap, och deßa sagor wisa åtminstone, hwilken Konungarnas förnämsta sysselsättning warit. Men då det dagas och sammanhanget med Norriges Historia hos Sturleson mot slutet af den hedniska tiden äfwen sprider ljus öfwer Sweriges, finne wi, att emedlertid en stor förändring för sig gått. Folkets makt är synbarare. Det tyckes under Konungarnas ständiga härnadståg, företagna med den till krig lediga delen af befolkningen, få mycket mer kännt behof och ägt tillfälle, att med gemensam öfwerenskommelse ordna de inre angelägenheterna, och fördraget framträder redan bestämdt såsom samhällets form-

58) Tac. Germ. c. 6. 7.

Riket war under den första åtten helt och hållet ärfteligt. I Ynglinga-sagan nämnes aldrig något wal, utan sonen tar riket och Upsala-öde i arf efter sin fader. Riket är nu på en gång ärfteligt inom Konunga-åtten, men tillika walbart i änseende till personen. Den yngre sonen kan tagas framför den äldre, så som det hände med Olof Skötkonungs söner: och, om äfwen den äldste wanligtwis efterträder fadern, så äger dock likwäl till formen ett wal rum. Små-konungarna äro förswunna i sjelfwa landets styrelse. De finnas blott i krigståg och på hafwet, såsom Här- och Sjö-konungar. I stället för fylkes-konungen är det nu, såsom Sturleson säger: Lagmannen, hwilken mest råder bland bönderna, i hwarje fylke eller landskap. Han stiftar lag med deras samtycke, skipar lag med nämnden på landets ting, och förer inför Konungen sitt lands talan. Denne Lagman är af Bönderna ur deras eget medel wald. Bondeson skall Lagmannen wara, förordnar Westgötha-lagen: Honom skola alla bönder wälja med Guds miskund 59). Det samma war utan twifwel från början också fallet med Häradshöfdingen, som trädt i Härads-konungens ställe. Häradet sjelft wisar sig nu, såsom ett på fördrag grundadt samfund till upprätthållande af gemensam frid; hwar-

59) WGL. Tingmål. B. Kl. 1.

re då denna frid brytes, t. ex. genom dråp, om arfwe- och ättebot en serskild frids t erlägges till Häradet. Med Konunga- aktens tillwäxt deltes fridboten emellan Ko- ngen och Häradet, och med det samma för- ann allt mer Ättarboten. I Westgötha- och stgötha-lagarna finnes den dock bibehållen, förböds först helt och hållet i Götha rike gen- n K. Magni Erikssons stadga i Skara af 1335 60). Bland Upswea-lagarne har den bast blifwit qwarlemnad i Helsinge-lagen. en år 1295 förbättrade Uplandslagen stad- r treskiftet af böter för dråp emellan Måls- anden, Häradet och Konungen, likwål ej än- med jemn delning dem emellan, hwilken t sedermera infördes och förekommer i West- anna-Dale- och Södermanna-lagarna; till penbart dråp utan lifsnöd belades med lifs- aff, i K. Magni Erikssons Lagbok af år 47, hwarifrån detta stadgande öfwergick i K. ristoffers Landslag 61).

Fridboten till Häradet wisar hwad Hära- t egentligen war, eller nu blef, nämligen en l gemensam säkerhet ingången förening inom wisst antal husfäder, hwilka ock derföre in-

60) Hadorph Gamla stadgar efter Björkörätten p. 10. §. 7.

61) Jfr Calonius De prisco servorum in patria jure p. 189 — 193.

om sig walt domare och nämnd, för att på Häradets ting slita twistigheter. Fridboten uttränger småningom ättarboten, och är med det samma den måttstock, som wisar oß huru en på uttryckligt fördrag grundad författning, småningom bildar sig och slutligen intar den forna slägtförfattningens ställe. Häradet war ett samhällsförbund i minsta mått. Det war tillika det äldsta och första i denna egenskap. Hwilket är tydligt deraf, att en fredsbrytare till en början blott blef fridlös inom Häradet, tills han förlikt och bött sitt brott: skedde det ej, kunde han sökas inför Lagmannen på Landstinget, hwarpå först hans fridlöshet öfwer hela Lagsagan följde 62). Man igenkänner i detta gamla stadgande gången af Häradernas förening till ett större helt, Lagsagan, Landskapet, liksom de sjelfwa uppstått ur de fria husfädernas förening; och detta större hela bär ännu tydligare prägeln af fördrag genom egen lag, som gemensam öfwerenskommelse hade stadgat. Landskaps-lagarnas uppkomst synes infalla under denna sednare period af hednaåldern; ty om äfwen Wigers flockar, som grundat Uplands-lagen, förskrifwa sig från Ingialds, den siste Ynglinga-Konungens tider, så wittnar dock Westgötha-lagen, ibland de öfriga en af de äldsta, att Westergöthlands

62) WGL. Tingm. B. Fl. 12. ÖGL. Drap. B. Fl. 4.

e Lagstiftare och Lagman war Lumber,
'8 tid swårligen kan tillbakaflyttas utöf-
det nionde århundradet. I allmänhet be-
ir detta wittnesbörd, att egen lags eller
igas uppkomst för landskaperna war sam-
med Lagmännens; men deßa synas ej till
in efter Fylkes-konungarnas förswinnande.
ned nekas likwål ej, att wißa allmänna
dsatser ur den Odinska religiösa och mili-
'a lagstiftningen legat för deßa lagar till
d, likſom ej heller, att de oafhängiga slåg-
is förhållanden till hwarandra, smånin-
genom häfd och religionsband blifwit lag-
bestämda. Här är blott fråga om Lag-
nas uppkomst såsom egna förbund, och
i sammanfaller med Lagmännens upp-
nde, hwarigenom författningens civila e-
it började sjelfständigt utwecklas. De
r, som ej annorlunda kunde slitas, hän-
i under Konungens dom, hwarpå exem-
örekommer i en berättelse af Sturleson
Westgötha-Lagmannen Edmund under O-
Skötkonungs regering 63). Högsta ting
Allshärjartinget i Upsala, sjelfwa Riks-
ndets förenings-punkt, på en gång dom-
offerfest och marknad 64). Sjelfwa or-
:ing synes från början haft alla tre be-
elserna, eller i begreppet af National-för-

Heimskringla Olof den Heliges Saga c. 96.
) ibid. c. 76.

samling förenat dem. All rättegång war f
enad med religiösa ceremonier, som på
noggrannaste iakttogos. Sjelfwa den pla
der domrarna suto, war helig 65). De m
ga ställens namn i Swerige, i hwilka e
We eller Wi (helgedom) förekommer, äro
gamla tings- eller offerplatser. Tingets
märkelse af marknad har äfwen bibehållit
i flera marknaders namn, såsom Disti
Samting, Fasting. Det christna markn
namnet Messa war blott öfwerflyttande
det gamla bruket på en ny religions plå
der, och har samma anledning; emedan i
wåldsam tid fredliga näringar för sin säke
alltid behöfwa religionens skydd. I den nä
da Sturlesons berättelse om Lagmannen
munds lagfråga till Olof Skötkonung fi
man, att äfwen Westgötha-landsting' ka
Allshärjarting. Det war landskapets
tional-församling under Lagmannens för
tande. Det samma gäller i sitt mått om
radstinget. Ty om äfwen på de mindre
hundens sammankomster twister stitande
hufwudföremålet, så woro likwäl dessa
til

65) I Norrige och på Island omgjordades den
helina band (vebönd) fästade wid hatelkäppa
Egils Saga förekommer ett exempel att en
rättegång blef om intet, emedan dessa heliga
eller snören sönderhöggos.

id, då hwarje förolämpning lätt födde slägtkrig, ej blott rättsfrågor, utan tillika politiska angelägenheter. Till fullkomnande af begreppet om desa förbund kan ännu ett drag tilläggas. Oskiftad jord och mark war gemensam egendom, och likasom en slägtegendom inom förbundet. Deraf Härads-allmänningar. Ifwen hela landskaper hade sådana; och wid Westgötha-lagen uppräknas flera allmännings-skogar, berg och watten, såsom landsortens gemensamma tillhörigheter. Trögds härad i Upland hade fordom en egen öfwerenskommen lag om allmänningsskogens nyttjande, af flere regenter och sist af Konung Albrecht bekräftad 66). I de gamla rim, som utgöra denna lags inledning, säges, att Trögd, så wäl deruti som i gärders utgifwande till Konungen, haft en egen lag allt sedan hedendomen.

Under det, sålunda förbundsförfattningen allt mer giorde sig gällande, upphörde likwäl ej den gamla slägtförfattningen, ehuru nu mera ej ensam herrskande. Den blef af den förra i många mål blott bestämd och förklarad, och genomgår på detta sätt alla de gamla lagarna. Det är tydligt af hwad i detta ämne redan ur dem blifwit anfördt, hwartill kan läggas, att den på slägtförfattningen grundade

66) Utgifwen af Hadorph efter Biärköarätten. 9. Häft.

blodshämden ansågs så helig, att lagarnas wanliga formulär i sådant fall är: „hafwe „Målsäganden wäld hwad han heller will hämna eller wid böter taga;“ och detta upprepas ännu i den så sent som år 1327 öfwersedda och förbättrade Södermanna-lagen 67). De serskilda lagarna utmärkte tillika de serskilda stammarna inom folket, ja synas till en del ha bildat sådana, och fästade sig derigenom wid slägtförfattningen. Den egenhet, som hos många folkslag åtföljer all sådan, att nämligen en stam har wißa företrädes-rättigheter framför de öfriga, och derigenom sammanhåller det hela, återfinne wi af lagarna bekräftad. Deßa företrädes-rättigheter tillhörde i Swerige folklandernas inwånare. Deras röst war den första wid Konungawalet, och har i äldre tider förnämligast bestämt det. Deras Lagman, af Sturleson kallad Lagman öfwer Tiundaland, (hwarlil han säger att allt riket lyder) i lagarna kallad Uplands-Lagman, war den förnämsta bland Lagmännen och å Alshärjartinget hela folkets taleman. Deras lag, Uplandslagen, tjente till rättesnöre wid de öfriga lagarnas skiljaktigheter, och war således liksom kärnan till en allmän landslag. Märkeligt är att de företrädes-rättigheter, hwilka i den 1295 öfwersedda Uplandslagens Konungabalk, som derifrån öfwergick i flera af de

67) Suderm. L. Manhelgds B. Fl. 23.

öfriga lagarna, tillskrifwas Folkländernas inwånare, i äldre tider tillegnas Swearna i allmänhet i motsats mot Göthera. „Swear „eghö Konung at taka ock swa wräkä,“ eller, efter Ihres öfwersättning 68), "Swearna „äga att Konung wälja och äfwen förklara,“ heter det i fragmentet af den äldsta Konunga-balken wid Westgötha-lagen. I samma mening yttrar sig hos Sturleson Freywidr, Olof Skötkonungs Rådsherre, wid Anunds Jacobs Konunga-wal: „Så hafwer beständigt warit, att hwad Uppswea-höfdingar stadfäst sig emellan, deri hafwa de andre landsmännen lydt deras råd, och — tillägger han — icke behöfde wåra fäder tigga råd af Westgötherna i Swea-Rikes" 69). Det fanns således af ålder egentligen blott en national-skillnad i Swerige, den mellan Swear och Göther, utmärkt genom hela landets delning i Swea- och Göthaland, af hwilka, såsom K. Christoffers Landslag säger, Swea rike är från hednawerld sammankommet. Twänne äro Götha i Swerige, tillägges i samma Lag, Westgötha och Östgötha. Dock att begge, och således Götherna i allmänhet af ålder ansåge sig för ett folk, och ett eget helt, är tydligt deraf, att Westgötha-

68) Dissert. de initiatione Regum Svio-Goth. Upsala 1752.

69) Heimskr. Olof den Heliges Saga. c. 26.

lagen ej räknar Östgöther för utländske, så som den gör med Swenskar; och att Westgötha landsting i samma lag kallas Ting aldra Götha, innebär ej blott en motsats mot Ting aldra Swia, utan häntyder äfwen derpå, att detta ting i uråldriga tider warit alla Göthers national-församling, innan West- och Östgöther fingo serskilda lagar och lagmän. Westgötha-lagens obestridliga högre ålder, gör troligt att Östgötherna ur den sedermera uppkommit. På samma sätt låta Upswea-lagarnas anor härleda sig från Uplands-lagen, med hwilken de alla tydligen öfwerensstämma, och för hwilken Wigers flockar, som troligen ej endast warit ämnade för Upland, ligga till grund. Swearna ansågo sig af ålder likson Göthernn för ett eget helt; ehuru begge nationerna woro förbundna. Flera skäl bekräfta att det egentliga Swearikes befolkning äfwen utgått från Upland eller Folkländerna, hwilka just deraf synas fått sitt namn, likson ocksä derföre de öfrige delar af det egentliga Swearike erhållit sina benämningar af sin belägenhet i anseende till Upland, såsom Södermanland, Westmanland, Norrland. Det afgörande bewiset för denna härstamning ligger likwäl i det sedan anförda, att nämligen de företrädes-rättigheter, hwilka, efter det egentliga Swithiods tilltagande befolkning och uppkomsten af nya landskaps-förbund, inskränktes till stamfäderna, till folkländernas inwånar-

ursprungligen tillskrefwos Swearna i
nändet. Man kan till och med följa denna
ränkning i deß fortgång. Så ha wi ur
urleson styrkt, att hela Westmanland i äl-
tider räknades till Fjerdhundra, som war
af folkländerna. Senare, wid en obekant
ha Westmanländningarna derifrån blifwit
rade och stiftat ett eget landskapsförbund
egen lag. Frågar man efter grunden till
Swearnas företrädes-rättigheter, så kan
n annan uppgifwas, än den urkunderna
sakens natur föreskrifwa, nämligen den O-
a religionen, som ibland de äldsta Swe-
, folkländernas bebyggare, hade sitt huf-
säte. Derifrån Upsala-konungarnas helgd
makt. Derifrån National-församlingarnas
nde wid de stora offerfesterna. Derifrån
nds-lagens eller såsom Sturleson äfwen
r den (i en bemärkelse, som synes antyda
a lags giltighet för hela Swearike innan
erskilda lagarna uppstått), Upsala-la-
s 70) öfwerwägande anseende; emedan
utgått från sjelfwa medelpunkten af den
a religiösa lagstiftningen, hwaraf Uplands-
mannens företräde framför de öfriga feder-
r äfwen blef en följd. Då man nu wet,
enna religion och lagstiftning i den gestalt,
under den sedermera blef herrskande, in-
s, enligt hela det gamla Skandinawiska

) Heims-Kringla l. c.

Nordens sammanstämmande mening, af Odin, anförare för en coloni, som nedsatte sig i Upland wid Mälarns stränder, då man dermed jemför de bewis wi redan anfört för en fortsatt colonisation ifrån desa trakter, hwad är naturligare än den slutsatsen, att Swearne, först folkländernas bebyggare, derifrån spridande sig öfwer hela det egentliga Swithiod, äro det folk, som med Odin inwandrade? Jag anser mig fullkomligt berättigad att göra denna slutsats; och twänne hittills af mig ej anförda skäl bestyrka den ytterligare. I) Swithiod kallade de Manhem, säger Sturleson om de Odinska colonisterna 71). Men Manhem, företrädeswis Männernas hem eller land, är till betydelsen alldeles det samma som Folkland, företrädeswis folkets land. Folkländerna woro i Skandinawien det första Manhem, det älsta Swithiod, hwarifrån namnet med fortsatt nybyggande utgick widare. — II) Hwar och en wet, att de gamla Upsaliensiska Konunga-ätterna ansågos äga ett gudomligt ursprung. „Gudarna hafwa länge haft wärdom „sina ättemän, ehuru nu månge förkasta denna „tro," säger Hedningen Arnwider Blinde till Sweriges förste Christne regent, Olof Skötkonung hos Sturleson 72). Men att han i

71) ibid. Ynglinga Saga c. 9.

72) ibid. Olof den Heliges Saga. c. 96.

mma tal kallar Konungaåtten för „Uppswea-åtten, som förnämst är i Nordlanen, emedan den är från Gudarna sjelfwa ommen," bewisar, att Uppswearna ansågo nna Konunga-åttens heder för sin egen, och en stamförbindelse fanns emellan det faliensiska från Odin och hans Drottar här- nna Kungahuset och Swearna, hwilken ej samma sätt sträckte sig till Götherna.

Denna slutsats leder till en annan. Odin n Swerige förut bebodt, och landet måste an ej warit utan odling, om han, anländ Danska öarna, kunde, enligt Sturleson, få underrättelsen, att öster ut hos Sykke oro goda och fruktsamma länder" 73). Re- s detta förbjuder, att endast tänka på Lapp- med all odling obekanta stammar, såsom dets förra inbyggare. Lapparna, (och om n måste förstås allt hwad de äldsta berät- erna förmäla om Finnarne) äro wäl så n ur-inwånare i Skandinawien, att ingen toria kan följa dem dit. Ostridigt ha de en fordom sträckt sig nedom halföns nord- re del. De ha innehaft Finland, der de bakaträngdes af de egentliga Finska stam- rnas inwandring, senare än Odins tid 74). ha i Swerige, der flera spår, (t. ex. att

3) Ynglinga Sagan, c. 5.

4) Porthan ad Pauli Juusten Chronicon. p. 80 ff.

en del af Småland kallades Finhede
wisa deras fordna fyldigare wistelse, haft
ma öde, att undanträngas. Men att
redan till största delen skett före den O
coloni, om hwilken Sturleson talar, o
det skett genom ett inwandradt äldre, me
de senare Odinska colonisterna beslägtadt
det synes mig följande skäl bewisa.
grundade i Skandinawien fredligt sitt
Gylfe, heter det, gjorde med honom
bund 75). Inga underrättelser förmål
eller efterskt, om något fördriswande ell
rotande af det äldre i detta förbund ur
na folket. Swenska folket härstammar s
på en gång från Odins folk och ett ä
Skandinawien, med detsamma förbundet
i fall detta warit af en främmande (L
stam, språket af denna blandning otwisi
tigt borde bära wittne. Men den ren
Swenskan wittnar ej om ett dylikt bla
ursprung 76). Det äldre folket war s
af samma stam med Odins eget eller
närslägtad. Betänker man nu, att inom S
ska folket af ålder blott en nationell s
fanns, nämligen emellan Swear och Gö
och att det ännu i 15:de århundradet a
afgjordt att Göthernas rike i Swerige wa

75) Yngl. Saga. l. c.

76) Jfr Hallenbergs anmärkningar öfwer förs
len af Lagerbrings Historia; 1 Afd. sid. 7

77), så blir det mer än sannolikt, att
erna just woro detta äldre folk, med hwilket
Odinske colonisterne förbundo sig. De för-
a enligt min tanka förut innehaft halföns
gare del, som af dem bär namnet, de se-
wid Mälarns stränder och i folkländerna
stiftat det egentliga Swithiod. Och af
as strider här 78), så wäl som af Gö-
nas äldre, med de Lappska ur-inwånarne,
undanträngdes, synes minnet, om ej i
orien, dock i Nordiska Mythologien ha bi-
llit sig genom berättelserna om den Odinska
mens eller Asarnas fiendtliga förhållande
de så kallade Jotarna eller Jötnarna.
denna benämning tillades Lappar är ostri-
af 25 Capitlet i Harald Hårfagers Sa-
os Sturleson, der Jotun Swase kallar
sjelf för Finne, det will säga Lapp, i
ts gamla och ännu brukliga bemärkelse i
rige. För öfrigt kan och bör ej det mythi-
folknamnet Jotar strängt beståmmas. Det
ärker i allmänhet en uråldrig fiendtlig
i, och har wäl på flera slags fiender blifwit
ändt; hwilka, emedan Odins folk, (såsom

7) Ericus Olai, Swets första Historieskrifware, tillskrifwer Göthernas rike denna högre ålder. Historia Sveorum Gothorumque L. 1.

8) Åswen i Upland, Frösåkers Härad, Wald Socken, finnes en skog, som kallas Finskogen, och i Olands Härad en sjö, som heter Finsjön.

man finner hos många nationer) uteslutande kallade sig Folk, Männer, och sitt land Manhem, just derföre genom motsatsen blefwo i Mytherna utmärkta såsom omenniskor, resar, troll, o. s. w.

Öfwer de med hans eget folk beslägtade Götherna har Odin genom Religionen grundat sitt wälde. Gylfe — säger Sturleson — pröfwade Asarnas wisdom och gjorde förbund med dem, då han fann deras öfwerlägsenhet. Denna pröfning, Gylfes frågor och Asarnas swar, är just innehållet af Gylfaginning, den första delen af den Prosaiska Eddan, som i denna drägt kläder hela framställningen af Nordens gamla Gudalära. Odin och Asarna uppträda wäl der helt och hållet såsom Mythologiska personer; men å andra sidan är owedersägligt, att den historiska tydning, som Sturleson ger åt Mythen, och som äfwen finnes i företalet till Edda, ej är hans eget påfund. De sammanstämmande Isländska berättelserna, som göra Odin till anförare för en från Asiens gränsor kommen coloni, wisa, att denna tanke i Norden warit allmän. Enligt företalet till Edda och Sturlesons uppgift gick täget genom Saxen, der Odin satte sina söner till Konungar; och detta bestyrkes af de Anglosaxiska konunga-längderna, hwilka liksom de Skandinawiska gå upp till Odin. Af folktron förgudade Hjeltar wisa oß flera nationers första, sa-

belaktiga häfder. I äldsta tider finner man äfwen nästan öfwerallt den konungsliga wärdigheten förenad med den högsta presterliga; och denna senare charakter är i synnerhet den, hwarunder Odin framträder. Men allt presterskap hwilar, serdeles i folkens barndom, på ideen om en representation af Gudomligheten, och det ansågs i följe deraf äfwen medföra öfwernaturliga krafter. Derföre förekommer Odin i traditionerna såsom en mäktig trollkarl, och samma gåfwor tillskrifwas de öfriga förestandarna för offren, hans förnämsta följeslagare, hwilka i Mythen egentligen utmärkas med denna benämning af Asar, som sedermera fick en Gudomlig betydelse, om den ej, såsom troligt är, redan hade den från början. Ty namnet Diar (Dii, Divi), hwilket ocksä tillägges dem, synes ha betydt både Prester och Gudar, och i allmänhet nyttjade det gamla språket för att uttrycka begge begreppen samma slags ord 79). Att tillägga presterna Gudarnas namn anmärker Strabo såsom en sed hos Geterna 80), ett folk, hwars slägtskap med de Göthiska nationerna många gamla intyg bewittna. Således ha äfwen Odin och Asarna kunnat föra de Gudars namn, hwilkas prester de woro. Men att detta werkeligen war

79) God Gud, Godi prest — Gydja Gudinna och prestinna.

80) L. VII, p. 475. Amsterdam 1707.

förhållandet, bestyrkes af det tillägg i den Prosaiska Eddan, som säger: att Odin och Asarna togo sig de gamla Asarnas namn, på det i framtiden ingen skulle twifla, att de woro de samme 81); och denna tro kunde så mycket snarare finna ingång, som läran om själawandringen ej war främmande för de gamla Skandinawiska folken 82). Detta förutsätter att Asarnas dyrkan ej före Odin war i Norden okänd, och i allmänhet sträckte sig denna dyrkan wida längre omkring än spåren af en historisk Odin läta sig uppwisas, och witnar derigenom om sin högre ålder. Ty då endast de Nordiska traditionerna känna Odin tillika såsom historisk person, Höfdinge, prest, lagstiftare och upphofsman till en religiös och politisk hwälfning i Skandinawien och Norra delen af Tyskland, intygar deremot Longobarden Paul Warnefridi, att Wodan eller Guodan dyrkades af alla Germaniska nationer såsom Gud 83). Men Wodan är den wi kalle Odin, säger företalet till den Prosaiska Eddan. Det fanns således i Skandinawien före Odin ett folk ej blott med hans beslägtadt, utan äfwen

---

81) Snorres Edda utg. af Rask. Stockh. 1818, sid. 78.

82) Se Wolsunga qwida hin forna i den poetiska Eddan, utg. af Rask och Afzelius. Stockh. 1818, sid. 169.

83) De Gestis Longobardorum. c. 9.

llgifwet hufwudsakligen samma tro. På den-
a tro, hwars reformator han blef, har han
rundat sin makt och sin lagstiftning; och det-
a förklarar på en gång hans förbund med det
ldre Götiska folket, det, såsom det synes, fred-
ga erkännandet af hans öfwerwälde, och tillika de
olitiska företrädes-rättigheter, hwilka sedermera
tmärkte hans eget folk Swearna från Götherna.

Förbundet emellan Swear och Göther
r således det äldsta i Swenska Historien.
Len förhållandet emellan deßa begge stam-
iar, sådant wi uppgifwit det, sprider ej
lott ljus öfwer den hedniska tiden och wåra
ldsta minnen, utan upplyser äfwen rätta be-
affenheten af Christendomens första politiska
erkningar, och ger nyckeln till wår medeltids
början så dunkla Historia. Det gamla för-
indet, sielft, såsom wi sett, å ömse sidor de-
inde sig i flera smärre förbund, war på den
amla religionen grundadt och sammanhölls
erigenom såsom ett helt. "I Swithiod war
det fornsed, medan hedendomen der war, (så-
ger Sturleson i det af oß redan anförda ca-
pitlet, om Landskapernas delning och lagar-
na i Swerige), att hufwudoffret skulle wara
i Upsala i Göje månad. Då skulle de offra
till frid och seger åt sin Konung, och skulle
alle män dit söka från hela Swia-wälde.
Der skulle ock då wara Ting allra Swia: til-
lika war der marknad och köpstämma och stod

„en wecka" 84). I det följande af samma capitel tillägger han wäl, att åsmen efter Christendomen tinget och marknaden fortfors att hållas, ehuru framflyttade till Kyndelsmässan, och inskränkta till tre dagars tid, samt att Upsala åswen under den nya religionen blef huswudsäte för Konungen och Gudstjensten, så att der war både „Konungastol och Ärkebiskops stol"; men han antyder tillika, att det samma en mellantid efter Christendomens infdrande, under hwilken „Konungarna upphörde att sitta i Upsala„ 85). Ärkebiskopssäte blef ej Upsala förr än år 1163 under Konung Carl Swerkerssons regering, sedan Erik den Helige der tillsatt ständiga lärare 86), och i allmänhet stadgat Christendomen i det öfra Swerige. Från denna sistnämnde Konung, Sweriges första christeliga lagstiftare, hwars wal tillika war återupplifwandet af en egentlig Upswea-Dynasti, ehuru denna ännu länge hade att strida med det af Götherna förut upphöjda Swerkerska huset, började också, såsom wi redan anmärkt, de gamla lagarna, att småningom bringas i det skick, hwari de sedan kommit till oß. Wi återfinne i dem den gam-

84) Heimskringla, Olof den Heliges Saga c. 76.
85) ibid.
86) Han skipade i Opsala kirkio gudzthjänisto mäz, heter det i den af oß redan åberopade gamla legenden.

rbundsförfattningen under Christendomens
telfe bekräftad, äfwen med bibehållandet
örsta platsen åt Upswearna. Men; lika
igt är, att den nya religionen hade bi-
med att upplösa det gamla Riksförbun-
och att detta först efter långwariga borger-
krig återställdes. Med den gamla lärans
e upphörde äfwen helgden af Upsala-
i och wördnaden för den herrskande slam-
; eller Swearnes dermed förbundna före-
n. Också se wi deßa företrädes-rättighe-
ngripas genast efter Konungarnas öfwer-
till christendomen. — Olof Skötkonung ha-
utit sitt löfte och folkets å Allshärjartin-
ifna dom, angående freden med Norrige
ans dotters giftermål med Olof den He-
Det derigenom wäckta mißnöjet hade
kostat honom thronen och folket war re-
samladt för att rådslå om hans afsättan-
warwid den mäktige Westgötha-Lagman-
Edmund, hwars landsmän mest ledo af
en med Norrige, wisade sig i synnerhet
am, tillika med tydligt tillkännagifwen af-
att flytta Konungadömet ifrån den gam-
onunga-ätten. Upswea - höfdingarnas nit
in Konungastam, (och de som ifrigast to-
s förswar woro ännu hedningar) tillin-
rde detta förslag: Anund Jacob blef i
: wald till sin faders medregent. Men
annen Edmund slutade med att på tin-
offentligen yttra: „J Upswear hafwen

"wåld att denna gången råda; men det säger "jag eder, som efter månde komma; att som- "lige, som nu ej wilja höra annat, än att "Konungadömet i Swithiod skall gå i den "gamla ätten, de skola sielfwe lefwa och sam- "tycka, att Konungadömet går i en annan "ätt, och månde dermed bättre nöjas" 87). Den- na förutsägelse gick ej långt derefter i fullbor- dan, då med Edmund Gammal den Upsaliska stammen upphörde att regera och i Stenkil en Westgötha-dynasti upphöjdes till wäldet.

Stenkils wal (en samtida författare, A- dam af Bremen, kallar honom Rex Christia- nissimus) är den första händelse, i hwilken Christna partiets börjande öfwerwigt är syn- bar. Under Olof Skötkonung och hans begge söner, af hwilka Edmund Gammal nämnes såsom serdeles ljum christen 88), hade begge religionerna bestått tämligen fredligt jemte hwarandra och blandade med hwarandra. Först under Stenkilska ätten börjar christendomens af- görande politiska inflytelse. Olof Skötkonung hade wäl ämnat att förstöra afgudatemplet i Upsala; men blef af hedningarna derifrån hindrad. Å allmänt Ting beslöts, att, om Ko- nungen

87) ibid. c. 96, som kallas Lagman Edmunds Sa-

88) I hans tid hölls de Swenska illa Christendo- men. Herwara Saga c. 20. jfr. *Adam. Brem.* L. 3. c. 15.

Konungen wille wara christen, skulle det stå honom fritt, att för utöfningen af sin religion wälja hwilket af Sweriges landskaper, som helst, med wilkor, att ingen wåldsamt måtte twingas från sina fäders tro. Olof, samtyckande härtill, walde Westergöthland, förmodligen emedan Christendomen i detta landskap genom grannskapet med Norrige redan fått nesta ingång, och grundade der i Skara det första Swenska Biskopssäte 89). En följd häraf tyckes äfwen bliswit, att han bortlade den af den hedniska tron helgade titeln af Upsala-konung, och i stället först tog namn af Swea konung 90). Westergöthland blef sålunda hufwudsätet för Christendomen i Swerige, under det Upsala fortfor att wara det samma för den hedniska gudstjensten. Bland Götherna war kledes äfwen Christna partiets förnämsta styrka. Detta förhållande fortfor under Stenkils egen regering, och synes ha beredt honom wägen till thronen, der det inflytande han redan förwärfwat under sin företrädare K. Edmund, hwars Jarl och måg han war, samt hans warsamhet att ej uppreta hedningarna bibehöllo honom. Ty deße woro ännu så mäktige, att, då Christne lärare nu åter yrkade afgudatem-

89) *Adami Bremensis* Historia Ecclesiastica. Hafniæ 1579. L. 2. c. 41.

90) Herwarar Saga l. c.

plets förstöring i Upsala, Konungen swarade: det skulle blott medföra deras egen död och hans fördrifwande från riket, han skulle anses ha infört missgerningsmän i landet, och hedendomen åter bli herrskande 91). Sjelf war Stenkil Westgöthe, son åt Jarlen Ragwald i Westergöthland, hwilken wisade sig såsom hufwudman för de under Olof Skötkonung börjande inre oroligheterna och tidigare än Konung Olof sjelf omfattat christna tron. I den gamla Konunga-längden wid Westgöthalagen säges om Stenkil, „att han älskade Westgöthar framför alle de män i hans rike word och att Westgötharne alltid gladdes af honom, medan hans lifsdagar warade". Utom ett obetydligt krig med Norrige, i hwilket endast Götherne nämnas såsom deltagande, har lugnet under Stenkils korta styrelse blifwit bibehållet. Efter hans död utbröt det borgerliga kriget i Swerige. Den enda underrättelse man derom äger, förtjenar så mycket mer afseende, som den tillika är af det enda samtida wittne man om dessa tider har att anföra. Adam af Bremen i sin historia om Christendomens utbredande i Norden, säger, att efter Stenkils död twänne Erikar stridt om riket. Han hade hört berättas att i detta krig de mäktigaste män i Swerige och Konungarna sjelfwa fallit. Med

91) *Adam. Brem.* de Situ Daniæ, i *E. Lindenbrogs* Script. Septent: Hamburg 1706. p. 62.

mungaslägtens förstörelse, tillägger han, har
i rikets tillstånd blifwit förändradt, men
ka christendomen så oroad, att inga Bisko-
wågade sig till Swerige af fruktan för
öljelsen. Endast Biskopen af Skåne wär-
e sig om Göthernas församlingar. En en-
Swensk höfdinge nämnes såsom christen-
lens förswarare 92). Hwilka de tåflande
mungarna för öfrigt warit är fullkomligt
kant. Att de tillhört det gamla Konunga-
et är troligt, emedan med deras fall Ko-
iga-ätten säges ha utslocknat; hwilket ej
gälla om Stenkils hus, då han lemnade
inne söner, som äfwen frambeles uppstego
thronen. Förföljelsen mot christendomen
er, att kriget warit en strid emellan hed-
gar och christna. Men att det tillika warit
krig mot den nya Dynastien kan slutas af
gammal anmärkning till den nyß anförda
ittelsen. Författaren af anmärkningarna
Adams af Bremen Historia, som lefwat i
nung Inge den äldres tid, och således här
en kan gälla för ett samtida wittne, tilläg-
, att efter de begge Erikarnas fall Sten-
s son Halstein blifwit upphöjd till regerin-
i och strax fördrifwen, derefter Anunder in-
ad från Rysland samt likaledes förjagad;
erpå en wiß Håkan blef utwald 93). A-

2) *Adam. Brem.* Hist. Eccl. L. 4. c. 15.

3) Scholiasten till *Adam. Brem.* l. c. Inge, hwil-

nunder är Inge, Halstans bror, af andra kallad Ingemunder, som sedermera jemte brodren werkeligen blef Konung, men ännu en gång hade det hädt att af de hedendomen tillgifna Swearna fördrifwas. De anklagade honom att han "bröt landets lag och att han „wille kullslå, hwad Konung Stenkil hade låtit wara orördt." Då Konungen swarade „sig ej wilja förkasta den tro, som rättast wore, förifrade sig Swearna och kastade sten „på honom och wroko honom af lagtinget. „Swen, hans swåger, war efter på tinget: „han tillböd Swearna att uppehålla offret „för dem, om de wille gifwa honom Konungadömet. Dertill jakade de alle; och wardt „Swen då till Konung tagen öfwer allt Swithiod. Då blef framledd en häst, och sönderhuggen och skiftad att ätas, och med bloden blef blodträdet (afgudabilden) beswordt. „Förkastade då alle Swear christendomen och „begynte å nyo offren, och fördrefwo Konung „Inge. Han for till Westergöthland. Men „Blot=Swen (d. w. s. Offer=Swen) regerade „i tre wintrar öfwer Swearna." — Så heter

ken af Scholiasten äfwen på andra ställen, der det tydligen är fråga om K. Inge den äldre, kallas Anunder, har förmodligen i Ryßland uppehållit sig hos sin Farfader Ragvald Jarl, som dit åtföljt Olof Skötkonungs dotter Ingegerd, gift med Ryska Konungen Jarisleif, enligt Sturleson Helmsk. Olof den Hel. Saga c. 95.

{d}et i det Historiska tillägget till Hervarar-Saga 94); hwarest äfwen berättas att Inge efter denna tids förlopp, innebrände Blot-Swen, och återtog Konungadömet öfwer Swe{a}rna, ibland hwilka han upprättade christen{d}omen samt förestod riket till sin död. Den {f}örr nämnda Håkan sätter Konungalängden {w}id Westgöthalagen före Stenkil, och kallar {h}onom Håkan Röde. För öfrigt wet den {i}ntet mer om honom att förmäla, än att han {f}öddes i Lefwene och Wistahärad af Wester{g}öthland, war i tretton wintrar Konung, och {d}og i Lefwene, der han födder war. Det gam{l}a Langfedga-talet 95), Sturleson och Scho{l}iasten till Adam af Bremen nämna åter den{n}a Konung efter Stenkil; och deras samman{st}ämmande uppgift bör äga större witsord. {I} alla fall war i Westergöthland hufwudsätet {f}ör hans likson för Stenkilska ättens före ho{n}om började och efter honom befästade makt. {Ä}fwen den mäktigaste Konung af denna ätt, Inge den äldre, såg sig dock för en tid från Swea-rike utesluten, och, såsom det synes, till wäldet öfwer Westgötherna inskränkt. Olik-

94) Herwarar Saga c. 20. Äfwen Scholiasten till *Adam af Bremen* de Situ Daniæ c. 93 nämner detta K. Inges eller, såsom han kallar honom, Anunders andra fördrifwande. Han säger att det nys skett; hwilket bestämmer hans egen tid. *Lindenbrog* Script. Septentr. p. 61.

95) Script. rer. Svec. med. ævi, T. I. p. 6.

heten i Konunga-långderna wisar, att man har att göra med flera samtida Konungar. Detta bestyrkes äfwen af Sturleson, då han beskrifwer det korståg, som Norske Konungen Sigurd Jorsalafarare företog mot hedningarne i Småland under K. Inge den yngres tid (wid år 1123) 96). „Den tiden" säger han, „woro i Swerige många hedningar och mån„ge illa christne, efter som på en tid några „Konungar warit hade, hwilke förkastade chri„stendomen och åter upptogo afguda-offren" 97). — Han nämner Blot-Swen och sedermera Erik Årsäll. Men äfwen Olof Näs-konung, hwilken flere gamla Konunga-längder upptaga näst före Blot-Swen, har ej kunnat komma till denna heder, utan att i någon del af riket ha ägt ett sjelfständigt wälde.

Med Inge den yngre utgick Stenkils hus på manliga linien. Men på qwinnosidan funnos deraf ännu affomlingar inom det Danska Konungahuset genom Margareta fridsjungfrun, (fridkulla) K. Inge den äldres dotter, som först, till befästande af friden med Norrige, gifwit sin hand åt Norske Konungen Magnus Barfot, men sedermera, efter ett kort och barnlöst äktenskap med sin första gemål, å nyo förmält sig med Danske Konungen Nils Swens-

96) *Torfæi* Hist. Norveg. T. III. p. 479.

97) Heimskr. T. II. p. 263. Edit. *Peringski*

m, och af honom hade sonen Magnus. Att denne Magnus, K. Inge den äldres dotterson, efter Stenkilska husets utgång på manlig sidan, af Götherna blifwit wald till Konung, berättar Saxo, som skref sin Danska historia ej långt efter dessa händelser. Stället är wigtigt för kännedomen af Göthers och Swears förhållande till hwarandra. „Sedan Swenska partiets Konung aflidit," säger Saxo, „sökte Götherna öka sin wärdighet på bekostnad af andras företrädes-rättigheter och wågade tillbjuda Magnus högsta makten, ehuru den på Swearnas wal berodde. Men Swearna förakande deras myndighet, tilläto ej sin stams gamla företräden nedläggas för ett mindre ansedt folks afund. Derföre ihågkommande sin forna wärdighet gjorde de den orättwist meddelade titeln till intet genom utwäljandet af en ny Konung, hwilken likwäl genast af Götherna blef ihjälslagen och genom sin död lemnade Magnus wäldet" 98).

---

98) Interea Sveticarum partium rege absumto, Gothi summam, cujus omne penes Sveonum arbitrium erat, Magno deferre ausi, alieni privilegii detrimento, dignitatis sibi incrementa quærebant. Quorum Sveones auctoritate contempta, veterem gentis suæ prærogativam in aliquanto obscurioris populi invidia deponere passi non sunt. Igitur antiquæ dignitatis speciem intuentes, titulum injusta collatione præreptum novi Regis electu cassarunt. Qui mox a Gothis trucidatus, morte

Hwilken den Swearnas Konung warit, hwars frånfälle strax i början här omtalas, nämner Saxo för öfrigt ej. Men då Stenkilska Dynastien, ehuru ursprungeligen Westgöthisk, likwål i Stenkils person af Swearna blifwit erkänd, och wäldet öfwer dem, efter deras affall, å nyo blifwit stadgadt genom Inge den äldre, så menas likwål troligen här den yngre Inge; i synnerhet som det uttryck Saxo nyttjar om hans död tyckes tillkännagifwa ett afdagatagande och det af andra underrättelser är bekant, att denne Konung dog förgifwen 99). Det Swenska och det Hedniska partiet war ej heller mera det samma efter Blot-Swens fall och christendomens upprättelse i Swearike; ty Kol eller, såsom han äfwen kallades, Erik Årsäll, hwilken det gamla Langfedgatalet gör till Blot-Swens son och införer, såsom Konung före Swerker, synes efter fadrens missöde ha tagit sin tillflykt till Småland och de närgränsande delar af Götharike, der hedendomen ännu herrskade; åtminstone nämnes han af Sturleson, i anledning af Norske Konungen Sigurds korståg mot Hedningarna i dessa trakter. Den nywalde af Göthernа dödade Swea-konungen

---

Magno imperium cessit. Saxo. Hist. Dan. L. 13. p. 367. Lips. 1771.

99) Konunga längden WGL. *Ericus Olai.* L. 5 p. 43.

hos Saxo är utan twifwel Ragwald, kallad, (möjligen för sitt korta wälde) Knaphöfde, Olof Näskonungs son, hwilken alla de gamla Konunga-längderna upptaga näst efter Inge den yngre, och om hwilken wid Westgöthalagen berättas, att han blef af Westgötherna ihjälslagen, emedan han kom till deras ting utan gißlan. I den lilla Rim-krönikan säges, att Östgötherna först upphöjde Ragwald, men att de fleste Swenske woro nöjde med detta wal. Den Danske Prinsen Magnus har ej heller länge njutit sin Konunga-wärdighet. Han stupade år 1134 i slaget wid Fotewik i Skåne, under ett inbördes krig, som i Dannemark wäcktes, genom det mord han omkring fyra år förut begått på sitt syskonebarn, Hertig Knut, sedermera kallad den Helige. Men redan innan Magni fall war en ny Konung wald i Swerige, hwartill fruktan för utländskt herrskap bidragit 100). Denne war Swerker, enligt Langfedgatalet, Erik Årsälls son och Blotswens sonesón, af ett hus, som hittills warit hedningarnas förnämsta stöd, och med hwars öfwergång till christendomen, striden emellan hedningar och christna äfwen kan anses i Swerige slutad. Men den inre oenigheten emellan Swear och Göther fortfar och synes äfwen för någon tid dela Götherna sielfwa. Westgötherna hade allt hittills stått i spetsen för de se

100) *Saxo. L. 13. p. 382.*

nare och endast af dem har Magnus för slägtskapens skull med Stenkilska huset kunnat wäljas. Swerker waldes åter först till Konung af Östgötherna 101). Westgötherna ha ej genast erkänt honom; ty enligt Konungalängden wid Westgöthalagen styrdes deße efter Ragwalds dråp någon tid af sin Lagman och sina egna höfdingar utan Konung. Swearna åter upphöjde sluteligen Erik Jedwardsson på Upsalathron 102), och att detta skett flere år före Swerkers död, är tydligt deraf, att de äldsta berättelserna enstämmigt tillskrifwa Erik den Helige en tio års regering. Men hans dödsår är 1160. Han har således redan 1150 werkeligen blifwit Konung. Konung Swerker mördades af sin dräng wid år 1155. Det skedde enligt Saxo, på tillställning af Danske Prinsen Magnus Henriksson 103), den samme, för hwilken Erik den Helige äfwen föll. Denne Prins giorde liksom den förr nämnde Magnus Nilsson anspråk på riket i följe af sin härkomst från Stenkilska huset 104). "Han

---

101) Gamle Swerker honom walde bönder till Konung i Östergöthland, som han födder war. Den gamla (prosaiska) Swenska Krönikan. Script. Rer. Suec. T. I. p. 245.

102) Han "sattis hederlica a Konungsstool wid Upsala." S. Eriks Legend. Script. Rer. Dan. Langebek. T. 4. p. 597.

103) *Saxo*. L. 14. p. 424.

104) Se om denna slägtskap Lagerbring. Sw. R. H. 2 D. s. 169.

„ägde å sitt möderne Konung wara, men e„mot lagarna, som förbjuda att utländnin„gar skola råda," heter det om honom i Erik den Heliges Legend. „Han legde med sig en „höfdinge, och de redde sig tillsamman till Konun„gens död och samlade lönliga en här emot Ko„nungen, honom owetande, wid Östra A:o8."

Här, wid det nu warande Upsala, blef Erik den Helige efter ett tappert motstånd, och sedan han hört ut Messan innan han gick mot fienderna, slagen. Att sluta af denna berättelse har Magnus Henriksson stått i spetsen för ett inhemskt parti, eller åtminstone deraf warit understödd. Betänker man att han genom sin härkomst hade närmast anspråk på Westgöthernas tillgifwenhet, och att deße redan af lika anledning en gång förut kallat en Dansk Prins till thronen, så ser man här sannolikt sista försöket till Westgötha-Dynastiens återupprättelse. — Magnus Henriksson blef werkligen, ehuru för kort tid, regerande och Konunga-längden wid Westgötha-lagen anför honom såsom den fjortonde christne Konung i Swerige. Men Upswearne reste sig, för att hämnas Eriks död 105). Carl Swerkers son, redan förut i Götharike wald till Konung 106),

105) Script. Rer. Suec. T. 1, p. 4.

106) "Han war walder till Konungh aff Götom, (förmodligen af Östgötherna, som åfwen först uppböit hans far) för än S:t Erik waldes i Up-

wände åfwen sina wapen emot Magnus, i hwars anslag han likwäl misstänktes att ha haft del, och blef, sedan denne året efter Erik den Heliges fall i ett slag förlorat lifwet, och Eriks son Knut måst fly till Norrige, regerande åfwen i Swearike. Swerige fick under hans regering, såsom förr är nämdt, sin egen Ärkebiskop. Fråga hade redan derom warit i K. Swerker den gamles tid, då Påflige Legaten Nicolaus Albanensis (1152) besökte riket; men Swears och Göthers åfwen wid detta tillfälle utbrytande oenighet så i anseende till person som ställe, hade då hindrat utförandet 107). Nu blef Upsala Ärkebiskopssäte. Carl Swerkersson är den förste, som man finner wara kallad Swears och Göthers Konung 108). Likwäl söndra de sig, ännu länge wid hwarje tillfälle, och Swerkerska och Erikska ätternas så kallade Riksbyte är i sjelfwa werket striden emellan ett Göthiskt och ett Swenskt Konungahus, hwilken wid thron-ledigheterna utbry-

landh, oc war i rade att S:t Erik wart slagen, thy drap Knut S:t Eriks son honom oppa Wisingsöö." Den gamla pros. Sw. Krönikan. Script. Rer. Suec. l. c. Enligt Ericus Olai hade Carl Swerkerson långesedan blifwit till Konung utwald, och i twå år werkeligen regerat (således i Götharike) innan Erik den Helige blef dräpen.

107) *Saxo*. L. 14. p. 412.

108) I en bulla af Påfwen Alexander III. — Celse Bullarium. p. 38.

ter. I Konunga-längden wid Westgötha-lagen framställes både Knut Erikssons och hans sons Erik Knutssons upphöjelse på thronen såsom följd af en eröfring. Om begge säges, att de „wunno Swerige med swärd och seger" emot Carl Swerkersson och Swerker II, med hwilka de wexlade i regeringen och för hwilka de begge i början måst fly och söka en fristad i Norrige. Att de i denna strid mot Swerkerska huset, hwilket understöddes från Dannemark, dit Swerker II tagit sin tillflykt, haft Upswearna på sin sida, är klart af det föregående, och intygas dessutom af Ericus Olai, (som sjelf här följer äldre anteckningar) i berättelsen om slaget wid Gestillren år 1210. „Der blef Konung Swerker slagen, säger han, „samt Hertig Folke, tillika med många andra, „och segern föll de Swenske i händer; ty ef„ter som Konung Swerker hade dräpit S:t „Eriks sonesöner, Konung Knuts söner, wid „Eljarås, när Erik kom allena undan och flyd„de till Norrige, derföre blefwo Upländnin„garna af en häftig wrede emot honom upp„tände" 109). Det så kallade mordet wid Eljarås, heter i en gammal chronologi kriget wid Eljarås 110). I ett bref från Påfwen

---

109) *Ericus Olai.* L. 3.

110) MCCV bellum fuit in Ælgheraas et interfecti sunt Filii Kanuti Regis. Chron. vetusta ab anno 880 ad an. 1430. Script. Rer. Suec. T. 1. p. 621

Innocens III till flera Swenska Biskopar af d. 13 Oct. 1208, i hwilket de anbefallas att bannlysa Erik om han ej till Swerker åter lemnar riket, framställes händelsen sålunda, att K. Knuts söner, omyndige wid fadrens död, hade sedermera slått efter Swerkers lif och sluteligen blifwit öfwerwunna i ett fält-slag, der tre af dem stupade 111). Den unga Johan Swerkerssons wal till Konung efter Erik Knutsson synes ha warit fredligt. Ocksä war han utan medtäflare; ty Eriks son, sedermera Johans efterträdare, föddes först efter fadrens död. Med Johan utgick Swerkerska huset och med Erik Läspe Erik den Heliges ätt.

Wi ha gifwit en öfwersigt af den söndring, som under denna tid så ofta hotade att upplösa rikets enhet. Striden mellan hedendom och christendom föranledde den först, men har ej ensam kunnat wara deß orsak, då den/så länge fortfor sedan religionsstriden upphört. Det war under deßa oroligheter, som de nationella skilnaderna inom Swenska folket småningom bortnöttes, tills det på den gamla religionen grundade Riksförbundet, under den

111) Celse Bullarium p. 51; Jfr Lagerbring S. R. H. 2 D. s. 292. Det Påfweliga brefwet hade blifwit utfärdadt på klagan af Ärkebiskop Valerius i Upsala, som höll med Swerkers parti och följt Konungen på flykten till Dannemark.

nyas inflytelse hann återställas, hwilket gick så mycket långsammare, som med det samma en mer utbildad samhällsordning i allmänhet infördes. Sjöröfweriets upphörande, helgd åt fredlig näring, christeliga äktenskap och erkännandet af qwinnans rättigheter, träldomens mildring och slutligen afskaffande, samt sjelfhämdens inskränkning woro de borgerliga frukterna af en Religion, som öfwerallt infört aktning för den swagares rätt, och derigenom, emedan styrkan förswarar sig sjelf, först werklig aktning för rättigheter i allmänhet. Sjöröfweriet, om också drifwet med iakttagande af wißa hederslagar, war dock under Hedendomen ett allmänt näringsfång i Norden. Westgötha-lagens stadgande: „Löper någon man å härskepp och gjörs sjöröfware (bunkabiter) — det är nidingswerk" 112), wisar oß derföre införande af christelig sed. Att bygga bro och röjda wäg, blef genom de andeliga ansedt för goda och heliga werk; och af alla Biskopssäten uppstodo städer, samlingsplatser för fredlig idoghet. Det gamla i Landslagen införda formuläret, hwarmed giftoman ägde att qwinna i brudgummes händer sätta, nämligen: „jag gifwer dig min dotter till he„ders och hustru, och till halfwa säng, till lås „och nycklar, och till hwar tredje penning, som „i ägen eller äga sån i lösören, och till allan

112) WGL. Ard. B. Fl. 1.

„den rätt, som Uplands lag är, och den helige Erik gaf i namn Faders, Sons och den „Helige Andas“ 113), innefattar de rättigheter, som Swensk hustru, förr ofta ej bättre än „mannens träl och fotaträd,“ först erhöll genom en af Erik den Helige i christendomens namn påbuden lag. Den sista författningen om träldomens afskaffande är af K. Magnus Eriksson, som på sin Eriksgata år 1335 förklarade „till Guds och Jungfru Marias heder och till ro för sin faders och farbroders själar, att ingen af christna föräldrar född mer skulle wara eller heta träl“ 114). — Sjelfhämnden och slägt-krigen mildrades genom fridlysande af wissa orter och tider. Kyrkor och Kyrkogårdar woro fristäder 115). Alla helgdagar och äfwen längre tider wid kyrkans årliga stora helger fridlystes. Man kallade det Guds helgd 116), eller.

113) LL. Gift. 5. c. Jfr. Upl. L. Kyrk. B. Fl. 3.

114) Hadorph Gamla Stadgar efter Björkö-rätten p. 10. Förordnandet gällde egenteligen för Wester-göthland och Wärende. Uplands-lagen af år 1296 hade redan stadgat, att ingen christen man kunde säljas och Birger Jarl, i följe af Skennings Concilium 1248, att ingen måtte bli träl för skuld. —

115) Westgötha-lagen Kyrk. B. Fl. 9 stadgar, att om äfwen blod af wåda kommer i Kyrkogård, då skall torfwen med blodet utskäras och kastas ur Kyrkogården.

116) Gottlands-Lag. 8. c. §. 6.

eller Guds frid. — Deraf den skröna, ännu bland allmogen brukeliga hälsningen, uppkommen derigenom att man wid deßa högtider i synnerhet samlades eller besökte hwarandra. Äfwen andra tider fridlystes, såsom sånings- och skördetiden. Det kallades Wårfrid och Andfrid 117). Den förre warade i Uplands-lagen från 5:te Söndagen i Fastan till Christi Himmelsfärds-dag, eller enligt Westmanna-lagen mellan Påsk och Pingst: den senare från Olsmäßan (d. 29 Juli) till Michelsmässan. Genom deßa serskilda frider förbereddes den af Birger Jarl införda Konungsliga beswurna friden eller Edsöret 118). Deri innefattades i synnerhet Kyrkofrid, Tingsfrid, Qwinnofrid och Hemfrid 119), hwilka likwäl hwar för sig funnos stadgade förut. Kyrkofriden war införd af de andeliga: Tingsfriden war genom sakens natur gammal. Westgötha-lagen, som ännu ej har någon Edsöres-balk, räknar brott emot bägge för nidings-werk, och säger tillika om qwinnan, „att hon „har alltid frid till möte och mäßa, om än al„drig så mycken fejd är mellan männer 120).

117) Upl. L. Tingm. B. Fl. 15.

118) Edsöre, skrifwes äfwen Ezwöre (på Tyska Eidschwur), och är det samma som Edsord eller Edsformulär. Jfr Ihre Gloss. in v. Swärja.

119) Se Konunga-eden i K. Christoffers Landslag.

120) WGL. Urb. B. Fl. 1. §. 6.

Att också hemfriden, hwarigenom bondens tomt war fredlyst, så att åfwen den man, som „flydde för sina owänner" till en annans gård, ej inom gårdsledet eller grinden kunde gripas, — war stadgad före Edsöret, kan slutas af Östgöthalagen 121). — Genom Edsöret förklarades så wäl brott mot de nyssnämnda fyra förut stadgade friderna, som flere andra förbrytelser, hwilka Lagarna förut betecknat med namn af nidingswerk och urbotamål, för brott emot Konungens frid, som han swurit sina undersåtare, bestämdes närmare och belades med landsflykt öfwer allt riket och egendoms förlust. Det war ett bewis på Konunga-maktens tillwäxt och tillika en början till en för hela riket gällande lagstiftning, hwilken genom den andeliga makten hade blifwit förberedd.

Men detta war ej det enda sättet, hwarpå Kyrkans inflytelse yttrade sig. De andlige utgjorde öfwer hela riket ett eget stånd och blefwo det första privilegierade. Derigenom lades grunden till representationen i staten efter stånd. Det Swenska Prästeståndet war wäl ifrån början folkmässigt till hela sin inrättning, och har åfwen förblifwit det mer än i andra länder. Prästen waldes i allmänhet af Socknemännen och stadfästades i ämbetet af

121) ÖGL. Edsöre B. Fl. 14.

Biskopen 122). Om Biskop skall tagas, stadgar Westgötha-lagen, „då skall Konungen allt folket spörja hwem de wilja hafwa. Biskop skall bondeson wara (det will säga af fri börd). Konungen skall honom staf i hand sätta och gull (gullring) å fingret. Sedan skall han honom i Kyrka leda och i Biskops-stol sätta. Då är han fullkomligt tillwald, och intet fattas utan wigsel" 123). Detta äller om de äldre tider och war ett ibland de å kallade mißbruk, med hwilka Romerska hofet länge hade måst öfwerse, „för det otamda Swenska folkets hårdhets skull," enligt Påfwen Honorii III:s eget uttryck i en bulla 124). Men på mötet i Skenninge 1248 fullbordades Hierarkiens byggnad äfwen i Swerige. Presternas giftermål afskaffades, Canoniska lagen infördes och, i följe af Domcapitlens inrättande, utestängdes de werldsliga från deltagandet i Biskopswalen. Det andeliga ståndets frihet

122) Nu är kirkiu wigdh, tha komber Präster ok till hännar bedis. Thet mun rätt wara, then att taka, sum allum a sämber. Soknamän aghu med honom till Biskops fara. Biskoper a skuda ämpni thera ok kunnist Prästins ok wixla-bref hans. — — Nu är den Präster takin bodhi medh Biskups wilja, ock swo soknamanna, tha aghu Bönder Kirkiu sina och skrudh hänna Prästi i händer sättja ok han klokkara. Upl. L. Kyrko B. Fl. 5.

123) WGL. Fragm. af Kon. B. Fl. 2.

124) Celse Bullarium, p. 60.

från werldslig tunga och werldslig domstol, war redan förut stadgad och blef det fullkomligt under K. Magnus Ladulås, hwars regering åfwen utmärkes genom det första uttryckeliga privilegium för Adeln såsom Krigsstånd.

Ärftelig Adel fanns af ålder i Norden ingen annan än Konungaslägt; hwilken gaf Konunga-namn åfwen utan rike. En tjenst-adel uppkom derjemte genom Konungarnas militariska hof, utan ärftelighet, men betydande genom det anseende, som åtföljde en Konungens wapenkamrat. Att hwar och en sådan för öfrigt war fri från Konungslig utskyld, följde af sig sielf. Han betalte med sin person. Han och hans likar underhöllos twärtom af Konungen och erhöllo förläningar. Af denna militariska klaß 125), som under stridande Konunga-husens fejder om kronan wärt

125) Deß medlemmar motsättas bönderna i lagarna under det allmänna namnet tjenstemän, åfwen Länsmän, och (från Magni Ladulåses tid) Riddare och Swenner. Jfr Westm. L. Tingm. B. Fl. 19 och WGL. Tingm. B. Fl. 2,. som stadgar att ingen tjensteman kan Nämndeman wara, om det ej sker med Böndernas och Häradshöfdingens wilja. — Ett allmänt namn på denna klaß war åfwen Hofmän (hwilket i äldre handlingar företrädeswis betyder Krigsmän, Militärer af profession). De förnämsta bland dem kallades af ålder Tignarmän.

i antal, wigt och oafhängighet, uppstod nu ett privilegieradt stånd. Deß medlemmar förklarades af Magnus Ladulås ej blott sjelfwe frie från all Konungslig rätt, utan fingo äfwen denna frihet för sina underhafwande och landtbor, emedan, heter det i stadgan af år 1285, „det är wäl wärdigt att de, som oß följa framför andra både med råd och hjelp, hafwa mer ära" 126). Den personliga förbindelsen till krigstjenst låg ifrån början till grund för denna frihet. Men man kunde nu så mycket mer göra anspråk på deß befästande och utwidgande, som den dyrare tjensten till häst blifwit det utmärkande hos Konungens män framför andra. Denna tjenst ansågs af så mycket wärde, att Konungen utsträckte samma frihet till dem, som åtogo sig Rusttjenst (egentligen Roß-tjenst, af Roß, häst). Det frälse, som dermed förentes, war fästadt wid tjenstens utgörande och war således ej ärfteligt. Det blef dock ärfteligt, sent och småningom, i samma mån, som tjensten upphörde att noga utkräfwas. Ärftelig Adel war i Swerige ej ännu någon annan, än den som allmänna meningen tilldelade de med Konunga-husen befryndade slägterna. De ägde såsom sådana inga egna privilegier, och woro mäktige nog att kunna umbära dem. — Åtskilliga omständigheter hade bidragit att gifwa betydenhet åt den nya Ari-

126) Hadorph Gamla stadgar, l. c.

strocratiska beståndsdel i författningen, som genom uppkomsten af twänne privilegierade stånd slutligen blef stadgad. Krigen emellan Swerkerska och Erikska husen woro på en gång serdeles egnade att upphöja mäktiga slägter, hwilkas medhåll från bägge sidor söktes, och att, såsom wi redan anmärkt, ge wigt åt den militariska hofklaßen, som under deßa oredor, wid en stridig thronföljd, synes ha bildat egna krigiska partier, hwilka under någon mäktig slägts namn och beskydd, framträdde och sedan af sielfwa krigen närdes. Sådant synes mig förhållandet ha warit med de i deßa tider så fruktanswärda Folkungarna eller — såsom den stora Rimkrönikan, hwars första författare lefde i början af K. Magni Erikssons regering, kallar dem — Folkunga-roten 127). Ifrån Birger Jarl Brosa, som dog år 1202, till och med Birger Jarl af Bielbo, med hwars söner ätten kom på thronen, war Jarl-ämbetet beständigt inom Folkungaslägten. Birger Brosa är den förste Swea rikes Jarl 128), en titel, som utmärker att Jarlen, egenteligen chef för Hofwet, nu hade uppstigit till en hög nationell wärdighet, hwilket tillika innebär en

127) Af Rote, Manipulus militum. Den stora Rimkrönikan Script. Rer. Suec. T. 1. Sect. 2. p. 5.

128) Se de gamla chronologierna i Script. Rer. Suec. T. 1. pp. 40. 52.

ftad makt hos den klaß, hwars husfwudman han från början war. En Folkunge kunde redan göra Erik Läspe thronen stridig och wäcka ett borgerligt krig, som i sina följder warade under nästan hela denna Konungs regering, och först slutades 1248. Samma år upphöjdes Birger af Bjelbo till Sweriges Jarl och huru stor hans makt redan strax wisade sig, derom wittna bäst de ord, hwilka den Romerska Legaten, som detta år bewistade Skenninge möte, om honom nyttjar. „Genom honom, säger han, styres hela detta landet" 129). Birger war sedermera, efter Waldemars upphöjelse på thronen och till sin död 1266 rikets werklige regent 130), och blef äfwen den siste Swea rikes Jarl. Magnus Ladulås delte dennas åmbete emellan Drots och Marsk 131); från början äfwen hofsysslor, men hwilkas innehafware under de följande inre stakningarna snart förwärfwade en makt, jemnlik de gamla Jarlarnas.

Kronan hade ej förr kommit till Birger Jarls hus, än deß slägt och förra anhang wände sig emot det. Folkungarnas makt

129) Per quem regitur tota ista terra. Celse Bullarium, p. 72.

130) I den Påfliga bekräftelsen på hans delning af riket emellan sina söner, säges att Sweriges rike "lagligen tillfallit Swenskarnas Hertig Birger."

131) De nämnas i underskrifterna till stadgan af år 1280 hos Hadorph. l. c.

brödts slutleligen fullkomligt af Magnus Ladulås, efter deras sista uppror (det tredje under trenne regeringar), och, utom den gren, som intagit thronen, förswinner sedermera deras namn ur Historien. Beskaffenheten af de genom dem wäckta oroligheterna upplyses genom stadgan af år 1280, som, med tydligt hänseende på det nyß qwäfda och bestraffade upproret, föreskrifwer, att „emedan lönliga „samband helst mellan wälborna männer „allmänneligen och enskildt ofta göro stor ska- „da, såsom mångstäds är pröfwadt, alltså om „det warder bewisadt att sådana samband äro „bundna eller med skrift, ed eller någon för- „säkring samtyckta, då skola, till det minsta, „de brottsliges gods skötas och de sjelfwe för- „klaras ewärdeligen för utlaga (fredlöse), „om de ej genom Konungens nåd eller deras, „som då råda för riket, warda återkallade" 132).

Men förgäfwes hade Magnus Ladulås förstört Folkungarnas sammanswurna band, och i ståndet af Kronans krigsfolk genom rusttjensten sökt för Konunga-makten ett nytt stöd; samma orsaker, som förut gjort Folkungarna så mäktiga, fortforo att werka till det ny-privilegierade frälseståndets tillwäxt och att öka Aristocratiens inflytelse i allmänhet under de grufliga brödrakrig, som sedan förödde Bir-

132) l. c. §. 3.

ger Jarls hus. Under Magni Erikssons minderårighet se wi de samband, som Magnus Ladulås wid så hårdt straff förbudit, åter offenteligen framstå och tillegna sig styrelsen. Genom föreningen i Skara d. 20 Juli år 1322, förbinda sig trettiofem andelige och werldslige Herrar att styra riket, så att de det inför Gud och Konungen, då han komme till myndiga år, kunde answara. „På samma dag — såga de förbundne — hafwe wi ingått ett confe„derations- och enighets-fördrag och på alles „wår tro enhålligt loswat, att hwar och en „af oß skall i alla saker, troligen och manligen „bistå den andra såsom en broder, serdeles „befrämja, hemligen och uppenbarligen, hans „heder och nytta såsom sin egen, men hwad „obeqwämligt, skadeligt och farligt för någon „wara kan, af alla krafter emotstå; och skall „den ene från den andre ej kunna skiljas, hwar„ken genom hot eller smicker, skänker, läckel„ser, eller under hwad färg och förewändning „som helst" 133). Ifrån denna tid styrdes under 100 år och intill Engelbrechts dagar riket mest genom dylika Aristocratiska confederationer. Magni Erikssons långa minderårighet war för de storas makt serdeles gynnande. Huru långt de med sina bewäpnade föl-

---

133) Se det Latinska originalet af förenings-acten hos Hadorph. 2:dra Delen till Rimkrönikorna. p. 14. §. 2.

sen gått i sielfswåld, wittnar Konung Magni egen stadga i Skenninge den 30 Nov. 1335, sedan han sielf tillträdt regeringen. „Wi hafwe i sanning, ja med mycken sanning försport — säger Konungen — att i wår „barndom wärte upp mångehanda sedwänjor, „flere hårda och ogagneliga än gagneliga och „goda, oß och samtlige Allmogen till mycken „bedröfwelse och spake män till margehanda „tunga. Nu sedan wi till mogne år komne „äro, hafwe wi bedit, rådt, och hotat en hård „räfst med wåra ord, att afwändas skulle med „sådana kranka sedwänjor. Men få äro de, „som det giorde, antingen för wår bön skull, „råd eller hotelse." — Derföre stadgar Konungen, att all Sweriges allmoge skall hafwa fred att ingen med fulla wapen (i fall han ej är utsatt för blodshämd) må rida öfwer landet utan Konungens wilja, i synnerhet ingen fara med storflockar, d. w. s. med ansenligt bewäpnadt följe, hwarigenom landet ödes, utan bestämmes nu huru stort följe, Biskopar, Riddare och Swenner äga att med sig taga: wåldgästning, i allmänhet allt wåldsamt afhändande af andras egendom och förminskning i kronans rätt och inkomst förbiudas strängeligen. Wåldsamheterna synas stigit så högt, att de afskräckt från all laglig klagan. Derföre förbiudes måls-eganden nedlägga sin rätt, och allmogen, som wåldsgerningar öfwergå, tillsäges att uppenbara dem utan all rädhå-

ge. "Sannerliga, och utan twifwel wi wilje, "äge och skole det rätta," säger Konungen. — "Med Lag och laga dom skall man sitt kräfja, "ej med rån och wåldswerkan. Ty att den "som Lag försmår, äger af Lagen wara för-"smädder." — Sådant war förnämsta innehållet af Skenninge-stadga, som K. Magnus gaf tillika med sina "kära rådgifware, som ä-"ga och wilja," heter det, "både med råd och "gerningar Oß styrka det att hålla, ehwem det "ocksä gäller" 134). Att deße rådgifware i sielfwa werket mer betydde än Konungen, wisar bäst Riksdrotsens Nils Ambjörnssons (Sparre) fullmakt af samma år, som tillägger honom en nästan oinskränkt myndighet. Konungen lofwar att förswara honom, och alla hans medhållare; och Prinseßan Euphemia, Konungens syster samt tre och tjugu herrar förpligta sig att med hjelp, råd och all sin förmåga bistå honom uti allt hwad som rörer Konungens, rikets och hans egen heder och nytta 135). En Aristocratisk Liga affatte sluteligen, 1363, den swage Magnus och inkallade Albrecht af Meklenburg: en annan, med den öfwermäktige Bo Jonsson i spetsen, nödgade denne Konung att år 1371 nedlägga nästan hela sin makt i Rådets händer: en tre-

---

134) Hadorph Gamla stadg. efter Biörk. R. p. 11.

135) Se Nils Ambjörnssons fullmakt. — v. Stiernman Höfdingaminne. p. 209.

dje, besittende af exsecutorerna af Bo Jons-sons testamente, erbödb 1388 Swenska Kronan åt Margareta. Och ehuru wid tidpunkten af Calmare Unionens afslutande (å Sweriges sida slutligen ett werk af nöden, emedan de långwariga inre oroligheterna bragt riket till det yttersta) Konungamakten i Margaretas hand synes ansenligt ökad, war likwäl åfwen det egentliga bandet i Unionen ett Aristocratiskt, och blef det allt mera. Unionen war i sjelfwa werket en confederation emellan de Nordiska Stora, i hwars skydd enskilda confederationer i hwarje rike sökte bemäktiga sig regeringen, eller inflyta på allmänna angelägenheterna. Exempel på sådana föreningar, eller såsom Hadorph kallar dem, Herremäns-förbund förekomma i Swerige under hela Unions-tiden 136).

Äfwen dessa utwärter på den gamla Swenska förbundsförfattningen äro wigtiga för dess Historia. Genom dem i synnerhet fullkomnades den Aristocratiska öfwerbyggnad, som småningom betäckte den gamla författningen, hwars

136) I de af Hadorph i 2 D. till Rimkrönikorne utgifne gamla acter förekomma under denna period dylika föreningar, åren 1396, (p. 62); 1435, (p. 90. p. 93); 1438, (p. 126); 1450, (p. 175); 1451, (p. 199); 1466, (p. 247); 1483, (p. 318); 1494, (p. 349); 1501, (p. 372); 1512, (p. 424).

undritning likwäl förblef oförändrad. Lands- apslagarna, efter hwilka wi framställt denna undritning, erhöllo sin sista utbildning just ider Folkunga-ätten, hwars uppstigande på ronen tillika utmärker Aristocratiens tide- varf. — Men sedan de fordna krigen mel- n stammarna slocknat och slägt- och parti- ider mellan de stora kommit i stället, upphö- , med folkets aftagande politiska betydenhet, wen till en stor del både fördelarna och fa- rna af den gamla författningen. Endast stäl- n rör sig den gamla sjelfständighets-andan s Landskaps-förbunden, såsom då Småländ- ngarna walde sig en egen Konung den tid et war deladt mellan K. Birger och hans öder 137).

Att Lagmännen från Magni Ladulåses tid efwo upptagne i Rådet (hwilket sedermera i agni Erikssons Lagbok förklarades för med- re mellan Konung och folk), bidrog att på gång fästa deße de gamle Landskaps-för- ndens föreståndare wid det stora aristocrati- a intreßet, och att tillika bibehålla förbunds- rfattningens form. Ty då Lagmännen af

137) Han het Bugge och blef Konung 1316, enligt Ericus Olai. L. 3. p. 111. — En gammal chro- nologi i Script. Rer. Suec. T. 1. p. 57., kallar honom Byrge, och säger, att han anförde Små- ländningarna i upproret mot K. Birger, sedan denne tagit sina bröder af daga.

älder woro representanter för landskaperna, men nu tillika Konungens Råd, kunde så mycket lättare, utan någon wåldsam förändring, de gamla Riks-Tingen eller Riksdagarna förwandlas i Herredagar, från hwilka endast de öfrige Allmogens fullmäktige uteblefwo. Upphofwet till Herredagarna finner man i K. Magni Ladulåses stadga af år 1280, der det heter §. 1: „Om någon ting felar i allmänne„ligt eller enskildt ärende, som tarfwar närst „och rättelse, ändock derom ej är förut i La„gen satt eller stadgadt, då wilje wi, att hwad „med wårt Råd och wåra goda män wi „deröfwer beslutom och låtom skrifwa och på„lysa för alle män, det skall man hörsamma, „och fly hwad wi förbjude„ — samt i samma stadgas 6. §., der det säges: „Emedan alltför „mycken Allmoge är wan att göra dröjsmål, „då bjudom wi och wiljom det framdeles häl„las, att hwilken tima wi kalle wårt rike till „något samtal, då må ingen djerfwas att kom„ma dit, utan de som äro kallade med wårt „bref eller bud, om man ej hafwer nödfall „och kommer i sin egen kost; ty det tyckes wara „skäligt, att wårt folk ej tynges af kosten" Odalbönderna woro således dermed likwäl ej beröfwade sin rätt att komma till Riksdagarna, om de funno sig i behof att den samma utöfwa. De upphörde ej heller att wid wigtigare tillfällen kallas. Till walriksdagen år 1319, kallades både Hofmän och Bönder: af de

senare fyra från hwart härad 138). Ericus Olai nämner deßutom Borgare 139), och det är första gången deße förekomma såsom deltagande i representationen. I den förening, hwilken de förnämste andelige och werldslige Herrar samt Lagmännen wid samma tillfälle ingingo 140), stadgades, till förekommande af de olaga beskattningar, som under de föregående borgerliga krigen uppkommit, att ingen ny skatt skulle kunna äläggas utan samtycke af de förenade Herrarna, som deröfwer borde höra folket; hwarefter skatten af en Herrarnas fullmäktig och twänne bönder från hwart landskap borde uppbäras och endast till det uppgifna ändamålet anwändas. Under Magni Erikssons minderårighet och den nu inträdande förmyndare-regeringen befästades Aristocratien, såsom förr är sagdt, och Herremänsförbunden kommo till en sådan makt, att de tillegnade sig styrelsen, och mer än en gång bortgåfwo kronan. Detta fortfor utan serde-

---

138) Stora Rimkrönik. Script. R. Su. T. 1. s. 2. p. 57. Af Hofmännens, d. w. s. den Kungliga militärens riksdagsrätt, uppkom, sedermera och då Adeln hade stadgat sig såsom ett serskildt stånd, brukat att deßutom kalla Krigsbefälet till Riksdagarna.

139) L. 4. p. 121. Edit. Loccer.

140) Upsala d. 9 Juli 1319. Hadorph 2 D. till Rimkrönikorna.

des motstånd tills de utländske fogdarnas förtryck under Unions-regenterna wäckte Engelbrecht och skilde folket och de stora. Engelbrecht, om hwilken en gammal anteckning säger, att han i tre år regerade Swerige 141), föll ett offer för hat och afund. Hans makt blef hans fall. Men emellertid fanns ifrån denna tid och genom den anda han lifwat, ett gifwen motwigt mot det Aristocratiska partiet och deß wid Unionen fästade fördelar. Carl Knutsson, ifrån en lysande Parti-chef en dålig och olycklig Konung, blef blott en fastboll mellan partierna. Hans upphöjelse söndrade honom från de mäktiga, och med folkets sak kunde beskyddaren af Engelbrechts mördare aldrig uppriktigt förena sin egen. Sturarne hade lärt af hans öde både att ej eftersträfwa kronan, och att stadga sin werkliga makt på en säkrare grund, än på de storas ömtåliga, lätt wexlande intreßen. Såsom Riksföreståndare sökte de sitt stöd hos allmogen, som genom de långwariga olyckor de främmande Konungarna bragt öfwer riket, emot det förnäma Unions-partiet blifwit allt mer fiendtligt sinnad. Folkets af Engelbrecht återwäckta, af Sturarne begagnade politiska betydenhet lifwade åfwen

141) Diarium Wadstenense. Script. R. Su. T. I. p. 151.

till en del å nyo de gamla Democratiska
ierna, och wi se stundom bönderna gen=
egna föreningar och beslut motwäga de
locratiska partierna och Herremäns=förbun=
T. ex. När efter K. Carl Kuntssons död
o, öfwer ett år förgick under twedrägt e=
an Rikets Råd — säger Olaus Petri, „ty
part wille hafwa Herr Sten för Höfwids=
in, och en part wille icke; då församla=
sig Bönderna i Upsala af Upland, Sü=
rmanland, Dalarne, Helsingeland och flera
ndsändar, tolf bönder af hwart Härade,
belefwade ett herramöte i Eneköping det
lt Riksens Råd skulle tillhopa komma och
aga till endrägt, ty de sade sig ingalunda
inna länger sådana twedrägt lida i lande=
a" 142). Wi se således här bönderna
eget bewäg samlade till ett riksmöte. Det
dem belefwade herremötet gick åfwen för
, men blef utan följd, tills på ett nytt mö=
i Arboga, der bönder och borgare infunno
, Sten Sture, i synnerhet genom deras in=
telse, blef wald till Riksföreståndare 143).

142) Olai Petri Chrönika. Script. Rer. Suec. T. 1; Sectio 2. p. 322.

143) "Ther wardt en låst Tyskt öhl upplagt för "bönderna. Therföre gåfwo the röstena, som han "begärade, som öhlet gaf". ibid. Detta war ett af de ställen i Olai Petri krönika, som så höger

Då Rådet icke deß mindre deltes af oenighet och många dagtingade med K. Christian I, samt förmådde bönderna i Fierdhundra och en del af Upland att hylla honom, skrefwo Sten Stures medhållare till de i Stockholm församlade Biskopar och Rådsherrar: att de ingalunda wille erkänna den Danske Konungen, utan „förewetom wi oß fulleliga," säga de, „med de gode män och Allmogen i Dahla, „Närike, Sudermanland, Rhodin och mestedelen öfwer allt riket, så att de alle äre i den „måtto wid samma sinne med oß, och derupå wele wi nu strax göra oß redo och följa „wår Höfwidsman Herr Sten Sture upp till „Stockholm, att afwärja wårt och Riksens „förderf det starkaste och färdigaste wi kunne" 144). Segern wid Brunkeberg (d. 11 Oct. 1471) mest wunnen af en bondehär, stadfästade Sten Sture i regeringen; och då han sluteligen i öppen fiendskap med de stora måste år 1497, ehuru Dalkarlarna hade wäpnat sig till hans förswar, öfwerlemna riket på en tid åt K. Johan, Christians son, sade denne till honom: „Herr Sten! I hafwen gjort ett „ondt testamente i Swerige, i det I hafwen „gjort bönderna, som Gud skapat till trälar,

ligen mißhagade K. Gustaf I, att han sjelf i sina bref anför det såsom en orsak till sin owilja emot författaren.

144) Hadorph 2 D. till Rimkr. p. 268.

Herrar, och de som Herrar skulle wara
e J göra till trälar" 145). Ett serskildt
ind emellan Dalkarlarne och Stockholms
fanns i Sturarnes tid, och war ett af
s förnämsta stöd 146). Att Sten Sture
yngre efter sin faders Swante Stures
genast kom i besittning af Westerås slott
Stockholm, war en werkan af detta för-
147), och beredde honom wägen till Riks-
ändareskapet. Alla bönderna woro på
s sida, äfwen den yngre adeln. Nästan
Rådet war åter emot honom, hwarföre
deß bemödande att upphöja Herr Erik
le till rikets höfwidsman mißlyckades, Ar-
kop Jacob Ulfsson, alla Biskoparna, deß-
i trenne andelige och nitton werldslige
sherrar ingingo sins emellan en med ed

5) Olai Petri chr. l. c. p. 333.

6) Fant. Acta Dalecarlica. An. 1503 — 1511. Dissert. Acad. Ups. 1810. Jfr Olai Petri Chr. l. c. p. 322.

7) Tå jag efter min fader till wålde kom
Bergzmän lade sig mest therom.
Westerås slott flydde the mig thå,
Stockholms slott gjorde the också. — Stora Rimkr. Script. Rer. Suec. s. 2. p. 203. Bergsmännen från Westmanland och Dalarne, med hwilka Swante Sture hade ett sammanträde i Westerås då han hastigt dog, skrefwo i hans namn ett bref till de öfrige rikets innebyggare, att hans son borde wäljas till rikets höfwidsman. ibid.

bekräftad förbindelse: att af alla krafter göra dem motstånd, som wille tränga Rikets råd från den frihet, makt och wälde, som de och deras förfäder haft af ålder efter Sweriges Lag och god gammal sedwänja, att skicka styrelsen och regementet, som dem synes bäst och nyttigast wara, efter tidens läglighet, synnerligen då ej krönt och smord Konung finnes i landet: de lofwa på christlig tro, att komma hwarandra till hjelp och tröst och wåga lif och lefwerne för hwarandras wälfärd och friheter: de förpligta sig att upprätthålla ett godt förstånd med Dannemark: de stadga att den, som med ord och gerning, stämpling eller arga list häremot går, den skall ha förbrutit lif, heder och ära och all Kronans förläning och sitt eget gods, såsom lagen innehåller (ett besynnerligt tillägg!): „Och hoppas oß — heter det „slutligen — detta förbund, så redeligt och skäligt wara, att wåre kåre medbröder, som ej „tillstädes äro, deßlikes den menige man i „Sweriges rike, fattig och rik, ingen undan„tagen häremot ej falla kan med någon skäl och „rådelighet" 148). Sten Sture blef icke deß mindre genom allmogens röst bekräftad som Riksföreståndare 149). Men det hat som derigen-

148) Hadorph till Rimkr. l. c. p. 424.

149) The råddes för Allmogens wrede och hoot. The wille thå ej göra them emoot. — säger Rimkr. l. c. p. 293 — om Herrarna.

om grundlades emellan det Sturiska och Trolliska partiet, öppnade dörren för Christiern I:s tyranni i Swerige.

Gustaf Wasas uppträde war helt och hållit egnadt att, med den lifwade frihets-andan hos folket i allmänhet, åfwen wäcka densamma hos serskildta Landskapers menigheter såsom sådana, hwilka wi derföre under de täta oroligheter, som utmärka första hälften af hans regering, ofta se sielfständigt handla, utskrifwa möten, ingå förbund eller med hwarandra förnya gamla fördrag, och i allmänhet ännu en gång återkalla för oß en liflig bild af den fordna förbunds-författningen, innan den för alltid förswinner 150). Dalkarlarna hade under Gustafs eget anförande gifwit exemplet och inbudit de öfrige landskaper att med sig göra gemensam sak emot Christiern tyrannen. Det i följe deraf förnyade förbundet emellan landskapernas menigheter åhe-

150) Det gäller i synnerhet om de Norra Landskaperna, der inga Herremän funnos. Likwäl finner man åfwen i de södra dylika exempel. År 1520 wid det Danska infallet slöto inwånarne i Blekinge och Småland, ehuru de förre lydde under Dannemark och de sednare under Swerige, med hwarandra förbund, att hålla friden sins emellan, och förswara sig gemensamt mot allt öfwerwåld, som dem af någotdera riket tillfogas kunde. Celsius Gustaf I. Hist. T. 1. s. 167.

ropas i det bref till Dalkarlarna „från den „menige man öfwer hela riket nedan om Da„lelagen,“ som K. Gustaf I lät uppläsa för Dalallmogen, då den år 1528 straffades för sitt uppror med den falska Sturen. Dalkarlarna sägas der ha handlat mot det förbund de gjort hade med Stockholms stad 151), och de öfrige landskapers menigheter, „hwilket — heter det —, „wi med eder beseglade bref kunne be„wisa, dem i hafwe utskrifwit kring om hela „riket till hwarje Lagsaga. — — Ej skole i tro, „att wi äre eller wele wara få lätte på tygeln, „att träda ifrån den lydna, huldskap och man„skap, wi wår Nådige Herre lofwat hafwe, som „i göre, icke heller bekänne wi eder fullmyndi„ge, att i skolen sätta oß för Herre och Ko„nung hwem eder synes“ 152). Detta samma förband åberopas af Dalkarlarna sjelfwa i en skrifwelse „från Kopparbergsmän, Silfbergsmän, Jernbergsmän och menige Daler till Dannemän, som byggai och bo i menige Helsingeland,“ gifwet Tuna Landsting under landsens insegel fjerdedag Påsk år 1531. 153). „Käre männer och bröder, — skrifwa Dalkar„larne — som eder alle witterligt är, att den

151) Det är det förr omnämnda förbundet emellan Dalkarlarna och Stockholms borgerskap.

152) Tegel K. Gustaf I Hist. 1 D. s. 193.

153) Infördt i Trolls Handl. till Swenska Kyrko- och Reformations-Historien, 4 D. s. 365.

„tid Konung Gustaf wår käre Nådigste Herre
„begynte annamma riket och regementet in, då
„war här i riket en stor twedrägt och olag af
„utländske män, då hade wi wåre myndige
„sändningebud till eder förhörandes om det
„broderskap och förbund, som i fordom tid wå-
„re föräldrar för oß gjort och förbundit hade,
„då kommo förenämnde wåra sändningebud hem
„till oß, bebådandes oß god tiende, att i och
„wi skulle alle wara en man, ehwad oß på-
„gånga skulle antingen utaf utländske eller in-
„ländske Herrar" m. m. 154). Att Dalkar-
arne nu åberopade förbundet äfwen emot in-
ändske Herrar, dertill hade de sina skäl,
de befunno sig nämligen åter i full uppresning
mot K. Gustaf (det war deras tredie och sista
ler det så kallade klock-upproret). De nämna
samma bref att Konungen haft sina sände-
ud uppe hos dem, men att de ei kunde lem-
a deßa något swar på deras uppdrag „förr
n menige riket hafwer warit tillhopa," ser-
eles för att öfwerlägga om twedrägten i Re-
gionen; hwarföre de tillkännagifwa att de
eslutit ett möte i Arboga, emedan det ligger
idt i landet, näst kommande S:t Eriks dag
, 18 Maj), och bedja Helsingarna dit sän-
a 12 fullmyndige män af hwart härad. Dy-

154) Wi ha i detta, såsom i andra ur gamla hand-
lingar i texten anförda ställen, nyttjat wårt nu bru-
keliga stafningssätt, emedan det gamla för wårt
ändamål är likgiltigt.

lika bref sände Dalkarlarna wid samma tid till alla Lagsagor i riket med åberopande af det gamla förbundet. De fingo till swar, att förbundet wäl erkändes, men ej kunde gälla emot K. Gustaf, hwarföre ingen wille komma till den beramade Riksdagen i Arboga 155). För öfrigt erböd de öfrige Landskapers allmoge sin bemedling emellan Konungen och de upproriske. Ibland Dalkarlarnas fordringar under detta uppror war äfwen att Konungen ej utan deras lejd skulle kunna draga öfwer Dalelfwen wid Brunbäck in i deras land: ett wilkor som, enligt K. Gustaf I:s eget intyg, Sturarne alltid måst underkasta sig, men som af Konungen, då upprežningen slutligen qwäfdes och bestraffades, blef för alltid afskaffadt 156). Alla upproren under K. Gustafs regering, wisa oß sjelfständigt handlande menigheter: och ej blott de upproriska framträda såsom sådana, utan äfwen de öfriga i deras merendels wid sådana tillfällen inträdande bemedling emellan de mißnöjda och Konungen. Gustaf sjelf åskar ofta en sådan bemedling, t. ex. i det bref som han lät utgå till alla landsändar under Smålänningars och Westgöthars uppror år 1529, hwari han begärade att de öfrige ej wille taga sig af detta oberstånd och buller, utan lägga allt ting till det

155) Tegel. l. c. s. 279.

156) ibid. s. 320.

ska 157). I följe deraf skrefwo äfwen Dal-
rlarna, som då höllo sig stilla, till de uppro-
ka. I Dackefejden brukade Konungen Öst-
thèrna såsom underhandlare och medlare e-
llan sig och Småländningarna. Alle Öst-
har skrefwo d. 21 Sept. 1542 till den me-
je man utöfwer allt Småland, och förman-
dem högeligen att de ifrån sitt företagne o-
isteliga buller och uppror afstå skulle, hwar
det ej wille, då skulle de förmoda sig allt
dt af de Östgöther, så wäl som af Upländ-
igarna, Södermän, Westgöther, Dalkarlar
andre Rikséns trogne inbyggare 158). Dal-
larne uttågade sjelfmant till Konungens
lp under detta uppror, det sista han hade
uthärda. — Wi se slutligen den trotsiga sjelf-
ndighets-andan hos de serskilda menighe-
na, som af den gamla förbunds-författningen
r en följd och af borgerliga oroligheter o-
phörligt blifwit närd, mattad af egna o-
mingar, ge wika för den rigtning till e-
het, ordning och lydnad, som den store
nungen gaf åt fäderneslandet.

Med Gustaf Wasa, Befriaren, och Sweri-
nyskapelse under honom är gränsen satt
denna afhandling om forntida förbund
stridigheter inom Swenska folket. Kaste

157) Tegel. s. 229.
58) ibid. l. c. 2. D. s. 153.

wi en blick tillbaka, så finne wi, att Riket, såsom ett af flere smärre samhällen förbundet helt, under olika tider wisar sig för oß under följande olika synpunkter. I) Genom Religionen förbundna stammar och slägter under presterliga, derpå under Konungsliga Öfwerherrskare i Upsala; men riket för öfrigt, allt såsom Konungaslägten grenade sig, deladt i flera, smärre riken under Fylkes- och Häradskonungar (Ynglingaätten). II) Småkonungarnas utrotande, Landskapsförbundens uppkomst under sjelfwalda föreståndare, Lagmännen, och med det samma den egentliga förbundsförfattningens bildning, i hwilken likwäl Folklånderna behålla sina gamla på religionen grundade företräden, samt Upswea-ätten och Upsala-konungar sin fordna helgd. (Iwarska ätten). III) Riksförbundets upplösning genom striden mellan christendom och hedendom. Försök att återställa rikets enhet mot den uppkomna mångregeringen af flera samtida i olika delar af riket herrskande Konungar. (Stenkilska ätten). IV) De smärre striddigheterna slutligen upplösande sig i den stora striden emellan Swear och Göther under serskildta Konungahus, redan under förra perioden föranledd genom Götherna tidigare christendom. (Swerkerska och Erikska ätterna). V) Riksförbundets återställande och bekräftande, såsom det i Konungabalken af Uplandslagen finnes framställdt, med folkets representation efter

idsskaperna eller Lagsagorna; men tillika,
Lagmännen blifwa upptagna i Rådet, och
isterskapet å ena samt Hofmännen å andra
n bildat privilegierade stånd, en Aristocra-
tydning af hela författningen och, under
t inom Konungahuset, rikets styrelse gen-
Aristocratiska confederationer eller Herre-
nsförbund, hwilka föra fäderneslandet un-
främmande Konungar. (Folkungaätten
Albrecht af Mecklenburg). VI) Unionen,
ett stort Herremansförbund, wäcker ändt-
n genom förtryck motstånd och uppresning
folket, hwilket med återwunnen politisk be-
ighet äfwen återlifwar de gamla politiska
nerna. Bondeförbund och bondehärar un-
stora anförare, understödda af enskilda åd-
lägter, motwerka det Aristocratiska Unions-
eßet, tills en Tyranns bödelsyxa sönder-
ger Unionen och med det samma uppwäcke
åt riket en räddare från utländskt ok och
jerlig förstöring. (Engelbrecht — Sturarne
Gustaf Eriksson). — Gustaf har att kämpa
en gång mot de Aristocratiska confedera-
ierna, som wid första tillfälle förnyas och
hundraårig upprors-wana hos Allmogen.
n krossar genom Reformationen Hierarki-
wälde och besegrar med den makt han
genom winner åt kronan, sina öfriga inhem-
fiender. Genom thronens ärftlighet för-
nner slutligen det sista lagliga medermålet
den gamla förbundsförfattningen, nämligen

Walriksdagen, sådan som Lagen den hade föreskrifwit, eller Rikets representation efter Landskaperna wid Konunga-walet. Representationen efter stånd, uppkommen genom de privilegierade stånden, och utbildad bredewid och uppöfwer den gamla National-representationen, blef nu ensam den herrskande, och upptog i sig det fordna hela, eller Rikets Allmoge, såsom en del. Beständ blef likwäl denna representation först, (sedan Carl IX hade befästat thronens ärftlighet och sin stora faders werk) under Gustaf Adolf genom Riksdagsordningen af år 1617, och serskildt för Adeln genom upprättandet af Riddarhuset, och genom Riddarhus-ordningen af år 1626, hwarigenom man ock kan säga att Adelns ärftlighet först allmänneligen stadgades i Swerige. Sist kan, såsom med ämnet sammanhängande, anmärkas, att äfwen Stånds-representation någon gång påminte om den gamla förbundsförfattningen genom provincial-stånder, hwilkas sammankallande under de första Wasa-konungarna war ingen ting owanligt. Senast förekommer det under K. Carl X, som år 1657 lät sammankalla Ständerna öfwer hela riket till provincial-möten. Det war med beräknad afsigt, emedan Konungen under sin frånwaro i kriget ej gerna såg dem allmänt samlade, och han wann dessutom, att desa Landskaps-möten täflade med hwarandra i beredwillighet att utgöra den begärda krigshjelpen. Man fann exemplet så eftertänkligt, att i 1680 års regeringsform provincial-möten i stället för Riksdag alldeles förbödos.

G — R.

Nordiska Fornlemningar från Skåne.

I Malmöhus Län, på Qwistofta bys ägor, omkring en åttondedels mil i wester från byn, ligger en större ätt-hög, Åsa-högen kalladd, troligen benämnd efter en låg jord-ås, som sträcker sig bredwid högen i söder och norr. Man äger på denna ätthög den fria och owanligt sköna utsigten öfwer Öresund och stränderna af Seland. Då högen warit alldeles oskadad, har den wid foten hållit omkring 90 steg och från foten till toppen i sluttningshöjd 15 steg. Ofwanpå har den troligen warit försedd med en så kallad Kummelgrotta (Jättestuga), som bestått af 10 upprättstående ganska stora wäggstenar och hade, då gräfningen i högen företogs (Juni 1819) endast en öfwerliggare eller takhäll, som knappt betäckte hälften af sjelfwa grottan. Denna öfwerliggare syntes i anseende till sin oformliga och kantiga figur ofwanpå wara skadad och sönderslagen: på undre sidan war den likwäl alldeles slät, som sådana takhällar wanligen pläga wara. Då inom Qwistofta Socken dylika Jättestugor förekomma, alla försedde med twänne takhällar, hwilka helt och hållet skyla sjelfwa grottan och då ofwanpå Stenshögen, som ligger strax bredewid Åsahögen, äfwen finnes en sådan Kummelgrotta, som är fullkomligen täckt af

twå stora takhållar, anser jag det wara t
digt, att åfwen hår ursprungligen warit
Jåttestuga, ehuru den nu war så uppfylld
jord, att intet tecken syntes till grottans w
stenar, med undantag af dem, som nedfal
den sandgrop, hwilken war gråfwen i hög
ena sida samt att nåmnde Jåttestuga åf
haft twånne öfwerliggare till betåckning.
södra sidan har denna Jåttestuga eller g
kammare, som den råtteligen bör kallas, i
rit försedd med en uppgång, bestående af
ra uppråttstående stenar i twå rader, i
blott en alns bredd emellan hwarje rad. Tab
fig. 1, A. 3. Nyßnåmnde uppgång har ån
i behåll 8 sådana emot hwarandra uppr
stenar, nåmligen fyra på hwardera sidan
har troligen stråckt sig ånnu långre ån sjelf
åtthögen, emedan en lång, sluttande upphöjn
ånnu röjer sig på denna sidan om högen. D
na pråktiga åtthög har lidit stor åwerkan
det sednare slågtet. Byns inwånare haf
derifrån i flera år håmtat fyllning till wågl
ning, så att nåstan hålften af högen war bo
förd och att derigenom fyra af de wåggstenar, s
bildat wåggen i graf-kammaren, lågo nedfa
ne i sandgropen. Tab. I. fig. 1, A. 2. 1
der det jag med några bekanta betraktade d
na hög i det inre, hwarest den war utgrå
blef en af oß snart warse åndan af en m
nisko-skalle, som ånnu satt fast i mullen. De
war ungefår twå alnar från högens fordna

och på sidan af den ännu qwarliggande tak-hällen. Tab. I. fig. 1, A. 4 Wi utgräfde genast denna skalle, som likwäl genom luftens åwerkan föll i små stycken, och funno, strax bredewid, twänne andra skallar, som ock föndersöllo. Tätt bakom dessa skallar träffades en urna, som stod inbäddad i någon mulljord, och hårdt packade flintstycken, som alla woro försedda med de skarpaste kanter. Denna urna war så bräcklig, att den blott styckewis kunde upptagas; men som jag fick tillfälle att se hela bottnen, fann jag att den warit af tre qwarters diameter. Af ett stycke, hwari drat än är qwar, kan man utsätta dess höjd till omkring 5 tum. Den är af $\frac{1}{2}$ tums tjocklek, har ini den brända massan öfwerallt små qwarz- och sandstenar, samt här och der små glimmer-korn. Tab. I. fig 19. Inwändigt war den fylld med sand, något litet ben, flera, dels tunna, dels kantiga och skarpa flintskärfwor och några små runda kulor af bernsten, som föllo alldeles sönder. I den bädd af flintskärfwor, som omgaf urnan, funnos flera tunna flint-knifwar af det slag, som Tab. I. fig 2 utwisar, hwilka suto inpackade bland de andra skärfworna, samt en flintsten, huggen alldeles som en hammar, med mycket skarpa kanter öfwerallt på sidorna. Tab. I. fig. 4. Drat af denna urna hwilade på en flat sten af den tyngd, som en manlig karl förmår lyfta. Wid ena sidan af urnan träffades twänne mindre urnor, som ock ging-

sönder. De woro fyllda med mycket fin mulljord och små flintbitar samt omgifna med en bädd af flintsten och swart jord, alldeles som wid den förra. Bland ziraterna på desa urnor finner man öfwerallt figuren ᛒ. Desa urnor woro båda af en finare lera, icke blandad med så grofwa qwartz-korn, som i den förra, men öfwerallt insprängd med små korn af glimmer. — Bakom den förstnämnde större urnan, icke mer än en aln från högens öfwersta topp, och under ena ändan af den ännu qwarliggande takhällen, träffades åter en liten urna. Emellan denna och den större urnan låg endast någon mulljord med inblandade flintskärfwor och bland desa åter en af de tunna flintknifwar, som Tab. I. fig. 2. utwisar, samt en knapp af bernsten, lik den på Tab. I. fig. 11. Gräfningen omkring denna urna skedde med största försigtighet, och sedan urnan stått qwar på sitt ställe flere timmar utsatt för solskenet, hårdnade den så fullkomligt, att den erhölls nästan alldeles oskadad. Den är 4 tum hög, håller 3 tum i diameter uppe i öppningen, men i bottnen icke mer än 1½ tum. Tab. I. fig. 18. Wid sidan af denna urna träffades åter twänne skallar efter fullwärta menniskor och bakom dem en liten urna, som gick sönder — Nu hade man framträngt nästan ända till de båda flata stenarna eller skiljewäggen (Tab. I. fig.

fig. 1. B. 3.), som afdelte den öfre graf-kammaren i twånne rum. På det stället, der sist-nämnde urnor stått, företogs en gräfning på djupet, 2 till 3 alnar; men intet annat upptäcktes, än ett tunnt hwarf af swart mull och flintstenar, samt då och då en af de tunna flintknifwarna. Detta hwarf war ej annat än en af de yttre kanterna af det undre jord- och ben-lager, som troligen aldraförst blifwit ned-lagdt i bottnen af hela graf-kammaren och hwilket lager wi nedanföre närmare komma att beskrifwa. — Sjelfwa det yttre af högen war bildadt af sand; i kanten lågo stora kullerste-nar, för att sammanhålla den öfriga fyllnin-gen och gifwa högen sin tillbörliga rundning.

Då intet mera märkwärdigt fanns genom gräfning på detta stället i den westra graf-kammaren, afstannade arbetet här, och genom benäget biträde af Kyrkoherden i Qwistofta, D. Munck af Rosenschöld företogs gräf-ning i högens centrum inom den krets af sto-ra upprättstående stenar, som bildat sjelfwa grottan, och af hwilka sex ännu qwarstodo. Det första, som här uppkastades, war sand, blan-dad med en mängd större flintskärfwor, som alla tydligen woro huggne, och af hwilka en stor del woro försedda med tre skarpa kanter och slutades i en spets. Flera stora kullerste-nar funnos äfwen häri nedpackade. Sedan

man hunnit omkring en half aln ned på detta ställe, mötte en flat sten af ungefär sex qwarters höjd, som stod på kant och syntes tydligen hafwa utgjort en skiljewägg emellan denna östra grafkammare och den westra, hwari de redan beskrifna urnor förwarats. Då man gräft ungefär en aln ned i detta centrum af högen, träffades en wäl slipad och huggen flintwigge, 4½ tum lång, som låg på en af de bredare sidorna. Den war alldeles hel, försedd med den skarpaste egg i den breda ändan och af det slag, som på de bredare sidorna äro slipade och huggne på de smalare. Strax bredewid denna wigge fanns en urna, fylld med fin sand och ben, hwilka tydligen tillhört ett barn af 10 eller 12 års ålder, emedan underkäken wisar flera nya kindtänder, som hålla på att uttränga de så kallade mjölk-tänderna. Urnan tycktes hafwa warit en half aln i diameter, war mycket flat och bräcklig och kunde blott styckewis upptagas. Strax under denna urna lågo ben af äldre menniskor inpackade i en bädd af mulljord och flintstenar, bland hwilka äfwen funnos tunna knifwar af det förr nämnda slaget och en mindre wigge, 3½ tum lång, äfwen försedd med en mycket skarp och oskadad egg. Här träffades först lårben, refben, och flera ben af de nedre kroppsdelarne, men alldeles inga ryggknotor, alla serskildt nerpackade i mulljord och flintskärfwor: slutligen twänne hufwudskallar tätt bredewid hwarandra, båda

ocket wäl inbäddade i flintskärfwor. Den e-
erhölls nästan alldeles hel och anses af Hr
ofeßor Florman hafwa tillhört en qwin-
. Den andre gick sönder i större stycken och
r troligen tillhört en karl. Då deßa skallar
swit upptagne träffades genast twänne ur-
r, som woro lika stora och lågo på ena si-
n med öppningarna wände åt båda skallar-
; de woro bägge fyllde med fin jord och
rpa flintskärfwor, och utwändigt försedde
d åtskilliga zirater. Tab. I. fig. 20. och fig.
. Deßa urnor funnos på twå alnars djup.
I gräfningen fortsattes horizontelt i detta
jer, hittade man åter twänne skallar, som
jo tätt bredewid hwarandra, och woro bägge
gifna med flintskärfwor, som de förra. Den
e af deßa skallar hwilade på en mycket wac-
och wäl slipad flintwigge, 5½ tum lång,
d alldeles oskadd egg. — Härefter blef med
hjelp af några hurtiga bonddrängar den än-
qwarliggande takhällen nedwältad i sand-
afwen, emedan den hindrade gräfningen:
twänne flata stenar, som utgjorde skilje-
iggen emellan båda de öfre grafkamrarna,
ptoges, och jorden uppkastades ur sjelfwa
afwen. Man fann nu blott några ben
i flintskärfwor, hwilka endast utgjorde lem-
ngar efter det förut nämnda öfre lagret. I
lfwa öppningen emellan östra och westra
afkamrarne träffades en urna af samma
rlek, som en af de förra, hwilken hwilade

på twänne lårben, och omkring hwilken åfwen funnos en mängd andra ben. — Sedan detta ofwanbeskrifna lager war fullkomligen upptaget, widtog derunder ett hwarf af sand, af ett godt qwarters tjocklek. Då detta sandlager åfwen blifwit uppkastadt, träffades ett nytt hwarf af mulljord, stora ben och skarpa flintskärfwor. Gräfningen kunde nu obehindradt fortsättas; hwilket skedde med yttersta warsamhet, så att man beständigt med en bred knif gräfde sig in på sidorna, för att ej krossa urnor eller hwad annat, som kunde finnas, hwilket lätt händer då gräfningen anställes ofwanifrån. Det lager, som nu träffades, sträckte sig öfwer hela bottnen af båda grafkamrarne, utan att något tecken nu mera förmärktes, att den warit delt i twänne rum. Detta lager låg på 2½ alns djup ifrån sielfwa högens yta, det hade sin största tjocklek i midten af grafkammaren och utgjorde der omkring 9 tum; sedan aftog det emot grottans wäggar, så att det der war helt tunnt och blott bestod af flintstenar och någon mulljord. Det war detta benlager, hwars yttre kanter wi förut mötte wid gräfningen i den westra grafkammaren, enligt hwad wi ofwanföre anmärkt. I detta lager funnos följande saker:

1) Menniskoben af alla slag, och deribland en mängd rygg- och halsknotor, som deremot högst sparsamt förekommit i det öfre la-

gret. Der deßa ben träffades, lågo de alltid tätt packade på hwarandra. — Af hufwudskallar funnos omkring 15, hwilka dock alla wid upptagningen gingo i smärre stycken. Ungefär i midten af detta lager, fanns en tunn skalle, med en flintknif ini (Tab. I. fig. 3.), och bredewid den låg en bete af ett swin, hwilken dock genast gick sönder. — Lösa tänder, både af yngre och äldre menniskor, funnos på flera ställen liggande alldeles för sig sjelfwa.

2) En mängd smycken af bernsten, bland hwilka följande i synnerhet märkas: a) Tab. I. fig. 11. wisar en af de knappar, om jag så får kalla dem, som aldrabäst bibehållit sig. Den är försedd med en urhålkning rundt omkring midten, har ett hål twärtigenom och är på båda ändarna afrundad. b) Är hufwudsakligen af samma form, som föregående, och skiljer sig endast derigenom, att den mot ändarna ej är afrundad, utan mera toppig och spetsig, såsom en del knappar, hwilka för några år sedan woro allmänt brukliga. Tab. I. fig. 12. c) Är den minsta af alla, som funnos af denna form. Tab. I. fig. 13. — De flesta bernstens-smycken, som träffades, woro af den form, som deßa trenne ofwannämnde. Flera bland dem erhöllos alldeles hela, och flera blott i stycken. d) Ett smycke med egg på båda ändarna och ett hål twärtigenom. Tab. I. fig. 14. Det är det enda af detta

flag, som kunde erhållas alldeles helt; men flera stycken funnos af samma form. Detta smycke är till formen fullkomligen likt twänne på Lunds Historiska Museum förwarade stenyxor af swart sten, och bland hwilka den ena har hålet på sjelfwa midten, och den andra har det närmare ena ändan. Flera likformade stenyxor finnas äfwen på Antiquitets-Museum i Köpenhamn. e) Ett smycke, som midtpå är afbrutet, har warit försedt med ett hål twärtigenom och slutats på båda ändarna i en trubbigare egg, än det föregående. Tab. I. fig. 15. f) Ett smycke med hål twärtigenom, till formen alldeles likt de yxor, som nu nyttjas att klyfwa wed med. Det har egg blott på ena ändan; och är på den andra trubbigt. Tab. I. fig. 16. g) Ett smalt och tunnt smycke, mest twå tum långt, som warit försedt med ett hål på midten, och har wid båda ändarna troligen slutat i en egg. Det är midtpå afbrutet. Det yttersta af båda ändarna är ock skadadt. Tab. I. fig. 17. h) Ett stycke af en ring, som haft $\frac{5}{8}$ tum i diameter.

Åtskilliga stycken funnos, som tydligen bewisa, att flera smycken, af de här anförda senskilda former, warit förwarade i detta lager. — På Antiquitets-Museum i Köpenhamn förekomma sex bernstens-smycken, funna på Bornholm, som wäl icke äro af samma skapnad som de på Tab. I. aftagne, men likna dem

deri, att de i ena ändan äro försedde med egg, hafwa hål twärtigenom och således wisa en tydlig yxform. De hafwa funnits i sand och äro derföre fullkomligen bibehållne, åfwenwäl till sin yttre glans, hwilken de helt och hållet förlorat, som funnos i wår grafkammare.

3) Flera urnor, men alla ganska små, och föga större, än den mindre, af dem som blifwit funna i det öfre lagret, och hwilken wi aftecknat på Tab. I. fig. 18. Ingen af urnorna i detta lager kunde erhållas hel.

4) Lock eller stycken af urnor, som tydligen lågo isolerade här och der, och i hwilka funnos både större och mindre ben.

5) På flera ställen träffades en hop ganska fina ben af smärre djur, som lågo inpackade bland mennisko-benen. I anseende till sin finhet gingo många sönder; men då jag uttog hela jordklimpar, fulle med dylika små ben och wid hemkomsten uppblötte dem i watten, hwarigenom de blefwo frie från den widhängande jorden, så har Hr Professor Nilsson genom följande skrifwelse angifwit de djurarter, till hwilka deßa ben skola hafwa hört.

"Tit. — — har för att bestämmas meddelat undertecknad en del ben, som jemte flera fornlemningar blifwit funna i en hög wid namn Åsahögen i Qwistofta Socken i Skåne.

Dessa ben, som alla äro mer eller mindre brutna, bestå af följande:

a) Hufwudskallar af menniskor i olika ålder och af olika kön, hwaribland äfwen finnas käkar af barn, som ännu ej fällt mjölktänderna och hos hwilka de blifwande tänderne ännu ligga outbildade i sina tandgömmen. Till hwilken menniskorace dessa ben hört, kan, af brist på fullständiga cranier och af brist på tillfälle att noggrannt jemföra dem, ännu ej med säkerhet afgöras.

b) En hörntand, den wenstra i öfwerkäken af en stor katt.

c) En hörntand af en mindre hund.

d) En utmärkt stor bete af ett Swin, högst sannolikt af ett wildswin; ty med de wildswins-betar, som finnas i Skånska torfmossarna, har han den största likhet.

e) En sammangyttring af en mängd små ben, inbäddade i en smulig, lerhaltig sand, och alla mer eller mindre brutna och krossade. Deribland funnos och bestämdes med säkerhet: 1) Det högra underarmbenet (ulna) af en igelkott (Erinaceus Europæus Linn.). 2) Öfra hälften af wenstra skenbenet (tibia) af samma djurart. 3) Ett stycke af ett refben, och 4) andra framtanden i öfwerkäken af samma djurart. 5) Wenstra framtanden i öfra käken af en Fälträtta (Lemmus arvalis, Nilsson Skandinawisk Fauna sid. 189), samt en mängd

brutna ben af twå eller tre Råttarter, som dock ej äro nog tydliga, att hwar för sig med säkerhet kunna bestämmas."

S. Nilsson.

Flintknifwar till ett antal af 36, som på undre sidan äro alldeles släta och på den öfre äro försedda med en mer och mindre upphöjd skarp rygg. Se Tab. I. figg. 2 och 3. De lågo alla hårdt inpackade bland sjelfwa benen och hufwudskallarna.

7) Flera mindre flintknifwar och skärfwor af besynnerlig form, bland hwilka i synnerhet märkas: a) En ganska tunn och liten flintyxa med en trubbig egg, som slutas i twänne utstående spetsar eller hörn. Tab. I. fig. 5. b) Ett slags knif, försedd med skaft och blad af trubbig egg, men utan omsorg arbetad. Tab. I. fig. 6. c) En med mera omsorg huggen knif, som i båda eggarna är utsirad med fina hugg, liksom de större flintknifwarna och har haft en liten tunga, hwilken nu är afbruten och som troligen warit ämnad att dermed fästa den i ett skaft. Tab. I. fig. 7. d) En trekantig flintspets, klufwen med största omsorg och af den klaraste flinta. Tab. I. fig. 8. e) En liten knif, lik den under fig. 7; men slät utan att i eggarna wara tandad genom några fina hugg. Tab. I. fig. 9. f) Ett slags krok, ganska fin och tunn. Tab. I. fig. 10. Flera dyli-

ka träffades bland den mängd flintskärfwor af nog besynnerliga former, som lågo öfwer allt i denna hög på de ställen, der ben eller urnor funnos.

8) Större klappur-stenar förekommo som oftast i detta lager och kring dem lågo benen mycket packade. Omkring somliga af dess, sa stenar träffades brända ben och kol. Det tycktes som dessa stenar warit upphettade, då de blifwit hitlagde, och som de sielfwe förorsakat den mindre betydliga förbränning, som märktes omkring dem.

Framför sielfwa ingången till grafkammaren (Tab. I. fig. 1. B. 4.) stod en flat sten, af fem qwarters höjd, hwarmed man till slut troligen tillstängt detta grafrum. Då denna sten war borttagen, träffades följande saker i ordning efter hwarandra, ungefär fem qwarter ifrån högens yta, likwäl inom sielfwa grafkammaren:

1) En wacker, smal, och i eggen alldeles oskadd flintwigge, 5 tum lång. Den låg alldeles för sig sielf i sand, utan några ben bredewid, så att den tyckes wara ditlagd aldrasist då grafkammaren tillslöts med dörrstenen. Tab. I. fig. B. 4.

2) En skalle och wid den en stor bete af ett swin, hwilken erhölls alldeles hel och ansees

f Hr Professor Nilsson hafwa tillhört ett ildswin.

3) En mycket tjock skalle (cranium) med mska goda och friska tänder i underkäken. ni sjelfwa skallen låg en kantig glimmersten, ll storlek af ett gåsägg.

4) En wäl slipad flintwigge, 5½ tum ng, som i eggen war betydligen afslagen, så t man kunde se, att den warit nyttjad, in- ı den här nedlades *).

5) Midt för sjelfwa ingången, men un- r de ofwannämnde saker, funnos twå skallar, lla med större och mindre flintskärfwor; bre- wid dem lågo breda flata stenar och omkring m några små kulor af bernsten. Under skal- rna träffades stora kullerstenar.

6) Wid sidan af den westra dörrstenen, Tab. fig. 1. B. 5. funnos först tre stora kullerste- ar; omkring dem lågo trenne flintknifwar det förr beskrifna släta slaget, flere större h mindre bernstensmycken af samma former, m de på Tab. I. afteckn ade, och några ben.

*) Jag påminner mig någorstädes hafwa sett anfö- ras, såsom ett bewis, att flintwiggarna tjent som symboler, att man aldrig i de gamla grafwarna skall hafwa funnit sådana, som i eggen warit skadade, då de med behörig försigtighet blifwit upptagne. Den omnämnda wiggen bewisar mot- satsen af denna mening.

Nära grafkammarens norra wägg, funnos twå skallar; en liten urna stod framför dem och tre flintknifwar lågo inpackade omkring dem. — Inwid östra wäggen upptogs ibland många ben ett nästan alldeles helt lårben, af hwilket Anatomer med säkerhet hafwa slutat, att deß ägare icke warit öfwer tre alnar lång. Inwid foten af sjelfwa wäggstenarna hittades här och der ben, både af barn och äldre, samt knifwar liksom serskildt nedlagde och genom jord afstängde från det egentliga benlagret; stycken af urnor funnos äfwen här.

Slutligen anser jag mig äfwen böra nämna, att under gräfningen i detta sist beskrifna lager träffades, ungefär ett qwarter ifrån östra wäggen, ett alldeles tomt hål, mångkantigt, af $\frac{1}{2}$ alns djup och $1\frac{1}{2}$ tums bredd. Man kunde tydligen se, att detta hål war formadt af någon ting, som derifrån antingen blifwit uppdraget eller deri förmultnat.

Sedan man noga upptagit allt omkring grafkammarens wäggar och hela det undre lagret af ben, hade man hunnit $2\frac{1}{2}$ aln ned, eller jemt med ändarna af wäggstenarna. Emellan sjelfwa wäggstenarna woro öfwerallt tunna stenar med mycken fasthet instötta för att hindra den yttre jordens instörtning i grafkammaren. Jag låt nu gräfwa ett hål midt i grafkammaren, af twå alnars diameter och twå alnar djupt. En half aln närmast un-

det upptagna benlagret träffades sand och efter endast grus och lera, utan tecken till i eller annat. Gräfningen upphörde då, se- n man icke trodde sig kunna upptäcka flera ningar efter de ätter, som här hwilat i så inga sekler.

I anseende till den betydliga likhet, som begrafningssättet i flera afseenden finnes ellan den ofwanomnämnde Åsahögen och en d Fjelkinge, i Christianstads Län, öppnad ehög, anser jag äfwen detta wara rätta llet för den sednares beskrifning. (Se Tab. fig. 1. C.)

Till wenster om wägen ifrån Christian- d till Fjelkinge, ligga, strax inwid sistnämn- by, trenne högar, af hwilka den ene blif- t till det mesta förstörd, undantagande det :dlersta af sjelfwa högen, som ännu qwar- d, då jag reste här förbi (sommarn 1817). onden, som förstört denna hög, berättade, att ndt omkring deß ännu bibehållna medlersta l en dubbel krets af stora stenar warit upp- st (se N:rna 1, 2 på figuren). Stenarne de stått ett par alnar ifrån hwarandra, upp- llde på ändarna, likson wid de wanliga nsättningarne, och warit så stora, att man de måst spränga de flesta för att kunna bort- ra dem. Alla hade de äfwen warit så be-

täckte med jord, att de alldeles icke syntes, då högen ännu war orörd. Båda stencirklarne hade warit belägne på 5 till 6 alnars afstånd ifrån hwarandra. Af den innersta cirkeln qwarstodo ännu några få stenar *). Då jag lät börja att gräfwa just i sjelfwa midten af högen (kronan), träffades strax under gräsторpan twänne stora stenar, som med kanterna i norr formerade en rät winkel och båda innantill så släta, som om de warit huggne (3, 4.). Då jorden blifwit bortkastad och man hunnit ungefär twänne alnar ned mellan dessa stenar, råkade man på ett lager af stora klappurstenar, så tätt hoppackade, att de med jernstång måste uppbrytas. Wid södra ändan af denna grafkammare sågs en sten äfwen uppställd på kant, men som war wida mindre än någon af de twänne andra, som formerade grafkammarns norra och östra wägg, och hwilken tydligen skulle bilda wäggen på denna sidan. (5). Då första lagret af klappurstenarna war uppbrutet, träffades några små brända benstycken, tillika med litet kol; under denna stenläggning eller stenbro upptäcktes ett nytt lager af något mindre klappurstenar. Under och omkring hwar och en af dessa stenar funnos menniskoben, blandade med en mängd större och mindre

*) Dessa sten-cirklar äro de af Professor Sjöborg så kallade yttre och inre [illegible]ingar. Se dess Försök till en Nomenklatur för Nordiska Fornlemningar, sid. 4[illegible].

ntskärfwor. Benen hopsamlades och befun-
s endast hafwa tillhört en fullwuxen men-
ska. Ett owanligt tjockt stycke af en huf-
udskål hittades, tillika med ett stycke af en
nderkäk, hwari ännu 4 oxeltänder sutto qwar;
futom funnos ryggknotor, lårben, höftben,
fben och fingerben, m. fl. En del af dessa
n woro så förmultnade, att de föllo sönder
l stoft. Sedan alla stenarna i denna sten-
o blifwit upptagne, träffades endast fin röd
nd, sådan som fanns på marken omkring
igen under sjelfwa matjorden, och icke wida-
några klappurstenar. Denna grafkammare,
m war den westra, hade fyra alnars längd
ellan stenarna i norra och södra ändan; wid
estra sidan war icke någon sten, som forme-
de wägg, utan tycktes der hafwa warit in-
ing till grafkammaren. På andra sidan om
n stora stenen, som utgjorde den beskrifna
afkammarens östra wägg, stod en stor sten
id hwardera ändan af en annan grafkam-
are (6), bildad på lika sätt, som den wen-
ra, med öppen ingång på östra sidan. Ti-
n tillät ej att äfwen undersöka denna östra
afkammare, hwilken troligtwis innehöll det
amma, som den westra.'

Få ättehögar torde wara öppnade, i hwil-
t flera för fornforskaren märkwärdiga fynd
ifwit gjorde, än i den ofwanföre beskrif-

na Qwistofta = grafwen. Kanske ter de få wara undersökte med lika sorgfällighet, då de flesta förstöras af owarsamma händer. Denna hög och de fornsaker, som deri funnos, kunde lemna många anledningar till drifliga gißningar; men som historien ej förmår bestyrka dem, torde man, för kännedomen om wår forntid, hafwa gjort bäst, då man, utan affeende på några förut fattade anspråksfulla förslagsmeningar, aflemnat en trogen beskrifning på ett så åldrigt och wördnadswärdt minnesmärke. Den ätt, som under många århundraden hwilat i denna upphöjda grafkammare, har på sin tid troligen warit en af de mest ansedda. Det arbete, som fordrats för att sammanföra denna hög, att uppställa de stora stenblock, hwaraf sjelfwa grafkammaren bildats, och att slutligen täcka denna grafkammare med ännu större stenhällar, — detta arbete torde på sin tid hafwa warit af likså mycken betydenhet, som de af konstnären uthuggna marmor=wårdar, hwilka nu för tiden förkunna, hwarest Förstar och de förnämsta i landet erhållit sina hwilostället. Denna ätt måste hafwa blomstrat under de längst förswunna tidehwarf, öfwer hwilka wåra äldsta häfder knappt kunna sprida en gnista af ljus. Intet tecken till metall kunde finnas i hela högen, oaktadt den mest noggranna undersökning. Det förnämsta, som der träffades, war knappar och smycken af bernsten,

wäl

il slipade wiggar och knifwar samt andra
iärre instrumenter, om man så får kalla dem,
flinta. Om det i Historien funnes ett ti-
hwarf, som kunde utmärkas med namn af
n-åldern, under hwilket ett slägte lefwat i
ldning fullkomligt likt med de inwånare på
bderhafwets har, hwilka i sednare tid så ofta
ifwit beskrifna, så skulle man utan twekan
infbra Åsa-högen till denna mest aflägsna
rnålder. I brist på metaller war flintan i
irt land det tjenligaste ämne både till wapen
h werktyg. Den mängd af serskildt danade
ntskärfwor, som öfwer allt träffades på de
igtigare ställen i denna hög, gifwa tydli-
n tillkänna, att flintan på denna tid warit i
gt wärde och att man af den troligen förfär-
jat alla nödwändigare instrumenter. Men då
så så kallade Kummelgrottor, som bestå
stora upprättstående fotstenar, uppå hwil-
ännu större stenblock hwila, enligt alla hit-
ls kända uppgifter icke finnas uppe i det e-
ntliga Swerige eller Swealand, utan endast
den sydliga och westra delen af Göthaland,
imligen i Skåne, Westergöthland och Bohus
in *); så är det högst sannolikt, att denna

*) Iduna 5. H. sid. 46. Ibland de gamla, af sten
byggda, hedniska grafwarne i Norden, finnas efter
flera fornforskares intyg twänne bestämdt åtskilda
slag: de äldre Jotiska och de yngre Göthi-

grafwärd tillhört någon af de Jotiska sk
mar, som genom Jotland (Jutland) och D

sk a. De Jotiska grafwarne utmärkas deri
om, att de alltid ini högar, och således ös
jord i solens fria ljus, hafwa ordentliga gra
eller stugor, hwilka bildas af stora uppresta
nar och äro stundom äfwen täckte med stora s
block; i desa finnas wanligtwis ingen ting af
tall. De kallas af Hr Paludan i Danska l
Annal. 2. B. s. 264. Hauger, Kämpa
gor. Hit höra Röddinge-kungens graf på L
en, Grafwarne på Arewalla hed, Åsahögen
Qwistofta och högen wid Fielkinge, samt g
wen på Dala-gårde, beskrifwen i Prof. Sjöb
Nomenklatur för Nordiska Fornlemningar,
152. — De nyare Göthiska grafwarne b
af ett slags stenkistor, bildade af smärre st
och merendels alltid nedsänkte i jorden. De
ro, som Hr Paludan rigtigt i Ant. Annale
anmärkt, en efterbildning af de Österländska k
grafwarna, som äro uthuggne till en enda n
nisska, med en mycket stor sten wältad för g
wens öppning. I desa träffas stycken och inst
menter, både af jern och malm, som Hr Palu
säger sig sielf hafwa funnit wid förstörandet
dylika minnesmärken på Möen, (Antiqu. A
2. B. s. 264), och han kallar dem Kun
Kämpasängar. Desa grafwar kunna tr
gen fördelas i flera arter: således finnas soml
på bottnen af ätthögar och stenrör, betäckte
tingen med jord eller med en mängd klappur
nar; desa kallar Hr Sjöborg i sin Nomenkla
s. 169. Stenkistor. Andra deremot
anlagda på jemna fältet eller på höjder, i dag

'a barna, hwilka hafwa öfwerflöd på dylika rafwar, inträngt här i Norden och bebodt

och äro icke betäckte med jord eller klappurstenar; desa kallar man Hällkistor; de lära wara mest allmänna i Bohus Län och hufwudsakligen tillhöra detta land. Det är äfwen anmärkningswärdt, att det är dylika stenkistor, i hwilka man brukat begrafwa de döda här i Swerige under Christendomens första tider. Så har man på den så kallade Hellna-backen wid Lund, hwarest fordom funnits Allhelgona Kloster med en kyrka och en kyrkogård, träffat flera grafwar, hwarest benraglen legat i ordentligen murade kistor, utan tecken eller ens rum till någon likkista af träd, och stundom betäckte med en huggen grafsten. I October 1814, fanns en grift af denna beskaffenhet, och 1821 om sommaren, träffades twänne märkwärdiga grafwar, som troligen warit belägna antingen inom sjelfwa den gamla Kyrkan eller i ett grafchor eller Capell, som warit byggdt derinwid. Den ena af desa grafwar war murad med bränd sten, och den andra med sådan skiffersten, som hämtas från likstens-brottet wid Fågelsång. Båda grafwarne eller stenkistorne hade sin största bredd midtpå, der kroppen äfwen är bredast, och aftogo sedan mot hufwud och fötter; wid hufwudet woro de så smala, att man emellan hufwudskålen och grafwens mur ej kunde nedsticka en smal käpp. Hufwudet i den ena grafwen låg i en urhålkad ganska lös sandsten. Båda grafwarne woro ofwanpå tillslutna med stycken af skiffersten. Alla benen hörande till en menniskoskelett funnos i hwardera grafwen, men intet tecken war till swepning eller något annat. Under benen war strödt något kalk. Man torde

landet före den siste Odens ankomst med sina snillrika Asar. Deßa kände metallernas bruk och alla deras werk antogo troligen ett finare och mera bildadt utseende. Oden stiftade ock den lag, att alla döde måns kroppar skulle brännas *); men i den ofwanbeskrifna högen funnos tydliga tecken till ett blandadt begrafningssätt, enligt hwilket en del af kroppen

---

hafwa att wänta utförligare beskrifning öfwer deßa grafwar. — För få år sedan upptäcktes äfwen på Dahlby Kyrkogård en dylik graf, försedd med en murad stenkista, hwari benraglet låg utsträckt och hufwudskålen uti en dertill urhålkad sten. Man har förmodat, att denna graf skall hafwa tillhört den på Dahlby Kyrkogård begrafne Konung Harald Hein. Att detta warit det äldsta begrafningssätt i Norden närmast före Christendomen, bestyrkes äfwen af Historien. Harald Hårfagers graf wid Karmtsund i Norrige beskrifwes sålunda i Harald Hårfagers Saga 45 Cap: "Midt i högen war Konungens lägerställe. Der war satt en sten wid hufwudet, den andra wid fötterna och grafstenen lagder der ofwanpå; men på bägge sidor woro lagde små stenar." Således sammanlänkas det sednare begrafningssättet under hedendomen med det första och äldsta under Christendomen. Att noga och tydligen uppgifwa de olikheter, som kunna finnas i det ena eller andra af deßa begrafningssätt, tillhör kommande forskare, som med tillräcklig uppmärksamhet och utan fördomar egna sig åt denna för wår historia så wigtiga kunskapsgren.

*) Ynglinga-Sagan. 8. Cap.

blifwit bränd och askan deraf inlagd i urnor; hwaremot andra kroppsdelar, och, ibland dem hufwudet och en del af benen, icke blifwit lemnade åt lågorna. I denna graf funnos alla möjliga ben, som tillhöra menniskokroppen, jemte hela hufwudskallar; men icke något enda ben war förbrändt; endast en obetydlig förbränning märktes på de ben, som funnos wid några af de större klappurstenarna, hwilka lågo inbäddade i sjelfwa benlagret. Men då urnor träffades öfwer allt, och då deßa urnor woro nästan alla små och ej öfwer fem tums höjd, är det sannolikt, att de inre delarne af kroppen, såsom hjertat, lungan och det öfriga innanmätet, kan hända äfwen det tjockaste köttet, blifwit brände, och askan deraf nedlagd i dylika urnor, på samma ställe som benen, hwilka tillhört den döde. Flerestädes hwilade urnorna antingen på lårben eller på andra af de längre benen. Röddinge-kungens graf på Möen tyckes i ålder wara samtida med den här beskrifna hög. Den har innehållit åtskilligt, som haft betydlig likhet med de ur Åsa-högen upptagne fynd. Man fann icke heller deri något tecken till metall, utan endast ben, som till större delen woro obrända, flintknifwar och flintskärfwor samt urnor. I de twänne urnor, som der träffades, låg endast litet aska och ganska fint förbrända benkol, samt derunder gul sand, hwilket har gifwit Hr Paludan, som beskrif-

wit denna hög, anledning att förmoda, blott en del af kroppen, såsom bröstet, benen deromkring och hiertat, blifwit offr de heliga lågorna *). I en af de hög Monses hög kallad, som år 1776, enligt D ska Kronprinsens befallning, blefwo unders wid Jægerspriis på Seland, upptäckte ma begrafningssätt, nästan alldeles likt det i gen wid Qwistofta. Ini högen fanns grafkammare, bildad af stora uppresta st nar, på hwilka fem takhällar hwilade. träffades ett lag swart jord af en alns t lek; derunder en med små stenar tätt samm packad sandaktig jord, hwari här och der l menniskoben till twå fulla alnars djup; de wersta benen woro alla brända; men de woro längst ner i grottan, och deribland wen en hufwudskål, hade icke undergått bränning. Innerst i grottan war en liten kant, hwari benen tydligen utwiste att war bestämd för barns begrafning. De öfr sta af desa ben woro brända, men de un sta icke. På sielfwa bottnen af grottan trä des ytterligare ett lag af tre qwarters tjock hoppackadt af sand, jord och småstenar, som stan alla woro af flinta; under detta l war ett hwarf med strandsand. På a ställen i högen funnos en liten och en sto ferknif, fyra slipade stridshamrar, en liten

---

*) Antiqu. Ann. 2, B. s. 253.

kel, twå tum lång med twå grenar, alltsammans af flinta, stycken af en kopparbolk, som nästan woro alldeles upplösta, och der bredewid ett stycke bernsten samt en liten proberstén af skiffer, lik wåra nuwarande griffler *). Författaren till beskrifningen öfwer denna hög, Hr Guldberg, yttrar sig, att den troligen hört till det tidehwarf, då man ännu icke brände de döda, och att den följakteligen stiger opp till den högsta ålderdom; men som i nämnde hög funnits både brända och obrända ben, så hänwisar den på en tid, då ett blandadt begrafningssätt warit brukeligt i Norden.

Då fråga är om en tid, öfwer hwilken historien icke lemnar oß minsta upplysning och under hwilken ett slägte lefwat, som sannolikt stått på ett af den menskliga odlingens lägsta trappsteg, torde det ej wara olämpligt att jemföra detta uråldriga folks sedwanor med andra folkslags, som, ehuru i rummet långt afskiljda från detsamma, troligen warit det alldeles lika i bildning. Wid de menskliga krafternes första utwecklingsgrader torde, i afseende på seder och bruk, likså stor likhet finnas emellan de till hemwist mest aflägsna folk, som olikheten blir betydlig, ju längre folken stiga i odling. Wid förklaringen öfwer det begraf-

*) Statistisk Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge ved R. Nyerup. 4. B. sid. 48.

ningssätt och de fornlemningar, som träffats i den wid Qwistofta undersökta ättehög, har jag derföre såsom ett gagnande bidrag till bildningens historia welat anföra en och annan uppgift, hemtad från beskrifningarne öfwer åtskilliga wilda nationers plägseder, så wida deßa synas stå i en närmare förening med hwad man wid granskningen af wårt öfriga minnesmärke iakttagit.

Hwad Cap. Cook antecknat om begrafningssättet på Otahiti *) synes i detta afseende förtjena uppmärksamhet. De aflidnes kroppar lades först att förmultna i ett slags skjul (Tupapoo), som woro öppna på sidorna. Sådana skjul woro uppförde på en serskildt instängd plats och woro större eller mindre, allt efter den dödes rang; i dem qwarlågo liken, till deß köttet hade bortruttnat från benen; då skrapades benen först och twättades mycket rena. Sedan begrofwos de, allt efter den aflidnes wärdighet, antingen ini eller utanför en Morai eller griftplats, som war försedd med uppresta sten-minneswårdar. Då liket hade tillhört en Höfding eller Anförare, så begrofs ej hufwudskålen med de öfriga benen, utan insweptes i fint tyg och lades i en dertill giord låda, hwilken nedsattes i samma

*) Geschichte der See-Reisen und Entdeckungen im Süd-Meer von Joh. Hawkesworth, übersetzt von Joh. Fried. Schiller. 2. Th. s. 231 — 235.

orai, som de öfriga benen. På ett ställe
nns i ett Tupapoo en sten-yxa liggande bre-
wid den döda kroppen *). — I Siam rostas
oppen ett par timmar i eld, det will säga,
l deß de mjuka delarna blifwit förstörda, och
)an begrafwes den **).

De knappar af bernsten, som i Åsahögen
nnos, hafwa alla nästan samma form och
o olika endast i afseende på storleken. De
o midtpå försedda med en fördjupning, som
r rundt omkring knappen, och i denna för-
upning är ett hål twärtigenom, troligen äm-
idt att deri fästa antingen knappens mär-
eller att derigenom sticka en nål eller ett
ft för att qwarhålla knappen. Mot båda
ıdarna äro en del af de större något spetsi-
, då deremot några andra, och alla de min-
e, äro afplattade och runda, såsom en del
de nu för tiden brukliga knappar. Alla
ßa knappar äro på hela ytan öfwerdragna
ed en hwitaktig skorpa, som lätt faller sön-
r i ett pulwer, om de ej med yttersta war-
mhet behandlas; men inl hafwa de bibehål-
t bernstenens wanliga glans. Att deßa knap-
ır blifwit räknade bland de dödes dyrbarhe-
r, är lätt att finna, och de bewisa, att man

*) Se föregående, sid. 97.
**) 15. B. s. 123.

i en aflägsen forntid har arbetat bernstenen och nyttjat den till hwarjehanda bruk. Nyligen har författaren erhållit flera bernstens-smycken, funna i en af de ätthögar, som förstördes på Axewalla hed i Westergöthland åren 1803, 1804 och 1805. Bland deßa finnas flera, som utgjort knappar, hwilka till formen nästan alldeles likna dem, som funnits i wår hög, samt deßutom flera kulor af en nöts storlek, dels med hål igenom, dels utan hål. Det är ej owanligt att i de gamla grafwarna träffa kulor af detta ämne, hwilka man wanligen tror hafwa blifwit nyttjade till rökelse. I Röddingehögen på Möen funnos flera bernstensstycken, så stora som små nötter och ärter, och en tämmeligen tjock ring af samma ämne; de woro liggande på en flat sten bredewid en urna *). — Rhode omtalar äfwen, att stycken af bernsten, blandade med andra hartsarter, funnits i de Hollsteinska grafwarna **).

De bernstens-smycken, som äro aftagne på Tab. I. figg. 14, 15, 16, 17, och likna yxor, med egg, antingen på en eller på båda ändar, äro troligen de mest sällsynta och dyrbara saker, som funnos i wår ätthög. Författaren har icke i någon antiquarisk skrift blifwit warse, att några dylika tillförne blifwit

*) Antiquit. Annal. 2. B:s 2 H. s. 255.

**) Cimbrisch-Hollsteinische Antiquitäten-remarques sid. 92 och på flera ställen.

ptäckte i de Nordiska grafwarna; de smyc-
l, som icke länge sedan funnos på Born-
m och förwaras i Köpenhamnska Museum,
'a wara de enda, som med dessa hafwa nå-
n likhet. Det är ganska märkwärdigt, att
a dessa smycken mer och mindre till formen
na de sten-yxor, som finnas både i Skåne
Danmark. Om nyssnämnde smycken wa-
prydnader, ämnade att bära på kläderna,
:r, såsom snäckor och koraller nyttjas hos
ldarna, i öron eller näsor, eller om de wa-
endast symboler af wapen, bestämde att
in grafwarna aflägsna onda andar och troll,
:r för att nyttja i en annan werld, deröf-
:r lemnar hwarken historien eller fornforsk-
ngen ännu något säkert utslag. De som
lja göra de flesta af wåra sten-wapen till
nboler, skola wisserligen af dessa smycken
nta nya skäl för sina gissningar.

Ringar af bernsten hafwa på flera stäl-
1 blifwit funna i de gamla grafwarna. Fle-
sådana små bernstensringar, som troligen
arit uppträdda på ett snöre, hafwa för kort
sedan blifwit upptagne ur den stora torfmos-
, som är belägen wid Herrestads gård i
errestads Härad (Malmöhus Län).

De urnor, som funnos, äro alla märk-
ärdiga derföre, att de, med undantag af en

enda, hwilken gick sönder, äro ganska små, icke öfwer fem tums höjd. De förtjena äfwen uppmärksamhet för de enkla zirater, hwarmed de på ytan äro prydde. Alla urnor, som förut funnits i Skåne och förwaras i de derwarande Antiquitets-samlingar, äro utanpå släta, och sakna alla prydnader. Detta torde ännu mera bewisa de personers stora anseende och wärdighet, som här hwilat. Den på Tab. I. fig. 21. aftagna urna är, jemte sina zirater, äfwen derföre isynnerhet serdeles anmärknings-wärd, att den, på hwardera sidan, äger fyra hål, twänne uppe wid urnans brädd (a), och twänne motswarande i den på midten af urnan utstående kanten (b), hwilka hål tydligen hafwa tjent, att derigenom träda ett snöre, troligen för att bäras i någon högtidlig procession, då den skulle nedsättas i den colossala grafkammaren. På Lunds Museum förwaras en urna från Hwellinge, Skytts härad, nästan af lika storlek som den på Tab. aftagna, och som äfwen uppe i kanten är försedd med flera små hål. I Röddinge-kungens graf på Möen funnos jemwäl urnor med små hål i den öfwersta kanten och prydda med grofwa krukmakare-zirater *).

Utom den stora beten af ett swin, funnen under en skalle i grafkammarens nedre lag,

*) Ant. Ann. 1. B. s. 234.

h som Professor Nilsson tror hafwa tillhört
t wildswin, förekommo i denna ätthög på
era ställen dylika betar, som alla gingo sön-
er; de woro wida mindre än den förstnämnde
ch hafwa troligen tillhört det tama swinsla-
et. Enligt allt hwad wi känna om de äld-
a grafwarna, hafwa swins tänder der icke
tillförne blifwit funna. Af det fynd, som nu
jordes, torde det wara tillräckeligen bestyrkt,
tt dessa urgamla husdjur warit kände af den
ldsta folkstam, efter hwilken minnesmärken i
årt fädernesland blifwit bewarade; äfwensom
e i wåra tider funnits öfwerallt, nästan så-
om de enda hemdjur, hos wildarne på Sö-
erhafwets öar. — Icke mindre märkeligt synes
et wara, att i denna graf funnos omisskänn-
iga ben så wäl af igelkottar och råttor, som
änder af en hund och en katt *). Man skul-

*) Wid byn Einfeldt i Hollstein, fann Pastor Kru-
se wid ingången till en hwälfd grafkammare, inne-
i en hög, jemte ett långt benragel, flera stenyx-
xor, och ett stycke rökelse (wirak), äfwen lemnin-
gen af en underkäk, som i anseende till de ders
warande tänder tycktes hafwa tillhört en stor
hund. Den grafkammare, som upptäcktes i den-
na hög, liknade för öfrigt mycket den, som träffa-
des i den af oss beskrifna. Den bildades af 8
stora uppresta wäggstenar, på hwilka twänne sto-
ra stenblock hwilade. I sjelfwa grafkammaren
funnos urnor, ett utsträckt liggande benragel och
twänne stridsyxor, men ingenting metalliskt. An-
tiquar. Ann. 3. B:s 1. H. s. 159.

le wål i början tycka, att alla deßa djur, med undantag af hunden och katten, lått kunnat gråft sig ner i denna grafkammare och der omkommit. Men då hela öfre jordlagret i högen bestod af större klappurstenar och jord, sammanpackadt med en otalig mängd flintskärfwor, genom hwilka det knappast war möjligt för dylika djur att öppna sig gångar; då inga ben af nyßnämnde djurarter funnos i öfre lagret, utan endast i det jordhwarf, som låg på sjelfwa bottnen af grafkammaren, och de befunnos der lika wål inpackade, som de öfriga benen, i swart mull eller benjord och flintskärfwor; så år det nåstan otwifwelaktigt, att deßa ben blifwit hår nedlagde på samma tid som menniskobenen hår förwarades. Som historien ej lemnat någon underråttelse om den enkla folkstam, som fått sitt lågerställe i denna graf, eller om deß religiösa bruk och begrafningssått, så åga wi knappt råttighet att gißa på någon djur-dyrkan hos detta folk, lik den, som fanns hos de gamla Egyptier. Det år då endast bewist, att deßa djur funnits i Swerige åfwen i detta aflågsna tidehwarf och att de i ett eller annat afseende ågt ett högt wårde för denna fornålders inwånare, emedan de skulle följa dem i grafwen, tillika med deras andra dyrbarheter.

I sammanhang hårmed synes det böra anmårkas, att Cap. Byron wid begrafnings-

ällen och grafmärder på Otahiti funnit en lor många [illegible] och [illegible] af sköldpaddor och tskilliga [illegible] nedlagde i korgar, hwilka wo o upphängde på grenarna af de träd, som beskuggade grafställena *). [illegible] äg [illegible] lar, som [illegible] la allaha[illegible] nor, [illegible] Cook ber[illegible] offrade [illegible] der förr[illegible] let gamm[illegible] berien [illegible] benen af [illegible] bildad af [illegible]

De [illegible] äro alla [illegible] ifrån dem. [illegible] försedda [illegible] det förnämsta [illegible]

---

*) [illegible] warm. [illegible]

**) [illegible]

***) [illegible]

†) [illegible] Theil. p. [illegible]

undre sidan och hafwa på den öfre en uppstående skarp rygg, hwilken likwäl på en del är afhuggen, så att de på båda sidorna äro nästan alldeles släta. De flesta af dessa knifwar äro något krokiga och en del slutta med ena ändan i en spets. Den största är 6 och den minsta 2 tum lång; nästan alla äro mot dagen genomskinliga. Detta slags knifwar äro wäl icke förut okände, dock hafwa fornforskarne hittills icke på dem fästat den uppmärksamhet, som de wisserligen förtjena. Man har träffat dem nog ymnigt på flera ställen i Skåne. En samling af dylika knifwar och flintskärfwor, som blifwit funna wid Ringsiön, har blifwit skänkt till Lunds Historiska Museum af wår saknade Professor Retzius, och det är icke sällsynt att finna sådana, på stränderna, så wäl af Ringsiön som Iswedsiö och andra Skånska siöar. I en backe icke långt från Cimbrishamn finnas äfwen sådana små huggna flintskränor i stor mängd. I Phanesfiords Socken på Möen funnos i ett förstördt sten-kummel (sten-dös), 200 sådana små krokiga stenknifwar, af olika storlek, jemte 17 Thorwiggar. Hr Abrahamson tror, att den, som där blifwit begrafwen, haft till handtwerk att förfärdiga dylika saker *). I Röddinge-högen på Möen funnos flera dels hela,

*) Antiquar. Ann. 1. B. s. 186. y.

hela, dels sönderbrutna, flintknifwar liggande inpackade ibland benen *). Hr Paludan, som författat beskrifningen öfwer denna hög, framställer en egen gißning om ändamålet med deßa flintknifwar. Bland alla de ben, som i högen woro sammanpackade på flera ställen i de serskilda grafkamrarne, hade man träffat alla benen, som finnas i menniskokroppen, hela och obrända, med undantag af bröst- och refben, af hwilka man endast funnit några stycken, som skilde sig från de andra benen äfwen deri att de woro brända. I anledning häraf framställer Hr Paludan den frågan, om icke man i den aflägsna forntiden nyttjat dessa knifwar och stickſågar att med dem utskära bröstet och benen deromkring för att sedan offra detta och hjertat, tapperhetens hufwudsäte, i de heliga lågorna. I högen wid Qwistofta funnos wäl refben, men inga bröstben; detta skulle möjeligen kunna härröra af den stora sprödhet, som tillhör deßa ben, och som lätt kunde förorsaka att de hastigare öfwergå till fullkomlig förwandling, än de andra benen, hwilka alla äro af större fasthet. Dock synes mig Hr Paludans förmodan ganska sannolik, att deßa knifwar blifwit nyttjade för att med dem öppna de döda kropparna, bortskära allt, hwad som skulle brännas, och sedan med dem

*) Antiquar. Ann. 2. B. s. 234.

skrapa alla benen rena innan de nedlat grafkammaren, på det de derigenom så m längre skulle motstå förwandlingen, allt så, som inwånarne på Otahiti brukat, e hwad ofwanföre blifwit nämdt. Då de s urnor, som funnos i denna hög, woro ; ska små, och wida mindre än de, som n ligen finnas i denna landsort och som fyllda med brända benstycken, så blir de wen häraf högst sannolikt, att blott en de kroppen blifwit bränd, nämligen hjertat o inre delarna, och att deßa små urnor w mer än tillräckliga att jemte litet sand ryn askan af deßa lätt förtärda delar. Detta drar dock icke, att deßa knifwar blifwit be nade äfwen till annat bruk. I det råa ståndet, då medlen till behofwens afhjelp äro få, nödsakas menniskan att anwända s ma medel eller werktyg för flera serskildta damål. Detta sker till och med i wåra ti Till huru många skiljaktiga bruk nyttjar i icke en knif? På huru många sätt skulle då icke nyttjas i den tid, då man saknade metaller? Det synes derföre ganska sannol att de samma knifwar och instrumenter, warit nyttjade till förswarswapen, till hu bruk, m. m., äfwen efter döden blifwit gagnade wid den sista äretjenst man bewi den bortgångne.

De smärre flintknifwarna och spetsa

hafwa troligen blifwit brukade till sådana arbeten, wid hwilka man behöft finare werktyg. Af den mängd bernstensknappar och smycken, som funnos i Qwistofta-grafwen, är det tydligt, att man i denna aflägsna tid arbetat bernstenen äfwen så wäl, som i wåra dagar. Det torde då wara möjligt, att man nyttjat deßa fina flintknifwar och sågar att med dem forma bernstenen, utom till många andra slags arbeten, wid hwilka de dåwarande tryckande behofwen gjort dem nödwändiga.

Det war äfwen ganska märkwärdigt, att i denna hög träffa flere af de annars inom Skåne nog allmänna flintwiggarna. Den som fanns liggande under en skalle, har efter all sannolikhet warit den här begrafne krigares wapen. Med all aktning för deras lärdom och snille, som anse deßa wiggar, knifwar och spjuts-uddar af flinta för symboler af ljungeldens serskildra werkningssätt *), fruktar jag likwäl både att denna idé är för fin för ett folkslag, som troligen stått på ett af de lägre stegen af menskliga odlingen, och att det äfwen är mindre troligt, att ett folk, som måste anwända alla sina krafter för att till-

*) S. Th. Thorlacius om Thor og hans Hammer, m. m. Kiöbenhavn 1802.

fredsställa de nödwändigaste behofwen och ständigt kämpa mot ett hårdt luftstreck och alldeles wild natur, skulle äga nog tid t att förfärdiga en sådan mängd symboler, i liga icke för detta lif, utan för ett komm de. Någon sanning torde finnas i denna, som i de flesta förslagsmeningar, hwilka så lärde och snillrike förswarare, som de Men då nästan alla resbeskrifningar ö barna i Söderhafwet och nya werlden mensamt intyga, att inwånarne ders förfärdigat sina werktyg och bästa waper sten, innan Europeerne ännu till dem werfört metaller, så tyckes ändamålet med ra sten-instrumenter wara alldeles tydligt, deras bruk såsom symboler endast i någr fall kunna antagas. Att lägga wapen och barheter hos de aflidna, har warit bru nästan hos alla äldre folkslag, och det är wen troligt, att den barnsliga tankan w allmän hos de flesta råa folk, att de i en nan werld skulle fortsätta lifwet på sa sätt som de tillbragt det härnedre och sål begagna de ting, hwilka lades hos dem i g wen, på samma sätt som de betjent si dem i detta lifwet. De sten-wapen, som Söderhafs-barna blifwit förda till Eur äga till större delen wiggform, och jag det högst sannolikt, att wiggarna blifwit jade dels såsom wapen för att hållas i den, och dermed på nära håll angripa

den *), dels ock till allehanda werktyg, hwilket sednare de flera serskilda former, som deraf finnas, tydligast bewisa.

Det torde förtjena att anföras, att icke blott de äldsta inwånarnes grafwar i Peru bestå af runda högar, alldeles såsom wåra ätthögar, utan ock, att man i dem finner nästan alldeles sådana fornlemningar, dels af sten, dels ock af koppar, som i wåra Nord-Europeiska. I en nog sällsynt resbeskrifning öfwer södra Amerika, författad af Spaniorerna Juan och Ulloa **), finner man att följande saker blifwit uppgräfda i de Peruanska ätthögarna: Örhängen af guld och silfwer, koppar-yxor af åtskilliga former, concava och convexa speglar, slipade med största skicklighet af Gallinace-sten, yxor af flinta och af andra stenarter, pincetter af koppar, hwilka de gamle Indianerne nyttjat att dermed putsa skägget och hwilka äro alldeles like de koppar-pincetter, dem man finner i en del af wåra

*) Detta tyckes i synnerhet bewisas af det cranium, som är funnet i en torfmåse på Fyen, i hwilket en manlig flintwigge satt inslagen ända till midten. Vedel Simonsens Udsigt over National-Historiens äldste og märkeligste Perioder. 1. D. 2. H. s. 75.

**) Voyage Historique de l'Amerique Meridionale fait par ordre du Roi d'Espagne par Don George Juan, et par Do. Antoine de Ulloa. Amsterdam 1752. Tome premier.

yngre ättehögar, stora nålar af koppar, äfwen like dem, som finnas i Nordiska grafwarna, små krukor eller waser af lera, som warit nyttjade till dryckes-kärl, små runda genomborrade stenar, brukade till hals- och armband, samt små Idoler af guld. I affeende på wåra thorwiggar, är det anmärkningswärdt, att samma Tabell (XVI) i Ulloas resbeskrifning, på hwilken de omnämnde koppar- och sten-antiquiteterna från Peru finnas aftagne, framwisar äfwen en strids-yxa tecknad med bokstafwen I. uti hwilken sielfwa yxbladet, som är af koppar, har fullkomligt en sådan form, som en af wåra smärre Thorwiggar, och är med den spetsiga ändan infästad i ett träskaft. Detta allt bewisar en märkwärdig likhet emellan nästan alla råa folks första konst-alster öfwer hela jorden, och hänwisar fullkomligt till enahanda natur-anlag och enahanda ursprung för dem alla.

Det med många kanter försedda hål, som träffades wid ena sidan af det undre benlaget, war formadt med så mycken omsorg, att man tydligen kunde se, att det med flit war tilldanadt. — Pastor Kruse har i Neumünster i Hollstein på bottnen af grafkällaren i en hög, funnit några ler-rör af röd lera och af en tums öppning, hwilka efter all sannolikhet

hade stuckit fram i dagen på sidan af högen, troligen för att skaffa luft in i grafkällaren *). Något dylikt, ehuru wida mera i stort, har Professor Finn Magnusen funnit i den ryktbara ättihögen wid Jellinge på Jutland, der Drottning Thyra Dannebod tros wara högad. Nere i sjelfwa grafkammaren, som war byggd af flera lager med ekebjelkar och plankor samt af 11 alnars längd, fann han i ena hörnet twänne fyrkantiga rör af bjelkar, som gingo i en sned rigtning opp i högen, liksom skorstens-rör. Hr Finn Magnusen tror, att dessa rör blifwit inrättade för att befordra utdunstningen af den underjordiska byggningen **). Hwad man med mera omsorg och kostnad inrättat wid en Konungahög, det samma torde man på ett wida enklare sätt hafwa åstadkommit wid de mindre förnämas grafwar. Det är då ganska sannolikt, att det kantiga hål, som träffats i wår hög wid Qwistofta, äfwen sträckt sig opp i dagen, innan ännu det öfre benlagret blifwit dit inlagdt, emedan man i detta lager alldeles icke träffade någon fortsättning af denna öppning. Dess ändamål torde hafwa warit att göra grafkammaren torr och att skaffa fri utdunstning åt de animaliska qwarlefwor som der förwarades. — Kirgiserne bru-

*) Ant. Annal. 3. B. sid. 135.

**) Optegnelser paa en Reise till Jellinge ved Finn Magnusen. Kiöbenhavn 1821. sid. 80.

ka att nedsätta en påle i ena ändan af sina graf-war, hwilken blir der stående så länge till dess hela grafhögen är färdig; då uppdraga de stocken och grafwen behåller derigenom en öppning *).

Af benlagrens beskaffenhet i denna ättehög kan man tydligen finna, att de twå serskildta lager af ben, urnor och annat, som der träffats, blifwit ditlagde åtminstone på twänne serskilda tider. Öfre delen af grafkammaren war genom twänne på kant stående tunna stenar indelad i twå rum, emellan hwilka rum likwäl war en liten öppning, så att dessa stenar wid ena ändan icke tätt slutade till sjelfwa grafkammarens wäggstenar. De urnor och ben, som här funnos, woro ej så tätt sammanpackade, att de icke på serskilda tider hafwa kunnat blifwa här förwarade. Detta lager war ock tydligen skildt från det undre genom ett sandlager af ett qwarters tjocklek. Det undre lagret deremot, som låg på grafkammarens botten, war så tätt sammanpackadt, att det såg ut, som hela detta lager blifwit på'en gång bildadt. Icke minsta skillnad kunde märkas emellan den mängd af ben,

---

*) P. S. Pallas Reise durch verschiedene Provinzen des Russischen Reichs. 1. Th. s. 400.

m. m., som här träffades, utan de utgjorde allå ett lager, som midt i grafkammaren war tjockast, och affmalnade mot wäggarna. Urnorna, som funnos här, woro ock mindre, än de, som träffades i det öfre lagret. Endast de ben och öfriga saker, som slutligen funnos wid sjelfwa ingången till grafkammaren och här och der wid wäggarna, tyckas kunna wara ditlagde på olika tid. Om man således i affseende på dessa serskildta lager skulle wåga att gissa, ser det ut, som de, hwilka i undre lagret blifwit högade, hade slutat sina dagar på en gång, antingen i en strid, eller i en härjande farsot, men att deremot de, som i öfre rummet hafwa sin lägerstad, blifwit der begrafne på serskilda tider efter hwarandra, så att detta begrafnings-ställe utgjort en werklig ätthög eller ättgraf. Detta bestyrkes ytterligare af den underkäk efter ett barn, som man här träffat, äfwensom af de hufwudskallar, hwilka funnits twå och twå tillsamman på flera ställen i öfre grafkammaren och hwilka troligen hafwa tillhört serskildta par af man och hustru, som här gått förgängelsen till möte.

B — s.

Sammandragen förklaring öfwer Figurerna.

Tab. I. fig. 1. A. wisar Åsahögen wid Qwiistofta, sådan den war, innan författaren

begynte gräfwa i den: 1) är en stor, ännu qwarliggande takhäll, som till hälften betäckt grottan, då den ännu warit oskadad. 2) Äro 4 stenar, som tillförne utgjort wäggstenar i grafkammaren, men woro, då författaren började sin gräfning, nedfallne i den sandgraf, som wid ena sidan af högen uppkommit, då man i lång tid derifrån hemtat en mängd grus och jord, till wägarnes förbättring. 3) Är uppgången till sjelfwa grafkammaren, hwilken bildas af 8 upprättstående stenar och war före gräfningen så alldeles fylld med jord, att blott öfwersta toppen af några få stenar stod öfwer jordytan. 4) Det ställe, der de första menniskoskallar träffades sittande i öppna luften, och hwarifrån gräfningen började.

B. wisar högen, sedan en stor del af gräfningen blifwit werkställd och jorden uppkastad ur grafkamrarna. 1) Är den östra grafkammaren. 2) Den westra. 3) De twänne flata stenar, som utgjort en skiljewägg mellan östra och westra grafkamrarne. 4) Det ställe, hwarest en flat sten träffades, af fem qwarters höjd, hwarmed man till slut tillstängt grafkammaren. 5) Stället der, wid sidan af wenstra dörrstenen, funnos trenne flintknifwar, åtskilliga bernstenssmycken och några ben.

C. wisar det inre af en ätthög wid Fjelkinge i Christianstads Län, sedan större delen

af jorden, som bildat högen, blifwit bortförd.
1) Den yttre sten-cirkeln. 2) Den inre; af
hwilka båda stencirklar blott några få stenar
woro qwar, då författaren hade tillfälle under-
söka denna fornlemning. 3) Är en stor sten,
som utgjorde en skiljewägg emellan östra och
westra grafkammaren. 4) Norra wäggstenen
i westra grafkammaren, och 5) den mindre
wäggstenen i södra sidan af samma grafkam-
mare. 6) Östra grafkammaren, som icke blif-
wit undersökt.

Tab. I. från och med fig. 2. till och med
fig. 10. wisar blott instrumenter af flinta,
hwilka alla till deras naturliga storlek äro i
det förhållande, som skalan utmärker. Fig. 2.
En krokig flintknif, 6 tum lång, på undre si-
dan slät och på den öfre försedd med en skarp
egg. 3) En dylik knif, $3\frac{1}{2}$ tum lång, som
fanns instucken i en hufwudskål. 4) En ham-
mare, med mycket skarpa kanter på sidorna,
funnen bredewid en urna i grafkammarens öfre
lag. 5) En mindre yxa, med trubbig egg,
som slutas i twänne utstående hörn. 6) En
liten knif, med skaft och blad, försedt med trub-
big egg, utan omsorg arbetad. 7) En med mera
omsorg huggen knif, utsirad med fina hugg;
har warit försedd med en liten tunga, som
war afbruten då den fanns. 8) En trekantig
flintspets, huggen med största omsorg och af
en klaraste flinta. 9) En liten knif, som är

flåt och lik den under fig. 7, men ei utskrad i eggarna med några fina hugg. 10) Ett slags krok, ganska fin och tunn.

Fig. 11. till och med fig. 17. wisa en hop bernstenssmycken, med skala som bestämmer deras naturliga storlek. Fig. 11. en knapp, försedd med en urhålkning rundt omkring midten, har ett hål twärtigenom och är afrundad på båda ändarna. 12) En mindre knapp, något mera spetsig mot ändarna. 13) Den minste af alla de knappar, som funnos. 14) Ett smycke med egg på båda ändarna, och ett hål twärtigenom. 15) Ett smycke, som midt på blifwit afbrutet, men har åfwen warit försedt med ett hål twärt igenom. 16) Ett smycke, till formen alldeles likt en wedyxa. 17) Ett smalt och tunnt smycke, som på båda ändarna åfwen warit försedt med ett slags egg.

Fig. 18. En urna, som erhölls nästan alldeles hel, endast skadad något uppe i kanten. Den fanns i öfre benlagret, är 4 tum hög, 3 tum i diametern af öppningen och i bottnen 1½ tum. Den tyckes ej wara mycket bränd. Fig. 19. Ett stycke af den stora urna, som fanns aldrafårst och war försedd med ett stort öra. Fig. 20. Ett stycke af en bland de urnor, som funnos wid twänne huswudskallar, liggande på sidan, med öppningarna wände åt båda skallarna.

Fig. 21 wisar den andra af de urnor, [...]m funnos wid båda skallarna, på twå al[...]rs djup i öfre lagret. Den är 4½ tum hög, [...]) håller nära 4 tum i öppningens diameter. [...]en är på båda sidor försedd med fyra hål, [...]varaf twänne finnas i den på midten af ur[...]n utstående kanten och twänne motswarande [...]id urnans öfre brädd. Den är ganska wäl [...]ränd.

Runstenar, tecknade och beskrifne.

I. Från Wadstena stad. Tab. I. fig. 22.

Wid stranden af Wettern, framför Wadstena Krigsmanshus eller det fordna Birgittiner-klostret, har funnits en Runsten, så nära wattenbrynen, att sjön wid hög flod steg upp öfwer stenen, som war i tu slagen. Den är nu, genom Krono-inspectoren Regnstrands berömliga försorg, flyttad in i klosterträdgården och ställd wid ingången till en Eremitage. Wid samma tillfälle har äfwen det nedre stycket blifwit ifrån sjöbottnen upphemtadt, men är redan af wågorna så skadadt, att intet af läsningen återstår. Den bibehållna delen är 7 fot hög, $3\frac{1}{2}$ fot bred och har i kanten 1 fots tjocklek; hällformig, af rödaktig (fältspatrådande) granit. Inskriften, af wäl huggna, 4 tum långa Runor inom en rak Drakrad, är ristad i sjelfwa kanten och ger följande ofullständiga läsning: .... i: stin: thonsi: afti: Eskil (Oeskil): fadur: sin. eller (satte) denna sten efter Eskil sin fader. — På flatsidan äro några otydliga och till större delen förnötta zirater. — Bokstäfwerna I. R. H. i Romersk stil, som fordom *) kunnat på en af sidorna läsas,

*) *Broocmans* Beskrifning öfwer Östergöthland. I. sid. 184.

äro nu mera icke synliga; tilläfwentyrs gömde på den emot muren ställda sidan.

Runan ᛣ, som begynner ordet Eskil, eller, som det äfwen kan läsas, Deskil (Öskil, Askil m. m.), förekommer sällan såsom sjelfljud, hwilket föranledt en origtig uttydning af detta och näst föregående ord, som i Öster-göthlands beskrifning af Broocman blifwit lästa: aftirs kol och, efter berättelse, af en bekant utländsk Runograf: aftir skol. Härwid bör först påminnas, att en ojemn springa i stenen wid J blifwit ansedd för twärstrecket till D, hwilken senare bokstaf likwäl förut uti denna inskrift tecknas med twänne lutande twärstreck, samt att emellan ᛣ och ᚺ, eller emellan den senare och ᚴ, intet sporr efter skiljetecken kunnat upptäckas och så mycket mindre, åtminstone emellan de förstnämnda, funnits, som Runan ᛣ är så nära ᚺ, att dess högra segment gömmer sig under den senares böjning. Deremot synes emellan ᛁ uti afti och ᛣ den nedre punkten fullkomligt tydlig, och den öfre, ehuru genom en liten grop, förmodligen wid ristningen, störd, icke heller twätydig. Afti, äfwensom isti, efti, aft, ift, m. m. förekommer, i stället för efter eller aftir, på en mängd Runstenar *) och, att äf-

*) Ift, aft, eft, uft, oft läser man på monumenter hos Wormius pag. 123, 128, 130.

wen wid dessa minnesmärken Runans ᛘ betydelse som sielfljud, fastän sällsynt *), likwäl icke är alldeles owanlig, bewisa, utom många andra, Runstenarna i Bautil N:o 937, 949, 951, 953 samt flera Norrska och Danska af Worm aftecknade **). Denna skiljaktighet synes snarare bero af serskilda Dialecter, än stenarnas olika ålder, helst Runan Aur, såsom Slut-R, äfwen förekommer i de yngsta Runristn-

182, 239, 241, 252, 262, 267, 268, 290, 301, 303; i Bautil N:o 870, 889, 986, 991. — Isti, afti, efti, aufti, Worm. pag. 281. Bautil N:o 29, 175, 844, 869, 892, 951, 970, 987, 1077; samt flerstädes.

*) I äldre, hos Worm anförda, alphabeter, såsom Arngrim Jonssons Isländska, Skånelagens Runmanuscript, Superintendentén Christiern Johanssons ifrån Jutland m. fl. förekommer denna Runa både såsom o, y och oe (ö).

**) Såsom Runstenen wid Grams Kyrka i Hedeland, Monum. Dan. pag. 469; wid Klepps Kyrka, pag. 514; wid Tingwolds, pag. 521 och Wildenska Inscriptionen, pag. 474. — Runstenen wid Hobroe, på Jutland pag. 182, [illegible]: ᚠᛘ ᚦᚾ··ᚾ: sin: hartha: gudan: ᛏᚱᛘᚠ, som efter språkets art läses: felaga — treng och bewisar, att denna Runa här haft betydelsen af e, såsom i det närslåatade Marcomannista Runalphabetet, sådant Hrabanus Maurus, en scribent ifrån åttonde århundradets slut, förwarat detsamma.

ristningar, såsom det Catholska minnesmärket på Wrikstads Kyrkogård i Småland, men deremot alldeles saknas i Norrska inscriptioner. Eskil är ett gammalt Swenskt mansnamn och Askil, Oskil m. fl., som på andra Runstenar wäckas, förmodligen endast deraf förändringar *). Läser man Runan ᛅ, såsom de eller ö, kommer namnet mycket nära Oeskillus, så som den Helige Martyren Eskils namn skrifwes på ett wid Linköping funnet Catholskt smycke med munkstil.

Sjelfljuden woro i äldsta Westerländska Alphabeter endast trenne, hwilket inskränkta antal Runorna länge bibehöllo, sedan de öfriga, till samma skriftsystem hörande, språk utbildat afwikande skrifsätt till egna bokstäfwer, eller, genom serskildta småtecken (notæ diacriticæ), som tillfogades de gamla wokaltecknen **), ersatt bristen. För e fanns i gamla Runristningar intet eget tecken; det fina e (i ĕn, ĕn, ĕt o. s. w.) skiljdes icke ifrån i ***) och det

*) Askil läses hos Worm, pag. 251. Öskil i Bautil N:o 986, 1029, 1033. Oskihl Baut. 1029. Eskil Baut. 813, 980.

**) På sådant sätt har man af de Romerska bokstäfwerna a och o i nyare språk bildat tecken för ä, å, ö, o. s. w.

***) Enligt Platon (Kratylos), brukade Grekerna i äldsta tider, i stället för η, ι.

breda e eller å (i mån, den o. s. w.) föreenades oftast med a eller uttryckes genom diphtong. Först i yngre Runinscriptioner förekommer, utom den stungna eller punkterade Runan Is (ᛂ), en serskild bokstaf till betecknande af e eller å, hwilken, efter språkets egen anledning, som knappt erkänner någon fast och öfwerstiglig gräns emellan sjelfljuden, synes ömsom blifwit utförd genom å, e, ö, au och y, men isynnerhet motswarat Grekernes ε, som i Hyperboreiska språk ofta öfwergår till ö *). Denna Runa (ᛦ), som endast har figuren med det stumma eller så kallade slut-R (aur) gemensam, öfwerensstämmer fullkomligt med bokstafwen e i Äthiopiska Alphabetet (Tab. I. fig. 22, N:o 6) och med Croatiskt a (l. c. N:o 7), samt i hufwuddragen med de flesta Westerländska former af E (l. c. N:o 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11). Den figur, som ligger till grund för alla dessa bokstäfwer, synes werkligen uppkommit af den ursprungliga formen för a, hwarföre ock så a, å, och e i serskildta, till Westerländska skriftsystemet hörande, Alphabeter med liknande bokstäfwer betecknas.

*) På några Runstenar finner man första sjelfljudet i ordet syster tecknadt med ᛦ. Samma sjelfljud wexlar i serskildta slägtspråk. Ex. Isl. systir. Dan. söster; Germ. schwester, soster; Holl. zuster; Angl. sistre; Slav. sestra; Pol. siostra; Holl. sesa, o. s. w.

Hwarifrån Runan ᛦ, såsom sjelfljud, inkommit i Skandinaviska språket, lärer icke med wißhet kunna bestämmas; emedlertid då i wäsendtliga drag öfwerensstämmande skriftteckens förekomma i ett Göthiskt Alphabet uti Florentinska Bibliotheket *) samt i Marcomannernas (Tab. I. fig. 22, N:o 5), lemnas rum för en sannolik förmodan, att den ifrån Germanien, under loppet af 11 eller 12 århundradet, blifwit genom Danskar eller Norrmän i Skandinavien införd.

Tecknens förklaring.

Tab. I. fig. 22 föreställer ofwanbeskrifne Runsten.

N:o 1. E uti Hebreiska myntskriften, Phoenicisska och Illyriska Alphabeten.

2. Grek. Rom. Moesogöth. Anglosax. e.

3. Bulgariskt e. *Gebelin* Monde Primitif. I. pl. 8.

4. Göthiskt Alphabet uti en Codex i Florentinska Bibliotheket, efter Worm.

5. Marcomannernas Alphabet efter Hrabanus Maurus.

6. Äthiopiskt Alphabet hos Ludolf (Gram. Æth.).

---

*) Tab. I. fig. 22, N:o 4, efter Worm. Mon. Danica.

7. Forn-Slavoniskt (Croatiskt) a. Schultzes Sprachmeister.

8. Run-inscriptioner. 9. Hebr. Grek. Etrusk. Illyr. E. m. fl.

10. Samaritanskt E. 11. Gammal Syrisk skrift. (E.) *Gebelin* l. c. pl. 8.

II. Från Grönhögs wad, på Wikbolandet, i Östergöthland. Tab. I. fig. 23.

Stenen af wanlig granit, trekantig, 11 fot lång, 3 fot bred på den ristade sidan, ligger nedfallen framför spången wid Grönhögs wad, i Tåby Socken. Runorna inom en enkel Drakslinga, 4 tum långa, med omsorg ristade. Inskriften: Sikstein: lit: rasti: stain: th....stir: Igvar: sun: sin: han: wardh: austr: taudhr. eller Sikstein reste denna sten efter Ingvar sin son; Han blef död i Österland.

Öfwer Grönhögs wad, som nämnes i äldre Gränsskilnads-Dokumenter, går en Häradswäg emellan de twänne stora Östersjö-wikarna Slättbaken och Bråwiken. Stället är beläget i en trakt af Wikbolandet, som framför andra synes länge warit bebodd och är utmärkt af ganska många monumenter från forntiden. Helt nära ofwanbeskrifne Runsten ligger en annan, af nästan lika form och storlek och, för att döma af Runornas art, ungefär af samma ålder. Båda bära wittne om

forntidens bruk att uppresa så wål Bautastenar *), som de äldsta Runstenar wid allfariga wägar, der de af hwar man kunde beskådas och utsprida den aflidnes minne och berömmelse, hwilket äfwen kan tjena till bewis, att Runorna woro allmänt kända och icke med främmande Klerker blifwit till Norden införda. Den sistnämnde stenen har följande inskrift: Asa lit kiarwa kuml eftir Thorgisl Bonta sin auk Thoukun eftir fadu sin.

Den förstnämnde Inscriptionen tillkännagifwer, att Ingvar blifwit död i Österland; under hwilken benämning dels i Österwäg eller Östligt ifrån Skandinavien belägna länder äro i allmänhet inbegripna, dels det egentliga Ryssland (omkring Kiow), som i motsats emot Holmgård (Nowogrod) kallades Östergård **), samt äfwen Swarta hafwets nordliga kuster företrädeswis betecknades.

Utom denna, förwara en mängd andra Runstenar minnet af Swenska mäns resor och tåg till Orienten och några berätta uttryckligen, att de döde åtföljt en, förmodligen i Nor-

*) *Havamal* 73.
»Sällan Bautastenar
Stånda wid wägen;
Om icke fränden dem
Reser åt frände.»

**) Gardarike, som först uteslutande innefattade det Nordliga Europeiska Ryssland, hwarest Holmgård war förnämsta orten, blef senare en allmän benämning för hela Ryska wäldet.

den widtbekant hjelte, Ingvar åt Österland och der omkommit. Denna har man ansett för Swenska Konungen Yngvar Harra, som lefde omkring slutet af 6:te århundradet och hwars krigståg åt Östern Sturleson ihågkommer; men Assessoren Brooeman har tillfridsställande ådagalagt, att deßa Run-minnesmärken tillhöra en senare tid, och, med anledning af en på fornspråket författad och af honom utgifwen saga, sökt bewisa, att nämnde Ingvar warit son af en Swensk Fylkis-Konung, under Olof Sköt-Konungs tid, och för sina widsträckta härtåg blifwit kallad Ingvar Widförle. Emedlertid, då andra Swenska och utländska häfder äro alldeles okunnige om denne Förste och sagans innehåll uppwäcker twifwel emot deß ålder och trowärdighet, är det ganska owißt, om en sådan Ingvar någonsin funnits. Med större anledning, så wäl af säkra historiska underrättelser, som Runrißningarnas egen sannolika ålder, torde deßa kunna hänföras till Ryske Stor-Försten Igor, som af Byzantinske Kejsaren Constantin den Purpurborne (från 10 seklet) kallas Ingor (Ἴγγωρ), af Siggebert ifrån Gemblours (i 11 århundradet) samt flera andra Chronister, såsom Luitprand och Eggehardus Bragiensis, Inger. Den trowärdige Ryske Annalisten Theodosius ifrån Kiow (Nestor) berättar wid år 944, att Igor, efter att fyra år förut hafwa företagit ett olyckligt sjötåg emot Grekiska

Kejsardömet, med en församlad här af Warezer *), Ryssar, Polackar, Slawer m. fl. till lands och sjös drog emot Constantinopel. Det första af dessa tåg omtalas af Byzantinske Skri-

*) Utan att här upptaga den omtwistade frågan om Waregernes fädernesland, som likwäl icke är swår att afgöra, bör det påminnas, att Kniga Stepennaja (en Rysk urkund) wid året 980 uttryckligen berättar, att Rogwolod ifrån Waregerne kom till Plotzko och der blef Ståthållare (Knias) samt, att enligt Ryska Annalister Jaroslaw förmäldes med en Waregisk Prinsessa (Jfr. Müller Ruß. Gesch. 2 Bdan 119); åfwensom Nestor berättar wid år 1023, att Jaroslaw, öfwerwunnen af sin broder Mstislaw, flydde till Nowogrod med en förnäm Wareger Jakun eller Jakup. Af Sturleson är det kunnigt, att Olof Skötkonungs dotter Prinsessan Ingegerd blef gifwen åt Jarisleif, Konung af Holmgård, samt att Raugnwald Jarl ifrån Westergöthland följde henne dit. Att denne är Ryska Annalisternas Rogwolod, bör så mycket mindre betwistas, som Plotzko war beläget i det gamla Windland och Harald Hårdrådes saga hos Sturleson förmäler, att nämnde Konung, tillika med Eylifr Raugnwalds son, som war Jarisleifs Landwärnshöfding, anförde Winderna. — Jakup kan ingen annan wara än Anund Jakob, Jarisleifs swåger, hwilket redan före mig en wördnadswärd och wida berömd forskare, i Witterhets-Akademiens Handlingar anmärkt. — Likwäl är jag långt ifrån att inskränka Waregernas namn till Swenskarna allena, ehuru dessa, såsom närmast Ryssland af de Skandinaviska folken, isynnerhet åt dessa trakter ställde sina härtåg, under det Danskar och Normän flitigare besökte Westerländerna.

benkerne Cedrenus, Leo Grammaticus och Zonaras, hwaraf de twänne första uppgifwa Ryska flottan till 10,000 segel och den sistnämnde räknar henne ännu 5,000 högre. Wid det fredsfördrag, som i anledning af krigsoroligheterna emellan Greker och Ryssar afslutades, gingo en del af de senare *) Ed efter de Christnas sedwana, men andra swuro wid Perun (en Slavisk Gudomlighet); ett bewis, att hedningar och omwände utan åtskilnad deltagit i detta krig. hwilket ocksä förklarar, hwarföre en del af hithörande Runstenar äro märkte med kors och flera ofwikliga tecken till Christendom, hwilka andra deremot sakna.

Till Igors tåg, med hwilket wi ifynnerhet förmoda Runstenarna N:o 305, 334, 343, 565, 634, 686, 746, 751, 818, 823 och 857 i Bautil samt Runstenen wid Steninge i Upland stå i förbindelse, torde förewarande minneswärd så mycket säkrare kunna hänföras, som det af en annan Runsten är sannolikt, att äfwen ifrån Östergöthlands Wikboländ hjelptroppar blifwit denne Förste tillsända **)

---

*) Flera af de undertecknade namnen äro sådana, som i Skandinavien warit wanlige.

**) En Runsten i Styrestad Socken på Wikbolandet. Bautil N:o 857, har följande slutmening: "Den ... Bute omkom i Ingvars hjelpsändning." Jfr. Broocman om Runstenarnas ålder; Cap. 4 I Fl. 10.

och stenens urgamla form samt ristningens enkla stil anwisa den en plats på gränsen emellan hedendomen och Christendomen *). Sjelfwa forsteckningen, om man så skall kalla ziraten inom Drakslingan, är af en så egen art, att man med skäl kan twifla om deß bestämmelse, helst intet liknande på någon Swensk sten anträffas och figuren synes ifrån en sådan föreställning alltför aflägsen.

Att wid denna tiden (10 århundradet) Skandinaverne, såsom krigare eller köpmän, flitigt besökte Österländerna, kan man, utom den wißhet egne och utländske häfdatecknare häröfwer lemna, äfwen sluta af de inom Skandinavien i stor myckenhet funna Cufiska mynt, hwilka med få undantag tillhöra Samaniderne och äro slagne emellan år 874 och 1000.

III. Wid Härna Kyrka i Westergöthland. Tab. I. fig. 24.

Norr om Härna Kyrka är en hög backe, hwilken på orten benämnes Konungshög, hwarest, ibland flera grafmonumenter, i midten af ett lågt, wågrätt jemnadt (planeradt) rör af något stora gråstenar och 6 fots diame-

*) Wore meningen om de punkterade Runornas uppfinning under Danska Konungen Waldemar den II grundad, så skulle wißerligen stenen blifwa mycket yngre; men det är icke swårt att finna, huru litet denna uppgift håller stånd.

ter en Runsten står upprest, som i anseende till sin owanliga längd täflar med de största hittills kända runristade minneswärdar. Stenen är af granit, med omsorg huggen, mot toppen något smalnande, rectangelformig i genomskärning, 14 fot hög, 2 fot bred, der den är bredast, 1 ½ fot tjock, med den ristade sidan wänd emot Östern. Runorna nära 7 tum långa, innefattade i en rak dubbelrand, som, utan Drakhufwud eller andra prydnader, följer sidans södra kant. Inskriften tydlig af följande korta innehåll: Buli: resthi: stin: thonsi: eftir: Bulu: mag: sin, eller: Bule reste denna sten efter sin frände*) Bule.

Äldern torde kunna utsättas emellan 950-1050. De punkterade Runorna, som i inscriptioner förekomma, åfwensom den yngre figuren för B och S, medgifwa knappt en högre ålder, men deremot synes stenens hedniska upprinnelse ådagalagd genom de undersökningar, en på stället boende fornforskare, K. Hof-

*) Mag (måg) i Skandinaviska mundarter Swärson (gener); magr i Isländskan frände, swärfader (Socer) o. s. w. Magus i Moesogöthiskan gosse. Mac i Cambriska språket son. Mage i Niebelungen-Lied frände. Med en sådan mångtydighet, torde ordet tjenligast öfwersättas med frände, som också innesluter begreppet Stallbroder, i hwilken betydelse mag åfwenledes någon gång förekommer.

predikanten P. E. Lu[illegible]n, werkställt i ett annat, af det redan nämnda tangeradt stenrör, af större (12 fots) diameter, men för öfrigt alldeles enahanda beskaffenhet, inom hwilket på 1½ fots djup, såsom wanligt, i rörets medelpunkt upptäcktes brända ben, kol och aska i stor myckenhet. Enligt en, af samme nitiske och kunnige forskare meddelad uppgift, bibehåller sig hos Allmogen sägen om en träffning på stället, wid hwilket tillfälle mörkret hastigt inbrutit, Konungen stupat och blifwit begrafwen på platsen. Utom den ristade, finnas på samma höjd några liggande, omärkta stenar, af betydlig storlek samt flera stenrör, hwaribland ett på 200 famnars afstånd af owanligt omfång kallas Konungsrör. Socknens namn Härna samt benämningen Härrsmannabro, som, förmodligen till minne af krigiska händelser, blifwit gifwen en bro i församlingen, i hwars grannskap flera Bautastenar äro uppresta, äfwensom dylika ortnamn i näst gränsande Warnums socken, iemte en myckenhet minnesmärken i hela trakten, gifwa wigt åt den gamla folksberättelsen.

IV. Wid Herreqwarn i Ullasjö socken, Westergöthland. Tab. I. fig. 25.

Stenen, som står upprest på jemna marken wid Simmebro, nära Herreqwarn, i gränsen emellan Swenljunga och Ullasjö socknar, är af granit, 10 fot hög, 1 fot, 5 tum tjock,

i toppen bredare, mot foten smalnande, upp till 4 fot, 3 tum, nedtill 2 fot, 8 tum i bredd, med den ristade sidan wänd emot Öster. Ristningen, en rak Drakrand, följer sidans fyra kant. Inskriften: Guthmutr: garthi: kuml: th. . . . i: eftir: Urmar; eller Gudmunt gjorde denna wård efter Orm. På frånsidan äro bokstäfwerna S A i gamla Romerska Initialer inhuggna.

Wid Swenljunga gästgifwaregård i grannskapet har efter allmän berättelse en stad Ljunga warit belägen, hwilken af Danskarna skall blifwit förstörd. Traditionen bestyrkes af jordmånen omkring gården, hwilken wid gräfningar befunnits blandad med kol samt af en myckenhet odlingsrör i grannskapet. På twänne nära gården belägna berg äro stenhögar och tomtningar efter forna hus, serdeles på det ena, som kallas Wiseberget (Konungsberget), på hwilket Kungsgården skall hafwa legat. I en äng wid gården är en rund, jemn plan, med en upphöjning midti, der man berättar, att Konungens hästar blifwit inöfwade, hwarföre samma plan kallas Ridbanan. En kulle i trakten, som benämnes Kongstol, säges bekommit detta namn, sedan den inhemska Konungen under slaget der hwilat *). Tra-

*) I Helga quida Hundingsbana I: 31. sjunges:
"Der låg om quällen
Helges flotta;
Men Förstarne sjelfwa

ditionen tillägger, att fältslaget stått på Ullasis hed, helt nära den här beskrifna Runstenen, som wid samma tillfälle säges wara upprest.

Romerska Bokstäfwer, som på flera Runstenar förekomma, äro förmodligen samtidiga med sjelfwa Runristningen och torde, såsom Initialer af Runristarens namn eller betecknande en from förbön, tillkännagifwa Christna mästare, ty det lärer kunna anses afgjordt, att, om icke just alla, åtminstone de flesta Runstenar äro ristade, sedan Christendomen i nionde århundradet begynte blifwa i Norden känd och af enskilde män antagen. Deraf får likwäl icke slutas till Runornas ålder i Skandinawien, som tilläfwentyrs uppstiger lika högt som inwånarnes egen, ehuru den hemlighetsfulla förmåga, hwilken deßa tecken, som endast till hedniskt eller mystiskt bruk anwändes *), troddes äga, först i en senare tid, då fornålderns Religions-bruk efterhand aflades, tillät deras offentliga begagnande.

med hämdfull hug
från Swarins kulle
spejade hären."

*) Om Marcomannernas Runor yttrar sig d. w. Abboten i Fulda Hrabanus: "Med deßa bokstäfwer werkställa de, som ännu följa Hedniska Religionsbruk, sina beswärjningar och spådomar" — Jfr Ihre de Runarum Patria & origine. — Ännu upptäcker man i gamla Magiska formler ibland Swenska Allmogen, såsom undergörande tecken, wanställda drag af Runor.

Anmärkningar wid Runstenen N:o 85 i Bautil.

Origtig afteckning af förewarande inskrift har hos äldre fornforskare föranledt den besynnerliga meningen, att Ila, som blifwit skildt ifrån sin ändelse, wore det Trojanska Ilion, och derigenom tjenat till bewis för ett lika ogrundadt påstående om Runstenarnes öfwerdrifna ålder. Ehuru man numera endast behöfwer nämna en sådan mening, för att wederlägga den, torde en förnyad granskning af detta minnesmärke icke ansees öfwerflödig, helst den werkliga åldern, språk och innehåll berättiga detsamma till en serskild uppmärksamhet. Stenen är af granit, hällformig, i öfre kanten afslagen, utan forstecken. Runorna ristade inom en enkel drakslinga, 6 tum långa, af den äldsta arten, utan punkter eller andra nyare former. Inscriptionen: ᚱᚢᚦᚴ : ᚴᛁᛋᛏᛁ : ᛋᛏᛁᚾ : ᚦᛅᚾᛋᛁ : (ᛁᚠᛏᛁᛦ : ᛏᚢᚴᛁ) : *) ᛒᚱᚢᚦᚢᚱ : ᛋᛁᚾ : ᛋᛅᛦ : ᚢᛅᚱᚦ : ᛏᚱᛒᛁᚾ : ᛅ : ᛁᛚᛅᛏᛁ : ᛏᚱᛁᛦ : ᛅᚱᚦᛅ : ᚴᚢᚦᚱ : eller Ruthr risti stin thansi (iftir Toki) **) Bru-

*) De inneslutna orden hafwa funnits tecknade på det afslagna stycket och äro lånta ifrån Bautil.

**) Runan ᛆ : O, ehuru äldre än de punkterade, saknas likwäl ibland de äldsta Runorna, der a och o uttryckas genom samma tecken. Så är äfwen förhållandet med Helsingerunorna, som

ur sin. Sah *) uarth trbin a Ilati treh tha guthr. d. ä. Ruthr ristade denna en efter Toke Broder sin. Han blef agen på Iland (Eyland), en högeli- n tapper yngling.

Inskriften är författad i en föråldrad Di- ekt af Skandinawiska fornspråket, och i fle- hänseenden anmärkningswärd.

Thansi en ifrån den classiska Isländs- in afwikande, men i Runinscriptioner gan- i wanlig förändring af thenna. Ordet sy- s uppkommit genom tillägg af ett i Ryska råket bibehållit Synonym Si eller sei: inc **).

Sah: is, ille; i Isländskan sa; San- rit sa; Moesogöth. Sa, sai, Anglosax. Se; ngelsk. She; Rysk. Sei; o. s. w. I In- ka språket skriswes Sa med aspiration

---

i många hänseenden äro närmare den ursprung- liga skriften, än de wanliga, ehuru sednare till ristningar å sten anwända. Mansnamnet Toki förekommer icke sällan i Nordiska forn- språket.

*) Huru Runan ᛡ här kan läsas såsom h, blif- wer i följande afhandling förklaradt.

**) Så har Skandinawiska språket jag (i Dialek- terne ja) för det gamla ek, ik (Ego) gemen- samt med Ryska språket, der samma pronomen äfwenledes heter ja. — Romarnes hunc - ce (

Sah *), när privation föregår, eller vokal följer omedelbart på pronomen. Anser man ᚢ i ordet uarth **), såsom vokaliserande (half-vokal), bör sa således, efter Indiskt Analogi, regelrätt skrifwas med Aspiration, så som det här och på några få andra Runstenar ***), likaledes före Runan ᚢ, är tecknadt.

Uarth: blef; i många Swenska Dialekter wart, MG. wart eller uart; Isl. wardh; A. S. wearth. o. s. w.

Trbin: part. af treba, äldre form för drepa, i Isl. drepa, hwilket jemte andra bemärkel-ser, betyder: slå; krossa, genomborra, mörda. I MoesoGöth. är draiban: krossa, urhälka, och traiban, i Polskan trapic: plåga, misshandla. Ursprungliga bemärkelsen är förmodligen nöta, borra, och ordet således nära beslägtadt med Grek. τρυπάω, samt Lat.

Nomin. hicce) företer en med thanska öfwerens-stämmande sammansättning.

*) I Hebreiska språket uttryckes samma pronomen äfwenledes genom Aspiration i slutet: זה eller seh.

**) I det äldsta Dalkarls-språket, likssom i Grekiskan, brukas u och äfwen o med eller utan aspi-ration för w, således hörer man der huar för war, uet för wet, oitter för winter, o. s. w.

***) Ex. Bautil N:o 216, 979.

Lat. terebra. Stamordet är förmodligen τείρω; tero (tåra), nöta, förstöra, hwaraf det förra kan anses såsom ett frequentativ.

Ilati Dativ af Ilat. Då Runan Is åfwen swarar emot e och ei, och n framför ᛏ och ᛉ i Runskrift utgår, så kan ordet läsas Ilati, Ilanti, Elanti, Eylanti eller Eilanti. Under benämningen Eyland förekommer Öland hos Sturleson.

Treh i stället för Treg *), som uttalas tráng (Dräng). Om man med utgifwaren af Magnæanska Eddan (Hafniæ 1787 pag. 454) anser Drengr, såsom ordet i Isländskan heter, beslägtadt med Grek. δράω, δραίνω, hwartill sjelfwa förklaringen i Skalda **) gifwer anledning, så hörer ᛉ icke till ordets Grund-bokstäfwer (Radicaler), och kan alltför wäl utbytas mot aspiration; hwilken förwexling i den gamla Frankiska Dialecten är ganska wanlig, der man (t. ex. hos Otfrid, ungefärligen samtida med monumentet eller något yngre) läser Drahe för Drache o. s. w. Will man förändra h till ett lindrigt r-ljud,

*) På Runstenen 844 i Bautil, som är ibland de äldre, skrifwes ordet ᛏᚱᛁᛉ: på andra Runstenar med ᚦ.

**) Skalda N:o 65.

så strider det icke emot Fornspråkets art, som ofta låter slutaspiration öfwergå i ett tyst eller nästan stumt r, uttryckt genom Runan Aur (ᛦ), till skilnad ifrån Sonant eller wäsendtligt R, hwilket ofta såsom grundbokstaf slutar orden och betecknas med Reid (ᚱ).

Artha, som på andra Runstenar skrifwes hartha, och betyder: ganska, högeligen (valde), förekommer med alldeles samma bemärkelse i gamla Persiska språket *), och är i ursprunglig mening bibehållet i Skandinaviska Dialecter, t. ex. hart när: mycket eller ganska nära. Såsom tilläggsord brukadt, betyder hart: hård, tapper, stark, sträng o. s. w. Med stark aspiration (Karta) finnes samma ord i Sanskrit, Persiskan, Grekiskan, Isländskan och Skandinaviska Fornspråket i flera enkla och afledda former. — I händelse ordet artha icke i det sistnämnde språket, liksom i Persiskan, ursprungligen saknat H, kunde detta likwäl efter en föregående aspiration utlemnas.

Skiljetecknen äro här, liksom i de flesta Runristningar, twänne punkter. Skulle någon,

*) Herodot berättar i 7:de Boken, att Xerxes i Grekiska språket betyder ἀρήιος eller tapper och Arta Xerxes: μεγας ἀρήιος, eller högeligen tapper, en wäldig krigsförste.

skdana äfwen finnas på stenar med munk-
, deraf wilja sluta till Christna mästare,
bör man erinra sig, att skiljetecken af sam-
ı beskaffenhet förekomma i de äldsta Phoe-
:iska och Grekiska inscriptioner *), med hwil-
Runorna, i hänseende till figuren, hafwa
rmare öfwerensstämmelse än med Romerska
kstäfwerna och derifrån härledda yngre skrift-
:mer.

Af hwad redan är anfördt synes, att så
ll språk, som bokstäfwernas figur hänwisa
l en aflägsen tid och tilläfwentyrs finnes
appt något Run-minnesmärke i Skandina-
:n, som i lika mått förenar alla tecken af en
g ålderdom. Utgifwaren af Ingvar Widför-
s saga, som likwäl aldrig sjelf granskat den-
ı minneswärd, är af en annan mening, men
ıförer derföre så obetydliga grunder, att wid
m intet afseende kan fästas. Samme för-
ttare anser äfwen Drakfiguren på Runste-
arna **), såsom en ifrån Christendomens fö-

*) Jfr. *Montfaucons* Palæogr. Gr. pag. 134 ff. *Gesenii* Geschichte der Hebräischen Sprache und Schrift, Leipzig 1815, sid. 171.

**) Då man läser Grekernas fabler om Kadmos och hans hustru Harmonia, skulle man snart, med Rudbeck, kunna förmoda, att historien har uppkommit af en urgammal sed att hugga eller teckna Drakar på de dödas griftwårdar, eller åtminstone af en hithörande symbolik. Som bekant är, trobdes det fromma paret wid sin ankomst ifrån

reställningar lånad symbol; men äfwen denna mening synes så mycket mindre kunna antagas, som man ifrån uråldriga tider finner denna figur såsom en sinnebild af kraft och hjeltemod *), äfwensom den, såsom bild af en skyddande Gudomlighet, war helgad åt de döda

Boetien till Illyrien, blifwit förwandlade i twänne Drakar, om hwilka Ovidius, 4 Boken, 601. v. efter Adlerbeths öfwersättning, sjunger:

"Hwarken ännu de menniskor fly eller skada med betten
Och hwad de warit förut som wänliga Drakar de minnas."

Att händelsen skett wid deras grafwård, bewittnas af Dionysios ifrån Alexandria i hans Jordbeskrifning (Οἰκουμενης περιηγησις), v. 390.

"Der wid en wik af hafwet, der Kadmos ryktbara grafwård (τυμβος)
Och Harmonias möter din blick, en saga förtäljer:
När från Ismenios stränder, i lifwets senaste dagar,
Hit de lände, sitt hem förändrande, wänliga Gudar
Här i slingrande Ormars gestalt förwandlade båda"

*) Pausanias berättar, att när, före sjöslaget wid Salamina, en Drake wisade sig på Athenienssarnes skepp och Apollons orakel derom rådfrågades, swarades, att denne Draken war hjelten Kychreus,

de wid grafwar och andra heliga rum *). Den först nämnde betydelsen låter förmodligen Draken ägt i Lacedæmoniernas wapen eller på de gamla Slavernas fälttecken, hwarest, äfwensom på Runstenarna, twänne Drakar woro tecknade **). Om, i brist af säkrare underrättelser, lemnas rum för gissningar, kunde man förmoda, att Ilat ***) wore den af Ragnar Lodbroks Bjarkamal bekanta ön Ila, en af Söderöarna wid Skottland, der denne besjungne hjelte i öppen strid nederlade en Konung Örn; eller kanske snarare ön Öland i Östersjön. Med Runstenens, på ofwanberörde grunder, förmodade ålder synes då intet af historien kändt härtåg till sistnämnde ö bättre kunna förenas, än Ragnar Lodbroks söners härjningar i Östersjön wid Gothland, Öland och Ridgöthaland (Pomerska kusten) †).

---

*) Servius i sin Comm. till Æneidens V bok yttrar sig, "att intet rum saknar sin Genius, hwilken merendels under skepnaden af en orm wisar sig." I en af Persii Satirer heter det:

"Ynglingar! tecknen här twå ormar, heligt är rummet."

**) Af William Jones afhandling om Chineserne synes det, som detta folk äfwen brukat teckna samma bild på sina fälttecken. Jfr. Asiatic Researches, Kleukers Tyska utdrag, I. sidan 137.

***) England skrifwes alltid på Runstenar Iglat eller Iglant.

†) Suhms Danska Hist. I. sid. 542.

Folkstraditionen på orten föregifwer, att en Konung, benämnd Racke, under stenen ligger begrafwen, hwarföre åfwen en inhägnad gata eller gråslind, som saknar gemenskap med någon annan wäg och endast för stenens skull synes blifwit bibehållen, kallas Rackegatan. Om denna Konung Racke berättas ungefärligen samma sägen, som Sturleson anförer om hunden Sör, och Saxo om en annan hund, som af Kämpen Gunnar sattes till Konung öfwer besegrade fiender; hwilken endast för denna öfwerensstämmelse, som ett bewis på dylika traditioners ålder och sammanhang med urkundernas ofta lika mörka och i ett fabelaktigt språk föredragna berättelser, förtjenar att ihågkommas.

W—r.

Ett Indiskt skrifttecken
ibland Runorna.

Man upptäcker i äldsta monumenter af bokstafsskrift twänne, ej mindre genom omfång än bokstäfwernas figur, ifrån hwarannan skilda hufwudsystemer. Huruwida desza samtidigt utgå ifrån en gemensam rot, som tillåfwentyrs wore att söka i Indien, eller endera är en yngre utbildning af den ursprungliga formen, — eller båda hafwa för hwarandra främmande upprinnelse, låter sig icke med lätt möda bestämma. De flesta westerländska inscriptioner ifrån älderdomen äro tecknade med bokstäfwer, som, hos större delen af serskildta West-asiatiska och Forn-Europeiska folk, i hufwuddragen fullkomligt öfwerensstämma. Alphabetet synes lämpadt till Norden och bergstrakterna. Bokstäfwerna äro få, och många ljud, hwilka en uppöfwad organ kan uttrycka, alldeles okända. Det är, liksom skarpa Nordanwindar skulle åstadkommit en krympning i språkets organer, såsom förhållandet werkligen är, då man under en häftig köld försöker att uttrycka sig. Till detta enkla skriftsystem, som förmodligen ifrån början endast ägt trenne sjelfljud och ett ganska inskränkt antal medljud *), kan man, utom Runorna, räkna He-

*) Österländningarne hafwa, som bekant är, flera bestämda bokstafsljud och tecken för desza än äldre

breiska myntskriften, Phoeniciska, Äthiopiska *), Samaritanska, Forn-Grekiska, Etruskiska, Spanska m. fl. samt alla ifrån dem härledda alphabeter. Ibland deßa skriftformer äro förmodligen få, som renare bibehållit sin ursprungliga enkelhet, än Runorna. Oaktadt denna prägel af högsta ålderdom, har man ansett deßa bokstäfwer såsom en urartad Romersk skrift, då likwäl en sorgfällig granskning lärer, att det just är de äldsta skriftmonumenter, såsom Phoeniciska, Forn-Grekiska och den gamla Hebreiska myntskriften ifrån Maccabeernas tid,

Europeiska folk. Den Hyperboreiska folkstammen synes, åfwensom Grekerne i språkets första ålder, icke ägt flera bokstafsljud, än som swarade emot deras bokstäfwer. Ännu finner man mundarten i Österdalarna, isynnerhet Orsa, Mora och Elfdalen, samt några få andra Nordiska trakter, så inskränkt, att den nästan kan återföras till de äldsta Runor. Orsaken till sådan skiljaktighet må sökas antingen i luftstreckets mildhet, som i Österländerna medgifwer talorganernas friare werksamhet, eller hos folkstammarna sjelfwa, som närmare åttfäderne i tanke och lefnad, åfwen för Gehöret trognare bibehållit minnet af stamslägtets uråldriga, med själens och organismens ursprungliga lagar fullständigare öfwerensstämmande bildning.

*) Hit hörer åfwen den Phoeniciskt-Aegyptiska skrift, med 3 vokal-tecken, som Caylus upptäckt på Mumie-bindlar. Jfr. *Caylus* Rec. d'Antiquit. Egypt. T. I. pag. 65 ff. T. V. pag. 77 ff.

ed hwilka Runorna förete största likheten, un-
r det öfwerensstämmelsen med Romerska Al-
abetet är mera aflägsen.

Runorna, såsom de förekomma i äldsta
rdiska Ristningar, äro endast 14 till anta-
, till hwilka redan tidigt Runan ᚬ (O) blif-
t tillagd. Ibland dessa finnes en bokstaf,
ars ursprinnelse förgäfwes sökes i ofwan-
rörde skriftsystem. Denna är Runan Aur
ᛦ), eller slutbokstafwen R, som träffas på
flesta Swenska och några Danska Runste-
r. Man behöfwer wäl icke annat bewis, att
nna bokstaf tillhörer ett helt eget skriftsystem,
att den alldeles saknas i Norrska Inscrip-
ner, utom det att den aldrig förekommer i
got enda af de Westerländska Alphabeter,
n med Runorna äga gemensam härkomst
en genomgående öfwerensstämmelse. Nå-
n, förmedelst främmande bildning, skedd
ndning af serskilda skriftarter måste således
r förefallit; och då bemäldte Runa nästan u-
tande synes tillhöra Swerige, leder oß un-
sökningen till de trakter, ifrån hwilka, se-
n Norden redan, i mån af klimat-förhållan-
r och fruktbarhet, war bebodt, ett krigiskt
ndringsfolk öfwersemmade Östersjöns kust-
der och isynnerhet Skandinavien, en hän-
se, hwaraf det senare landets häfder förwa-
obestridliga minnen. Man finner ocksä
rkligen ibland de folk, med hwilka dessa stam-
r ägt härkomstens gemenskap eller uråldri-

ga förbindelser, berörde skrifttecken, som med någon förändring i dragen, hwilken lätt kan deraf förklaras, att den i Norden blef skuren i träd eller ristad i sten, men i Österländerna ritades på palmblad, wäf och papper, — förekommer i Indiska (Tab. I. Fig. 22, N:o 12) och derifrån helt och hållet eller till någon del afledda alphabeter, såsom Tangutiska (N:o 11½), Armeniska (N:o 15), Iberiska eller Georgiska (N:o 13, 16, 17), Tatariska (N:o 14), samt Chinesiska Mongolernas, ifrån Thibet med Buddhaismen införda, quadratskrift Shob *) o. s. w.

Indiska språket, som, efter kännares enhälliga omdöme, öfwerträffar öfriga Österländska språk i utbildning och rikedom, äger för serskildta ljud, hwilka ett Europeiskt gehör sällan urskilier, egna tecken. Således finnes i Indiska Alphabeter R-ljudet uttryckt under flera former, ibland hwilka en är den bokstaf, hwars öfwerensstämmelse med Runan Aur redan är nämnd. Den kallas Ra-karah eller Rep'ha, förekommer i början och slutet af orden, men omwexlar i senare fall oftast med halfvokalen eller Aspirations-tecknet Visarga. Sistnämnde skrifttecken, som egentligen betecknar den skarpa aspiration, hwilken efterföljer ett sjelfljud, anses i Indiska Gram-

*) Se Klapproths Reise in Georgien und Kaukasus, T. II.

matiken såsom ett medelting emellan vokal och consonant och skrifwes i äldre handlingar om: som :, ○ och ∪. Visarga motswarar h, och synes, för att döma af Nordalbingernas Alphabet *), under denna betydelse och med nästan samma figur, bemäldte skrifttecken äger i gamla Handskrifter af Wedas, werkligen funnits i äldre Run-alphabeter. Senare har detta h i Skandinaviens Runor tilläfwentyrs blifwit förbytt med ✻, som i Nordalbingernes alphabet ännu **) bibehåller den gamla Westerländska betydelsen af ch, sch, gh o. s. w., och motswarar Grekiska bokstafwen χ (Chi) samt till den hörande former.

Visarga brukas endast såsom slutbokstaf och är ett substitut för Ra-karah eller R, samt således sielf att betrakta såsom ett swagt eller stumt R. Den återgår ocksa till R, när föregående sielfljud är något annat än kort A, och vokal

*) Tab. I. bokstafwen N:o 21.

**) Jfr. samma Alphabet uti Hickesii Thesaurus L. Sept. Vol. I. P. 2, pag 3, bokståfwerna gibu och gilu. — Wormii Lit. Run. pag. 46 bokstäfwerna gibu och chilch. Brooeman om Runstenarnas ålder, m. fl. st. — Samma betydelse har detta skrifttecken i Norrmännernas Alphabet, efter Beda, uti Trithemii Polygraphia Lib. VI. samt Hickesii Th. l. c. m. fl. st.

eller sonant *) consonant följer **); till ex. för Manuh gatah skrifwes Manurgatah: Manu ***) (har) gått. I sistbemäldte fall förändrar den sin form och antager Ra-karah's (N. 12), hwilken, såsom wi funnit, både i början och slutet af orden förekommer i Kaukasiska alphabeter. Då denna bokstaf, sannolikt ifrån Kaukasen (förmedelst Swearna?) infördes i Skandinaviska språket, som redan ägde ett uråldrigt och allmänt kändt tecken för R (ᚱ), blef den wisserligen ibland Runorna bibehållen, men såsom ett oföränderligt tecken för det owäsendtliga eller stumma R, som war beslägtadt med h, hwilket senare, i enlighet med Nordiska språkets art, som sällan uttrycker en final-aspiration, i slutet af orden bortlades. Runan Aur förenar således på wisst sätt de twänne Indiska bokstäfwerna Ra-karah och Visarga, med hwilken senare den har en egenhet gemensam, att nästan uteslutande förekomma såsom slutbokstaf. Häraf kan det förklaras,

---

*) Bokstäfwerna indelas efter Indiska Grammatiken uti Surda, nämligen k, kh; ch, chh; ṭ, ṭh; t, th; p, ph; sch, sh, s. och Sonanta, nämligen g, gh; dj, djh; ḍ, ḍh; d, dh; b, bh; r, l, alla 3 n-ljuden, jemte m, w, y, (j) och alla vokalerna.

**) Ordet förenas då med följande till ett enda.

***) En afwikande benämning på Menu eller Manu Indernes Minos eller förste Lagstiftare.

att Aur ibland Helsingerunorna betecknas medelst twänne punkter (˙.), alldeles som Visarga (:) i Indiskan *).

Till följe af det föregående borde man förmoda, att det R, som ömsom genom Rakarah eller deß substitut Visarga betecknas, och som blott är en hårdare art af Aspiration, i Skandinaviska Fornspråket wore mindre wäsendtligt, än det sanna, medelst ᚱ utmärkta R. Så är ocksä förhållandet. Aur förekommer aldrig såsom grundbokstaf (Radikal), och endast i sådana ord, som i beslägtade fornspråk, isynnerhet det Grekiska (Doriska) och Moesogöthiska, sakna r, samt i förändringar och sammansättningar, äfwensom i yngre Dialecter, såsom Tyska, Swenska och Danska m. fl. merendels förlora detsamma. Häri ligger ocksä den wäsendtliga skilnaden emellan Runorna Reid (ᚱ) och Aur (ᛦ), hwilka båda lika ofta förekomma såsom slutbokstäfwer, äfwensom den sistnämnde, fastän ganska sällan, likwäl någon gång i gamla och med omsorg teck-

*) Författaren till Afhandlingen om Skandinaviens benämningar (uti Iduna, VI Häftet. sidan 21) som, medelst underrättelser om Indiska bokstafsskriften, behagat upplysa förewarande undersökning, har likaledes först fästat uppmärksamheten på sistbemäldte öfwerensstämmelse.

nade inskrifter träffas inuti orden *). Det stumma R (Aur) har förmodligen i fornspråkets uttal blifwit med noggrannhet skildt ifrån det sonanta eller wäsendtliga R, och troligen utförts genom en skarp aspiration **), som ofta öfwergått till ett lindrigt (sibilant) ljud af r, samt någon gång förbytts uti s; hwilket torde upplysa, huru bemälte Runtecken i Obotriternas skrift, som nära öfwerensstämmer med Runorna, samt i ett gammalt Isländskt, efter en åldrig tradition ***) upptecknadt, alphabet erhållit betydelsen af s och z †).

R i Fornspråket är Sonant och uttryckes i Runristningar ††), såsom slutbokstaf, gen-

---

*) Merendels i böjningar och förändringar af war och Their, samt wid sammansättningar af ordet Sair.

**) I mycket gamla Runristningar behåller ᛦ ännu betydelsen af h. Se nästföregående afhandling.

***) Tab. I. fig. 22. N:o 19, 20. Jfr Maschs Obotritische Alterthümer aus dem Tempel zu Rhetra. Berlin 1771. in 4:o. — *Wormii* Literatura Runica. pag. 42.

†) Indiska Aspirationen Visarga förändras åfwenledes framföre en surd bokstaf till sibilant eller s.

††) Runstenarnas Inscriptioner äro merendels förändringar af ett enda thema, hwarföre derefter bestämda språkreglor måste blifwa i mer eller mindre mån ofullständiga. Genom Analogien med Is-

m ᚱ efter ᚦ, ᛋ, ᛏ, ᚴ, och ᚼ samt i många
rd efter långt A. Detta R hörer till Grund-
okstäfwerna och finnes derföre i forndialecter
f stamspråket, samt bibehåller sig i förändrin-
gar, sammansättningar och yngre dialecter, gen-
m hwilken waraktiga art det fullkomligt skiljer
ig från Ur.

Ex. Fadur. — J Sanskr. Pitir. — Pers. Pe-
der. — Grek. πατηρ. — Lat. Pater. — AS.
Fæder. — Isl. Fadir. — Aleman. och Germ.
Vater. — Sw. Fader. — Eng. Father. —
Fransk. Pere o. s. w.

Burudr. — J Sanskr. Brader. —
Pers. Brader. — Lat. Frater. — Grek.
φρατωρ (stamförwandt). MG. Brodhar. —
Frank. Bruadr. — AS. Brodor. — Isl. Bro-
dir. Sw. Broder. Fransk. Frere.

Tutur. — J Sanskr. Duhitir. — P. Doch-
tar. — Grek. θυγατηρ. — MG. Dauthar.
— Fr. (hos Otfrid) dother, thother. — Tysk.
Tochter. — AS. Dohter. — Isl. dottir. —
Sw. dotter. — Dan. Daatter. — Holl.
Dochter. — Eng. Daughter. — o. s. w.

Anm. Samma noggrannhet iakttages i
Helsingerunorna. Således tecknas der Brudr,

ländska språket kan man likwäl utwidga desa till
större allmänlighet.

Aur *) (Norr) o. s. w. med ᚴ, som i detta Alphabet motswarar ᚱ eller Reid, men aftir m. fl. med ˙. eller aur.

Det stumma R förekommer såsom slutbokstaf och uttryckes genom Aur (ᛦ) efter ᚴ, ᚵ (K, g.), ᛁ, ᛐ, hwartill, efter analogien med Isländskan, kan läggas m, l, n.

Sådana ord utelemna ofta ᛦ **), och förlora det i gamla Dialecter af stamspråket, samt merendels äfwen i de yngre. I Isländskan är det wißerligen bibehållet, men en närmare kännedom om folkspråket skulle kanske upplysa, att det äfwen här oftare tillhörer en classisk rättskrifning, än werkliga uttalet. I Swenska språket bortfaller det, utom i Verbalformens

*) Af Indiska stamordet Nore, Nare, som betyder: pol, näsborr (Iduna VI. sid. 273), träd (Wilkins Bhaguat-Geeta), o. s. w. och igenfinnes i Lat. naris, näsborre; — i Gr. γαρκαειν: skelna, γαρκη: skelnande; Sw. nara. Eng. to narrow; skelna, krympa af köld o. s. w.

**) På Runstenarna läses derföre dinsom Ulfᛦ och Ulf, Thuriᛦ och Thuri. Aftir tecknas wanligen med ᛦ i slutet, men icke sällan utan. Se sid. 335, noten *). I Skirnisfor 39, läser man äfwen ept för eptir.

Enhetstal, och i Flertalet af wissa *) samt några få andra ord-former.

. Fruda⅄. Genit. af frudhr, i Isl frodhr (i bestämd form: frode.) — sdns. — M G. frodans. — Frank. och fruatr. — Holl. vroed. — Lat. pru- . Fornpreuss. pruota o. s. w.

ri⅄. Sanskr. tri, tripa. — Zend. Gr. τρεις. — Lat. tres. — M G. — A S. Thry. — Isl. Thrir. — t trys. — Ryss. tri, troe. — Polsk. Eng. three. — Frans. trois. — Sw. w.

ei⅄, Thi⅄. — Sanskr. te. — Gr. M G. thai (på några Runstenar thai⅄). . Dha. — Holl. Zy. — Isl. Their. the, de, di o. s. w.

---

nämna Regeln derföre, som likwäl icke saknar ntag, är följande:

är Singularis i fornspråket utan ändelsen ibehålles denna ändelse i Swenska Dialecter- språk, ex. willa, willer (för willor); lina, li- (för linor): tå, tår; mörk, marker; nål,

Slutar Enkeltalets nominatif med stumt R nla språket, bortfaller denna ändelse i flerta- fter Swenska folkspråket, ex. domr, domme dommar); wargr, warge (för wargar); skogr, o. s. w.

Tecknens förklaring. Tab. I. fig. 22. N:o 11 ½. Tangutisk skrift. *Georgii* Alphab. Thibetan. — 12. Indiska bokstafwen Na-Karah (K). — 13, 16, 17. Äldre och nyare former af Georgiskt (Iberiskt) K. Jfr. Klapproths Reise; Schultzes Sprachmeister; m. fl. st. — 14. Tatariskt Alphabet efter Tourneisen, uti Schultze. l. c. Med detta öfwerensstämmer nära Mongolernas qvadratskrift Shob. — 15. Armeniskt K. Schultze l. c. — 18. Runan Aur, efter sina båda förändringar. 19. Obotriternas Z. Masch Die Obotritischen Alterthümer aus dem Tempel zu Rhetra. Berlin 1771 in 4:o. 20. Isländskt Run-S. Wormii Lit. Run. — 21. Marcomannernas Hagale (H).

W—n.

Beskrifning öfwer en gammal Silf-wer-Patén i Linköpings Dom-Kyrka.

Kyrkornas Skrud och Silfwer förtjena altid fornforskarens uppmärksamhet för de konstwerk och inskrifter de icke sällan från forntiden förwara.

Merendels träffar man på dylika fornsaker helgonabilder och Latinska Bönformler, hänsyftande på den Catholska Gudstjensten. Sällsyntare äro Heraldiska minnesmärken och inskrifter af rent historisk betydelse. Då således slika förekomma, äro de desto mera anmärkningswärda. Af sådant wärde är den gamla Silfwer-Patén, som förwaras i Linköpings Domkyrka. (Se Tab. II. Fig. 1.)

Den wisar på inre eller concava sidan Ofs-lambet med segerfanan. Randskriften är swensk, icke Latinsk, som å dylika minnesmärken är allmännast och lyder ordagrannt som här:

✠ beder × vel × for × her × Nilo × tursins × siel × af × krakarum × som × vart × ridder × po × te × helge × graf × och × gud × misskon × sik over. ×

På yttre eller convexa sidan afbildas St. Anna, på sina knän bärande Maria och Jesus-barnet, med omskrift:

help × sancta × anne × seilf × triddie × denk × ewich × amen ×.

Wapnet — twänne gyldene bielkar i blått fält — antyder, att denna inskrift angår en af Bielke-ättens anherrar. Ibland dem finner man ocksä Nils Thuresson, till Kräkerum *), Riddare, Swea Rikes Råd och Drots under Konung Magnus Ericssons och Kon. Albrechts regering.

Denne i den tidens Historia märkelige man war son af Thure Kettilsson (Bielke), Swea Rikes Råd från 1283 till 1322 **). I samma wärdighet nämnes sonen Nils Thuresson redan år 1344 och kallas äfwen Riddare. Denna inskrift upplyser, att han warit Riddare af den Heliga Grafwens Orden, Eques de Sancto Sepulchro ***), en omständighet, som leder till den förmodan, att han i dessa tider giort en resa till de heliga orterna.

*) I Småland.

**) Uggla, Sw. R. Råds-Längd. III Afd. S. 12.

***) Instiftad i Palæstina år 1110 till Trons beskydd och almosors samlande för christna fångars utlösen från de otrogna. Ordens-tecknet ☩, hwars kors skall förebilda Frälsarens fem sår.

År 1354 nämnes han såsom Lagman i ..härad (Småland) och Höfwidsman på Calmare Slott *), Swea Rikes Drots 1361 **); ..gman i Österlanden (Finland) 1362; och att ..a åfwen i Carelen ägt jordagods, synes af ..t gåfwobref han till Werijö Domkyrka under ..tta år utfärdat ***). Såsom Lagman på ..land omtalas han 1363. Wid denna tid öf..rgick han till Albrechts af Meklenburg parti. I det härtåg, som denne Konung företog ..ll Finland 1364, för att bringa denna del af ..ket, som ännu war Kon. Magnus tillgifwet, ..der sin lydnad, war Drotsen Nils Thures..n honom följaktig. Under den långa belägringen af Åbo Slott, blef han wid utfall af belägrade dödad. Stiernman är i owiss..t om hans dödsår, som dock tillförlitli..n upplyses af Ericus Olai och följande ..ttnesbörd ur Annales Visbyenses: "Anno ..CCCLXIIII Sveci castrum Aboense obsederunt .. tandem optinuerunt; ubi Dapifer regni Sve..e Nicholaus Sturesson (Thureßon) a castren..bus occulte occisus est †).

Hans lik har förmodeligen blifwit hem..rdt och begrafwet i Linköpings Domkyrka, d

*) Stiernman, Höfdinga-Minne. s. 282.

**) Rosenhane, om de 5 höga Riks-embeten.

***) Stiernman, på anförda ställe.

†) Scriptores Rer. Svecicar. T. I, Sect. I, p. 48

den gamla Bielke-grafwen på kyrkans sydöstra sida. Till själagift hafwa hans arfwingar wid detta tillfälle gifwit en stor silfwerkalk med åtföljande Patén. Kalken har redan 100 år tillbaka blifwit förändrad, eller, som det i den nya inskriften heter; "meliori arte renovatus majorique pondere auctus est Anno Christi 1700 *). — Patenen, den wi här i korthet beskrifwit, har dock lyckligen undgått detta renovations-begär, och således kunnat lemna några bidrag till wår Historia, som för denna tid icke har att skryta af öfwerflöd på monumenter.

S—R.

*) Af de gamla prydnaderne woro endast ett litet Crucifix, samt Bielke-wapnet bibehållne och å foten fastlöde.

Anteckningar om Drottning Catharina, Konung Carl Knutßons Gemål, och Deß Graf-monument i Wadstena Klosterkyrka.

Catharina, dotter af Carl Ormsson till
jurum, Riddare, Swea Rikes Råd, och Höf-
idsman på Westerås Slott, samt Märta Gre-
rsdotter (Låma) till Tyresiö, blef år 1438
n 5 October i Stockholm förmäld med då
arande Riksförestånderen Carl Knutsson
Bonde), sedermera Sweriges och Norriges
onung.

I ett nära tolfårigt ägtenskap ägde Ko-
ung Carl med denna sin andra Gemål nio
arn, af hwilka fyra söner och en dotter af-
do i späda åren. Af fyra till ålders komna
öttrar ihågkomma wi här endast Magdale-
a, gift med den mäktige Iwar Axelsson
Tott), hwars uppträde i Carl Knutssons Hi-
oria är af så stor märkwärdighet.

Drottning Catharina afled i Stockholm
n 7 September 1450, till stor sorg för sin
emål. Det är i anledning häraf, som Rim-
hrönikan, i sitt enkla språk, lemnar af den-
a Drottning följande wackra minnesteckning,
m i ställe för all annan lefwernes-beskrifning
är förtjenar sitt rum:

"Nativitatis Mariæ Apton thernäst *)
Miste Konungen then han unte bäst,
Thet war hans Drottning ok Förstinna;
Näplika han tolka kan ater finna,
Af alla the Fruer man kan leta,
Skal man aldrig skönare Quinna weta.
Gudh hade henne wäl skapat,
Ok inga Fägring a henne tapat,
Liff ok änlite hade hon ee,
Ok the sköniste händer man wille see;
Allom lade hon godt til,
Ok ingens Mans wärsta weta wil.
Ingen man swa sörgiande är,
Kom han thär som hon war när,
Sina sorg han snart förgat,
Swa blijd war hon aff taal och laat,
Till Dantz ok glädi altijd reda,
Man saa henne sällan nogen tijd wreda.
The Folck finnas ey ännu
Mere Kärleek hade samman än the tu.
Thet war aldre med minsta orde,
Thet nogor moot thera andra gjorde.
För sanna skrifwer jak thet här
Swadant paar Folck ey nu är,
Som Gudh hafwer swa begafwat i alla stycke,
Med Fägring, wijsdom ok goda Lycke.
Thet skulde togh en tyd äpter Guds wilia
Thera samwaran med Döden atskilia" **).

---

*) Aftonen före Mormäßodagen, det är den 7 Sept.

**) Scriptores Rer. Svecicar. T. I. Sect. 2. sid. 136.

Hon dog ocksâ i behaglig tid, ty hon undgick derigenom de stormiga skiften, som så många gånger skakade hennes Gemåls Konungathron.

Konung Carl lät sedan föra sin aflidna Gemåls lik till Wadstena och begrafwa henne i derwarande Klosterkyrka, i det nya grifthor han der låtit uppföra. Diarium Wazstenense berättar denna omständighet helt kort. Utförligare är deremot Rim-Chrönikans beskrifning:

"Konungen sidan til Wastena foor
Ok lot ther byggia en nyan Koor,
Warfru Chor man honom kalla,
Skönara war ey tha i kirkiana alla;
Ok lot en skön hög Gript ther göra
Ok om winterin effter henne tijt föra,
Ok lot henne ther begrafwa tha
Med Biskopa och Klärka ärlika begaa,
Swa at näplika skedde i nagot aar,
Een Förstinna ärligare begangit war.
Thertill lot han göra ther
Thet sköneste Ciborium i Swerike är
Ther Monstrantia plägar i staa
Öster norr sättes thet i Korin swa" *).

Under en Antiquarisk resa om sommaren 1820 hade jag tillfälle att undersöka Drottning Catharinas Graf-monument, sådant det ännu befinnes, i Wadstena Klosterkyrka. Det utgöres af en enkel Liksten, utan alla prydnader, med

*) Script. Rer. Svec. pag. 137.

en Latinsk inskrift längs efter kanterna, som är ordagrannt denna:

In hoc sepulchro positum est corpus inclytæ Reginæ Catharinæ Caroli secundi Svecorum Gothorum et Norvegianorum quondam Regis conjugis et magnifici domini Caroli Ormonis Militis aurati Regnique consiliarii filiæ.

Wi hafwe ansett nödigt att här bifoga en noggrann afritning af detta i mer än ett hänseende märkwärdiga Grafmonument (Tab. II. Fig. 2). Ehuru det tillförene finnes afteknadt i Dahlbergs Svecia Antiqua et Hodierna, skall hwar och en som behagar jemföra den nu lemnade noggranna teckning med Grefwe Dahlbergs, finna, att denna sednare, isynnerhet hwad inskriftens rätta utseende beträffar, är ad libitum afritad *).

---

*) Att Grefwe Dahlberg meddelat en så föga tillförlitlig afritning, är besynnerligt, då redan år 1670 den förtjente Antiqvarien Elias Brenner troget afteknat detta Monument. Det finnes under N:o 35 bland hans på Kongl. Allmänna Bibliotheket i Stockholm förwarade handritningar öfwer 53 Grafstenar i Wadstena Klosterkyrka. Dessa ritningar hafwa sedermera blifwit skurne i trä; men då de af dem tagne afdrag äro ytterst sällsynta och ingenstädes åtföljde af beskrifningar, synas de utgöra blotta prof-aftrycken till ett Antiqvariskt werk, hwars tillämnade utgifwande af okända orsaker blifwit inställdt

Ett wigtigare skäl att till allmänt skärskådande öfwerlemna teckningen af detta Monument, är, att det af wåra äldre Antiquarier blifwit origtigt utgifwet, att ej säga något wärre, till ex. då Messenius i sina Tumbae veterum apud Sveones Gothosque Regum &c. Stockh. 1611, meddelar dess inskrift såsom af följande lydelse:

"*In hoc sepulchro* quiescit *inclyta regina Domina Catharina Domini Caroli* Canuti *Svecorum Gothorum et Norvegianorum Regis Conjunx et generosi domini Caroli Ormonis Militis aurati regni consiliarii filia.*

Icke mycket tillförlitligare är Haborphs läsning af denna Inskrift, som han infört i sin Edition af Rim-Chrönikorne, Stockh. 1674, sid. 406, hwilken läsning von Dalin ansett tillförlitlig och intagit den i sin Swea Rikes Historia Tom. II. sid. 711. Den lyder åter sålunda:

"*In hoc sepulchro quiescit inclyta Regina Domina Catharina Domini Caroli secundi Svecorum Gothorum & Norvegianorum Regis Conjux et generosi Domini Caroli Ormonis Militis Aurati, regni consiliarii Filia.*"

När man besinnar det öde, detta ett af wåra märkeligare minnesmärken från forntidern haft, att af flere Editorer så betydligt

wanställas, finner man ett nytt bewis för den erfarenhetssats, att alla wåra äldre Monumenter förtjena en alldeles ny undersökning och mer omfattande granskning, i fall wi i en framtid skulle erhålla dem i ett werk samlade, ordnade och utgifna. En önskan, som wåra grannar i Danmark till det mesta sett uppfylld i Pontoppidans Marmora Danica Tom. I. II. Köpenhamn 1739—1741. Fol.

Undersöker man åter, hwad kan wara orsaken, att inskriften å det forntida minnesmärke, wi här meddelat, blifwit af Meßenius och flera origtigt utgifwet, att ej säga förfalskadt, så faller det genast i ögonen, att det till Kon. Carl Knutssons namn tillfogade Epithet "*Secundus*" mätte hafwa föranledt detta pia fraus. Denne Konung, som uppå Johannes Magni auctoritet allmännast blifwit kallad Carl den åttonde, heter å detta Monument Carl den andra. Monumentet är således i mer än ett hänseende af stor historisk märkwärdighet, och deß intyg icke utan wigt, då det lägges till de flera owedersägliga wi redan förut äge derpå, att den Swenska Konunga-Längd, wi efter Johannes Magnus erhöllo, i många delar saknar all historisk tillförlitlighet. För Meßenius och flera Johannes Magni ifriga efterföljare skulle således ett så äldrigt och owedersägligt wittnesbörd, som det ifrågawarande Monument angifwer, göra ett swårt streck i räkningen, och man war derföre i hem-

lighet betänkt på att dölja, så godt man kunde, det werkliga förhållandet. Rätta sammanhanget har wäl sedermera blifwit uppdagadt. Men wi hafwe ansett Monumentet wara i sig sielf så wigtigt, att en pålitlig teckning deraf längesedan förtient att komma i dagsljuset. För öfrigt afhålle wi oß från ytterligare commentarier, då minnesmärket i alla fall bäst talar för sig sielf.

S—r.

Forntidsminnesmärken i och wid Christiania.

(Ur ett bref till Idunas utgifware.)

De i antiqvariskt afseende märkwärdiga ställen i och omkring Christiania, äro: 1:o) Aggershuus Slott. 2:o) Opsloe*) kyrka (Sct. Halvars). 3:o) Hovedøens kloster och 4:o) Aggers kyrka.

1. Slottet har min inskränkta tid icke tillåtit mig att undersöka. Dessutom är det ännu i det tillstånd, att tiden icke så snart förmår förstöra det.

2. Af Sct. Halvars kyrka i Opsloe finnes blott en grushög qwar, så att det ej, utan genom en kostsam gräfning, är möjligt att bestämma deß storlek och figur. — År 1807 företog Majoren i Kongl. Danska Arméen, v. Sommer en undersökning i nämnde kyrka, men kunde icke dermed komma längre, än att blotta grundwalen till Choret, hwilket, äfwensom i Aggers kyrka, har warit rundt. Wid detta tillfälle blefwo åtskilliga grafställen och Likstenar funne, till det mesta från början till medlet

*) Namnet är egentligen Osloe och härleder sig från Loe-elfwen, som här har sin mynning (os).

af det 17:de århundradet. — Blott en enda
lemning från detta ställe, före Reformationen,
är en Grafsten (af allmän gråsten), öfwer hwil-
ken en ritning, så noggrann, som den kunnat
göras, är bifogad (Tab. III. Fig. 1). Stenen,
som nu finnes nedlagd utanför ingången till
en liten byggnad, strax söder om kyrkans rui-
ner, är nära 3¾ (Norsk) aln lång, 2½ aln i
den breda och 1¾ aln i den smala ändan. Midt
på stenen har den här under begrafne Prela-
ten i hela sin skrud blifwit enligt den tidens
bruk aftecknad, hwilken teckning nu är till en
stor del bortnött. Derutomkring wid stenens
kanter står denna rimmade inskrift inhuggen:

(Chr)isti: milleno:
C: ter: anno: septvageno
(E)t(Q)vintodeno:
Septembris: menseque (--?)
Pontificis: posita:
sunt: ossa: Johannis: in: isto:
Pro: qvo: gratvita:
vos: ferte: precamina: Christo.

det är:

År efter Christi börd (1370) 1385 d. . . Se-
ptember blefwo Prelaten Johans (Jons) ben
här nedsatte: för honom fällen wälwilliga för-
böner till Christum!

Inskriften är ännu nog lätt läslig, så
långt ej något blifwit bortslaget eller utnött:

men äfwen wid sistnämnde förhållande kunna Chr i första ordet Christi samt e och q i et qvintodeno, äfwen som o i pro, lätt återställas. Swårare blir det med ett midt i inskriften eller i slutet af andra versraden utnött ord, hwilket, att döma af rimmet, synes ändats på eno, såsom seno eller dylikt: denna otydlighet gör ock, att man icke med säkerhet lärer kunna bestämma årtalet och månadsdagen. Att anno Christi milleno C (entum eller centeno) ter septuageno betecknar 1370 samt & qvintodeno betyder 15:de, är intet twifwelsmål underkastadt. Lättast skulle wäl detta 15:de kunna anses såsom beteckning af dagen i September månad, då man tillika hade fullkomligt sammanhang utan att behöfwa det ordet, som är utnött och som nödwändigt fordras för denna versen, om den skall hafwa sin behöriga längd och sitt rimslut, så wäl som de öfrige; men knappt hade författaren då kunnat begagna de dubbla föreningsorden et framför qvintodeno, och que efter mense, om han ej med det förra welat antyda, att det 15:de och 1370:de året skulle läggas tillsamman, eller att han för sin vers och rims skull så nödgats beteckna år 1385, och sedan med: septembris mense (que seno (?) eller dylikt) welat utmärka månadsdagen *).

3.

*) Ibland Opslo Prelater wid denna tiden finnes en Biskop, som Ramus i Norges Beskr. kallar

3) Hovedöens kloster blef år 1808, i man för anläggning af twå batterier på i nedref de qwarstående ruinerne, så medta- t, att jag med största möda har kunnat win- i någon upplysning om deß storlek och figur.

Kyrkan med tornfoten och Choret har wa- t wid paß 80 Norska alnar lång inwändigt, h murarne $2\frac{1}{4}$ till $2\frac{1}{2}$ aln tjocka. Bredden

både Jonas och Jon, eller såsom det i en Bi- skopslängd efteråt i en Norsk Lagbok i Hand- skrift på Kongl. Allmänna Biblioteket i Stock- holm förekommer, Joon, ett namn, hwilket, så- som wårt Swenska Jon och Jöns, samt det En- gelska John, öfwersättes på Latin med Johannes. Förstås med denne Prelaten Johannes den nämn- de Biskop Jon, som enligt Ramus lefde ännu år 1378, så kan årtalet åtminstone icke wara 1370. Men allt detta måste lemnas att af an- dra urkunder än de, som för oß warit tillgängli- ga, närmare afgöras, helst flere woro Romerska Kyrkans prelater, än Biskoparne. Minnesmärket är icke deß mindre wigtigt, ibland annat äf- wen för sin metriska inskrift, hwarwid dock nå- gra stafwelsers, i Latinska versläran annars nog bestämda längd mindre noga blifwit iakttagen, än deras rimslut mot hwarandra.

I Swerige förekommer på Hardeberga kyr- ka i Skåne sådan rimmad, eller så kallad Leo- ninsk vers, tecknad med runor; äfwenledes på Botkyrkestenen, på Biskop Herrmans grafsten i Lunds Kraftkyrka, m. fl. med wanlig munkstil.

(Anmärkning af utgifwarne.)

af kyrkan har warit omkring 17½ aln och af Choret och tornfoten omkring 12 alnar.

Genom tornfoten, som stått wid C, har warit en dörr, hwilket synes af den på Tab. III. Fig. 3. upptagna planritning öfwer Ruinerne, (nyß förr än de blefwo nedbrutne); men midtemot denna dörr finnes återstoden af en mur, d,, som tyckes hafwa gått midt åt densamma och afdelt tornfoten i twänne rum. — Wid e synes också hafwa warit en dörr. Wid f är en windeltrappa, af hwilken man ännu kan gå några steg nedåt — förmodligen till en källare under tornfoten, emedan dertill, wid g, tätt wid jorden, ett lufthål ännu tydeligen synes. Denna trappa har sannolikt äfwen fört upp till tornet, som utan twifwel har stått på kyrkans westra ända. På Chorets norra och södra sida hafwa warit twänne kapeller h, h, och mot den östra ändan tyckes Choret hafwa warit rundt, såsom St. Halvars och Aggers kyrka. Cellerne och uthusen i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, af hwilka blott förstörde grundwalar och källarfördjupningar finnas qwar, hafwa wäl äfwen warit af mursten, men icke så starka, som kyrkans. — Huswudfiguren af deßa har jag någorlunda troget aftecknat; men om afdelningarne äro noggrannt träffade, törs jag icke säga.

På kyrkans södra sida har från klostergår-

:n säkert warit en dörr, af hwilken dock ing
t spörr nu finnes.

Klostergården u har warit trång och djup,
ngifwen af en Swale, eller gång v v v.

.. Klosterbrunnen x, är rund murad och
)ttjas ännu, emedan den har godt, klart
atten.

Enligt Langebeks Scriptores rer. Danic.
rr Hovedöens kloster blifwit stiftadt omkring
148; af hwem, nämnes icke. Man wet dock
t det af stiftaren warit bestämdt till ett Munke-
)ster, då en koloni Munkar ditlände från
ngland, och att det bar namn af Mariæ
:er Wår Fru kloster.

Sedan konung Sverre hade öfwerwunnit
ı motständare Magnus i sidslaget wid Ber-
n, och bragt större delen af Norrige på sin
ıa, syntes allt lofwa honom en lugn besitt-
ng af riket. Men oaktadt alla de lofwärda
rättningar Konungen widtog till landets bä-
ı, gjorde dock inwånarne i Opsloe och wid
)ristiania-Fjordens kuster uppror, för att sät-
på thronen en Munk från Hovedöe kloster,
d namn Jon, hwilken utgaf sig för son af
)nung Inge. Munkens anhängare, Kuflun-
rne (så kallade på spe, af kufl eller munke-
fwa) eröfrade i hast Tönsberg, Bergen och
la Agder, och fördrefwo alla kungliga Äm-

hetsmän i Wikens område. Konungen intog wäl åter Bergen och Agder, men förlorade sin hela flotta, och år 1187 eröfrade Kuflungarne Agder för andra gången, öfwerföllo och intogo Throndhiem och läto utropa sin Munk till Konung öfwer hela Norrige. Nu drogo de med den eröfrade kungliga skatten till Bergen, men då de höllo på att brandskatta denna stad, blefwo de af Konungen öfwerraskade, slagne och nödgade att fly. På flykten strandade Jons skepp; han sjelf blef dödad, och hela hans anhang förskingradt.

År 1222 war Aeskatius, Abbot på Hovedöe, närwarande wid en herredag i Bergen — sammankallad af Konung Håkan Magnusson, för att afgöra stridigheterne om arfsrätten till thronen.

År 1352 skänkte Ingeborg, Hertiginna af Swerige *), Halland och Samsö till Mariæ-klostret på Hovedöen, samt twå andra bar och Bäkkelagets Fiskeri, mot willkor att derföre twänne altaren skulle byggas, wid hwilka twänne mässor skulle läsas för hennes själ. Hennes dödsdag skulle äfwen helig hållas, hwarje gång en mark Danskt och en fackla offras, wissa mässor läsas, och hela laget undfägnas med

*) Dotter af Norrske Konungen Erik II Prästehatare och förmäld med Hertig Waldemar, son af Konung Magnus Ladulås.

en wiß spirituös drick. Detta är gifwet på Slottet Warberg, St. Gregorii Martyris dag.

År 1482 i Februari månad war Paal, Abbot i Hovedöen, på ett möte af Norrske och Swenske Prelater och Herrar i Osloe, för att befästa den förening, som mellan Norrige och Swerige blifwit ingången i Calmar.

Här är allt, hwad jag wet om Hovedöens kloster. Major v. Sommer hade år 1808 upptecknat deßa underrättelser, och meddelade mig dem under mitt wistande i Köpenhamn innewarande sommar; åfwensom den på Tab. III. Fig. 2. framställda prospect af klosterruinerne, tagen den 21 Febr. 1808, dagen förr än de blefwo nedrifne.

Klostret har utan twifwel haft ansenliga besittningar. Gårdarne Munkedammen och Abbedi-Engen synas ännu med sina namn wittna, hwart de fordom hafwa hört. Då Reformationen infördes i Norrige, blef Hovedöe kloster, åfwensom alla öfriga andeliga förläningar, upphäfwet, och de underlydande lägenheterne dels indragne under Kronan, dels såsom beneficeradt gods (Krono-hemman) anslagne till inkomst åt andra prästerlige ämbetsmän.

Sjelfwa klosterbyggnaden har förmodligen tid efter annan förfallit utan att iståndsättas; men ödelagd skall den efter gamla sägner först

hafwa blifwit af Swenskarne under 1567 års krig.

4. Aggers kyrka qwarstår ännu hel och hållen. Den är uppbyggd af grof, huggen gråsten. Muren omkring är 2½ aln tjock, och blott hälften så hög som sjelfwa kyrkans, hwilken båres af 6 grofwa, murade pelare, a (Tab. III, Fig. 4), hwilka ofwantill, efter de punkterade linierne på teckningen, äro sammanfogade med runda hwalf. Till dessa pelares hufwuden gå trätak från de yttre murarne. Mellan pelarne och Choret äro twå starka murar b, b, hwilka med samma slags hwalf förena så wäl kyrkan med Choret, som pelarnes öfwermur med sidomurarne. Öfwer ingången till Choret är ett dylikt hwalf c och sjelfwa Chorets östra ända är klotformigt hwälfdt, likasom ändan af Capellet d. Alla dörrarne äro hwälfda på samma sätt, utan någon zirat, blott med några enkla lister omkring. Kyrkans öfwersta tak är ocksä af trä, försedt med ett trätorn midt på.

Då denna kyrka ostridigt är lika gammal, som Hovedöens kloster, om icke ännu äldre, har jag trott det löna mödan att afteckna den wid sidan af detta, helst som Chorets byggnadssätt är öfwerensstämmande både med St. Halvars och Klosterkyrkans.

Gamla sägner berätta, att tre systrar haf-

wa låtit bygga: den ena Aggershuus Slott, den andra Aggers kyrka, och den tredje klostret på Hovedöen, och att under Aggers kyrka skall wara ett kärr, en damm, hwari 7 gulländer skola simma.

Christiania den 21 Julii 1821.

Lorentz Klüwer.

Anmärkning.

Opsloe Biskopsgård hörer åfwen till detta ställes antiqvariska märkwärdigheter; men den är i de sednare åren alldeles ombyggd och inrättad efter den nyare smaken. Endast källarne och de dertill hörande fönster hafwa ännu sin gamla form.

Rättelser.

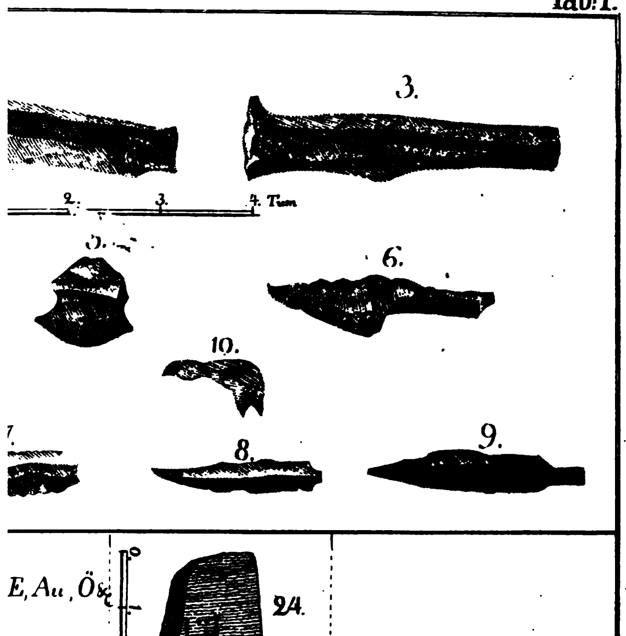
I Idunas Åttonde Häfte:

Sid. 35, Vers. 3, står blick: Läs: blixt.
— 65, rad. 10 — finare — friare.
— 68 — 8 — Staten — Stater.
— s. s. — 22 — Spanska — Spartan

I Idunas Nionde Häfte:

Sid. 8, Vers. 19 — samlade — sansade.
— 20 — 10 — brusa — dansa.
— 21 — 14 — brodersfamn — brode
— 23 — 21 — strid — strids.
— 25 — 8 — Heimkringla — Heims
— 101, Not. 1, rad. 13 — a — af.
— 236 rad. 21 — så om — såsom.
— 266 — 17 — fred att — fred: at
— 273 — 5 — Kuntsson — Knutsso

O: I. S: fc

Tab. II

O. I. S. fe

Fig: 3.

Plan af Hovedöens Klosters Ruiner 1821.

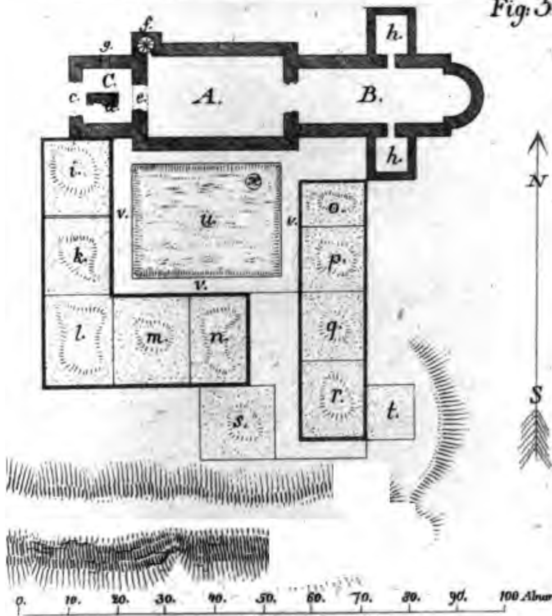

Fig: 4.

Plan af Aggers Kyrka 1821.

